فارسي خوانو د حيرت گوتي په غابس کړې
چي حنـــــان سخن سازي که په پښتو کي

د ميرزا حنان بارکزي
ديوان

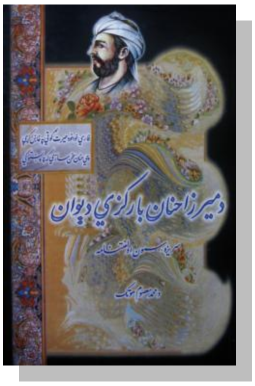

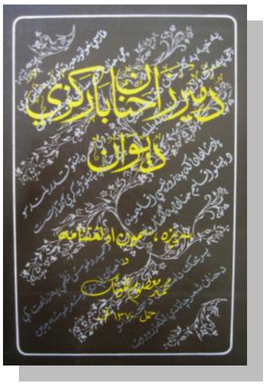

سريزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

www.hotakonline.com

د کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم	::	د میرزا حنان بارکزي دېوان
شاعر	::	میرزا حنان بارکزی
سریزه، سمون او لغتنامه	::	د محمد معصوم "هوتک"
خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه	⇦	صحاف نشراتي مؤسسه – hamdullahsahaf@yahoo.com فون:- ۰۸۱ -۲۶۶۴۲۳۶
اهتمام او صفحه آرایي	::	خلیل احمد "ودودي"
د حنان بارکزي انځور	::	د عبدالهادي تپاند
کمپوزر	::	خالقداد "غنوي"
خلورم چاپ	::	۱۳۸۸ل
د چاپ شمېر	::	(۱۰۰۰) زر ټوکه
د چاپ ځای	::	لاهور

د چاپ حقوق يې د صحاف نشراتي مؤسسې سره دي !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

د میرزاحنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي دري واره نور هم چاپ سوی دی. واردواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمد معصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وریسې د بلوچستان پښتو اکېډمی نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ یې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوي موندل سوي نسخې څخه را ایستلې ده او موږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده . هڅه موکړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولوسره ونازول سو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورې هڅه کوو او کړې مو ده چې د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنۍ ملغلري د مینه والو ترلاسو پوري صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه څخه په دې لار کي توفیق غواړو.

په پای کي هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چې هغه خپړنیز کارونه او لیکني چي د دوی په پروګرام کي دي ترسره کړي او په ژوند کي یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چي دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې يې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تيارولو کار پر شروع کړ شپږ، اووه مياشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سريزه او لغتنامه مي ور ته وليکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسليم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د ميرزا حنان د دېوان يوه بله ښکلې خطي نسخه له کوټې څخه کراچي ته راوړه او ما ته يې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د ميرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به يې تاسي د همدې ليکني په يوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو مياشتي وړاندي لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به يو ډېر بشپړ دېوان تهيه سوی وای. اوبه ترورخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصايد مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتياوو يادښتونه مي هم واخيستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نيت غوټې تړلې وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هيواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کاليو کتابونه ډېر را اخيستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د ميرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د يکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال د روژې د مبارکي مياشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ويشتمه کېږي، د مازيګر پر پنځو بجو يې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دیوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دیوان د ښاغلو سید خیرمحمدعارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات یې سید خیرمحمدعارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر یې پر متن باند ي(نظر ثاني) کړی او هم یې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وایي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلرېش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلرېش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دي په عزت لري.[1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دیوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه یې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټي چاپ دیوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي یې کښلي دي چي: (دلرېش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده –۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم یې ګوشخانه دئ، په ښکار پور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکارپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته یې د کاکړو ګوشخانه او بل ته یې د الکوزو ګوشخانه وایي. ښاغلي سعید ګوهر د دیوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړې دي او د خپلي لیکني په ۲۲ مخ کي یې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دیوان کي خو دو اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر یې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پیل په خبرو کي یې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[2] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دیوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلي مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به یې د همدې لیکني په پای کي ولولئ.

---

(1) د دلرېش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته. (۲) د مرزا حنان بارکزي دیوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه موده وړاندي ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دیوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ور ته و ویل چي په دې چاپ کي باید هغه برخه، چي موږ ته نوي په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کي یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لاري را ولېږئ. په دې متن کي یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کي ور اچولی ؤ، چي ما ور ته نښاني کړي ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتی د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کي یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کي نیولي وې. یوازي یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چي محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چي د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کي د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه څېړنه) کي د معیار د غه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مي د معیاري لیکني په برخه کي یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مي په دې نوي چاپ کي د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کي د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلي ژبې ته ورته ده. په دې متن کي د کوټي تر چاپ شپږ ډېرش غزلي، قطعې او قصیدې زیاتي دي او په دې ډول ویلای سو چي دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چي نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چي ټول متن دې له کوټي چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسي نوري نیمګړتیاوي ولري چي ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چي د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کي دي د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چي په بل چاپ کي سمي سي.

په دې چاپ کي چي کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوي دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چي ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کي د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دیوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۶ش.
ب = د پښتو اکېډمی بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کي د میرزا حنان بارکزي د دیوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسخې معرفي:

ګڼه ۱۳،۵ * ۲۰،۵

دا نسخه چي ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کي په کراچي "سند ه" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټي ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر خړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کي نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي یو میناتور هم لري. په هر مخ کي یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د ":۱، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کاږي. د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي ښېخ ورلوېدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق ځیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چي د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلي نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کې بل راز ده او کال يې هم د هماغي بلې نسخې له تاريخي مادې سره توپير لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چې تحقيق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډۍ لري. په پای کې يې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کې "۳۲" غزلې قطعې او قصيدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زياتې دي.

بايد و وايم چې د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسيون کې خوندي او له سره وقايه سوي دي. د صحاف صاحب له يادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کې، چې ما يې يادونه کړې ده، بدلونونه راغلي دي.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه يو وار بيا د زړه له کومي مننه کوم چې خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسيون يې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کې ايښی دئ. دا يې له خپلې ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلايشه مينې ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاينه کې د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چې د ښاغلي صحاف په باب د ستاينو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دي دی ژوندی ، بريالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هيله.

محمد معصوم هوتک

اوکويل – اونټاريو – کاناډا
۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي لیکني د لوستلو تکلیف بیا ورکړم چي ښایي څو کاله وړاندي یې په "هیله" مجله، دویم کال، لومړی ګڼه، 41- 49 مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعمیې

د پښتو ژبي نازکخیال شاعر میرزا حنان بارکزی د حمید مومند د ادبي لاري له پیاوړو لارویانو څخه دئ او کلام یې په ډېرو ښکلو رنګینیو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسیکو شاعرانو په پیروی د ځینو تاریخي پېښو نېټې د تعمیې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او یو ونیم معماوي یې هم په کلام کي ستهٔ. د معما ادبي صنعت د کلاسیکي شاعری یوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاریخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له یوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړیکي هم ولري خوندوري وي او شعریت هم پکښې وي. ځینو شاعرانو کله کله په تاریخي مادو کي یوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نور یې د تاریخي مادې په معنا پسي نه دي کتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاریخي مادو ډېر پېښېږو. نومړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بیانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غره واوره وربدلې نیساني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سړ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
امیدوار او سه له بخته له اقباله (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځیني یې لا کرېږي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د لیکني موضوع نه ده او تر تېرېږم. (۲) د خوشحال خان ختک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چي د میرزا حنان بارکزي د ديوان ځيني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر ببلابېلو ثبتونو پېښ سوی يم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د ديوان زياتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښې راوستي دي. ده ته چي په يوه تاريخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ يا يې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه يې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ يې ځني ايستلې ده. هغه تاريخي مادې، چي نوي يې ويلي دي، ځرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د ديوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۲ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوجستان کوټې د پښتو اکيډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي يو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه نه دي، چي تاريخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي ديوان ترتيباوه (۱۳۷۰ش) يوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولنې چاپي نسخه راسره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د ميرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي يوه يې ما د چاپي ديوان په ۷۵ مخ کي او څلور نوري په ۲۴۴مخ کي ثبت کړي دي. د کوټې چاپ ديوان له هغې خطي نسخې څخه ترتيب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال ليکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولنې چاپ او زما له خوا د ترتيب سوي چاپي ديوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي يوه يې د ديوان په ۱۲۰مخ کي او نوري پنځه يې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د ديوان تر خپرولو وروسته د يوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال يا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس ليکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته يې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي يې يو بيت ور زيات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بيت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقــل و ويـــل تـــاريخ اختصـــار
اختصار =۱۲۹۲

ما د ترتيب سوي ديوان د سريزې په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ليکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري يقيني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بيت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته ليکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلې او قطعې زياتي لري او د معماوو شمېر يې اووه دئ خو ځيني تاريخي مادې يې له نورو نسخو سره توپير لري. زه به که د خدای ﷻ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه يو وخت د پښتو ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبرې یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټې چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمــا مــي ده د اســم دوه ســمکه
حــا و دوو ســمکو ورکــړه دا علــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په **۷۵** مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمــا مــي د اســم دوه ســمکه
حــا د درو و ســمکو ســر کــړ و اعلــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وايي. نون يې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ور ولوستل سي:

معمــا مــي ده د اســم دوه ســمکه
حــا د دوو ســمکو ســر کــړه، واعلــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا يې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴ مخ او د کوټې چاپ دېوان په ۲۷۰ مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بيخي سته نه.

یــو ایلچــي راغــی لــه هنــده دلاوره ورســره عجــب حیــوان و بــرادره
دا حیــوان قــادر پخپــل قــدرت جــوړ کــړی لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی=۱۰، ل=۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې معما حل ما په دېوان کي راوړی دئ، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک کي هم ؤ. خو نه پوهېږم چي ولې يې په حاشيه کي (معنا ئې را معلومه نه شوه) ور ته کښلي دي؟

دريمه معما د (مدينه) په نامه ده، چي زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ په ۲۷۰ مخ کي راغلې ده.

افلاک ونه يې په نور د جبين ونيو   درست جهان يې نبوت په نگين ونيو
پر نامه د مديني معجزه گوره   چي مه خيري سوه په ميان کي يې دين ونيو

په دې معما کي د حضرت محمد■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل يې ساده دئ "مه" چي څيري سي يعني "ميم" او "ها" يې سره جلا سي، "دين" يې په منځ کي ور ولوېږي، "مدينه" ځني جوړېږي. د کوټې چاپ ثبت يې داسي دئ:

افلاک ونه يې په نور د جبين ونيو   درست جهان يې نبوت په نگين ونيو
پر نامه د مديني معجزه گوره   چي ماه څيری شوه په ميان کښې ئې دين ونيو

دلته د (ماه) ليکدود معما ته زيان رسولی دئ. ځکه که (ماه) څيري سي او (دين) يې ميان ته ور ولوېږي نو به يا (مديناه) ځني جوړېږي يا (مادينه) چي دواړه شکله يې سم نه دي.

تاريخي مادې:

ميرزا حنان د خپل پلار د وفات تاريخي ماده د خپل دېوان په يوه نسخه کي داسي راوړې ده:

زما پلار محمد حسن د دين پنجه   خدای دي ورکړي په جنت کي سراچه
له هوښياره مې د مرگ وکړه پوښتنه   را تې و ويل تاريخ سو مرغ چه

دا تاريخي ماده زما په لاس د ترتيب سوي دېوان په ۲۴۴ مخ کي سته. د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸هـ ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله گاه د مړيني کال بللی دئ، چي سم استخراج نه دئ او وروسته به پر ورغېږم. لکه وړاندي چي مي و ويل د حنان د دېوان د ترتيبولو په وخت کي زما سره يوازي يوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل. له يوه ثبت څخه ما دا حقيقت نه سوای معلومولای چي د نوموړي شاعر پلار په رښتيا سره په همدې کال وفات سوی دئ که يه؟ دغه تاريخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هيڅ راز اړيکی نه لري، يوازي يې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د ميرزا حنان خپل بدعت نه، بلکي د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کي مو د دغه راز تاريخي مادو بېلگې د مخه ولوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوټې چاپ چې له کومې نسخې څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړيني بله تاريخي ماده ويلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلـه ګـاه مـی پـه عمـل لکـه بيضـه   د ريـا لـه غشـی ئـې خلاصـه فضـه
هـاتفي ئـې پـه وفـات کښـی د غـه و وې   چـې تـاريخ ئـې دا مقـام سـو روضـه

تر دې مادې لاندې يې په عدد ۱۲۵۸ کښلې دي چې په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چې د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بيا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کې موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټې چاپ تر تاريخي مادې يو کال زيات دئ. هورې داسې لولو:

قبلـه ګـاه مـې و جـوار تـه د کـريم   شـــو روان الحکـــم لله الحکـــيم
لـه هوښـياره مـې د مـرګ پوښـتنه وکـړه   ول تـاريخ يـې دئ لـه اجـر عظـيم

د "له اجر عظيم" ابجدي ارزښت ۱۲۵۹ کېږي.

له دغو درو تاريخي مادو څخه داسې نتيجه را ايستلای سو، چې "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کې پخپله ميرزا حنان زياتره وخت (ی) په زېر (کسره) سره ښيي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زېر سره ښوولې وي، چې هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوټې چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دليل ولاړ دئ، چې له ميرزا حنان غوندې قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاريخي ماده کې، هغه هم د خپل پلار د مړيني په ماده کې د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاريخي ماده کې يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کې نه ده شمېرلې. دا چې معمائيون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ويلای خو دومره ويلای سم، چې د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق ؤ.

ښاغلي سعيد ګوهر صاحب د ميرزا حنان بارکزي د کوټې چاپ دېوان په ۲۲۴مخ کې زما په لاس برابر سوي دېوان باندې يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چې ما (د ميرزا حنان بين المللي ادبي پښتنو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د ميرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مې عقيده ده چې پخواني متون بايد د ليکونکي يا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هيواد مل صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زیار ترتیب سوی دئ. سریزه او لغتنامه یې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هیوادمل صاحب پخپله سریزه کي د دغه کار علتونه هم بیان کړي دي او ویلي یې دي، چي متون باید د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. [1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سریزي په (ع) مخ کي خپل دلایل راوړي دي. که دا کار یو ادبي او تاریخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټې چاپ ښاغلي مرتبین مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاریخي ماده د (بین المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) یې و نه لیکی. [1] د دې کار اړتیا بالکل ښکاره ده. که یې دا کار کړی وای نو د میرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتیا کاله به یې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتیا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاریخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو یاد سوی دئ. په همدې دلیل ما او د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبوونکو د میرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني یار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه یې ما داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــې پـــر زړه اور بـــلاوه   پـــه پوښـــتنه مـــې همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاریخ یـــې دا هـــاتفي و وې   لـــه دا نـــیم برهانـــه مـــخ وګـــرزاوه

د دغي تاریخي مادې د لیکلو په برخه کي ما د دېوان د سریزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کي مي بیا هم سمي نه دي تطبیق کړي. ما د علمي احتیاط په حکم کښلي دي، چي که دا ځلوریځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نیم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخې وه خو په (له) کي مي باید د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ایستل سي، یو زرو دوه سوه اته اویا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د میرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دلیل

---

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سریزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هیله) مجلې مسئولینو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معیار د عامیانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په لیکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاریخي ماده یې (مقام شو روضه) ثبت کړې دئ. د دوی په نظر خو یې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما لیکنه د چا خبره معیاري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاریخي مادو په ویلو کي د حنان ټولي خوارۍ یې ګډې وډې کړي دي. ځکه میرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که یې د معیار د عامیانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) ولیکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به یې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان یې په نوموړې قطعه کي د مړیني پېشګویي ! کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کوټې چاپ نوموړي څلوریځه داسي راوړې ده:

د برهــان مــرګ مــی پــه زړه اوربــلاوه	پــه پوښــتنه مــی ئــې هــر ځــای لټــاوه
د وفــات تــاریخ ئــې دا هــاتفي و وې	لــه دا نیمــه برهــان مــخ وګرځــاوه

او تر لاندي يې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کي شکلي توپير سته خو له دواړو تاريخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چې د شاعر له مطلوبې سنې سره شپږ کاله توپير لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبونکو یو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن لیک کي یې د خطي نسخې اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي يې هم کټ مټ دغه شان املاء وه يعني (لدا نیم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکي ارزښت يې ۱۲۷۸ کېږي. زما يقين دئ ميرزا حنان چي دغه تاريخي ماده جوړوله، هلته یې د هاتف له خولې د امر صيغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف يې د قافيوي اړتيا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاریخي ماده (لدانیم برهان مخ وکرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ ځني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړيني تاريخ هم راغلی دئ چي نه زما په دیوان کي او نه د کوټې چاپ دیوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مــرګ خبــر مــات کــړم پــر مــلا	چــي مشــفق او مهربــان و پــر هــر چــا
لــه هوښــياره مــي د مــرګ پوښــتنه وکــړه	وې ويــل تــاريخ زردوه ســوه اويــا

دا نيټه بيخي څرګنده ده او کومه لانجه نه پکښي پېښيږي.(1)

وروستۍ تاريخي ماده د ميا جان محمد اخند ﷺ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په ديوان کي يو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي يې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کي يې ۱۲۷۲ تر لاندي ليکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. څلوريځه داسي ده:

چــي ولــي و د خپــل وخــت فــاني فــی الله	نــا اميــده يــې څــوک نــه تلــه لــه درګــاه
يو هوښيار يې په وفات کښي داسي و وې	دا تــاريخ مياجــان محمــد رضــی الله

د (ميا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په ديوان کي بله تاريخي پېښه د

(1) زه چي د برهان او دوران قافيوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتياط په قيد د ميرزا حنان بارکزي ورونه ګنم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع يادابنت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثیه ده. څرنګه چي په هغې کي داسي تاریخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثيې د سر او پای بیتونه داسي دي:

و جــوار تــه د مــولا ســردار قــرین ولاړ　　　چي مرغوب د کل عـالم و په تحسین ولاړ
اعتمــاد بانــدي د کــړو نــه دئ "حنانــه"　　　چي "سردار مهردل" لـه دې دنیا یقین ولاړ

☒ ☒ ☒

تورنټو – کاناډا د مارچ دریمه ۱۹۹۸ع

---

(2) دغه میاجان محمد صاحب(رح) د کندهار د ذاکر شریف د میا عبدالحمید صاحب(رح) زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړۍ یو پوړنی – ۹۳مخ د لیکونکي اثر).

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمايي کي په احمدشاهي کندهار کي د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سياسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهي په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهني د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سيالۍ زمانه ده. کتابونه تألفيږي، دېوانونه تر تيبيږي، انجمنونه جوړيږي، مشاعرې کېږي، د علم د تدريس په حلقو کي په ډېري ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوي ځېرې د ادب ميدان ته راوزي. دې علمي هنګامې هغه وخت لازيات رونق و موند چي په دې ښار کي د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاريخي زمينه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سرۍ سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاينده خان زوی دئ. د ده سکني ورونه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه ورونه زموږ د هيواد په تاريخ کي "د کندهاري سردارانو" يا "کندهاري ورونو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پاړسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تأليفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سربېره يې د "جمع الجمع" په نامه يو کتاب په تصوف کي کښلی دئ. د "شرح بيتين" په نامه يو منظوم اثر لري چي د مولانای رومي د دوو بيتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبيبي له خوا په کابل کي چاپ سوئ دئ. علامه حبيب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احاديثو پرتخريج يو کتاب د "نقد الثقات في تزئيف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خپل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي ميرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صديق اخونزاده هوتک، ملا ميران، طرزي او نور وو.

---

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.

(2) د تفصيل له پاره وګورئ: پاشلي ويناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د بحث وړ شاعر میرزان "حنان" بارکزی دی چي د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کي زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کي د حنان د زېږېدو په باب متواتر روايت سته خو د ده په دېوان کي مي د دې روايت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورني په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومي اندازې چي زه خبر یم په دې باره کي د پښتو ادبیاتو تاریخ "دريم ټوک" پښتو ادب تاريخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اريانا دائرةالمعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سريزه کي لږ و ډېر مواد موندلای سو چي تقريباً ټول يو شانته خبري لري او ليکوالو د پښتانه شعراء څخه زياته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کي هم زه ډېر لږ پر داسي ځايو پېښ سوئ یم چي د ژوند زيات اړخونه دي يې په روښانه سي. يوازي مي دا څو مورده په ستړګه سوي دي، هغه دا چي:

د پلار نوم يې محمد حسن و چي په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وايي:

زمــا پــلار محمــد حســن د ديــن پنجــه — خــدای دي ور کـړي پـه جنـت کـي سـراچه
لـه هوښـياره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه — راتــې و ويــل تــاريخ شــو مرغــی چــه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه يې يو ورور درلود چي د حنان په ژوند و فات سوئ دئ دی وايي:

د برهـــان مـــرګ مـــي پـــر زړه اور بـــلاوه — پـــه پوښـــتنه مـــي همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاريخ يـــې دا هـــاتفي و وې — لـــه دا نـــيم برهانـــه مـــخ و ګـــرزاوه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د کندهار اوسېدنکئ و. د ده خپله وينا دا ده:

پـــه خپـــه بـــه ګلرخـــان د قنـــدهار وي — چـي پـه مـرګ ولاړ شـي "حنـان" رنګـه بلبلـه

"دېوان – ۱۳۵ مخ"

لـــه حنانـــه قـــرار څـــه غـــواړې ناصـــحه — چي رسـوا كـړ دا سـتا عشـق پـه قنـدهار كـي

"دېوان – ۱۷۱ مخ "

له نامه سره يې "میرزا" هم کيښ. لکه په دا لاندي بيتو کي:

دا لـــه غمـــه د كـــوم مـــخ "ميـــرزا حنانـــه" — لـه ژړلـو چـي مـي نـه دربـږي سـترګي

"دېوان – ۱۷۲ مخ"

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکاپر دروازې څخه د موټر او بګيو يوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چي د کرز او ذاکر له کليو څخه تېره او پای يې يوه کوچني غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کي يوه هديره سته چي پوخ د بوال پر تاو سوئ دئ د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هديره کي ده چي ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نيکه په نامه يادېږي. د غره لوېديځ لور ته د يوه يا دوو کيلومترو په واټن يو کلی ودان دئ چي مرت کلا نومېږي.

د مرت کلا په شا وخوا کليو کي بارکزي ميشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرڅـوي دیـن پـه دنیـا "میـرزا حنانـه" دا نعمـت زائلـوي پـه دا غـم ولـي
"دېوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني یې شعر ویل شروع کړي دي. له دې لاندې بیته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

سـتا لـه غمـه نـه یـم څـه یـم چـي دا هسـي لا د ډېرشو کالو نه یم موی مي سپین شو
"دېوان – ۱۰۳ مخ"

عمر یې تر سپین ږیرتابه پوري رسېدلئ و. دی وایي:

چـي پـه سـپینه ږیـره نـه اوړې د ښـکلو آفـرین دي شـه "حنانـه" پـر همـت
"دېوان – ۴۹ مخ"

چـي پیـرۍ مـي ږیـره سـپینه کـړه خـم قـد راتـه ښـایي اوس عصـا د سـرو قـد
"دېوان –۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 هـ ق" ژوندی و. د هغه ویرنه یې ویلې ده چي د سراو پای بیتونه یې دا سي دي:

وجـوارتـه د مـولی سـردار قـرین ولاړ چي مرغوب د کل عـالم و پـه تحسـین ولاړ
اعتمـاد بانـدي د کـړو نـه دئ "حنانـه" چي "سردار مهردل" لـه دې دنیا یقین ولاړ
"دېوان –۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چي موږ د ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وینا سره وشنو ، د نورو ښاغلو محققینو څېړني به هم پر وګورو او و به وینو چي څه تر وزي.

د ژوند زمانه یې:

د میرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وینا کي ښودل سوېده ، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثیې په استناد په (ادبي تذکرو – تاریخونو او نورو دې ته ورته آثارو کي یې ژوند تر "1271 هـ ق" پوري یقیني بلل سوئ دی). دا سي روایت هم سته چي دېوان یې په همدې کال ترتیب کړئ دئ.(1) د ده د خپلي وینا سره سم دغه وخت سپین ږیری دئ. که یې موږ د سپین ږیرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به یې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا یا په بله وینا د شاه زمان سدوزي ، د پاچهۍ اوایل وي.

---

(1) وګورئ: حبیبي – عبدالحی- د افغانستان ېېنیلیک 192 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي يې د خپل ورور برهان نومي د مړيني نېټه په يوه څلوريځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" څني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځايه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زيار کښ محقق ښاغلی زلمی هيوادمل ليکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده"حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقيق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي ليکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحميد مومند د دېوان په سريزه کي يې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي ليکونکي په زيار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د۱۲۷۰ هـ ق" ليکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار وليکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښي کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقيق، همدومره ويلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امير شېرعليخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښځېدو د ځای په باب د ويلوو هيڅ راز معلومات نسته.

تأليفات يې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د ميرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهير" نومي کتاب ښاغلی مؤلف ليکي: "ميرزا حنان په پښتو او فارسي زيات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تيار سوي متن کي يوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم څوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ويلي وي، ښايي دېوان به يې هم درلود. خو داخبره راته لاينحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي ديوې فارسي غزلي د راوړلو ضرورت څه و؟

---

(1) په دې څلوريځه کي تاريخي ماده "له دا نيم برهانه مخ و ګرزاوه" ده. د نسخې د ليکدود له مخي د "برهان" مغيره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي بايد د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم بايد "هـ" محاسبه نه سي. زما په خيال له "نيم برهان" څخه مراد "ځوان برهان" دئ، ولي که د "برهان" نيم قيمت "179" له تاريخي مادې څخه ووزي، "1104" پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه يې د ورور.

(2) وګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.

(3) وګورئ: د عبدالحميد مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.

(4) وګورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهير- ۲39 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د ځو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته. په فرهنگ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کي د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې"[5] نومي اثر کي یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادوَنه شوې ده).[6]

---

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنگ اثر دئ چي په 1357 ش کال په کابل کي چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ – کابل – د مقدمې 26 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لارېږ:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورایه ښکاري چي ده د پښتو ژبي د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر ځنګ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر یې د پښتو ژبي د نازکخیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړئ او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په یوه خوله دي چي میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات څرګندوي.. ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چي حمید مهمند یې مؤسس دئ.. دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهمیت ور کوي.. په دې لاره کي لوړي درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي کښېني او د حمید بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چي حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کي وایي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ.. لکه چي دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کي یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخي وایي "حمید ته هیڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقیقت دا دئ چي دی د هغه ډېر ښه پیرو دئ).

د حمید د سبک د پیروۍ تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حمید د سبک په پیروانو کي شاملېږي:- کامګار ختک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانګل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- د سریزي 35مخ"

(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک – 449 – 450 مخونه. (د کتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چي استاد بېنوا کښلئ دئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وایي:

پيـروي مـې د "حيمـد" موشـګاف وکـړه　　　مـا "حنـان" د شـعرلاس کـړ د "رحمـان" مـات

"دېوان – ۴۲ مخ"

د حميـــد د شـــعر بحـــر تـــه "حنانـــه"　　　يـو څـو څـاڅکي دي لوېـدلي سـتا ابيـات

"دېوان – ۴۵ مخ"

د حميـد د خـوش نظمـې پـه زراعـت کـې　　　دا "حنـان" يـې دئ د شـعر خوشـه چـين

"دېوان – ۹۷ مخ"

حنان په رشتيا سره د خپل عالي تخيل په واسطه د حميد سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بيا د حميد پر پله مستقيم ګام هم ږدي.

حنان وايي:

چـې مـې وليـدې د ترکـو سـترګي غـوړي　　　نـه خلاصـېږم پـه هـيڅ شـان لـه دغـي کـوړي

"دېوان – ۱۲۳ مخ"

حميد وايي:

چـې پـه غتـو سـترګو ګـوري نابينـا وي　　　چـاچي وليـدې د ترکـو سـترګي غـوړي

"دېوان – ۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

لـــه پرتـــوه ســـتا د مـــخ دئ　　　چـې لمـر پـټ شـو پـه سـحاب

"دېوان – ۴۳ مخ"

حميد وايي:

ســتا د مــخ لــه شــرمه و نغښــت　　　نبـــا پېرو مـــخ پـــه حجـــاب

"دېوان – ۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنـان" سـينه نـو خطـو تـور سـکاره کـړه　　　کـه سـينه وه د حميـد دوکـان د مشـکو

"دېوان – ۱۰۵ مخ"

حميد وايي:

دا شـرف د عاشـقۍ نـه دئ نـور څـه دئ　　　چې سـينه شـوه د حميـد دوکـان د مشـکو

"دېوان – ۲۳۴ مخ"

---

(1) د حميد د کلام اقتباسات د 1363 هـ ش کال د کابل چاپ دېوان څخه سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان وايي:

لـه حمیـد ه سـره آس د شـعر نـه ځـي | کـه "حنـان"پـه حـرص مځکـه کـړي پـره

"دېوان– ۱۳۱ مخ"

حمید وايي:

پـه حـرص کـه مـخ د زمکـي کـړي پـره | رابـه نـه وړي تـر نصـيب زياتـه ذره

"دېوان– ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمینو اغیزي هم لیدل کېږي د هغو اشعار یې د تضمین په ډول هم اخیستي دي. دی وایي:

زه "حنـان" د یـار پـه غـم لکـه ګـل واشـوم | کـه "رحمـان" و د اشـنا لـه لاسـه سـتړی

"دېوان– ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشـنا لـه لاسـه زه یـم پـه زړه سـتړی | پـه فلوس مـي پـه کـار نـه دئ درست وګـړی

"دېوان– ۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پیر محمد کاکړ د یوي غزلي په اقتفاء یوه بشپړه غزل لري چي مقطع یې دا سي ده:

جـواب دئ دا غـزل "حنانـه" د اخونـد پیرمحمـد | کـه پـه قیامـت کـي پـه پنـاه د پیغمبـر و درم

"دېوان– ۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقیق غواړي او دا څو پاڼي سریزه د دا ډول تحقیق ګنجایش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي لیدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پیکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په ردیف کي په "نوي طرحه" یوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه یې بللای سو. لاندي یې ولولو:

حنان وايي:

نېـک بـدا د ازل و قتـوېش و | د چـا بـد چـا ښـه و د چـا بـېش و

دا فغـان الـه ردم د بلبـل اف | روانـه یـخ سـخن کانـد لـرېش و

عشـق ایـم دام یـن لـره سـتي د | بلبـل تـاب رګ د ګلـو رېـش و

نسـترن رګـس نبـل الـه شـبو د | اپکـوم ال و صـفت رتـا پـېش و

(1) وګورئ:- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګـل شـرم خ پـه لاسـو کښې وو نغښـت | اب يـې سـتا ديـدن و د اوريـښ و
چي مي وارا پـه يـاد شـي ارقيـب هـم | اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـښ و

څـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړي "حنانـه"
سـتا الفـاظ د شـاعرانو د زړه نـښ و

"دیوان –۱۰۴ مخ"

پورتنی غزله خو په همدي ښه معنا نه ور کوي، مګر که د هري کلمې د پای توری د راتلونکي کلمې د سر توری و ګڼل سي، بيانو معنا ښندي. په دي ډول:

نېـک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو | و د چـا بـد د چانبـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغـان نالـه هـردم د بلبـل لافـه | تـاب يې ستا د ديدن نه و دارو پـېش شـو
عشـق قـايم مـدام مـين لـره هسـتي ده | د بلبـل لـه تابـه بـرګ د ګلـو رېـش شـو
نسـترن نـرګس سـنبل لالـه شـبو ده | دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـاپېش شـو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښې ښه و نغښت | ما تـه هر ساعت تر مرګ بتر را پـېش شو
چي مي يو وار را پـه يـاد شي يار رقيب هم | فروانـه(1) هـيڅ سخن نـه کاندي دلـرېش شـو

څـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړي "حنانـه"
سـتا الفـاظ د شـاعرانو د زړه نـښ شـو

د دي غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رایه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اریانا دائرةالمعارف په دريم ټوک 569 مخ کي يې کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بيتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دي عبارت څخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي ليکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان دېوان له هرراز ادبي صنايعو څخه ډک دئ، دلته به يې څو مثاله ولولو:

تجنيس:

دا يـې چـين د جبـين نـه دئ د زړو چـين دئ | پـه دا چـين کـوي د چـين د مشـکو چـين

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د يـار د واړه خـور و ورور دي | پـه دنيـا کـي بـې زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

---

(1) دا کلمه باید (پروانه) کښل سوې وای مګر د ړومبی کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه ګلشــن کــي ګــل تــر تــا خوشــاله نشــته ... نــه پــه مینــه کــي بلبــل تــر مــا حــزین شــته

سوال و جواب:

مــاول وروځــي دي کــږې او خــال دي څــه دئ ... ویــل خــال مــي دئ امــام ورځــي محــراب دئ

تحت النقط:

چـــي لـــه بویـــه محـــروم کـــړئ و دلبـــر ... پـــه کارمـــه لـــره دا ســـي بېکـــاره ســـر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشــوق د مــخ احــوال در تــه حضــور کــړه ... لــه دا وروســتو هالــه ځــان لکــه منصــور کــړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمـــــد ســـــرور ســـــردار و د عـــــالم ... عـــدل و حکـــم هـــم دوام واړه محکـــم

(ټوله غزله)

د دېوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه:- دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسیون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وېرنه "مرثیه" راغلې ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

(1) د افغانستان ښپبلیک- 192مخ – په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوېده؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأتین خمسین" کي د "ثمانین" پر ځای سهواً "خمسین" کښل سوئ دئ(2) زه په یقین سره ویلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال میرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب یو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځیني دلایل سته چي د هغو پر بناء و ویل سي چي دا نسخه یا د شاعر په خپل خط او یا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه و ټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوي نه لري، کلکه و قایه یې ده چي بېخ او کونجونه یې د سرې څرمني دي، د وقایې رنګ یې زرغون دئ او داسي ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقایې او بلاګردان(3) وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کیڼ کونج یو کوچنی بیضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان یوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلي څنګ ته د حمید مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع یې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ　　　یا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په بېخي بابېز خط ده. وروسته یو چا پر زیاته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" یې ورته کښلي دي: (چند بیت افغانی در شان سفت؟ شعر- عبدالحمید پیشاوری فرموده). تر دې پاڼې وروسته په دریم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط لیکل سوي دي یوه یې (تعریف اسپ که شاه به کلیم ملک الشعراء داده بود) او بله یې (تعریف اسپ که وزیر به عصمت بخاری) عبارت پر سربانډي لري. له څلورم مخ څخه دیوان پیل کېږي. باید و وایم چي دا نسخه دوه پیله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پیل د سربیت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلهي د هر چا قاضي الحاجات يې　　　په عطا په کرم حل المشکلات يې

او د دوهم پیل د سربیت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلهي د محبت په اور کي توان را　　　سمندر رنګه د پتهي خولې بیان را

ما د لومړي پیل شعرونه ځکه په متفر قاتو کي را وړل چي یو خوبې ردیف ګډوډاوه او بل یې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د میرزا عبدالله شهاب یو فارسي شعر سته دا شعر یې د هغه کمر بند

---

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي باید له درایت او نورو قرینو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلا ګردان هغه کاغذ ته وايي چي دکتاب د لومړۍ پاڼي او د وقایې تر منځ یې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په باره کي ويلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه يې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود ، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املايي غلطۍ نه لري، صرف يو دوه ځايه يې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د رديف په خاطر او يو دوه ځايه يې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دېوان مرتب هم په عين ډول نقل کړئ دئ !

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعي، (5) قصيده وشمه غزلي (13) څلوريځي، ترجيع بند ، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(۱)

د نسخي ليکدودي ځانګړتيا وي په دې ډول دي:

(څ) او (ځ) يو راز د (څ) په شکل، (ک) او (ګ) يو ډول د (ک) په بڼه کاريږي. د پښتو نور مخصوص ږغونه يې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل يې کاريږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه ليکي. د کلمو د پای واولونه زياتره مراعاتوي خو ځای ځای يې په حرکاتو "زور-زېر" سره ښيي.

(چي) د (چه) په شکل، (يې) د (يه) په بڼه، (کښي) د (کښ) په توګه کاريږي.

په ټوله نسخه کي يې خپل معين ليکدود په د قيق ډول سره تعقيب کړئ دئ.

د ځينو غزلو د بيتو لپاره يې تش ځايونه پرې ايښي دي.

په نسخه کي يوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دېوان

دا دېوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

ارواښاد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئيس و، يو مخ سريزه او ښاغلي

---

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وايي چي اوس يې دې نسخې ته نوې وقايه ورکړې ده. ښايي چي په ځانګړتياوو کي به يې تغير راغلی وي. (م. هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد دين ژواک چي په هغه وخت کي د کابل مجلې مدير و ، درې مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دوارو ليکنو کي هغه نسخه چي د دېوان د ترتيبولو په وخت کي ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب يې هم په وضاحت سره نه دئ معرفي سوئ. ډېري طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بيا هم زياتي غلطۍ ور څخه پاته دي چي سمي سوي نه دي. حتی په هغه غزله کي چي حنان د کاتبانو له بې پروايي څخه شکايت کوي، هم غلطۍ سته "و ګورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د رديف ګډوډي هم پکښې سته. د "واو" د رديف يوه غزله د "ی" په رديف کي راغلې او د "ی" د رديف يوه غزله د رباعياتو په پای کي مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کي داسي ښېي نښاني سته چي مرتب بايد څوک د ختيځي لهجې و يونکئ پښتون و ګڼي، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کي لړ څه بې نظمۍ راوستي دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چي (349) غزلې، (25) رباعۍ ترجيع بند ، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکي د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کي چي د ميرزا حنان سوانح کښل سوې ده له هغې څخه ښکاري چي په دغه وخت کي د څېړونکو په واک کي د حنان د دېوان دا سي يوه نسخه وه چي "تر جيع بند ، مخمس، مثمن او څو رباعيات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چي د چاپي دېوان د ترتيبوونکي په واک کي چي کومه نسخه وه. په هغې کي دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کي د حنان يوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چي د چاپي ديوان مرتب بايد هغه په خپل متن کي راوړې وای.

زما په خيال د دېوان د چاپولو په کار کي لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چي د ادب مينه والو ته يې د پښتو ژبې د يو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندي کړئ دئ، د ستايني وړ اقدام دئ. لومړي چاپونه هرو مرو نيمګرتيا وي لري.

لکه چي مخکي مي و ويل د دې متن په ترتيبولو کي ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهني اصول حکم کوي چي د متن د برابرولو په وخت کي بايد هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چي د مؤلف يا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسي نسخه موجوده نه وي نو بيا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چي د شاعر يا مؤلف له خوا کتل سوې يا تصحيح سوې وي. که داسي نسخه هم نه وي نو بيا هغه نسخه د زيات اعتبار وړ ده چي د استنساخ زمانه يې يا د شاعر د ژوند زمانه او يا يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ته نژدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دېوان مې د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مې په حاشیو کې ښودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت را ته غوره ایسېدلئ دئ هلته مې د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشیه کې راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مې پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزلیات او متفرقات.

د غزلیاتو له برخي څخه مې هغه غزلي چي د بېتو شمېر يې له اوو څخه زيات و، هم ايستلي او په متفرقاتو کي مي راوړي دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کي د غزل د بيتو شمېر حتٰی تر 19 پوري هم رسېدلئ دئ او په يوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د ميرزا حنان د خپلي ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کي وايي:

يــو څوبيتــه در تــه وايــم معنــوي	نــه قطعــه ده، نــه غــزل دئ مثنــوي
پــه پښــتو ژبــه مــي و وايــه کتــاب	هــر غــزل يــې اووه بيتــه پــه حســاب
دا پــه دا چــي مولانــا مولــوي جــام	د دېــوان غــزل اووه بيتــه تمــام
چــي الحمــد د قــرآن اووه آيتــه	زياتــه نــه ده ابتــداء تــر نهايتــه
ده نــور خپــل دېــوان پــر دا بحرتيــا رکــړ	ماهم خوښ پـه ډېر رغبت د ده رفتار کړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې"رغبت" له مخي ما د دېوان د غزلياتو په برخه کي ټولي هغه غزلي راوړې چي د بيتو شمېر يې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسي غزلو پېښ سي چي د بيتو شمېر يې اته، نهه وي. هغه شمېر د يو مجبوريت له مخي زيات سوئ دئ ځکه د عين غزلي ځيني بيتونه به په اصل کي وو خو په چاپي دېوان کي به نه وه راغلي، يا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کي به نه وو ثبت سوي، يا به يې توپير دومره زيات و چي د جلاجلا بيتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورۍ پر بناء ځای ځای د غزلو د بيتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خيال په داسي حالاتو کي زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مي د "ل" د رديف دوې غزلي،(2) د "ن" رديف يوه غزله(۳) د غزلياتو له برخي څخه و

---

(1) جالبه ده چي حنان هم په دې باب رغبدلئ دئ. لکه چي وايي:

چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي	جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلي مي په هر ردیف کي د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتی څلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلي دي چي په دې تر تیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندي وروسته سوئ دئ. ځیني غزلي مي له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مي په حاشیه کي ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کي د شاعر د لهجې په پام کي نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښخي پر ځای ده چي وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چي مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کي لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چي موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چي د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلي خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازي په "شو ، شي-سو ، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کي نه دئ "لکه ځیني کسان چي داسي فکر کوي"، بلکي د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کي لیدل کېږي. د حنان د لهجې له مخي "چي" باید په لنډه "ي" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چي یې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعر د شعر ویلو په وخت کي له خپلي لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسي چا له خوا تصحیح او تهیه سي چي یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کي پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولي خبري په پام کي نیولي او متن مي برابر کړئ دئ.
په پای کي د دې خبري یادونه ضروري بولم چي د متن د تهیه کولو په برخه کي زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېري نیمګرتیاوي ولرم. دغه راز په خطي نسخو کي د "واو" او "دال" تر منځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چي له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

(2) دا دوې غزلي په 193 – 194 مخو کي ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کي و ګورئ.
(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان – د 1360 ش کال چاپ – د سریزي 37 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غزلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

الهي د محبت په اورکي توان را	سمندر رنګه د پټي خولي بیان را
کل سختي مي له زړه و باسې قادره	لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
چي د فیض لباس هر څوک را څخه یوسي	د دانش له رخته (1) ډک هسي دوکان را
چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله	په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
چي بې تا یې په زړه بله هوا ګرزي	د هغه عالِم له دیده ته امان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غیره خیاله	په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

۱(۲)
ماسوا مي له خاطره فراموش کړه
د خپل حب ځای په سینه کي زما "حنان" را
۷(3)

الهي ستا د عرفان له میو جام را	چي په مست یم دغه جام علی الدوام را
چي بې تا که ګُلي خیال را څخه محوه	اسم ذات پر زړه جاري(۴) دغه انعام را
ستا بې یادو مي له غیرو زبان بند کړه	مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه	ستا په حب سره همېش د زړه ارام را(۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه(۲)	له شیطانه هم امان دا ستا په نام را
مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم	بېزاري له ماسېوا څخه مدام را(۷)
قناعت مي په نصیب کړه کردګاره	پیروي د کاملانو پر اقدام را(۸)

۲
الهي د خپل حبیب له برکته(۹)
ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را
۱۵

---

(۱) چاپي دیوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بیتونو شمېره ده (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په یاد سره مدام د زړه آرام را. (۲) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (۷) دا بیت په (ب) کي نسته. (۸) دا بیت له (ب) و اخیستل سو. (۹) دا نیم بیتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمین سوی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خوناب[1] تئ له چشمانو هر سهار زما   ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما
پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره   که یار کښېت د مهرو که پر مزار زما
څو باریک لکه موی نه شي په دېر فکر   و به نه ویني په سترګو ملا د یار زما
هیڅ سراغ د تنګي خولې مي پیدا نه کړ   آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما
صفايي ځني څڅېږي لپې لپې   راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما
کې[2] کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست[3]   تن بې[4] شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳
عقل هیڅ د عشق په باب کي را و نه ښو
اې "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما
۲۲

ستا له خولې څخه که ګل زده کړه خندا   بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما
د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته   که دوا مي د دردو کړه مسیحا
زړه مي ستا په عشق کي بایلو نه یې غواړم   د کښتۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا[5]
څو په خیال د خال و خط یم اخته شوی   د خاطر تیاره مي نه مومي روڼا
سوز د میني هسي اور رابانديي بل کړ   بې شربته د مرګ نه لري دوا
له غیرته په اور وسوم په چمن کي   چي مي ولید ګل په رنګ ستا د قبا[6]

۴
فلک دف د خورشید و وهي له شوقه
چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا
۲۹

څو به ګرزم ستا د مخ په تمنا   ځغلېده په روڼا نه شي د برېښنا
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره   د مفلس له فکره نه وزي کېمیا
ژبې[7] پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو   بولي څوک دا ستا د نیم وېښته بها
خزان کښېښووې[8] د ګل له ژړه رنګه   د بلبل د ږغ پر پښو باندي حنا
دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسي   صنوبر چي سر له باغه کړ بالا
سیا بختي لکه سایه را پسي ځغلي   چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵
تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"[9]
تر غزال د چین آهو ځغلي بالا[10]
۳۶

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که یې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست بېرېږم. (4) بې = به یې. (5) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه یې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې زړه دا ستا په مینه کړ اشنا — خپلې وینې مې د ځان کړې خونبها

ستا د سترګو د شهید قبر مې ولید — چې کبلې ور ته پراته وو شا و خوا

پیروي د عقل هسې ده زاهد ته — لکه یو ړوند شي د بل ړانده عصا

تر مجنون نه وه په عشق زلیخا کمه — چې یې و اخیست(۱) مردانه ګام د وفا

پروت د مرګ پر بستر یم طبیبه راشه — ستا په دید سره مې شي د زړه دوا(۲)

ستا د عشق له فیضه هیڅوک محروم نه دي — که پادشاه د زماني دئ که ګدا(۳)

د یعقوب په شان شوم ړوند راشه یوسفه — د پېښو خاوري زما د سترګو کړه توتیا(۴)

۲ — که به کله مهرباني(5) کړې وخت دي وخت دئ — رحم بویه پر "حنان" بې دست و پا — ۴۴

زړه مې و ووت ستا د دید و جنګ ته بیا — خدای زده څه به شي ور پېښه له دې(6) خوا

را معلومه ده چې بیا به تېښته(7) را وړي — ستا له سترګو سوبه(8) نه ده وړې چا

اختراع دي زما د مرګ نوې پیدا کړه — نوم مې ډېر ډېر یاد وي چې هېر کړې ما

په بېزې لیندۍ د وروځو خدنګ ولې — هسې رنګ چې خبر نه یم سم اذا(۹)

د بانو غشي یې بې توبریو منبلي — هیڅ ګزار یې له زړه نه درومي خطا(۱۰)

د عشق عیش په لاس نه ورځي زاهد ته(۱۱) — هر ورغوی لایق نه دئ د حنا

۷ — د خندا په موج یې لب راغله "حنانه" — په چمن کې کړ غونچې کمیس قبا — ۵۱

زما یاره زړه دي بایلو په رشتیا — خبر نه یم یو وړ کومې(12) دلربا

د دې شهر خوبرویان دي صدقه شه — بندي کړئ یې کاکل د زلفو چا(13)

د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کې — دا چې ناست یې لاس ترزني بېنوا

ځړولئ سر مدام په فکر ناست(14) یې — دا د کوم یوه دلبر په تمنا

ته له کومه په کوڅه کې د بل ناسته(15) — واړه عشق دئ چې درو بېنوده وفا

---

(۱) چاپي دېوان: چې یې کښېښود. (2) چاپي دیوان: "په یوه بوسه مې شي د زړه دوا ". (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (4) دا بیت په اصل کي نسته له چاپي دېوانه واخیستل سو. (5) "مهرباني "باید درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.

(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم باید و ویل سي چي په چاپي دېوان کي دا نیم بیتۍ له پنځم بیت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نیم بیتۍ د څلرم بیت وروستی نیم بیتی دئ.

(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.

(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب یې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خویونه غواړې ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې　　ته د یو د پاره(1) سل د پاره ستا

۸　　و "حنان" ته راز عیان که چې ته درومې　　۵۸
جریده به در پسې وي ترغه ځا(2)

نه ماتېږي د مخ مینه یې په ګل زما　　خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چې له ځالي مي اخیستئ لاچیچی و　　اوس څوک اروي اوازونه د بلبل زما
چې نهال مي اوباوه د زړه په وینو　　اوس په لاس کښې د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چې مي باز له لاسه والووت　　خدای زده بیا به کله کښېني په منګل زما
څوک به زېرې پر ماوکه چې یار راغئ　　چې تر جار کړم سر و مال و هستي(3) کل زما
چې له ماتئ ما لیده(۴) هسې مړ نه شوم　　حیراني ده پر دا هسې تغافل زما

۹　　راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه　　۲۵
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما　　یو پر بل شو شواخون(5) پر شواخون زما
دا لا دېو د عاشقۍ نه یم وهلئ　　چې صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسې دېوانه کړم　　چې آهو که مدام سیل د جنون زما(۶)
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي(۷)　　مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده　　په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما(۸)
د اول میني(۹) ژړا لویه خامي ده　　د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

۱۰　　هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه　　۷۲
چې "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما

څو به کړمه ستا(۱۰) د وصل تمنا　　عقل و هوښ(۱۱)را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي(۱۲)　　که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم　　ولي نه ده ستا د نیم و ښته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته (13) بیان کړم　　مرض سخت شو(۱۴) طبیبان دي بې پروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دېوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چې له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دېوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دېوان: "چې کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دېوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي دېوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: څو به کړمزه ستا.(11) چاپي دېوان: هوش.(12) چاپي دېوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دېوان" و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دېوان: سخت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر د کاه له ضعیفۍ اخیستئ نه شم(1) … که څه یو ، یو په رنګ زه د کهربا
په نیم دید که مي زړه(۲) و باخښه و تاته … خدای حاضر دئ خجل یم له دې وینا

۱۱ … دا واړه د عشق اکسیر اثر پر وکړ … ۷۹
چي یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا … دواړه سترګي دي نرګس(3) زلفي سنبل ستا
د اسیرو زړو تړل دي بل څه نه دي … چي و غوړو ته خم شوئ دئ کاکل ستا
هرګز نه اروي زګېروی د مهجورانو(4) … آفرین دي وي پر هسي تغافل ستا
که به آه چیري(5) قبلېږي د عشاقو … نه دي وي هرګز د حسن تنزل ستا
د یوه لښکر سپاه دي سره وژني(6) … وا عجب دئ د عشاقو تسلسل ستا
سجدې د شکرانې کړم بسمل طوره … چي د زړه غوښي مي توی شي(7) په منګول ستا

۱۲ … که ژړا افسوس فریاد که(8) عیب نه دئ … ۸۶
د رخسار پر ګل "حنان" دئ یو بلبل ستا

دا یې سترګي که جادو دئ که نرګس دئ غه شهلا(9) … دا یې زلفي خال وخط دئ که هجوم دئ د بلا
دا یې خوله ده که غونچه ده که یې لب دئ که مرجان دي(10) … دا یې غاښ په خوله کي نمایي(11) او که دئ دُر یکتا
دا یې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ … دا یې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خُطا
سنتره نارنج ترنج دئ که غبغب دئ حیرانېږم … نه توبه توبه غلط شوم خجل یم له دې وینا
دا خنجر دئ که مژګان دئ(12) چي مي څرخ د زړه په میان دئ(13) … که ناوک دئ نه پوهېږم قتلوي مي بې پروا
دا یې وروځي که کمان دئ چي مي زړه ورته نښان دئ … بې صرفې که ګزارونه غشي نه دړومي خطا

۱۳ … دا یې زنه ده که سبب ده د "حنان" د زړه آسیب ده … ۹۳
چي په تش آرزو یې(14) کېږي د رنځورو زړو دوا

له فتنې(15) په سایه خلاص یم د مژګان ستا … خاطر جمع وي له واړو پرېشان ستا
څه الفت(۱۶) زما غریب او ستا د غشو … دغه واړه دلجویي کوي پیکان ستا
سر یې تل پر زانو ایښئ وي د فکر … هغه څوک چي یې په زړه کي وي ارمان ستا
له حیرته سترګي پټې کړي خوله وازه … له کتو سترګو ترلي دي(17) حیران ستا

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخیستی نه شم چي ضعیف یم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخښه (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چیرته. (۶) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښي مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا یې غاښ برېښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په میان. (۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنلې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صحرا آهو په سيل راته راشي[۱] — چي تعريف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته[۲] — منفعل کړه ګلان واړه ارغوان ستا

۱۴ زرغونه بې[۳] شي لاله ګلان له قبره ۱۰۰
دا چي ګور له ارمان يوړ "حنان" ستا

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما — مسخر نه کړ شوخ چشم پريزاد ما
سرو مال، دين و دنيا، دانش و صبر — په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما
هيڅ اثر يې[۴] پر سنګين خاطرو نه شو — يو په سله خوارۍ و کښې تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را ويل کېږي — ګفت مي ورځئ دئ په صدق[۵] د استاد ما
که خبر واى چي شانه بې[۶] ستا په کار شي — پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما
پر زيارت به مي ځراغ له خپلو بل وي — له رقيبه سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وايم اوس هرڅه را رسېږي — ګيله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما[۷]

۱۵ ما ويل غور د "حنان" د بېداد وکړه ۱۰۸
ويل شړلئ مي له دره دئ په داد ما

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا — آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني[۸] — حيرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
ګوندي خلاص مي د رقيب له ناکردو کړي[۹] — ما مظلوم په داد نيولئ دئ جلب ستا
خپلو سترګو فتوا درکړه چي مي وژني — حيرانېږم[۱۰] پر دا لوستو د مکتب ستا
وکوثر ته حاجت نه لري د څښلو — چي جام نوش که څوک د ميو لبالب ستا
په ديدن که يې سيراب کړې ښه به وکړې — عاشقان د ديدار تږي تشنه لب ستا

۱۶ توقف په دا کي مه کوه دلبره[۱۱] ۱۱۵
که پوره شي[۱۲] د "حنان" په مرګ مطلب ستا

نه يو زخم لکه ګل دئ نمايان زما — غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما[۱۳]
ګيله[۱۴] کفر ده له بخته و اسمان ته — سيا بختي مي شوه[۱۵] د بزم ځراغان زما

---

(۱) چاپي ديوان: "د صحرا آهو به سيل له را ته راشي ".(2) چاپي ديوان: ګلاب څه قدر لري ستا ورخسار ته ".
(۳) بې = به يې (۴) چاپي ديوان: هيڅ اثرمي. (۵) چاپي ديوان: په مهر. (۶) بې: به يې. (۷) دا بيت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بيتو شمېر يې يو زيات کړ. بيا هم له چاپي ديوانه واخيستل سو. (۸) چاپي ديوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي "(۹) چاپي ديوان: "که مي خلاص ته د رقيب له ناکردو کړي "(۱۰) چاپي ديوان: حيراني ده.
(۱۱) چاپي ديوان: صنمه. (۱۲) چاپي ديوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي ديوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي ديوان: شکوه. (۱۵) چاپي ديوان: "... مي ده "

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاقبت به مي تاراج که مخ(1) د ترکو　　چي کينه لري(2) په زړه کي هر زمان زما
چي له ترکو ليري ګرزي سلامت وي　　ولي څه کړم چي زړه نه دئ په فرمان زما
په ژړا مي نرم نه شو زړه د ښکليو(3)　　نه نرميږي د غه کاڼی په باران زما
له نګاه سرمه آلودو ستا دلبره　　لکه بوی د ګل بې ږغه شو فغان زما

۱۷　　په دا عصر کي همدرد نسته "حنانه"
چي به و ګنډي په رحم چاک ګريوان زما(4)　　۱۲۲

چي مي وليده رفتار ستا　　توري زلفي تار په تار ستا
قد دي سروه د ارم ده　　غاښ درون دئ آبدار(5) ستا
پر ګلاب باندي شبنم دئ　　که عرق دئ په(6) رخسار ستا
سره لبان دي سره ياقوت دي　　خوږ تر شهدو دئ ګفتار ستا
په کوثر کله اوبيږي　　چي وي تږی د ديدار ستا
که آفتاب دئ که مهتاب دئ　　خوشه چين دئ د انوار ستا

۱۸　　خال دانه زلفي دي دام کړي
"حنان" وينم ګرفتار ستا　　۱۲۹

يو وېښته د راستی نه لري ابروی ستا　　رحم نه لري مژګان فتنه جوی ستا(7)
شمعه نه شړي پتنګ له خپله ځانه　　اور حيران دئ و تندی و ته د خوی ستا
په کعبه په بتخانه کي ستا مذکور دئ　　هر طرف په غوږو اروم های و هوی ستا
چي دلته باد له زلفو څخه و موښت　　له خُطا کړه مشک بېرون د زلفو بوی ستا
که مي زر کتب خاني و پلټلي　　و مي نه ليده په سترګو خط د روی ستا
غواړي څه سرو سامان له ما دلبره　　و ايستم له نام و ننګه جستجوی ستا

۱۹　　سر و مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کي
دواړه کونه قيمت نه لري يو موی ستا　　۱۳۲

مه غولېږه په راتله د بې وفا　　هرګز مه درومه پرپله د بې وفا(8)
که هرڅو ټينګه وعده در سره وکړي　　باور مه کوه په خوله د بې وفا

(۱) چاپي ديوان: خوله. (2) چاپي ديوان: چي لري کينه. (3) چاپي ديوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي ديوان څخه را نقل سوه.(5) چاپي ديوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" بايد د (باء) په پېښږ دري ځپې و لوستل سي. (6) چاپي ديوان: پر رخسار.(7) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.(8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي ديوان څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتله په نه راتله یې پروا مه کړه   د لګیرمه او سه په تله د بې وفا
چي نه ننګ لري نه شرم مه یې غواړه   توبه و کاړه له پله د بې وفا
ځړولئ یې و سر مدام له شرمه   هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰ په قسم چي یې "حنان" اعتبار نه کړ
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا ۱۴۲

چي دي عشق په سترګو ړوند کړم مات پرملا   په بغل کښي راکړه ستا د قدعصا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر   زما پر صبر آفرین ستا پر جفا (1)
د اسمان ملکي ولوېدي له ذکره   چي ارام نه شوي یو دم زما له غوغا
که مي ستا وصل نصیب شو له خدا غواړم   په دعا کښي شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفي   نمر له تا سره شي تېر لکه بربښنا
په مضمون یې نه پوهېږم څه یې لولم؟(2)   پېچاپېچ زلفي دي خط دئ د ترسا (3)

۲۱ ستا د وصل په امید یې عمر تېر شو
د "حنان" په تشه تمنا (4) ۱۴۹

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا   ساقي راوړه جام د میو مهیا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسي   پیوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړېږي   لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشې دي په بوستان کښي   ښاخ د ګلو په مثال ید بیضا (5)
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ   ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تیار دئ په چمن کښي   د سبزي طفلان حاضر په تماشا
په آئینه کښي د اوبو د غنچې عکس   لکه ستوري د اسمان کوي رونبا (6)

۲۲ زړه مي غواړي چي توبه کړم بیرته ماته
اي "حنانه" وقت د ګلو راغئ بیا ۱۵۷

---

(۱) دا او ورپسې درې بیتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چي یې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلې صرف مطلع او یو بیت نسته، نور بیتونه یې بالکل جلا دي د کوټې چاپ "ب" دغه بیتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" ردیف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعیفیِ اخستی نه شم   که څه یو یو په رنګ زه او کهربا   ←دا بیت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره   د مفلس له فکره نه وزي کېمیا   ←دا بیت په ۳۶ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهید قبر مي ولید   غزالان ورته پراته وو شا و خوا   ←دا بیت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خرید ته زړونه جودانه ده   که په سر روح الامین کوي سودا   ←دا بیت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسیر اثر پر وکړ
چي یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بیضا. (6) دا بیت په (ب) کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ب﴾

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب | جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
چې مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ | ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده | له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کې اچوي د عشق خبري | پرورش مومي ذره(1) په آفتاب
تبسم یې له ښکنځلو(2) سره زېب که | قدر زیات لري ترخه چې شي شراب
دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ | لا یې عشق لري له ما سره حساب

۲۳ ستا د مخ په دروېزه کې له "حنانه" ۱۲۴
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

مخ یې دئ لکه آفتاب | له آفتابه یې زیات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ | چې لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي | غرق په وینو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو | له عقیقه(3) یو وړ آب
نرګس ستا سترګو حیران کړ | چې عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي | په مثال لکه حُباب

۲۴ په تعریف د یار "حنانه" ۱۷۱
څوک به وکه ستا(4) جواب

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب | معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خیال یې په زړه ګرزي | و قبلې(5) ته چې شا کړي ده محراب
دا د کوم مهروی د تېغ له وهمه هسي | د هالي سپر پر سرو نیوه مهتاب
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم | دا چې ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وورکي چې نمږي په شوخي غواړي | په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چې یې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم | ورځ(6) په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵ که هر څو شعر بلند وایي "حنانه" ۱۷۸
د حمید موشګاف نه شي جواب

چې دي لعل آلوده شي په شراب | شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښې د ابرویو دي خال نه دئ | دا هندو دئ چې سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دېوان: ذره هم. (2) چاپي دېوان: له د شنامه. (3) چاپي دېوان: له عقیقو. (4) چاپي دېوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر ځای چي قدم کښېږدي سرو قده ... مردګان شي تول په زمکه کښي سېراب[1]
ډېر امید مي دئ و هغه سرو قد ته ... قُمري طوره طوق د غاړي کړم رکاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه ... رحم کله شته په زړه کښي د قصاب
کله کله بې په خواب کښي[2] خیال حاضر شو ... ولي څه کړم چي هرګز نه راځي خواب

۲۲ ... له هوسه به قدم پر اسمان کښېږدي ... ۱۸۵
که "حنان" شي ستا له وصله کامیاب

چي یې زړه وړئ وي خیال ستا د غبغب ... د هغو رنګونه ژړ وي تشنه لب[3]
مشق د خیال د هغه طفل همېشه کړم ... چي په دید سره یې اور اخلي مکتب
دا د زلفو تار یې کوږ په رخسار نه دئ ... و سپوږمۍ ته راوتلئ دئ عقرب
که هر څو درته زاري او عاجزي کړم ... پر جبین باندي چین راوړې د غضب
له عاشقه حیا څه غواړئ په عشق کي ... له مجنونه مونده کله شي ادب
څه سیالي به که له تا خوبان د عصر ... خوش نسب یې، خوش لقب یې خوش حسب

۲۷ ... له حمیده سره آس د شعر نه ځي ... ۱۹۲
اي "حنانه" بس که و نیسه جلب

سپین رخسار او زنخدان د شکرلب ... زړه مي یووړ این و آن د شکرلب
پر درګاه یې درو بزه کاندي د حسن ... د فقیر په دود سلطان د شکرلب
وړي وړي مي د زړه ماني هاله دي ... چي یې خیال شو را روان د شکرلب
لکه ځغلي لېوني سپي له اوتاقه ... هسي ورک شوه رقیبان د شکرلب
که مي سر که مال که عقل دئ که صبر ... تر دیدن بې[4] کړم قربان د شکرلب
دی لري زګوه د حُسن زه حقداره ... وظیفه مي شو ای لبان د شکرلب

۲۸ ... همېشه به د "حنان" کاني په کېږي ... ۱۹۹
چي باور که په پیمان د شکرلب

خدا قبوله کړي دوعا زما غریب ... رقیب کړه د یار له دره بې نصیب
سر درد د عاشق نه ور کېږي دلته ... صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دې شوخ دلبر د میني په مکتب کښي ... لکه ګل مروړي غوږونه د ادیب
چي جرس و ځای ته رسي فغان نه که ... فغان هم نه که عاشق چي شي قریب

---

(۱) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښې.(3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (4) بې= به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلې، دی په کوڅه کې د یار ګرزي   دا خپل زړه مې شو و ماوته رقیب
ژر د یار قدمبوسې کاندي تر لاسه   چې ځان خاوري که په درکي طبیب(1)

۲۹ لـه نا اهله چې وفا غواړې "حنانه" ۲۰۲
لـه املوکـه مـزه غـواړې د زبیب

راشه و ګوره ګفتار د عندلیب   چې پاره کړ ګل آزار د عندلیب
چې ګل نه ویني خاموش له غمه کښېني   دا وفا ګوره هر وار د عندلیب
ځان و ګل ته رسوي په هره توګه   که څه خیژي تر زړه خار د عندلیب
چې د اور په شانې(2) سرې لمبې تر سر ځي   په آه سوئ دئ ګلزار د عندلیب
و صلت مومي عاقبت هغه له یاره   چې قبول که پر ځان کار د عندلیب
ګل چې هسې ځوانیمرګ ځي په پوهېږم   فریاد اروي هر سهار د عندلیب

۳۰ چې اثر پر ګلو نه کاندي "حنانه" ۲۱۳
بې فایدې دئ هر چغار د عندلیب

﴿ت﴾

دا شبنم پر مخ د ګل دئ قطرات   که عرق دئ پر رخسار لکه(3) نقات(4)
دا یې تار د زلفو کوږ و خوله ته پرېووت   که افعي حلقه وهلې پر حیات
چې د سترګو تېغ هر دم په رنجو باټ که(5)   دم په دم راته ښیي د مرګ حالات
مخ یې شو زما قاتل سترګې شاهدي   بې قاضي یې زما قتل کړ اثبات
قربانې دي یم د سترګې روغ به نه شم(6)   پر دغو بیمارو شوئ یم(7) خیرات
په اول بازي د مینې په شطرنج کې   تا په رخ کړ زما د زړه پادشاه رامات

۳۱ د حمید د شعر بحر ته "حنانه" ۲۲۰
یو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابیات

زرغونه خط دي رونق کړ د ریحان مات   ستا د مخ ګلشن کړ رنګ د ګلستان مات(8)
ستا د خولې غونچې لمن کړه د ګل خیرې   په سرو لبو دي قیمت کړ د مرجان مات
وهې لار د اسلام ستا جادو د سترګو   تورو زلفو دي ګردن کړ د ایمان مات

---

(۱) د دې نیم بیتي په وزن کې یوه څپه لږده. (2) شانې = شان یې. (3) چاپي دېوان: باندې. (4) کذا فی الاصل.
(5) چاپي دېوان: باټ کړي. (6) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترګو ژر مې وژنه". (7) چاپي دېوان: ښه یمه.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاول[1] کاږم به دي زه له پرېشانیه — هغه عهد دي لکه زلفي کړ آسان مات
د بادام سینه دي سترګو سل سوري کړه — چي یو ځلي شوه په زړه کي ستا مژګان مات
وي ګندلي په بانو د بادام سترګي — شیرین لب دي د پستې کړ نمکدان مات

۳۲ — ۲۲۷

پیروي مي د حمید موشګاف وکړه
ما "حنان" د شعر لاس کړ د رحمان مات

ستا په خط سره زینت شو د مخ زیات[2] — په آبرو صفایي کېږي د مرآت
د سیا چشمو د بوسې وعده ببځا ده[3] — د آهو په ښاخ موقوف دئ دا برات
چي په مصر کي کلام[4] د شکرلب شي — شي خجل له ښاره[5] و باسي نبات
زړه و عقل مي دا ستا و خیال ته ورکړ — پادشاهانو لره وړي رعیت سورسات
زما د زړه سکندر به کله ځني ګرزي[6] — چي یې[7] خط شو راته خضر خوله حیات
نه پوهېږم کل جهان دئ په دا غم کي[8] — که ستا غم کړ راته تریخ زما اوقات

۳۳ — ۲۳۴

ته غني نصاب د حُسن دي پوره دئ
زه "حنان" یم مستحق را کړه زګوة

را شه پرېږده د ګلرخو محبت — سور انګار دئ همېشه د دئ[9] قربت
المدام یې[10] د هجران په اور کښېي سوځي — هر سړی چي د ګلرخو کړي صحبت
خوبرویان واړه له خرمي ظالمان دي — زړه سوی نه لري پر اهل د غربت
په آرزو کښېي د رخسار که یې څوک مړشو — سره لاله یې زرغونېږي پر تربت
قتلول په تېغ د هجر د مظلوم که[11] — تې امید کوې د شونډو د شربت
له رقیبه سره هر دم خوشخویي که[12] — له عاشقه بل څه نه که[13] بې نکبت

۳۴ — ۲۴۱

بل څه نه دئ یو مزری دئ د یار هجر
چي یې پروت پر ما "حنان" هومره هیبت

نرم نه شو زما په آه زړه د دلدار سخت — نه نرمېږي په باد کاڼې د کوهسار سخت
غافل مه شه هیڅ زمان له مړاوو سترګو — په ناجوړه تن که[14] مکر دا بیمار سخت
چي ښاخونه یې د وروځو[15] هسي خم دي — دا یې سترګو د بادامو[16] را وورې بار سخت
نن شپه مه غواړه قرار له ما ناصحه — مضطرب کړم خیال د زلفو د نګار سخت

---

(۱) تاول= تاویل. (2) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زینت شو ځکه زیات". (3) چاپي دېوان: ببځای ده.
(4) چاپي دېوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي دېوان: چي دي. (8) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً یې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخویې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي دېوان: کړي.
(15) چاپي دېوان: د ابرو یې. (16) اصل: بادام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هر څوک دي يادوي خاموشي خوی کړه — پټه خوله غونچه بلبل که(۱) په ګفتار سخت
صاف دلان له ګفتګو یه خفه کېږي — شي نفس د آینې پر مخ غبار سخت
بس که(۲) ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه
چي يې کښلئ ستا د وصل انتظار سخت

۲۴۸ — ۳۵

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت — لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ويني د زړو خوري د خط په وخت کي — د مارانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سيل د غره له سره ژر ژر لوېږي(۳) — هسي درومي د سنګدلو د عُذار وخت
چي يې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه(۴) — د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه — توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت(۵)
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي(۶) — لکه اوږد شي(۷) د عاشق د انتظار وخت
چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت

۲۵۵ — ۳۶

که مي نه کړ له بلبل سره داستان درست — آه مي پري نه ښود په باغ کي يو ګرېوان درست
د اسلام ښيښه مدام له سنګه ولي — ترکان نه پرېږدي په سر کي يو ايمان درست
د معشوق نام و نښان عاشق بلند که(۸) — مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان(۹) درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځاي ورکه — ارمان دا دئ که د ګل لا واي پيمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړي(۱۰) — لکه چيرته لښکر درومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسي پښېماني مه کړه — په وعده په قول ډېر وي کريمان درست
هيڅ له خياله ور ته نه ګوري سيا چشم
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست

۲۷۲ — ۳۷

که هرڅو په يارانه کي مي دئ يار سُست — ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست(۱۱)
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که — ځکه هسي راته وعظ که هوښيار سُست
خط يې هسي په وار وارو مخ ته راغئ — لکه ګډ(۱۲) شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نو خط د خط په وخت داد که ښايېږي — شي وړيا متاع چي چيرته شي بازار سُست
ما يې هېره کړه بوسه له ډېره غمه — ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سُست

---

(۱) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر درومي. (4) چاپي دېوان: چي يې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه.
(5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: ځرګند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: يو وار پسي ولاړي.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
زه هم سُست يم قاصد سست او دريم يار سست — زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(۱۲) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم　　بلبلان کاندي په ژمي کي گفتار سُست [1]

۳۸　　د دې عصر [2] د پښتو قدر بلند شو
چي "حنان" په پښتو ژبه کړي گفتار سُست　　۲۷۹

په ځنځیر دي د گیسو کړم گردن بست [3]　　چي یوه خوا ته مي نه رسېږي د ست
په دریاب کي دي [4] د میني هسي ډوب یم　　چي په خیال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه ستر گي آگاه نه دي　　نه خبرېږي هیڅ د شپي په غلو مست [5]
چي نخجیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود　　کوم صیاد ونیو د کین غشي په شَست
له بدنه مي هغه دم روح جدا شي　　چي دي وینم له رقیب سره پیوست
نن د حُسن په دولت کي رحم و کړه [6]　　مدام نه وي [7] دغه ستا د حُسن هست

۳۹　　حق به غواړې د قیامت [8] په ورځ دلبره
چي رقیب دي کړ بلند او "حنان" پست　　۲۷۲

ستا د عشق په غم کي نه یم ملامت　　راتې [9] وښود تر قیامت پخوا قیامت
له خاطره مي ستا خیال په ظلم نه ځي　　تنده نه دروميي له تړي په زحمت
موزون قد چي دي موذن و لید په سترگو [10]　　په مسجد کي یې ویل قامت قامت
د دریاب او به صدف له ره دي زهر　　شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ　　بې نگینه گوتي نه لري قیمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته [11]　　که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰　　نوی خیال د یار له خولې وایه "حنانه"
شنیده خبري نه لري حرمت　　۲۸۳

چي بار وړي د یار د هجر په زحمت　　تل وایه شي پر هغو باندي رحمت [12]
عاشقان په دنیا نه وزي له غمه　　له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ　　د بېه یار جدایي و بولئ قیامت
له حیرته سروه و دري ثابته　　پر هر ځای چي جلوه وکړي ستا قامت

---

(۱) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښې کړي گفتار سُست ".(2) چاپي دېوان: د خپل عصر.(3) چاپي دېوان: په زنځیر د گېسو شومه گردن بست.(4) چاپي دېوان: کي يې. (5) چاپي دېوان: "چي د شپې په غلونو نه خبرېږي مست ".(6) چاپي دېوان: مهربویه.(7) چاپي دېوان: تل به نه وي.(8) چاپي دېوان: محشر. (9) راتې=راته یې. په چاپي متن کي (رایې) دئ.(10) چاپي دېوان: په سترگو ولید.(11) دا نیم بیتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بیا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته ". ماله دواړو څخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله.(12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. له اصل څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو خطان که ناز کوي بې ځایه نه دئ — خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت
چي یې واورم تریخ ښکنځل له شکرلبو — په مانه کېږي شکران د دې نعمت

۴۱ — چي په سپینه ږیره نه اوړې د ښکلو
آفرین دي شه "حنانه" پر همت — ۲۹۰

ستا تر شونډو لعل نه لري قیمت — ګل دی نه لري و ګل ته نزاکت (1)
پریروی چي عاشق نه لري دئ هسي — لکه پیغمبر چي نه لري امت
بې کششه زړه ورکړه و یار ته مه کړه — چي بې ستة مېلمه نه لري عزت
په تور خال یې کل عالم دئ قتل کړئ — خوشي وا یې چي هندو وي بې همت
په لویي یې ابرو خمه ده و قدته — په حرف کم دئ له قیامته یې قامت
نه در ګرزم لکه غم ستا په خاطر کښي — فراموش دي کړم دلبره عاقبت

۴۲ — که پښې کښېږدې د "حنان" پر سترګو باندي
څه به نه لري د دې نعمت منت — ۲۹۷

د عشق غشی مي کاري تر ځګر و ووت — چي له زړه څخه مي خیال د دلبر و ووت
لا مي نه و مراد د وصل پیدا کړئ — د هجران د لمبو(2) دود مي تر سر و ووت
د خپل وصل ملهم(3) زما پر زخم کښېږ ده(4) — تر ځګر مي ستا د ظلم خنجر و ووت
مجنون بېد له حیرانۍ و پښو ته ګوري — په هوا دا ستا، تر باغ صنوبر و ووت
د غمزو د غشو(5) جنګ لره یې هردم — له زخمو مي ډک(6) ځګر لکه سپر و ووت
نور مي څه وژنې په تېغ د خپلو(7) سترګو — د غمزې تیر مي رسا تر ځګر و ووت(8)

۴۳ — پر محک د امتحان د سخندانو
د "حنان" شعر چاندي لکه زر و ووت — ۳۰۴

دا ګیسو(9) دئ د نګار په لاس را کښېووت — نه پوهېږم که ښامار په لاس را کښېووت
که اره لکه شمشاد شم(10) پرې بې نه ږدم — که د تورو زلفو تار په لاس را کښېووت
خوله غونچه، سترګي نرګس، زلفي سنبل دي — خط ریحان دئ څه ګلزار(11) په لاس را کښېووت
توري زلفي مړاوي سترګي د ترکانو — د راز عمر د بېمار(12) په لاس را کښېووت
تماشه چي د خپل زړه د داغ کومه(13) — هم ګلشن هم لاله زار په لاس را کښېووت
د رقیب و سرته وږی تږی ناست یم — پرې بې نه ږدم که یو وار په لاس را کښېووت

۴۴ — زه "حنان" په عشق کي نوې طالع غواړم
که وصال د هغه یار په لاس را کښېووت — ۳۱۱

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کښېږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تیر مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي بېمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه مي په زلفو کښې نن بیا د دلارام کښېووت — چې له قفسه دا مرغه ووت په دام کښېووت
هغه بندي به وي امید چې د خلاصیت وي ور ته — زړه چې په زلفو شي بندي علی الدوام کښېووت
دا يې پر مخ باندي خال نه دئ چې ښکارېږي تا ته — دا تور هندو دئ چې په میان کښې د اسلام کښېووت
انتظار نه که[1] د کوثر د اوبو تږی د دید — چې يې په لاس کښې له ازله د عشق جام کښېووت
خاندي غُنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه څوک — چې په بغل کښې يې وصلت د ګل اندام کښېووت
زړه مي طواف د یار د درکاوه په دغه امید — چې به مي وصل شي نصیب، په عقل خام کښېووت

۴۵ — زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قیامته[2] پوري
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښې مدام کښېووت — ۳۱۸

﴿ ټ ﴾

چې اشنا کړ په مرګ مخ را څخه پټ — ښايي اوس چې مدام ژاړم په ورټ ورټ[3]
چې له نازه به يې سر پر بالین نه ښوو — ګورستان لره روان شو پروچ کټ
که هر څو مي[4] افسوس کړ فایده يې نه کړه — د لحد پر خوا يې مخ و ماتي[5] څټ
ماتول او سازول د فلک کار دئ — زنده سرواړه منګي دي د ارهټ
نه له ښه زړه الوته، نه په بد مرګ شته — د اشنا د مرګ خبر نه کړم خوله پټ
چې مي یار قبر ته ولاړ او زه لا ګرزم — په سل ځله تر ما بِه دئ د هند جټ

۴۶ — په فراق يې[6] زه "حنان" سترې ستومان شوم
ببلتانه هر ځای را وښود د غم کټ[7] — ۳۲۵

﴿ ث ﴾

یار مي یار شو له رقیبه الغیاث — آه له دا توره نصیبه الغیاث
چې له رنځه مي خبر دوا مي نه که[8] — له دې بې پروا طبیبه الغیاث
په هیڅ نفعه سود يې نه یم پوهېدلئ — زړه مي بایلود بې موجبه[9] الغیاث
هر سهار د ګل ګرېوان پاره پاره که — د آزار له عندلیبه الغیاث
چې دي سِر پاشي سبا په عامو خلکو — له هغه یار قریبه[10] الغیاث
چا په زده کړه خونرېزي دا ستا په سترګو[11] — له دا هسي رنګ ادیبه الغیاث

۴۷ — د "حنان" په حال خبر غمخوري نه که
له دې هسي رنګ حبیبه الغیاث[12] — ۳۳۲

---

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قیامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتي: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته.(7) چاپي دېوان: "ببلتانه پر ځای راوښوده غم، پټ".(8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجیبه؟.
(10) چاپي دېوان: یار و رقیبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونرېزی د شاه په سترګو".(12) په اصل کي "له دې بې پروا طبیبه الفیاث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

﴿چ﴾

فلک وا چاوه په بخت کښې زما خوار پېچ
په تدبیر سره خلاص نه شو د دې کار پېچ

راته رام شي ترهېدلی آهو کله
بخت را اچوي(1) له ورایه په تلوار پېچ

چي وفا را سره کاندي هم وېرېږم
تمام نه لري هرګز د جفا کار پېچ

په ژړا مي لکه ګل لا هوسېږي
نه خلاصېږي له جبینه یې تابدار پېچ

دا افعي د ګل پر برګ حلقه وهلې
که کاکل دی پر عُذار باندي(2) د یار پېچ

دا پر خوله باندي یې تار د زلفو کوږ دئ
او که پروت پر خزانه د طلسم مار پېچ

۴۸ شاعران شعر مغلق وایي پوهېږم
"حنان" نه لري د ژبې د ګفتار پېچ ۳۳۹

﴿ج﴾

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج
لکه زه خوښ یم د ترکو په تاراج

همېشه په زور د حسن بتان اخلي(3)
د ارم له شاپېرو ښځه خراج

شیریني مي د وصلت کړه هجر هېره
آموخته مي شو په دې زهرو مزاج

مبتلا په هسي درد یم نه پوهېږم
چي طبیب مي درمانده شو(4) په علاج

چي نا جوړه مسیحا شي په اسمان کي
ستا خندا غواړي د پاره د علاج

که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن یم(5)
څو وا نه خلې د خُتن له مشکو باج

۴۹ د بل عیب پوښېده لره "حنانه"
که خبر یې له احواله د حلاج ۳۴۲

دا پخپله شو نن بیا را سره یار کج
که په بدو پوهولئ دئ(6) اغیار کج

که په ناز سترګي کړې اړوي څه شو؟
مست له خیاله مدام ځي پر سمه لار کج

پر عُذار زلفي تر نیمو کړې ښې دي
په خپل ځای کي ترسیم ښه ایسي بسیار کج(7)

پر اوږو کې زلفي تاب شوې عجب نه دئ
مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کج(8)

چي یار یار شو له رقیبه، صبر بویه
ولي کېږي په تلوار سره سم کار کج

کې شکوه کوم له جوره راته ښایي
ګیله هلته کړي نوکر چي شي بادار کج

چي بخت کج شو، فلک کج شو یار مي کج شو
خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰ چي مزری یې(10) د هجران راغئ ناګاهه
له هیبته ورته شو د "حنان" وار کج ۳۵۴

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي دېوان: بتان غواړي. (4) چاپي دېوان: چي طبیب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند یم ". (6) چاپي دېوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته. (8) دا بیت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:

پر اوږو یې زلفي څکه پېچ و تاب شوې
مخ په پور ته چي ځي هر کله وي یار کج

(9) دا بیت په اصل کي نسته. (10) (یې) په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

راشــه پرېــړده د دنیــا روز ګــار قبــیح — پــه لاس واخلــه د نبــي(ص) د دیــن تســبیح
لــه غیبتــه لــه بُهتانــه ځــان نګــاه کــړه — کلمــه وایــه پــه ښــه زبــان فصــیح
ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندی یې — هلتــه نــه شــي چــي اجــل دي کــه (1) ذبــیح
کــه ځــای غــوارې د اسمان پــر بــام د پاســه — لــه دنیــا کــه مینــه پــرې لکــه مســیح
د غفلــت لــه خوبــه ویښ شــه صبحګاه تــه — د فیــاض بــاران اورېــږي پــه ترشــیح
مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر — ځــان دي کــړ پــه بېهــوده ویــل جــریح

۵۱ — دا ګوهر به دي په کار شي کې(2) پـه غـوږ کړې
درتــه وکــړه "حنــان" ښــه ویــل ملــیح — ٣٦١

(خ)

چي دا سم لـه خیالـه نـه ګوري جانان شـوخ — دا پـه دا چـي بـل یـو نـه ویني ترځان شـوخ
د مژګــانو لــه ســایې یــې الــف لــوېږي — د الماســو پــر تختــه د مــیم دهــان شــوخ
لــه حلقــو یــې زلفــي ســر ترپایــه سـترګي — چـي لاس ور نـه شـي د چـا تـر زنخدان شـوخ
د کمــان پــر مــوتې زاغ د تصویر کښــلئ — او که خال یې دئ د دوو وروځو ترمیان شوخ(3)
خیال یې زما په زړه کښي ناست دئ مضطرب یم — لکـه پـېښ شـي د مفلـس کـره مهمـان شـوخ
دا زمــا ســر افــرازي ده پــه جهــان کښــي — په ښکنځل چي را ته خلاص کاندي لبان شوخ

۵۲ — پـه خـم قـد ، پـه سـپینه ږیـره حُـب د تُرکـو
بـل یـو نـه وینم "حنانـه" سـتا پـه شـان شـوخ — ٣٦٨

نظـر ژغــوره لــه کاکلــه د نګــار شــوخ — لېونتوب زېږي له زهرو د دې مار شوخ(4)
لــه خجلتــه ګــلان مــخ پــه وینــو وینځــي — چـي و بـاغ تـه ځـي پـه سـیل ګلعذار شوخ
ترمـي ترمـي زړه مـي جمـع د یـار مـخ کـه — د کبـاب کتـرې پخېـږي پـه انګـار شـوخ
پــه تــش دیــد وړي زړه د زُهــد لــه رســتمه — چي کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قــدم تــې د کوهســار زر کــه حیرانــه — چـي لـه نـازه خرامـان کـوي رفتـار شـوخ
فــواره پــه زړه کښــي ســازه کــړم لــه وینــو — هیڅ د سیر هوا نه ګوري خونخوار شوخ

۵۳ — اې "حنانــه" بلبــل کــوچ و کــړ لــه ګلــه
چي یې واروېده په باغ کښي ستا ګفتار شوخ — ٣٧٥

خوږ ژوندون را پوري هسي کړ هجران تریخ — لکـه حـال وي پـر بنـدیانو د زنـدان تـریخ
نـو خطـان کـه(5) د عاشـق لـه ژړا بـد وړي — پـر سبزه باندي بې وختـه وي بـاران تـریخ

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کي، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(5) چاپي دېوان: چي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه وصـلت کـي لـه رقیبـه نـه خلاصـېږم
پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تریخ

می حرام دي په مجلس کي چي یار نه وي
بـې لـه ګلـه و بلبـل تـه شـي بوسـتان تـریخ

چي مي نوم ستا د هجران په ژبه واخیست
لا تـر اوسـه مـي پـه هغـه دئ زبـان(1) تـریخ

دا ســتا غــم مــي زړه بتــر ســره خفــه کــړ
شي لـه سپېِ مېرمني عـیش د مهمـان تـریخ(2)

54 کـه فرهـاد تـه و(3) شـېرین غـم د شـېریني 382
دا ستا غم کړ شېرین عمر پر "حنان" تریخ

﴿ ځ ﴾

ســتا د لبــو و شــربت تــه شــهد و نــاب هــیڅ
پـه ښایسـت دي و رخسـار تـه دئ آفتـاب هـیڅ(4)

چـي دي تـاب د دیـدن نـه لـرم حیـران یـم
سـتا دیـدن د پـاره هـو مره اضـطراب هـیڅ

چي په می دي د مخمورو سترګو مست یم
نســـته کیــف د انګــورو د شــراب هــیڅ

خـط آیـات، مـخ دي کاغـذ، شـونډي دي وقـف
سـتا تـر مـخ پـوري دئ شـغل د کتـاب هـیڅ

چــي دي و ویشـــتم پـــه غشــو د مژګـــانو
اوس که کړې راتـه د زلفـو پېچ و تـاب هیڅ

د ارم(5) نـرګس خجـل کـړه دا سـتا سـترګو
و صـفا تـه د جبـین دي دئ مهتـاب هـیڅ

55 پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که یې ګورې 389
د "حنـان" پـه رنـګ بـه نـه وي بـل خـراب هـیڅ

﴿ د ﴾

څـو بـه ګـرزم سـتا پـه هجـر کښـي نـا ښـاد
پـه وصـلت مـي کـړه دا تللـئ زړګـی ښـاد

بــې مــدده یــې د زلفــو ســترګو بنــد کــړم
ښــکار بــې دامــه نیــوه کــار دئ د صــیاد(6)

چــي لیــده نــه شــي ســمند لــه چابکیــه(7)
بنـــدي شـــوئ یـــم د هغـــه پریـــزاد

ســتا لــه برنــدو ســترګو کلــه ګیلــه کېــږي
رحــم نــه لــوېږي(8) پــه زړه کښــي د جــلاد

د نــور چــا لــه لاســه دا د پــر پادشــاه کېــږي
تــه پــاد شــاه یــې لــه تــا وکــړم پــه چــا داد

د آخــري تېشــې کــار یــې پــر ځــای وکــه(9)
پـــه اول ســـعیه بېځـــا وه(10) د فرهـــاد

56 پـه مکتـب کښـي یـې "حنانـه" لـه اولـه 392
د وفـا حـرف یـې ور و نـه ښـود(11) اسـتاد

---

(۱) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بیت په چاپي متن کي نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (5) په چاپي متن کي دغه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحیح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کیښ او معنا هم ورکوي. (6) ب: "ښکار په دام کښي نیوه کار دی د استاد".
(7) ب: له چابکیِ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځای وکړ. (10) ب: بې ځای وه. (11) ب: د وفا حروف ور و نښوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پیری مي رېره سپینه کړه خم قد — را ته ښايي اوس عصا د سرو قد [1]
د عشق درس چي په مکتب کي وایه نه شي — نا خوانده د الف بې وایې ابجد
ناصح وایي په پیری کي مینه پرېږده — په پیری حرص زیاتېږي، وایي بد
مزری نه وي خلاص له تبي په هیڅ وخت کي — تندرستي پر عاشق نه لري آمد
هیڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي — مګر خلاص شي په مدد د یا صمد
د ریا زهد زاهد کړي په پوهېږم — چي په غاړه یې دئ حَبل من مسد [2]

چي د ښکلو بې تعریفه بل څه وایي
پـه مذهب زما "حنان" یې بولم رد

۵۷ — ۴۰۳

چي هوا کړې د ګلرخو [3] د ساعد — له زړه و باسه د غه خیال [4] فاسد
دا کوتره د حرم ده نبیښه نه ده — چي و وینو ته یې تری دئ زاهد
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم — ما و یار ته خوشي ولېږه قاصد
د ګدای رزق په غپا د سپیو نه څي [5] — زما له بابه څه خبري کړي حاسد
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه [6] — په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد
مستحق د رحم موږ ګناهکاران یو [7] — که جنت په عبادت غواړي [8] عابد

همېشه که پرخو بروېو په دا فخر [9]
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد

۵۸ — ۴۱۰

اې چي یې د عاشقانو د لپسند — نور بایده دي د عاشق سره پیوند [10]
چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخیست [11] — لا تر اوسه مي شېرین دئ د خولې خوند
که په خیال کي ستا د لبو مړ شم [12] ښايي — که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند
دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ — چشم زخم تې [13] پر اور اېښی دئ سپند
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه — یاد مي نه کړ څکه سېب د سمرقند
چي پر غوږ یې بد لګېږي زما پندونه — نه پوهېږم بیا یې واخیست د چا پند

د وصال ښادي یې [14] نورو ته رسېږي
زه "حنان" یې یم په غم سره خور سند

۵۹ — ۴۱۷

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورةاللهب- 5آیت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خیال. (5) چاپي دېوان: "د ګدای رزق څه د سپي په غپا نه څي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي ګناهکار یو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت ګټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رویه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بایده دي له پیوند ".
(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شیرینو لبو واخیست". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته یې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوخطو په یارۍ کې نشته سود — سترګي ولي د ځان باسي په دا دود
دا چي نن له مغروریه سم نه ګوري — پښېماني له ره بېړ(1) خط را ولي زود
بیا به نه راځي رقیب د یار و درته — و جنت و ته لار نشته د مردود
چي عاشق و ته له منعي د عشق وایي — ګویا مست هوښیاروي په ساز سرود
چي تفریق د دوو یارانو سره کاندي — همېشه به په لعنت وي مخ کبود
چي بندي شي په کمند د تورو زلفو — نه خلاصېږي په اوراد و په درود

٢٠ — چي د یار هجر(2) تېوک نه کړي "حنانه" — ٤٢٤
حیرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود

عالم کړي ښادۍ په عید — له ما شو هوس بعید(3)
خط یې راکړ د خپل حُسن — زما د زړه د وړو رسید
بې جنون په مجاز کې — بل څه نه بولم مفید
دئ د مینې په حکمت کې — افلاطون زما مرید
یم په سر و مال راغلئ — ستا د نیم وښېته په خرید
غزالان پراته پر قبر — ستا د سترګو د شهید

٢١ — ستا په جور له "حنانه" — ٤٣١
ورک شو ګفت و که شنید

﴿ ډ ﴾

رنګ د وینو کړ ستا لبو په شراب ګډ — او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب ګډ
د مخ ورځ دي شوه د زلفو تر شپه لاندي — که آفتاب د نوبهار شو په سحاب ګډ
ستا د وروځو په میان خال دئ نه پوهېږم — که هلک دی حبشي شو په محراب ګډ
دا د زلفو تار دي کج پر جبین نه دئ — دا عقرب دئ چي نن شپه شو په مهتاب ګډ
چي حجاب له مخه لیري کړې ګلرخه(4) — شي عرق په مخ د اور په اضطراب ګډ
که هوښیار که لېوني که مست دي واړه(5) — عالمونه کړه ستا خط په پېچو تاب ګډ

٢٢ — ګل ښایست یې و ښایست ته دئ "حنانه" — ٤٣٨
لکه څاڅکي د باران شي په دریاب ګډ

شو په زړه مي د کا کل خیال د دلدار ګډ — همخانه شو همېشه را سره مار ګډ(6)
دا یې مشک د خُطا توی پر نامه ګل کړه — که د خط د سبزي رنګ شو په رخسار ګډ
خپلي سترګي یې و خط ته هسې ګوري — لکه چرته شي آهو په منځ د تار ګډ

(١) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: د یار هجر چي. (3) په چاپي دېوان کي دا غزله نسته. (4) ب: لیرې کړې دلبره.
(5) ب:... که لېوني دی که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې هسې په مخ راغئ په پوهېږم　　شو تر حشره پوري دا لیل و نهار ګډ
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې نمائېږي　　له مرجانو سره شوه دُر آبدار ګډ
دا راځي مګر له قبره د شهید خپل　　چې په وینو سره تېغ دئ جوهردار ګډ

۲۳　　صبر نه شې د بوسې پروخت "حنانه"　　۴۴۵
لکه طفل په خوږو شې په تلوار ګډ

﴿ذ﴾

چې قاصد راته راوړئ دئ کاغذ　　زړه یې زما له ځایه وړئ دئ کاغذ
چې مې شرحه د هجران پکښې لیکله　　دا په دا را څخه (1) سترېئ دئ کاغذ
هیڅ جواب یې بیا رانه غئ و ما خوار ته　　چې هرڅو مې چا ور وړئ دئ کاغذ
هسې نه چې په احوال مې خبر نه دئ　　ور ته حال ویلئ سپړئ دئ کاغذ
د یار وصل مې نصیب په دنیا نه شو　　هجر هسې پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کې چې مې نوم ویني له درده　　هغه دم یې پاره کړئ دئ کاغذ

۲۴　　که روح ورکه (2) په دا زېري "حنان" ښایي　　۴۵۲
چې قاصد ورته راوړئ دئ کاغذ

﴿ر﴾

دا کاکل پر رخسار (3) نه دئ د دلدار　　دئ د مخ و ګنج ته پروت د طلسم مار
کې (4) خبري کړي دوي سترګي خود بخوده　　عجب نه ده پرته تل وایي بېمار (5)
دا د وروځو تېغ کې زخم که په زړه کې (6)　　شوخ کاته یې بیا ملهم ږدي پر پرهار
که یار ګوري له حیا و خپلو پښو ته　　باڼو ګان یې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته یې د زلفو کباببېږم　　چې هر دم یې تماشې که د رخسار
سر و پښو ته سجده زلفې په دا که　　د هندوانو وي له اوره سر و کار

۲۵　　پېچوتاب یې (7) شو کاکل په دا "حنانه"　　۴۵۹
چې یې تاب د کمر ولیده د یار

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار　　که سرلوحَ د قرآن ده په زنګار
په (8) ورو الوزه نسیمه پر دا لوري　　د یار مخ د ګل په بوی نه کړې ازار
دا چې سترګي د ځنځیر را ته کړې شوې　　زړه مې دئ د چا د زلفو طلبګار (9)

---

(۱) چاپي دېوان: "دا په دا چې را څه سترېئ دئ کاغذ ". (2) چاپي دېوان: ورکړي (3) اصل: په رخسار. (4) کې: که یې.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (6) چاپي دېوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کې "یې" نسته. (8) چاپي دېوان: پرورو. (9) چاپي دېوان: "زړه مي دئ د کومي وړي طلبګار ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تشبیه مي ستا د خولې له غونچې(1) وکړه — په دغه وینا مدام یم شرمسار
که پښي کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي — پښې یې زخم شي د خیال د ګل په خار
د ملا خیال دي لکه موی هسي باریک کړم(2) — چي جواب دئ د مېړي راته د شوار

۷۶ — تورې زلفې پر رخسار وینم "حنانه" — ۴۷۲
که ماران پر ګل پراته دي لوی سهار

لا تر څو اخلې د خوږو زړو آزار — بیم کوه له انتقامه د روزګار(3)
ستا د قد په تماشه یې کړ سر پورته — تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځیر کي — لکه وګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانو د تورو سترګو بې څه وایم — په تش دید یې د حرم آهو دئ ښکار
موهومي د سرخې ټکي معلومېږي — نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو — دا سبب نه شو نفقه د دي بېمار

۷۷ — که یې خوله له خندا نه تولېږي څه شو — ۴۷۳
"حنان" زړه په وینو ډک لکه انار

تر څو پروت یې پورته شه وقت دئ د کار — ولوله مستغفرین بالاسحار
چي پایان یې د رحمت د دریاب نشته — کل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم — که هر څو مي ګناهونه دي بېشمار
پس له دي به ګناه ډېر کوم کریمه — د سخي کېږي له لږ بخښنه عار(4)
چي رحمت مي تږی ولید و عصیان ته — خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي — ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار(5)

۷۸ — د احمد په روی مي و بخښې احده — ۴۸۰
زه "حنان" یې مدام سپی یم(6) د دربار

څو لا نه یې له مرده و سره شمار — غفلت مه کوه په لیل و په نهار
اوږد امید دئ اغزي توی کړه په لمن کښي — ته د زړه په شغله(7) وسوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وینو — چي هوري به یې سرخرویه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلې ژبې — نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهي خلک — سر به باسي له لحده لکه مار
په صحرا کښي د محشر به پښه پر ګل ږدي — چي دلې له لاري واخلي د چا خار

۷۹ — وایه رَبَّنا ظَلَمنا ډېر "حنانه" — ۴۸۷
چي توبه دي که قبوله کردګار

---

(۱) چاپي دېوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه". (2) چاپي دېوان: هسي ضعیف کړم (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(4) دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ (5) ب: "نور رحمت به یې پر څه وو معلومدار". (6) ب: پمن سپی یم (7) ب: په شعله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـادان نـه شـي کـړای سـخن لکـه هوښـيار   د بيــده[1] نفــس جــدا وي تــر بيــدار
عيش مي تريخ دئ د جهان په باغ کي هسي   لکــه ډک وي جــام لــه زهــرو د کوکنــار
مـردود نـه دومـي د عشـق لـه دره هيڅوک   دغــه اور نــه کــه لــه دي خاشــاکه عــار
غافـل هـيڅ فـيض د يـار لـه مخـه نـه وړي   مفلـس تبـر شـي پـه خـالي لاس تـر بـازار
پتهـه خولـه غونچـه بلبـل پـه نـارو سـرکه   مســتمع صــاحب ســخن کــه پــه ګفتــار
پــه کثــرت د اســباب نــه شــي مطلبونــه   پــه د وو ژبــو دوې خبــري نــه کــړي مــار[2]

۷۰   کــه لــه ورځــي د جــزا بــيم کــړي "حنانــه"   ۴۹۴
تويېــده د اوښــو خــوی کــړه پــه ســهار

نــن پــه مهــر راغــئ يــار   کــا شــاني تــه زمــا خــوار
کــه خورشــيد طلــوع وکــړه   پــه خانــه کښــي د ببمــار
تـوري زلفـي پـر مـخ پروتـي   د ګـلاب پـه شـان[3] رخسـار
د بوسې خواست مي تري وکر   وي ويــل قــرار قــرار[4]
پـه نـر مـي پـر لبـو واخلـه[5]   هسـي نـه چـي شـم ازار
سـپينه خولـه لـه خنـدا ډکـه   او کـا کـل لکـه تـور مـار[6]

۷۱   تــر دا هســي مهربــاني   ۵۰۱
همېشــه شــه "حنــان" جــار

چـي د ځـان پـه سـود دي هـيڅ نـه يـې خبـر   ملامــت نــه يــې پــه ځــان نــه يــې خبــر[7]
و مــن يعمــل مثقــال ذرة[8] دئ   لــه غــروره پــه قــرآن نــه يــې خبــر
ددنيـا پـه عـيش دي هغـه عـيش پرېښـود   چـي پـه حـور، قصـور، غلمـان نـه يـې خبـر
څـه قصـرونه څـه عـالم يـې کـړ ويجـاړه   لــه ګردشــه د آســمان نــه يــې خبــر
بـې بهـا عمـر دي خوشـي د ځـان تبـر کـړ   هـيڅ پـه ګـران او پـه ارزان نـه يـې خبـر
د منکـر نکيـر جـواب بـه څـه شـان وکـړي   چـي پـه ديـن او پـه ايمـان نـه يـې خبـر

۷۲   لا تــر کومــه بــې پــروا ګــرزي "حنانــه"   ۵۰۸
تــه لــه قهــره د يــزدان نــه يــې خبــر

---

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ويده" ثبت دئ. ما "بيده" ځکه و کيښ چي يو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دويده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بيت په چاپي د بوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئيل قرار "دا بيت په ،ب" کي پنځم بيت دئ. (5) ب: "په نرمي يې پر لب واخله"
دا بيت په "ب" کي شپږم بيت دئ. (6) دا بيت په "ب" کي ځلرم بيت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. بايد و ويل سي چي د دغي مطلع لومړی نيم بيتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بيتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له ميرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو
د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده. "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آيت].

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي له بویه محروم کړئ و دلبر   په کار مه لره دا سي بېکاره سر[1]
هر چي و وایم له جوره د مهرویو   کله سم ګوري په دا وکړه باور
یار به داد د بوسې کله پر ما وکه   چي له جوره جبرې[2] ګڼه یم پر هر در
های و هوی کړم د دلبر له بي رحمیه   دا په دا چي های و هوی کړي مرور
چي له یاره سوال جواب کوم امید مي   کړي پیدا په بېهوده ویل سرسر
چي پرې جبر د بې مِهر مَهروی وا یي   بیا پر کوم لوري به درومي برابر

۷۳   چي بې اسمه مي دا و وایه په دا دئ
چي له اسمه سره عیب و یکسر   515

هومره بخت ښایي له کومه زما د سر   چي یې کښېږدم پر چارچوب دا ستا د در
له دې خپله زړه ګیله کړم ډېره ډېره   چي د یار کو څې ته تئ[3] نې کړم خبر
که عاشق له خلکو لیري ګرزي ښایي   زخمي نه شي تلای له سپله برابر
نېک بختي په سعي نه ده تمام عمر   که پر سر باندي تېرې د هُمای پر
هر شپه دا د فلک بخیلي ګوره   په بغل کي ډوډۍ و ساتي د نمر[4]
زړه مې[5] وورږ هڼونې[6] و سپځل له مخه[7]   اور نه ګوري په ځنګله کي خشک و تر

۷۴   چي د حُسن بحر یې موج واهه "حنانه"
تویې کړه پر کناره د خط عنبر   522

ښایسته کړه د نېکۍ په افسر سر   نه شي خوب د بېغمۍ پر بستر تر
پیروي هره ګړۍ د هغو بویه   چي یې خاوري د بېدیا وي په ګذر زر
چي دلې د عوایق له پاره خلاص شي   د هغو و ته آسانه دئ د محشر شر
پر کبلیو باندي رحم د سپو نه شي[8]   د رقیب لاسونه مه شه په دلبر بر
چي تشبیه یې[9] کړله قده د ګلرخو   ځکه نه لري په باغ کي صنوبر بر
محبت مي زړه له زلفو سره یوورړ[10]   د مارانو ځای وي تل د پاړوګر ګر

۷۵   حذر څو وکړي "حنان" د عشق له اوره
همېشه وي[11] دا وَر خلاص پر سمندر در   529

څو به کړې پر آس د عشق جولان د شعر   نه طې کېږي په رفتن میدان د شعر
چي یې و وهي بربښنا د یار د هجر   تل اورېږي پر هغو باران د شعر
د یار جور چي حواس متفرق که[12]   د هغو شي برابر مېزان د شعر

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) جبرې= جبر یې. (3) تئ= تلئ (میرفت) ، نې= نه یې. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) مې = مي یې. (6) هڼونې= هڼونه یې. (7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړوني دی له مخ د سپځلو ".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "یې " په اصل کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي بې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ ".
(11) چاپي دېوان: چي مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د یار جور ".

ځو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي · په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر
د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ · څوک چي کاندي په تکلیف سامان د شعر
د انسان سینه[1] ګاه بحر ګاهي برشي · مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

۷۶ بکر[2] خیال د یار له خولي وایه "حنانه" ۵۳۶
چي شېرین دي وي مدام دېوان د شعر

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور · خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر ګردن یې ول ول نه دي پروتي[3] زلفي · پر چنډن دي ګرزېدلي ښاماران تور
د کاکل یې څه کماله استادي ده[4] · چي یې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مي فلک نرم کړ ترمومو[5] · ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
د لاله په دود مي داغ[6] دئ په زړه ایښئ · و غمزو ته[7] ستا په دا چي وي نښان تور
دا تور مار پر سپین چنډن دئ ګرزېدلئ[8] · که یې ایښئ دئ په غاړه کي غېتان تور

۷۷ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم ۵۴۳
لکه ستر ګي د دوی، بخت شو د "حنان" تور

چي له زړه مي صبر ولاړ له ستر ګو نور · کوم شوخ چشم کړ بساط[9] را ځخه چور
دا په غم د کوم ګلرخ هسي ابتر یم · چي ګاه ژړ شم، ګاهي شین شم، ګاهي سور
دا د چا د لب د میو په آرزو کي · چي تنهاکي مي د زړه لکه انګور
که هر څو زړه د روي، دراوه نه شي · د ژړا سېلاب اخیستئ وي مهجور
همېشه د آتشین رخسار له شوقه · ډکه ورم سینه په اور لکه تنور
احتیاج که د رقیب کوم ښایېږي · ناروا پر ځای روا شي د ضرور[10]

۷۸ چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو ۵۵۰
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور · بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
په لحظه له نام و ننګه مري باسي · پروا نه کوي په شرم په پېغور
احتیاج د زماني هسي بلا ده · و ډلاک ته پادشاه کښېنوي سر تور
اخته مه شه هیڅ سړی د عشق په خوږو · چي دوا یې نه په پلار شي نه په مور
کله هسي اور پر بل شي توان یې نه وي · کله هسي افسرده شي لکه سکور
کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني · کله وي چي شي د خیال[11] پر براق سپور

۷۹ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سیند کي[12] ۵۵۷
خدای دې[13] و ساتي[14] له دې ګردابه نور

(۱) چاپي دېوان: مینه. (2) چاپي دېوان: فکر. (3) چاپي دېوان: پرتې. (4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده ".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک ترمومو نرم ". (6) چاپي دېوان: تور داغ. (7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپین صندل دئ جار وتلئ ". (9) چاپي دېوان: ثبات. (10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور ". (11) اصل: د عشق. (12) چاپي دېوان: په بند کي. (13) دې: دي یې. (14) چاپي دېوان: وژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر[1]
د صورت ښادي مې یووړه ډېرو اوښو   لکه شي پر آبادۍ باندي طوفان تېر
دا ستا حسن مې له لمره سره تول کړ   په مېزان کي ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده   و سره اور ته چي پتنګ شو[2] تر خپل ځان تېر
پر رخسار دي تور خط هسي چاري وکړې   لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چي ښکارېږي   ګرز شو پا ته چي د حسن شو کاروان تېر

۸۰ د آشنای د قدم خاوري یې[3] رانجه دي[4]
که له نازه شي پر سترګو د "حنان" تېر ۵۷۴

چي یې خوله وروړه نزدې غوږ لره تیر   ور ته وا یې حال احوال د کوم نخجیر[5]
خم د زلفو یې زه هسي پر ملا خم کړم   چي مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له باڼو د پېري بویه   مصور چي کاږي ستا د خولې تصویر
تورو سترګو څه را وکړه نه پوهېږم   چي کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په ګلشن کي ستا بې خولې په تمام عمر   بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مي د نفس د وړو سَت غواړي   چي خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

۸۱ ستا د خط اندوه په هسي شان ضعیف کړ
چي تنا ده پر "حنان" بانګ د صریر ۵۷۱

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر   چي دي[6] رنګ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم   چي په خوله مي[7] د رقیب لري زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم   ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه   ژر ژر کېږي د دغې دوعا تأثیر
چي دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم   چي و غاړي ته مي[8] ژر لوېږي ځنځیر[9]
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي   که مي نه شي دا د عشق پیر دستګیر

۸۲ ظلم جور قبلوه د یار "حنانه"
د اشنای[10] له لاسه مه اوسه دلګیر ۵۷۸

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر   که مصحف دئ چي پر[11] کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مي حاصل نه شو په ډېر صبر   چي کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي داسي ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه غشی د لېندۍ شي تر ښان تېر

(2) چاپي دېوان: چي پتنګ شي. (3) "یې" په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کي نسته.
(6) چاپي دېوان: چي یې. (7) چاپي دېوان: چي په ګفت مي. (8) په اصل کي "مي" نسته.
(9) چاپي دېوان: "چي و پښو ته به مي ولوېږي زنځیر". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کي "پر" نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د چا د زلفو خیال مي په زړه ګرزي — چي کړېږ شوي راته سترګي د ځنځیر
چي بې فهمه يې شانه له زلفو منبلي — زړه مي سل(1) شګافه شي په دغه ویر
ستا بانو په زور د وروځو ادا نه کړم — کاري نه منبلي د سُستي لیندۍ تیر
هلته شي بتان نامېنده(2) چي خط راشي — په بغل کي مانبام لاس نیسي فقیر(3)

۸۳ هیڅ تعریف يې د خولې نه کېږي(4) "حنانه" ۵۸۵
پـه څه شان يې تر خوله و باسم تقریر

(ړ)

ښه ګلان له دې دنیا سره وو، که سپین ولاړ — که رعنا وو که زیبا که یا سمین ولاړ
د استوګي ځای دنیا نه ده خبر شه — پیغمبر زموږ خاتم المرسلین ولاړ
له دغه جامه هر چا دي اوبه چښلي — نازولي خلفاء الراشدین ولاړ
نور به څوک شي پر دا مېنه باندي پاته — چي لوی پیر د بغداد شاه محی الدین ولاړ
ګلرخسار خوبان چي قد يې لکه سروي(5) — هم يې زلفي وې له نازه چین پر چین ولاړ
چي يې ملا په عبادت لکه دال خم وي — د سکوت مهر يې پر خوله مزري د دین ولاړ

۸۴ د قیامت خوارۍ هورې دي(6) خدای رحیم دئ ۵۹۲
له دې ځا "حنان" له یاره په زړه شین ولاړ

و جوار ته د مولی سردار قرین ولاړ — چي مرغوب د کل عالم و په تحسین ولاړ
د هنر د علم کان د حیا بحر — په خلعت د نېکنامۍ ښه رنګین ولاړ
په جیفه يې د دنیا ځان آلود نه کړ — د عمل په صابون پاکه جامه سپین ولاړ
و سخا ته يې حیران حاتم طی و — تکیه ګاه د هر فقیر و د مسکین ولاړ
فیض رسانه لکه لمر و کل جهان ته — مستقیم پر شریعت حامي د دین ولاړ
هر مشکل به حل کېده د سائلانو — سردار نه و د حضرت سلیمان نګین ولاړ
په حکمت يې افلاطون شاګرد د عصر — چي تقریر يې و شېرین تر انګبین ولاړ(7)

۸۵ اعتماد باندي د کړو نه دئ "حنانه" ۶۰۰
چي "سردار مهردل" له دې دنیا یقین ولاړ(8)

بد خوی یار پر تندي چین و واهه ولاړ — په هر چین کې(9) ملک د چین و واهه ولاړ
داد به څو کړم د بې رحم یار له جوره — پر سینه مې(10) تیغ د کین و واهه ولاړ
څه پوښتني له خدنګه د غمزو(11) کړې — چي پر زړه يې زما(12) حزین و واهه ولاړ

---

(۱) چاپي دېوان: شل شګافه. (۲) چاپي دېوان: هاله شي بتان نامید. (3) چاپي دېوان: "لاس په تخرګ کي نمانبام و نیسي فقیر". (4) چاپي دېوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي دېوان: لکه سرو. (6) چاپي دېوان: هورې ده.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: "چي سردار له دې دنیا نه په یقین ولاړ. (9) کې= کي يې. (10) مې= مي يې. (11) چاپي دېوان: د غمزې کړي. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم   چي یې کور زما د دین و واهه ولاړ
چي سیالي کړه بنفشه د یار له خطه   ژر خزان پر تور و سپین و واهه ولاړ
له چا مه شه دښمني د شوخ چشمانو   چي یې زړه زما مسکین و واهه ولاړ

۸۲
په قیامت چي خدای قاضي وي حق به غواړي
تا په تېغ "حنان" د کین[1] و واهه ولاړ
۲۰۷

شوخو سترګو دي تمام عالم خراب کړ   په سپین مخ دي خجالت زده آفتاب کړ[2]
چي دي نوش کړه مى په شپه له رقیبانو   مستو سترګو مي دي زړه په اور کباب کړ
خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره   تورو زلفو دي سنبل په پېچو تاب کړ
نرګس کوز ګوري له شرمه ستا د سترګو   په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب کړ
ستا له غمه څخه ورک پر بیابان بنه یم   چي پر کور مي روغ عالم کل په عذاب کړ
زېر و بم مى شو هر رګ دا ستا له غمه   په افسوس مي لړمون قى لکه رباب کړ

۸۷
په کوم جرم په کوم ګناه دي ګلر خساره
چي "حنان" دي غرق د وینو په سېلاب کړ
۲۱۴

نه تنها یې غشى زما په زړه کاري ولاړ   د جفا په تېغ یې غوڅ د دین مزري ولاړ[3]
چي تاله یې له یوسف سره ستا حسن   ترازو پسي اسمان ته مشتري ولاړ
ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه   چي مسیح یې و دوا ته مفري ولاړ
دا لیدلي یې غمزه ده ستا د سترګو   چي آهو له ښاره کوچ وکړ بري ولاړ
چي جمال یې مثل ستا د جمال نه و[4]   په ظاهره ګرزېده د شاپېري ولاړ
رقیبان به دي لوګي کړم دم له دمه   که مي آه لړ څه[5] اسمان ته اثري ولاړ

۸۸
د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه کړه
له بدن یې سر په تشه دلبري ولاړ
۲۲۱

چي قلم مي ستا د مخ په تعریف سر کړ   بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر کړ[6]
چي مي ستا د زلفو خیال په خاطر را ووړ   دانسته مي ځان د مار په خوله کي ورکړ
ستا د قد د راتللو لار ګوري دلبره   چي د باغ تر دېوال سروي سر بدر کړ
نه بادام دئ نه نرګس دي بلکي سِحر   دا ستا سترګي چي عالم یې مسخر کړ
چي پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده   موهومي نقطه ده، هر چي مي نظر کړ
ستا د لبو د یاقوت هسي سرخي ده   چي په کان کي د یاقوتویني ځګر کړ

۸۹
له مانه شي حال د زړه چي درته وایم
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړ
۲۲۸

---

(۱) چاپي دېوان: سنګین (2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوڅ د دې مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چي مخى یې جمال ستا د جمان نه و ".(5) چاپي دېوان: که مي آه څه خو.(6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پخوا مي يې[1] په وصل کي سرور کړ　　هغه عيش مي[2] هجران را پوري سور کړ
له ازله يې خوار کړئ يم پوهېږم　　چي يې زما په بخره[3] تا رنگه مغرور کړ[4]
پر هر ځای چي کښېنم پاځم آرام نه يم　　محبت د مځکي مخ را ته تنور کړ
په شبنم که تازه کېږي د گل پاڼي　　زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ
زلفي وروځي، خال وخط سره لښکر شو　　چي بساط يې[5] زما د زړه را څخه چور کړ
که ظاهر له خلکو خاندم په دا څه شو[6]　　د انار په دود مي زړه له وينو پور[7] کړ

۹۰
"حنان" کله غړاوه سر له فرمانه
چي اشنای هسي له ځانه څخه دور کړ
۲۳۵

د عشق کار چي مي د عقل په تدبير کړ　　همگي واړه بېځا[8] و چي ما ځير کړ
د ناصح د پند دارو اثر پرې نه که[9]　　د بدن[10] احوال مي عشق هسي تغير کړ
غير خيال مي کلي محوه کړ له دله　　پر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11]　　چي دي بيا راته تيار د غمزې تير کړ
دا بيا کوم صياد وښکار ته روا نېږي　　چي نخچير قالب تهي لکه زهگير کړ
هم هغه ساعت مي روح له تنه کوچ که[12]　　که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

۹۱
چي د زلفو خيال دي څوک که لېوني شي
ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبير کړ
۲۴۲

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ　　مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دلدل کړ
خاموش له زمزمې شي په خزان کي وفا گوره　　څو بيا بهار راځي دې بلبل هومره تحمل کړ
زه هم د يار پر مخ لکه پتنگ هسي خاموش يم　　اشنای راته په ژبه دا رموز د لاتقل کړ
عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن　　د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره گل کړ
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه　　جرس په ډېرو نارو و رهزن ته ځان چغل کړ
مرجان لړمون له وينو ډک د لبو له اثره[14]　　خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲
قلم د "حنان" گوره[15] مشک افشان په دا سبب شو
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کا کل کړ
۲۴۹

سترگو بيا راباندي پو د سحر دم کړ　　چي ببرون مي له خاطره گلي غم کړ[16]
دا افعي د گل پر پاڼي باندي پروت دئ　　که مي يار د زلفو تار پر عُذار خم کړ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترگو نه دئ　　ولي زما زړه دي تر واړو مقدم کړ

---

(۱) چاپي ديوان: دي. (2) چاپي ديوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي ديوان: "په نصيب چي مي يې تارنگه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي ديوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي ديوان: بېځای. (9) چاپي ديوان: نه کا. (10) چاپي ديوان: د صورت. (11) چاپي ديوان: "څرنگ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي ديوان: کوچ کړي. (13) چاپي ديوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي ديوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل " قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفي
دا نوروز دي پر ما ولي محرم کړ

د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته
هر عاشق چي سهار توی د سترګو نم کړ

هیڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه
چي په سترګو یې آهو ښکار د حرم کړ

۹۳ په جهان، په ځان، په هیڅ شي خبر نه دئ
دا "حنان" دي غم له هري خوا بېغم کړ ۲۵۲

په خندا دي د ګوهر قیمت ارزان کړ
منفعل دي لبو لعل د بدخشان کړ

تورو زلفو دي خراج له چینه واخیست
تورو سترګو دي آهو مخ پر بیابان کړ

صفا یې دي مخ له لمره څخه[1] یو وره
پټ په ابر ستا جبین ماه تابان کړ

چي یې نه مونده و صلت ستا د لبانو
دا په دا لړمون له وینو ډک د پان کړ

ستا رخسار بیا څه په وکړه[2] نه پوهېږم
په آئینه کي یې تصویر هسي حیران کړ[3]

ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي
په رخسار دي[4] ګل خجل د ګلستان کړ

۹۴ د ګلرخو عشق کیمیا نه ده نو څه ده؟
چي یې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ ۲۲۳

د یار غم را باندي هسي رنګ شبخون کړ
چي له درده مي پاره پاره لړمون کړ

د جنون ځنځیر به وا چوي په پښو کي
کي په غوږ تعریف د حُسن افلاطون کړ

په یوه وطن کي دوه سلطانه نه وي
دا ستا عشق مي له بدنه روح بېرون کړ

چي په فکر یې د خط د سبزي ولاړم
لکه مغز د پستې هډ مي زرغون کړ

په ډېر وخت سره ورځي لبان د زخم
لګېده[5] د دوو مصرع مي ځګرخون کړ

د جنت د ګلو بوی تري ځي حیران یم
چي مي خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګُلګون کړ

۹۵ چي د مرګ وعده دي کړې وه "حنانه"
پر اقرار رقیب پښېمانه د پرون کړ[6] ۲۷۰

زما امید و چي دلبر مي کړي فردا مړ
هجران وکړه پېشدستي کړم یې پخوا مړ

و دیدن ته یې[7] دئ تش رمق را پاته
انتظار د راتلو کړمه[8] بې رضا مړ

طاقت نه لرم و یار ته نژدې لیري
وصل و هجر یې کړمه[9] زه جدا جدا مړ

سره لبان یې روح بخښي په دا حیران یم[10]
چي یې زه کړم د سرو لبو په دوا مړ

هیڅ پروا بې پروا یار زما و نه کړه
لکه شاه چي خوار سړی که بې پروا مړ

هسي نه چي زه تنها مقتول د ده یم
ډېر عالم[11] یې دئ د مخ په تمنا مړ

۹۶ وفا کړي له رقیبانو تر حد زیاته
په خندا یې کړ "حنان" بې دست و پا مړ ۲۷۷

---

(١) چاپي دېوان: له نمره په زور یووړه. (2) چاپي دېوان: بیا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چي تصویر یې په هنداره کښې حیران کړ" (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقیب پښېمان د یار لیدون کړ". (7) چاپي دېوان: و دیدن ته مي. (8) چاپي دېوان: انتظار یې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم. (10) چاپي دېوان: په دا عجب یم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس باید چې قلم کړم له وېښته جوړ / چې په کاږم حال د خپل صورت نا جوړ
په دولت کې یې د حُسن نا امید یم / چې د وږي په حال څه خبر وي[1] موړ
چې پرواز مې د هوس پر مځکه وکړ / له حاصلو خالي ولاړم لکه پروړ
ژر په ژر لښکر د خط وربانديي وخوت / ساده رویو[2] چې میدان په خپل مخ خوړ
د بوسې په وخت عاشق له حاله وزي[3] / بې ادبه شي پر وخت د خوراک ووړ
خدای غوڅ کړئ دئ د خپل ګمان په توره[4] / چې رقیب لري له ما سره اروړ

97 نن "حنان" د خط له خضره سره ناست دئ / نا خبر عالم یې ولې بولي زوړ ۲۸۴

په پوهېږم[5] زړه مې بیا دلربا یووړ / په اسانه یې رضا بې رضا یووړ
جبین غوټه، وروځې غوټه، زلفې غوټه / هري غوټې زړه له ځایه جدا یووړ
نه یې وېره، نه یې ترس او نه یې بیم و / له سینې مې خراب زړه بې پروا یووړ
آفرین دې وي پر هسې نظر باندې / د دیدن تر ملا قات یې پخوا یووړ
ما لا عشق هوس باله[6] په خبر نه وم / ګلرخانو له ما زړه په رښتیا یووړ
چې ساته مې تل د صبر په بوخچه کښې[7] / هغه زړه مې خپل اشنا په خندا یووړ

98 پر عُذار یې بنفشه د خط ښکاریږي[8] / او که زړه د "حنان" خط د ترسا یووړ ۲۹۱

ستا کاکل د چین له مشکو میدان یووړ / سرو لبانو دې هم آب د مرجان یووړ
حیرانېږم دې د سترګو و تاراج ته / له زاهده یې جلب د ایمان یووړ
د چا قتل یې په زړه کې مدعا ده / چې و غوږ تې[9] د ابرویو کمان یووړ
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم / چې ارام یې د آهو د دامان یووړ
زلفې وروځې، خال و خط، سترګو مژګانو / زړه مې کوم یوه حیران یم تر میان یووړ
نزاکت ته یې د مخ په تعجب یم / چې له ګله یې دوام په څه شان یووړ

99 دا طوفان دئ که سېلاب دئ نه پوهېږم / که "حنان" د خپلو اوښو باران یووړ ۲۹۸

---

(۱) چاپي دیوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دیوان: ساده رویه. (3) چاپي دیوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي". (4) چاپي دیوان: "خدایه غوڅ یې کړې د خپل کمان په توره". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګاڼه
(7) ب: په بوخچو کښې. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ز)

چي داستان مي ستا د میني کړ آغاز — زه هاله شوم[1] په عالم کي سر فراز
مصور که دي صورت کښئ حیرانېږم — چي په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونرېزیه[2] په طلب کي — پټي سترګي مدام ناست یې لکه باز[3]
د رقیب د پند پومبه دي دي[4] په غوږ کي — ځکه نه اوري زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که یې څوک مومي — په پیرۍ کي نعمتونه د مجاز
د ناصح نصیحت هسي و عاشق ته — لکه مست هوښیار وي په ږغ د ساز[5]

١٠٠ دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي
بې دردان کله خبر دي په دا راز[6] ٧٠٥

څوک چي سیل دا ستا د مخ کوي بې نیاز — له حیرته سترګي پټي کړي خوله واز
له ښایسته ناز معلوم شي او که نه وي — بد خویي به څه رنګ ښېله کړي له ناز
خوبايي د یار د سترګو بل ځای نشته — د نرګس خوبايي نه راځي له پیاز
نسب نه دئ شرط په مینه کي که وای[7] — د محمود مینه به نه وه له ایاز[8]
د زړه حال و یار ته مه وایه بې دربغه[9] — دغه یار به یار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روی[10] مه غلطېږه — د تصویر د مرغه څه دي له آواز[11]

١٠١ د جنون جامه پر تا کله جوړېږي
د "حنان" پر قد یې سکښتې ده غماز ٧١٢

که محرم دي د دیدار نه یم هرګز — پښېمان ستا د عشق په کار نه یم هرګز[12]
چي ناصح توبه راکاږي ستا له میني — مستمع د دي ګفتار نه یم هرګز
که سل ځله یم د زلفو مار خوړلی[13] — له دغه ماره بېزار نه یم هرګز
چي مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه[14] — منتظره د سهار[15] نه یم هرګز
تماشا چي ستا د مخ د ګلشن وکړم[16] — خوښ په ګلو په ګلزار نه یم هرګز
زور و ظلم و جفا یې تر حد تېرشو[17] — چي یو دم ځني وزګار نه یم هرګز

١٠٢ که مي قد د سرو قد راشي په خواکي
زه "حنان" خوښ په جویبار نه یم هرګز[18] ٧١٩

---

(١) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزیو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست یې لکه باز".
(4) چاپي دېوان: پنبه دي ده. (5) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کي". (8) چاپي دېوان: "د محمود د میني څه و له ایاز". (9) چاپي دېوان: "د زړه حال یار ته مه وایه څو دي توان شي".
(10) چاپي دېوان: په رنګ سِکه (11) چاپي دېوان: نه پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه یم هرګز". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کي عیب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښي سوئ. ما د "وصال" پر ځای "دیدار" وکیښ او په دوهمه مصرع کي مي "پښېمان" د مصرع سر ته یووړ. (13) چاپي دېوان: مار چیچلئ. (14) چاپي دېوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي". (15) چاپي دېوان: "زه غریب خوښ په سهار نه یم هرګز". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: "زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو". (18) په چاپي دېوان کي مقطع نسته.

د یار عشق راکښي[1] پیدا کړ هسي سوز — سمندر را ته حیران دئ شب و روز
خوشالي ببغمي[2] نشته په هیڅ فصل — لکه پېښ په محرم کي شي نوروز
ما سر خط د بندګۍ و یار ته ورکړ — نا خبر مي بېګانه بولي هنوز
څوک به و ګنډي زما د زړګي زخم — نا پیدا دئ په دا شهر کي دلدوز
که ژړا نوي عاشق کوي ګرم نه دئ — کار خراب شي له شاګرد نو آموز
د یار در مي له رقیبه خالي نه شو — په جنت کي را ته شین شو دغه څوز

103 چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که[3]
د "حنان" ګفتار په دا شو بزم افروز 826

څو به زه له شېرین لبو کړم پرهېز — چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن خو شي — د شېریني لب نصیب شوه[4] د پروېز
هسي قتل کړم بې د رېغه تورو سترګو — چي به ګونګ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له ګرزېدلو باڼو ګانو — ګرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اوږدو زلفو امیند زما پیدا کړ — د پادشاه پر در څنځیر دئ[5] دستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښي بهېږي — کمبوت نه کوي د ښې مځکي کارېز

104 په تعریف د شکرلبو نه دئ څه دئ
چي "حنان" شو په دا دور شکر رېز 833

﴿ ږ ﴾

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوږ — بیا له لاري شا و خوا ځي لکه مار کوږ
و کوهي ته ډېر لوېدلي دي نادانه[6] — چي له کبره سم نه ګوري ځي پر لار کوږ
چي هرزه هرزه ویل وایي[7] بد مومي — غوږ یې و مرووړي ویل چي کوي تار کوږ
په ځواني عبادت کړه په پیرۍ نه شي — چي اول خښتې[8] کږه شي[9] وي دېوار کوږ
د آزار اسباب معلوم دئ په هرڅه کي — د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوږ[10]
و منزل ته[11] نه رسېږي که پوهېږي — هغو خلکو چي ترلئ یې وي بار کوږ

105 پرېوتلي تر غرو سم شي اي "حنانه"
نه سمېږي هغه څوک چي کړي آزار کوږ 840

---

(۱) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي (4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوېدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتې: خښته یې.
(9) چاپي دېوان: کږې شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوږ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿س﴾

پــه حلقــو د زلفــو مــه وهــه د يــار لاس   دانسته څوک نه منډي په خوله د مار لاس
د ګلرخــو اشــنا يــې پــه اختيــار نــه شــي   پــه رضــا څــوک نتباســي پــه انګــار لاس
حــذر بويــه د زخمــي زړونــو لــه آهــه   مــه شــه پورتــه و هيڅــا تــه د آزار لاس[1]
رنګارنګ ګـلان بـه زمـا لـه قبـره زېـږي[2]   که پر خاک باندي مي کنبېښــو و[3] ګلعذار لاس
ستا د مـخ تماشـې[4] نـه ښـايي رقيـب تـه   لاس
لـه رګـو[5] مـي اواز خېژي چي ځان ګـورم   پـه ګلشـن کـي ايلـه مـه شـه د اغيـار لاس
    لکه چيري[6] چي مطرب وهي په تار لاس

106   ځکه پښې له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي
چـي دي ورکـړه[7] و "حنـان" تـه د اقـرار لاس   847

کــه هــر څــو زاهــد را اچــوي و ســواس   وابــه نخلــم ســتا لــه مينــي څخــه لاس
ســتا تعريــف پــه کــوم زبــان[8] کــوم دلبــره   چــي ښايســت دي بــالاتر دئ تــر قيــاس
ســتا تــر نــازو تــر غمــزه بــې[9] صــدقه کــړم   که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس[10]
چي ساقي شي يار په بزم کي[11] مي نوش کړه   لــه قاضــي او لــه مفتــي مــه کــړه حــراس
تمــام عمــر يــې لــه وصــله بــې نصــيب يــم   لکــه زخــم د ناســور حاصــل مــي يــأس
اخــلاص نــه لــري هرګــز تــُرکان لــه خلکــو   عالمونــه يــې غــرق کــړي[12] پــه لبــاس

107   ورځ و شپه، [13] مياشت و هفته په هر ساعت کي
لــــه اســــمانه دي بــــلا د "حنــــان" راس[14]   854

هر څوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس   کــه انســان دئ کــه مېــږی دئ کــه مګــس
په چا سـر د زمکـي غـوا ړي پښـې تنا کـي   څــوک پــر ښــو آســو ســپاره کــړي پــه هــوس
چــا تــه نــه رســي کربــاس و شــړی لــخ دي   څوک بازي[15] که په کېمخواب و په اطلس[16]
چا تـه ور کـړي رنګارنـګ نعمت بې سعیَ   څــوک خــواري کــه شــپه و ورځ پــه وړي نــس
څــوک بلبــل رنګــه مشــغوله کــړي پــه ګلــو   چــا تــه خپــل اواز کــړي اور لکــه قــقنس[17]
شاه ګدای، ګدای پادشاه کړي ته قـادر يې   نشــته څــوک چــي در تــه و وهــي[18] نفــس

---

(۱) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کنبېږ دي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښايي "له "ب" څخه واخيستل سو په اصل کي مغشوش دئ- (5): "له رګو "کلمات مي له "ب" څخه واخيستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو.(8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به يې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنيا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د يار بزم کښي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ.(14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس ".(15) ب: څوک بازی که. (16) دا بيت په "ب: کي څلرم بيت دئ. (17) ب: چا ته خپل اواز کړی لکه قـُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

108 تې په غور[19] ورسېږه ذُالجلاله 861
بې تا نشته د "حنان"[20] فریاد رس

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس
زما تر شورو تر فغان دي بلبلان پس

دا یې خط پر رخسار نه دئ چې ښکاریږي
پورته شوئ ګرز د حُسن د کاروان پس

ژړا نه کوي اثر د خط په وخت کې
لکه بې وخته چې و اوري باران پس

پر تېر شوي کار یې نه رسي لاسونه
نوخطان واړه بېځا[1] کوي ارمان پس

نوخطان په عاشق هسې زهیر یږي
لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان پس

نتیجه د سخي څه ده بې نیستیه
له پاشلو شي خالي لاس د دهقان پس

109 دا پر لبو یې[2] سیاهي د برېتو نه ده 868
پر آئینه د مخ یې آه دئ د "حنان" پس

اې په کبر کې محبوس
د بل عیب لره جاسوس

هر څوک کښت که[3] حاصل اخلي
ته بېکاره تشه بوس[4]

تر نصیب به زیات رانه وړې
که څه ولاړ شې تر قندوس[5]

دنیا ځای د آرام نه دئ
څه شوه پاته له کاووس

د عرفان څراغ نه وینې
څه ګیله کړې له فانوس

چې نقصان د دنیا درشي
هغه دم له خدای بړوس

110 په لاتقنطوا "حنانه" 875
امید وار شه له قدوس

چې د نفس په مقتضا تلم په هوس
له مطلبه خالي ولاړم لکه خس[6]

د ښادۍ رخ مې و نه لید پردا غولي
چپه ځغلم بېهوده لکه فرس

په لویې د زماني خوشې غلط شوم
لکه دود پر سر د اور درومي عبس[7]

قافله د عمر درومي خبر نه یم
بېهوده وهم ناري لکه جرس

خبر نه یم هیڅ له ځانه هسې ولاړم
لکه بوی د ګل چې ځي په نیم نفس

چې په هجر کې فریاد و فغان ډېر کړم
خپل مقام شو راته اور لکه ققنس

---

(۱) چاپي دېوان: نوخطان که کړي بېځا کوي. (2) چاپي دېوان: دا پر شونډو یې. (3) چاپي دېوان: کښت کړي.
(4) چاپي دېوان: "تربېکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان یو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (7) کذا. عبس= عبث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 چي اثر پر زړونو نه کوي "حنانه"
خه بېځایه قیل و قال کوې، نور بس 882

(ش)

چي یې سر د تور کاکل شو دام فروش — په سودا یې شو هر صید آرام فروش[1]
چي یې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ — شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش
کې په روح رانیسم هم رالره ښایي — چي قاصد شي ستا د لب پیغام فروش
نتیجه یې په دنیا کي مخ توري ده — د نګین په شان چي څوک شي نام فروش
چي د عشق محکم زنار شو ور تر غاړي — شیخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش
چي یې و لیده خمار د یار د سترګو — ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112 دغه خیال د آهو چشم دئ "حنانه"
په پیرۍ کي چي یې کړې مقام فروش 889

په کاته کاته دي هسي شوم مدهوش — چي ناصح راته له وعظه شو خاموش
د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم — په حال پوه وي میخواره[2] د مې فروش
په رخسار دي خط و خال هسي نمایېږي — لکه شاه چي شي له قهر سیاه پوش
له عرقه د جبین دي معلومېږي — دم په دم د عاشقانو د زړه جوش
هم هغه به تر قیامته پوري مست وي — چي یو ځله دې[3] د خولې پیاله کړه نوش[4]
لکه لمر چي را وخیژي ستوري نه وي — ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش[5]

113 په درست عمر دي و نه ویل له قهره
چي "حنان" مي دئ قدیم حلقه بګوش 896

ستا د زلفو خیال چي زه افګار ساتم همېش — هسي په سینه کي ګویا مار ساتم همېش
زلفي دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګي نرګس دي — زه باندي باغوان یم دا ګلزار ساتم همېش
دا له تلوسې چي په رقیب مي پېرزو نه شي — ځکه په ځګر کي ستا انګار[6] ساتم همېش
خلک زهیرېږي چي مجلس لره ور دروم — پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش
عکس د رخسار چي دي زما په زړه کي ګرزي — زه پټ په ځګر کي[7] دغه نار ساتم همېش
زړه مي ستا له غمه همېشه آه و فغان که[8] — ګوره[9] په وجود کي دا بیمار ساتم همېش

114 سترګي مي ځلور شي ستا پر خوا چي وعده وکړې
زه "حنان" له غیرو دا ستا لار ساتم همېش 903

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: میخواران. (3) دې = دي یې. (4) چاپي دېوان: "چي یو ځل دا ستا د خولې پیاله کړي نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښي. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ښ﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ   له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ
خط دي دئ آیات د حُسن شونډې وقف   په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ
خیال دي ولې ربز مربز زما صورت کړ   پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ
کبلي[1] نه او سي د سپیو په جوار کې   ته پرڅه شوې[2] د رقیب په حمایت خوښ
د یار ډېر هجر کړم موړ له خوارېه عمره[3]   شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ
چې تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم   بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ
115 څه ګیله به کړم[5] له نورو بېګانه وو   910
چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ   که هیبت د افعي مار شو راته پېښ
په نګاه سرې[6] زخمي کړم مړاویو سترګو   له بیماره دا آزار شو راته پېښ
توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم   د نوروز لیل و نهار شو راته پېښ
چي غوڅ کړئ یم په څوکو د ابرویو   دو زبانه ذوالفقار شو راته پېښ
سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي   جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو راته پېښ
همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي   دا عجب د سترګو خار شو راته پېښ
116 بې اغیاره، یار تنها راله راغئ   917
اې "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ   تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ[7]
په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي   که کاتب د قضا ټکی کړ د نون خوښ
دا عجبه ده، هغه چي مسلمان وي   چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
چي مي خط ولیده زړه مي قرار ونیو   د ارام ځای د آهو دئ مېرتون خوښ
چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که   د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ
عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو   چي په مرګ اشنا شي، نه لري ژوندون خوښ
117 نور عالم واړه هوا، هوس، خندا که   924
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ

---

(١) چاپي دېوان: غزال (2) چاپي دېوان: ته په څه شوې (3) اصل: "دا ستا ډېر عمر کړم موړ له خورېه عمره". (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (5) چاپي دېوان: څه شکوه به کړي (6) ب: په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ص)

اشنايي سره رسېږي په اخلاص — د درياب کښتی چلېږي په اخلاص
په لباس مريد له پيره برخه نه وړي — د ايمان څراغ بلېږي په اخلاص
چي له سره غواص تېر شي دُر وکاږي(1) — له درياب، دُر حاصلېږي په اخلاص(2)
چي خپل سر په صدق لاندي که(3) تر خاورو — دا نه ګوره زرغونېږي په اخلاص
د بلبل سوي ژړا په لباس نه ده — په خندا چي ګل غوړېږي په اخلاص
مګر ته د ده له امره مخالف يې — که نه هر حاجت قبلېږي په اخلاص
د استاد شفقت کم له پلاره نه دئ — چي شاګرد و ته قهرېږي په اخلاص

118 — د سکوت مهر پر خوله کښېږده(6) "حنانه" / مراد د پټي خولې حاصلېږي په اخلاص — 932

(ض)

که هر څو کړم له خواريه پر خپل يار عرض — هغه شاه د حُسن نه اروي د خوار عرض
آه فغان د يار له جوره بې فايدې دئ — نه قبلېږي د ګلرخو په دربار عرض
بېهوده څه نصيحت کوې ناصحه — عاشق نه مني په مينه کي د پلار عرض
زما مرګ د خپلو سترګو په مرضی کړه(7) — هر سړی په مِهَر اخلي د بېمار عرض
سياه بختي مي تا ته څوک ويلای نه شي — مګر کړي يې(8) سَتا پر غوږ د زلفو تار عرض
ستا د عمر د دولت په مراد دلبره — همېشه کړم د پيرانو په دربار(9) عرض

119 — نه پرنيسي غوږ له ډېري مغروريه / که هر څو کوي "حنان" په انتظار عرض — 939

(ط)

هسي راغئ په شتاب پر مخ د يار خط — چي مي نه ليده(10) راتله د دې غبار خط
هيڅ کافر هسي شبخون پر اسلام نه که — لکه وکړ د ګلرخو په رخسار خط
مورچه ګانو ځای پر پاڼي د ګل ونيو — که پر مخ د صنم ونيوه قرار خط
د ميګونو شوندو قدر يې ډېر کم کړ — څه بېحده ظلم وکړ د نګار خط
د ګل پاڼې په سبزه کي شوه پايماله — که عذار د دلبر ونيو وار په وار خط
د خاشاک شعله(11) تر يو ساعته نه وي — اعتماد مه کړه پر دا ناپايدار خط

120 — چي يې قدر د شېرينو لبو کم کړ / زه "حنان" يې کړم په دا سبب په دار خط — 946

---

(١) چاپي دېوان: دُر را کاږي. (2) چاپي دېوان: " پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص ". (3) چاپي دېوان: لاندي کړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" کي نسته. (6) چاپي دېوان: کېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وکړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط
که پر پاڼي د ګل پروت دئ(1) په عنبر خط

پر ساده رخسار یې هسي عرق زیب کي(2)
لکه کاږي پر کاغذ کاتب په زر خط

له حیرته یې قلم له لاسه لوېږي
چي د استا د رخسار کاږي مصور خط

دا محال دئ چي به ستا ابروی که نقش
که نقاش کاږي د توري په جوهر خط

چي افعي(3) یې ستا د زلفو په نظر شي
پر ځان و کاږي له بېري(4) پاړوګر خط

ستا په خیال پسي مي زړه هسي بېرون شو
لکه ولېږي په زوی پسي پدر خط

121 سرخرویي د "حنان" هله شي و یار ته
که له وینو یې د زړه شي پر ځګر خط 953

(ظ)

وا مي نه خیست له جهانه ځخه حظ
نه له یاره نه له ځانه ځخه حظ

نوخطان(5) مي په ژړا ډېر خوشالېږي
سبزه اخلي(6) له بارانه ځخه حظ

خنک زړه مي په سینه کي لا خفه شي(7)
بندي نه وړي له زندانه ځخه حظ

مخ یې هیځکله له زلفو بهره نه وړي
نه وړه کېږي له پرېشانه ځخه حظ

د خنک زړه صحبت پرېږده که دانا یې
ځوک به وړي له ګورستانه ځخه حظ

د یار خیال چي راشي اوښي په عذاب که(8)
سپیٰ مېرمن وړي له مهمانه ځخه حظ

122 لکه طعم د رنځور د خولې خراب وي
هسي ورک شو له "حنانه" ځخه حظ 960

(ع)

چي مي ولیده دا ستا د سپین رخسار شمع
را ته هیڅ شوه نور د ګلو د ګلزار شمع

مخ دي مه پنهانوه له ما ضعیفه
تر سبا پوري لګېږي د بیمار شمع

ژر مي جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه
ولي وژني په اوله شپه کي خوار شمع

غم لیدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که(9)
چي یې دود لاوي بیا ژر لګي دوبار شمع

له افلاسه مي په تن کي اور پیدا شو
لکه بل کي(10) د ځګر په اور چنار شمع

د پتنګ(11) پر طالع ډېره کینه راشي
بې حجابه ورته بله وي د یار شمع

123 چي شهید په تېغ د سترګو شي "حنانه"
پس له مرګه بې(12) لګېږي پر مزار شمع 967

---

(۱) چاپي دېوان: د ګل کښلئ. (2) کي = کړي، چاپي دېوان: کا. (3) چاپي دېوان: که افعي یې. (4) اصل او چاپي دېوان: له وېري.(5) چاپي دېوان: نوی خط. (6) چاپي دېوان: واښه اخلي. (7) چاپي دېوان: په سینه کي خفه کېږي.
(8) چاپي دېوان: په عذاب کا.(9) چاپي دېوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دېوان: د پتڼ. (12) بې = به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجلس کي ستا تر مخ شر مېږي شمع — د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ — د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع
مهرویان دي بحث ستا له مخه نه که[1] — چي لمر و خیژي نور نه ځلېږي شمع
چي د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه — ولي هسي پراور وکړېږي شمع
صفایي د مخ[2] دي زما په اوښو کېږي — څو یې تېل وي[3] تر هغو بلېږي شمع
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي — په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124 که مخ پټ کړې له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع 974

(غ)

دا چي ایښئ پر سینه زما صنم داغ — رب دي[4] نه ایږدي پر بل بني آدم داغ[5]
په کوڅه کي چي یې کله رقیب وینم — تازه کېږي مي له غمه په هردم داغ
چي مي نم له سترګو وچ شو سبب دا دئ — چي چشمانو یې پر زړه راکړ محکم داغ
چي و باغ ته خرامان ځي کله کله — ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ
سر یې پورته شي له فخره و آسمان ته — پر هر زړه باندي چي کښېږدي د ستم داغ
خو برویان په هنر زړه له خلکو یوسي — د ملهم په بانه[6] کښېږدي د الم داغ

125 لا تر کومه یې د هجر په داغ سوځې
له "حنانه" څخه واخله دا د غم داغ 981

ستا په غم کي هرګز نه لرم فراغ — زړه مي شین، خاطر مي مات، سوئ دماغ
پرېشان زړه مي له کوګله څخه ورک و[7] — ستا په زلفو کي یې چا راکړ سُراغ
پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره[8] — د لاله په شان[9] بې وي پر سینه داغ
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو[10] — یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ[11]
د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ — بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ[12]
ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه — و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ 988

---

[1] چاپي دېوان: نه کا. [2] چاپي دېوان: صفایي یې د مخ. [3] چاپي دېوان: چي یې تېل وي. [4] دې = دي یې.
[5] دا غزله په اصل کي نسته. [6] بانه = بهانه، پلمه. [7] چاپي دېوان: "حیران زړه مي له بغله څخه ورک و ".
[8] چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره ". [9] چاپي دېوان: د لاله په دود. [10] چاپي دېوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه ". [11] چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. [12] چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ف﴾

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف
کله شي د هغه یار وعده خلاف

د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي
په قیمت د لعلو څه پوه دئ نداف

امتیاز د ښو د بدو سره نه شي[1]
ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف

د دانا خبري دُر گرانبها دي
که یې وزن په کنډه[2] کړې د انصاف

چي و بل ته یاوه وایي یاوه اروي
دا قلب زر به بیرته ورکاندي صراف

شاعران شو ډېر[3] د شعر قدر نشته
په کشمیر کي قدر نه لري شال باف

۱۲۷ چي رقیب و تاته ځان په لباس تېر کړ
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف 995

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف
ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف[4]

ستا بې قده په چمن کي په هر فصل
رعشه اچوي و سروي ته رفرف

خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ويني
فلک و وهي له شوقه د لمر دف

چي یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي
جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

چي قانع په یوه څاڅکي شي له بحره
کان د دُورو شي مدام لکه صدف

چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد
بل څه نه دئ دغه ستا د بڼو صف

۱۲۸ پسته طوره مي ماغزه په هډکي شنه شوه
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولي طرف 1002

په جهان کي دي د حسن نسته کُف
له عاشقه سره بویه تلطف

خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه
چي یې قبر ته ارمان یووړ یوسف

که مي وژني که مي بولي[5] رضا ستا ده
و به نه کړم ستا له قوله تخلف

چي توبه یې په ماکښه دا ستا له میني
په یوه دیدن دي ولي شو[6] چف چف

اندېښنه چي زما[7] د قتل شي درپېښه
هیڅ په کار نه دئ په دا کي[8] توقف

د قیامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم[9]
که پر مخ باندي دي پروت دئ[10] د خط څُف

۱۲۹ چي د یار و اغیار فرق در باندي نشته
زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف 1009

---

(۱) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړي. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولي. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اند ښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هیڅ په دا کښي په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قیامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ق﴾

هسي تللئ یم په فکر د خپل یار غرق — لکه سنګ د نیبنې که ګُره د نار غرق
کوم ګلرخ(1) بیا نن په سیل د ګلشن ځي — چي ګلاب شو په سرو وینو کي سهار غرق
دا د چا د زلفو باد پر(2) برابر شو — چي یې مشک کړه په نافه کي د تاتار غرق
له خجلته ستا د غابنو یې ځان پټ کړ — په عمیق دریاب چي شو دُر شهوار غرق
د ناصح له نصیحته مي سر خوږ شي — د ناقص طبیب له لاسه وي بیمار غرق
د دنیا عیشونه وکړه جاهلانو(3) — د حیرت په دریابو کي شو هوښیار غرق

١٣٠ — مړ یې کړ "حنان" له ډېره انتظاره
خدایه ته یې په خپل قهر کړې رویبار غرق — 1016

د قلم په دود څو زړه نه کاندې شق — د نوخطو د خیال مشق نه شي مطلق
کوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي — له تمکینه یې آهو د رم سبق
د هغه طبیب له لاسه سخت بیمار یم — چي په خیال د لب د میو کړم عرق
سیا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه — په شکوه مي یار ته نه رسي نطق(4)
دا د کوم مهروی د غم خناق نیولئ — لمر چي وینه هره ورځ چښي د شفق
هیڅ له ځانه له جهانه خبر نه یم — هسي یم د یار په خیال کي مستغرق

١٣١ — ستا د لبو د بوسې داد پر "حنان" کړه(5)
چي د حُسن د زکوة دی مستحق — 1023

هومره توان را څخه نشته نه توفیق — چي رقیب دي کړم په وینو کي غریق
نرګس کوز ګوري له وهمه ستا د سترګو — هم تر لبو دي خجل لعل و عقیق
له وصلته دې رقیب بوجهل مایوس دئ — د وصلت اسلام نصیب شو زما صدیق(6)
د کم عمر رسن کله ور رسېږي — د زنخ څاه دي هرګوره دئ عمیق
ستا د سترګو له رنجو چا ته فریاد کړم — چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقیق
تر قیامته به په مست یم(7) له خماره — که دا ستا له لاسه را کړې یو رحیق

١٣٢ — شعر تل په اندازه وایه "حنانه"
طبیعت د یار هرګوره دئ رقیق(8) — 1030

---

(۱) چاپي دېوان: کوم ګلرخه (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان کړه". (6) چاپي دېوان:
ستا له مخه ابوجهل رقیب مایوس دئ — ستا د مخ اسلام نصیب زما صدیق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست یم (8) اصل: "طبیعت د یار ګوره دئ رقیق".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک
کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک

خوبرویان د زړه په وړو کي استادان دي
باري تا رنګه(1) یو نه وینم چالاک

رحم بویه(2) چي له دې غمه بېغم شم
ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک(3)

چي یو ښکلی چیري(4) و ویني بندي شي
خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک(5)

که دي مخ هرګوره پاک دئ خدای رازلئ
زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک(6)

د معنا زېبایي بویه په رنګ څه شي؟
د کافورو قدر نه لري اهاک

زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښېږي
په خوبانو یې موقوف شو مرګون واک(7)

۱۳۳ که مجنون د لیلا غم و زهیر کړئ
باري نه و د "حنان" په شان(8) هلاک 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک
نوی خط دي کړ له ما خط د کتاب ورک

زما په زړه پسې دي سترګي هسي ګرزي
لکه چیرته چي له مسته شي کباب ورک

ستا د لعلو لبو هسي غلبه شوه
شو له تنه له عقیقه څخه آب ورک

ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه
لکه تږی چي پر دښت شي د سراب ورک

رقیب نه شي ستا د مخ سیل کولای
شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک

که امید د بوسې کاندې(9) عیب نه دئ
په وصلت کښېي له عاشقه شي آداب ورک

۱۳۴ ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښېي(10) څه کړم
دا ستا خیال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک 1045

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک
ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک(11)

د غم سنګ(12) چي پر خوله و خوري زړه خبر شي
په وهل د در خبرېږي د کور خلک

زړه کباب نمک د اوښو یار ته کښېږده(13)
بې نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک

ظلم جور پر ما ولي کړې ضعیف یم
پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک

لکه زه چي ستا د عشق په اور یم سوی
خدای دي نه سیځي په هسي اور نور خلک

زه به څه کړم له رقیبه د ښو طمع
نادیده وو څخه نه کوي پور خلک

۱۳۵ له هغه مخه "حنان" څه رنګ پر هېز که
چي یې ګډ دي په تعریف لور(14) پر لور خلک 1052

---

(۱) چاپي دېوان: یاره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چیرته (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک". (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته
(7) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که امید د بوسې وکړم. (10) ب: په خواب کښېي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني لیکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاشقان ولي له کاني دا فلک — هر آهن کله مښود شي پر محک
ښایي د خوبرویانو ستا په مخ ده — طعام نه که خوند چي نه لري نمک
ستا له غمه سرگردانه هسي رېږدم(۱) — شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
دا د مخ په آئینه کي يې خال نه دئ — په رخسار يې عکس زما د مردمک
ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته — د کافر اسلام ته نه رسي کومک
رقیب هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي — و آفتاب ته کتای نه شي شب پرک

۱۳۶ زه "حنان" دي غم په هسي شان ناتوان کړم
چي د باد له مخه ځغلم لکه ککک 1059

د وفا طمع به نه کوي له تا څوک — چي خبر وي ستا په ناز و په ادا څوک
یو ښه باغ دئ د دنیا، فلک بې مراده(۳) — فرصت نه کاندي چي وکه تماشا څوک
غونچه نشته چي خزان يې فنا نه که — د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا څوک
ډېر نازک د گلو ښاخ دئ پر ببربرېږم(۴) — چي لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا څوک
بې ملگري سر انجام د کارو نه شي — بې بلده(۵) کله غلا کاندي تنها څوک
له کرمه يې پر حال(۶) پوښتنه بويه — چي دا ستا کوځه له ضعفه کړي ماءوا څوک

۱۳۷ دا محالده(۷) چي خوار سري پادشاه شي
زه "حنان" څوک، ستا د لبو تمنا څوک(۸) 1066

ستا د عشق په لار کي سر څه کوي څوک — دا توښه په دا سفر څه کوي څوک
دوکان څه په کار راځي چي مایه نه وي — بې له وينو لېمه تر څه کوي څوک
د عشق راز چي پټ ساتي،(۹) اوښي عیان که(۱۰) — ملگري د پرده در څه کوي څوک
وخت د گل قیمت د میو جهان نه دئ — سرمایه د شور و شر څه کوي څوک
زما و مرگ ته دي(۱۱) د زلفو ماران جوړ کړه — د مېږي په مرگ حشر څه کوي څوک
چي دي خيال راشي(۱۲) زړه باسم له بدنه — په مجلس کي نوحه گر څه کوي څوک

۱۳۸ که د یار زلفي تر لاسه شي "حنانه"(۱۳)
گلاب عطر مشک عنبر څه کوي څوک 1073

---

(۱) چاپي دیوان: مدام رېږدم. (2) چاپي دیوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دیوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دیوان: وبربېږم. (5) اصل، چاپي دیوان: بې ولده. (6) چاپي دیوان: هر حال. (7) چاپي دیوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا د لبو تمنا څوک ". (9) چاپي دیوان: د عشق راز که څوک ساتي. (10) اوښي = اوښې یې. (11) چاپي دیوان: زما و مرگ ته یې. (12) چاپي دیوان: خیال راځي. (13) چاپي دیوان: "که د یار زلفي ته لاس شي د حنان".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ګ﴾

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ — لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي يې د عشق يم هسي محوه — چي آئينه شوه راته تکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ يم — کړم له دې ميو فارغ نشې د بنګ(2)
کړه توره هسي رنګ غوڅول نه که — لکه زه غوڅ کړم کړو کتو په څنګ
عشق عطاء الٰهي ده بل څه نه دي — نه په زور ميسر کېږي نه په جنګ
دا يې لب په پانو سره نه دي خبر شئ — وايې خيست زما د زړه له وينو رنګ

۱۳۹ — شيرين شعر دي صيقل د زړو که نه وای د "حنان" — شعر به نه ووړ د زړو زنګ — 1080

﴿ل﴾

ستا د وروځو خيال کړم خم لکه هلال — لا د ناز تصوير دي نه راځي په خيال
چي جدا له ګلرخانو يو ساعت شم — اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خيال(۳) د سم قد نه راځي په خوا کي — الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سياه بختی نه دئ نور څه دئ(۴) — تمام عمر مي و نه ليده ستا خال(۵)
شاپېری د ارم واړه لېوني شي(۶) — کې په خوب کي وليده دا ستا جمال(۷)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه — ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

۱۴۰ — چي د خط تعريف يې تل وايې "حنانه" — دا په دا شو(۸) ستا زبان د طوطي بال — 1087

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل — څه پروا لري په قتل د بيمار خپل(۹)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه — که قيمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقيبانو پر هېز نه که — ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د يار کوڅه ده — هر سړی به پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" رديف ببخي نه لري. بله نسخه:

نن مي بيا شو په زړه باغ د جهان تنګ — نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ

ج

(2) د دې بيت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بيت راغلی دئ:

دا د چا د مخ د شمع خيال را پېښ شو — چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي يې خيال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه وليد ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېری به د ارم ټولي لېوني شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چيرته وليد ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بيتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پري ايښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

مستحفظ د یار د خال پـه دا خم قـد ، یم   ـــ   ټکی نه پرېږدي بېرون ځکه پر کار خپـل
خیـال یـې نـه راځـي زمـا و خـراب زړه تـه   ـــ   لـه خرابـه خـراج کلـه وړي سـرکار خپـل

۱۴۱ د خپـل زړه پـر دا غوصـبر کـړه "حنانـه" 1094
چي مشغول یې تل پـه سیل د ګلزار خپـل

کـه دي ولیـدای پـه سـترګو حُسـن خپـل   ـــ   ملامـت بـه دي نـور خلـق نـه بلـل (1)
سـتا و حُسـن تـه حاجـت د سـینګار نشـته   ـــ   آئینـه د آفتـاب نـه غـواړي صـیقل
څـه تعریـف کـړم د ارم د شـاپیریو   ـــ   سـتا و حُسـن تـه نـور حُسـن دئ بـدل
د خط ګرد (2) دي کړه د سترګو مستي زیاته   ـــ   پـه بهـار کښـي زېـب کـوي د بـادام ګـل
چـي و بـاغ تـه خرامـان شـوې ګلرخسـاره   ـــ   سـتا د مـخ اور پـر ګلانـو کـړ اور بـل
عشق لـه حُسـن سره شته (3) پـه هر ایام کښي   ـــ   د قـُمـري طـوق شـو د سـروي چغـاول

۱۴۲ تـش رمـق را پاتـه شـوئ دئ دلبـره 1101
د "حنـان" روح دئ پـه دیـد سـره معطـل

پـه ځګـر کـي مـي بلېـږي د عشـق اور تـل   ـــ   وړم پـر ځـان لـه ناچاریـه دغـه زور تـل (4)
دا واړه لـه عشـقه نـه دي، نـور لـه څـه دي؟   ـــ   چـي راپـوري دئ د تـورو سـترګو تـور تـل
بېګانـه یـې کـړم لـه خپلـو لـه پردیـو   ـــ   معلـومېږي راتـه خپـل کـور لکـه ګـور تـل
د دنیـا لـه سـودو زیانـه خبـر نـه یـم   ـــ   چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تـل
خـود بـه هسـي کښـېو تـم د عشـق پـه لومـه   ـــ   تکبیرونـه راکـول چـي پـلار و مـور تـل
عاشـقۍ مـي هسـي صـافه آئینـه کـړه   ـــ   چـي خنـدا پـر صـفا یـي کـه د بلـور تـل

۱۴۳ تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ 1108
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تـل

چـي دي بـاد راشـي د زلفـو د کاکـل   ـــ   زمـا د مـاغ پُـر شـي لـه بویـه د سـنبل
چي دي خیال په غبږ کښي ونیسم په شپه کښي   ـــ   لـه بسـتره مـي سـحر بـوی ځـي د ګـل
سـتا د مـخ پـه مثـل ګـل نـه پیـدا کېـږي   ـــ   کـه څـوک و غـواړي ایـران، کشـمیر، کابـل
خـط و خـال وروځـي سـترګي تـوري زلفـي   ـــ   سـیاه پوشـي ده سـتا د حُسـن تسلسـل
نـه مـي غـواړې، (5) نـه راځـې او نـه پوښـتنه   ـــ   د یـارۍ پـه کـور کښـي هـومره تغافـل
کـه مـي زړه ویـار "تـه" ورنـه کـړ عیـب نـه دئ   ـــ   و پـاد شـاه تـه نـه سـپاري پژمـرده ګـل (6)

۱۴۴ صـبر مـه غـواړه ناصـح لـه مـا "حنانـه" 1115
زه غـرق کـړئ یـم د بـر صـبر و تحمـل

---

(۱) ب: ملامت نه دي نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته... (4) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري څوک مرده ګل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګلشن کي که ښکاره کړي تور کاکل   آشفته به کاندي زلفي د سنبل [1]
تن يې هسي په ګلنار لباس کي زېب کا   لکه واچوي باد يو پر بله ګل
څه تاراج يې کړې د سترګو په وهلو   قافلې د دل و دين د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېووست   زورور سېل مدام وړي له ځايه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه   تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفي په رخسار باندي پرتې دي   که پر پاڼې د ګلاب پروت دئ سنبل

١٤٥ چي يې خيال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه"
ځکه شوه دا ستا سينه روضه د ګل 1122

يو بلبل نه دئ تنها ګريان د ګل[2]   په فراق يې[3] دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو   دا په دا وي[4] مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي   ګوره څيري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چي په خيال کي مي د زړه ويني څڅېږي   زما له ځا د يار تر ځا خيابان د ګل
نا اميدي له خلکو کړه که راحت غواړې   په خزان وي[5] آسوده باغوان د ګل
پرښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ   د ګلچين وي تش کاته طوفان د ګل

١٤٦ بيا د چا و خونرېزۍ ته ځي "حنانه"
چي يې واغوستې جامې په شان د ګل 1129

﴿ م ﴾

څو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام   هغه نه مومي و صلت د ګل اندام
توري سترګي مي د زړه ويني يو ځای خوري   که څه نه خوري دوه هندوان يو ځای طعام
له کرام الکاتبينه سياهي توی شوه   که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما يوه غمزه کافي ده   په خلوت کي زاهد اوسي په بادام
چي مي خال په مخ کي وليده حيران شوم   په جنت کي دي کافر اېښئ دئ ګام[6]
خيال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر[7]   بې له تا مي د زړه کله شي آرام

١٤٧ بې د دوسته "حنان" هغه چا پيدا کړ
چي يې خپل ځان کړ په دا لار کي ګُمنام[8] 1136

(١) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي هم همدا راز شپږبيته ده. خو شپږم بيت ما له بلي نسخې رانقل کړ.
(2) چاپي دېوان: ګويان د ګل. (3) په اصل کي "يې" نسته. (4) چاپي دېوان: دا په دا چي. (5) چاپي دېوان: په خزان شي.
(6) چاپي دېوان:
چي يې خال په مخ کي وينم حيرانېږم   په جنت کي ولي ږدي دا سي يو ګام

(7) چاپي دېوان: قار و صبر. (8) چاپي دېوان: "چي خپل ځان يې کړ په دا لار کښې ګُمنام".

سم ایږده د شریعت پر لار قدم　　قدم مه ږده کوږ چي شې هلته سم(1)
نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که　　د عصیان نامه پاکېږي په دا نم
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته　　حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم
رم کوه له معصیته څو دي توان شي　　نفع وړې ده عالم په دغه رم(2)
دم د بد ویلو مه وهه مظلوم ته　　د مظلوم د آه تیر ګرزي دم په دم(3)
کرم کړه پر زېر دستانو په ډېر لطف　　که له خدایه امید وار یې د کرم
زیم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه　　چي د عمر د ېوال زود وهي دا زیم(4)
غم کوه د لوی سفر د توښې دلته　　کل غمونه به دي هېر که دغه غم(5)

۱۴۸ ستا قلم شعر په نوې طرح کاږي(6) 1145
د موسٰی عصا "حنانه" ستا قلم

د عاشق بې یاره کله شي توان یو دم　　پتنګ کله له ډېوې ساتي ځان یو دم(7)
که مي یار د خوارۍ پُرس کوي عیب نه دئ　　له مېږیه فارغ نه و سلیمان یو دم
د یار خیال مي له سینې څخه ژر وزي　　په خفه ځای کي آزار شي مهمان یو دم
نتیجه د سخاوت آخر نېستي ده　　لاس خالي شي په پاشل د دهقان یو دم
ډېرو اوښو مي صورت له واکه ویوست　　نړوي عمارتونه باران یو دم
یو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو　　باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان یو دم

۱۴۹ د صورت زندګاني واړه بې روح ده 1152
د خپل یار بې خیاله مړ دئ "حنان" یو دم

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم　　د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم(8)
چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به　　ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
ور به یې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا　　د عشق په تور که و دوهۍ ته قلندر ودرم
ستا د رخسار د ګل په خیال کي همېشه دلبره　　لکه غونچه د زړه له وینو سور ځګر ودرم
پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر　　که زه یو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
دا ستا د زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي　　که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

۱۵۰ جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پیرمحمد 1159
که په قیامت کي په پناه د پیغمبر ودرم

---

(۱) "هلته" باید درې څپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دېوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دېوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بیتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه یې مقصد دا دئ، چي د هر بیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غږند له مطلبه په پرواز د هوس ولاړم   تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم [1]
صبح غوندي چاک ګرېوان د صدق له پرتوه   سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخت مې د دولت رخ مقابل د نظر نه کړ   کوز په دې عرصه کې په رفتار د فرس ولاړم
هیڅ[2] رفعت حاصل تتبع نه کړه په دنیا کې   سپور پر اور د دود په شان هوا ته عبث ولاړم
نه شو راموجود په شپه مجلس د اهل دلو   ځکه لکه شمع په تش باد د نفس ولاړم
طمع د دانې چې مې د نس په رضا وکړه   ځکه د مرغه په دود بندي د قفس ولاړم

۱۵۱   زاد و راحله د لوی سفر واخیسته خلکو
1166   زه "حنان" چې پر زبرمه د نس ولاړم[3]

چې خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم   نور به څه لره ګیله مانه له تا کړم
جفا جور، ظلم خوی دئ د بتانو   زه به ولې له تا طمع د وفا کړم[4]
ستا له غمه راته هسې معلومېږي   چې به پس له دې و کل هوس ته شا کړم
په ظاهره که زرغون ښکارېږم څه شو   غم، لړمون له وینو ډک لکه حنا کړم
مخ دي یوه وړه خوشالي له ماغربیه   نور به څه لکه ګل خوله په خندا وا کړم
ځکه مبتلي رقیبان زما په غوښو   ببلتانه دې مزه دار لکه حلوا کړم

۱۵۲   ماله یاره څخه پرې کړه د ښو طمع
1173   اې "حنانه" زړه اخته په تمنا کړم

د ګلرخو د دیدن هوا خراب کړم   چې دا هسې آرام نه یم اضطراب کړم
لکه ونیسې و ښېته د اورو تاب ته   پېچو تابي زلفو هسې پېچ و تاب کړم
همېشه دي[5] د ګلګون رخسار له شوقه   تماشې د نسترن او د ګلاب کړم[6]
په ځنځیر د تورو زلفو یې بندي کړم   حواله یې بیا د سترګو په قصاب کړم
له خجلته سره[7] شراب لکه اوبه شي   سره لبان چې مقابل د مې و ناب کړم
د زړه مراد مې له تا نه مونده حیران یم   چې پر څه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم[8]

۱۵۳   د هجران په اور دي[9] سوی زه "حنان" یم
1180   له سوختنه تل زړا لکه کباب کړم

ستا هجران په ناتوانۍ هومره خبر کړم   چې مېږی پر لاري ځي ځني حذر کړم[10]
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم   کله شي چې ترک د شیرو د شکر کړم
هومره بار د لطافت وړي حیرانېږم   چې نظر دي و وښته ته دکمر کړم

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هیڅ مي" دئ. ما د وزن د سمبدو په غرض "مي" ور څخه ویوست. (3) دا نیم بیتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان یم چي پر زبرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه يې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور يې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

و خندا تـه دي دلبـو يـم بـې هوښـه كه ياقوت يې مقابل كه يې ګوهر كړم
ستا له وصله مي دلبره يأس حاصل دئ و دا زړه تـه كـه هرڅو تسلي وركړم
لمر ځان پټ كه له خجلته معلوم نه شي هر ساعت چې له مهرويو ګيله سر كړم

۱۵۴ زما "حنان" پر خاطر مشک و عنبر اوري 1187
د نوخطو په تعريف چې قلم سر كړم

ستا د عشق غمونو زه هسي سر تور كړم بل د هجر اور دي سوی لكه سكور كړم(1)
كه زړه يو دئ خو ستا مهر ځای نيولئ مګر غم له ره دي بل زړه له چا پور كړم
طاقت نه لرم بې تا نه ستا د وصل عاشقي پر بد قدمه فرس سپور كړم
دا ستا جور، زما صبرو دلبره عاقبت چې دي د كم د لوی پېغور كړم
چې د ستا جفا تل وينم لاس نه اخلم دغه واړه ناچاري ده په زړه زور كړم
زما ناري به آرام يو سي له عالمه كه دا ستا د هجر رږغ پر جهان خپور كړم

۱۵۵ جفا خوی وي د خوبانو، نه دا هسي 1194
زه "حنان" دي په ژوندوني سر په ګور كړم

چې دا ستا پري د زلفو خيال هر دم كړم د ماغ تر، زه له سنبلو د ارم كړم(2)
پېچ و خم شم لكه مار پر ملا وهلئ را په ياد چې ستا د زلفو پېچ و خم كړم
كړې توري مي پر زړه باندي ځرخېږي چې را ياد كله دا ستا د وروځو خم كړم
درک دي نه كېږي د تن په نزاكت كې د تعريف شرحه دي كنبل په كم قلم(3) كړم
فرق يې نه كېږي يو موی په زيات و كم كي زما صبر ستا جفا چې سره ضم كړم
د خط مشق دي د ازل كاتب وهلئ نور بې زه(4) صفت په كم قلم رقم كړم(5)
له شوخ چشمو مي جفا ډېري ليدلي چې دا هسي د نرګس له ګله رم كړم(6)

۱۵۶ زه "حنان" زلفو و كفر ته ځكو لم 1202
ستا د وروځو محراب بيا پر قبله سم كړم

ستا د وروځو خيال بيا خم لكه كمان كړم لب دي زړه له وينو ډک لكه مرجان كړم
په بازار كي د عشق څه د سود سودا ده(7) نقد د زړه بې تر نسيه ديدن قربان كړم
پادشاهان آبادوي خراب ملكونه خيال دي ولي زه ويران پسي ويران كړم
پروښته تكيه كوم له ډېره فكره چې و ملا ته دي نظر په هر زمان كړم
كه مي زړه له وينو ډک دئ زه په خوښ يم دا په دا چې دي خونخور خيال مهمان كړم
له پردو د ستركو ځای ورله بويه هغه دم چي(8) يې مهمان د خيال سلطان كړم

۱۵۷ چې يار هسي ظلم و جور كړي په پوهېږم 1209
زه "حنان" به په ژړا جهان طوفان كړم

---

(۱) دا غزل په چاپي دېوان كي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان كي نسته. (3) په كم قلم = په كوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته.
(6) دا بيت هم له بلي نسخې رانقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار كي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل كي "چي" نسته.

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم(1) تـه شـیرین خانـدې زه آه کـوهکن کـړم
لـه محنتـه د غربـت کـه مړشـم ښـایي چې دا ستا لـه بدخویي ترک د وطن کړم
تـه کـه خال پـر مخ لـرې زما پـر زړه داغ دئ مـاتوې تـه زلفـي، زه د زړه شـکن کـړم
بـوی د میـو مـې لـه زخمـه د سـینې ځـي د مخمورو سترګو خیال چې زه غمجن کړم
لکـه زخم د ناسـور یـأس مـې حاصـل شـو تسـلی مـې د زړه نـه کېـږي شـېون کـړم
بې رحمـي چـي را پـه یـاد کـړم د ګلرخـو مـې بایـد چې تـرک د ګلو د ګلشـن کـړم(2)
پـر سـبزه کـه ګـل پیـدا شـي عجـب نـه ده دا عجب، د سبزې دیـد پـر نسـترن کـړم(3)

لــه حســرته ســتا د زلفــو معلــومېږي
۱۵۸ زه "حنان" به خپل ځان(4) خاوري د خُتن کړم 1217

عاشـقي دي خـوار و زار لکـه مجنـون کـړم بـل دي هجـر ربـز مربـز پـه زړه زبـون کـړم
جـدا ګـرزم لـه عالمـه سـتا لـه مینـي چي پـه روغ عـالم بـه پـوري دغـه پـون کـړم(5)
پـه قیامـت مـي دي مخ تـور او شـرمنده شـم(6) چـي بـې تـا بـه پـه بـل چـا د زړه تـرون کـړم
دا سـتا خیـال چـي راولـم د زړه تـر کـوره خوشـحالي هـوا هـوس واړه بېـرون کـړم
سـتا د لبـو عنـاب راکـړه سـخت بیمـار یـم امتحـان پـه دا نسـخه د افلاطـون کـړم
چي لـه خولې مـي شـپه و ورځ د سوز نـالې ځـي دا سـتا هجـر لکـه نـی خـالي لړمـون کـړم

مـرګ مـې سـل ځلـه قبـول دئ کلـه کېـږي
۱۵۹ چي "حنان" به ستا لـه لوري مخ را ستون کړم 1224

بیـا نګـار دي پـه زړه زور کانـدي پـوهېږم چـي را تلـه زمـا پـر لـور کانـدي پـوهېږم
کـه د بـاغ پـر لـوري ورشـي زه ضـامن یـم ګـل بـه حُسـن ځنـي پـور کانـدي پـوهېږم
کـه هـر څو یـې د حیا پـه حجاب(7) نغاړم عاشـقي بـه مـې سـر تـور کانـدي پـوهېږم
زمـا و صـبر سـتا و حُسـن تـه چـي ګـورم مـا بـه هـم د مجنـون وړور کانـدي پـوهېږم
چي رقیب دا ستا و زلفو تـه ډېر ګـوري(8) دا کاتـه بـه یـې شـبکور کانـدي پـوهېږم
چي مدام و یـار تـه ګډ وي پـه د روغـو(9) دا ویـل بـه یـې مختـور کانـدي پـوهېږم

کـه یـې دا د خـولې پیالـه، د شـونډو مـی وي
۱۶۰ خوار "حنان"(10) بـه پـر نسـکور کانـدي پـوهېږم 1231

---

(۱) چاپي دېوان: "چي نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې یې پون د پم "خاربښت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کي "فون" ده.
(6) ب: شرمنده یم. (7) چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري.
(9) چاپي دېوان: "چي مدام و یار ته سروي به درواغو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راستۍ لکه الف وم په قد سم		پر ملاخم کړم دغه ستا د وروځو خم(1)
یو راسته وېښته دي نشته په ابرو کي		کج مژګان دي نه لري د راستۍ چم
چي مي خیال ستا د سم قد کاوه په زړه کي		کږو وروځو دي راوښود ځای د غم
په رخسار باندي دي زلفي کږې ښې دي		چي په خپل مقام کي بِه وي تر سم، خم
کږې نشته چي له تا نه را رسېږي		د ابرو کجۍ دي لاندي کړم تر دم
دا چي وایي کوږ بار نه رسي تر ځایه		باڼو ګان دي د زړو بار وړي په هر دم

١٢١		زه "حنان" دي په کږو کتو بندي کړم
		چي هر څو کږې کوې زه بې(2) زغمم		1238

په جنت نه یم خوښ هرګز په درد د یار مي قسم		خوښ په لذت یم د خوارۍ په اعتبار مي قسم
زړه مي له تا وعده د وصل هرګز نه ولیده		په نا امیدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فیضه		په سینه صافه آئینه د نوبهار مي قسم
که مي سر ولاړ شي ستا په مینه کي خوشاله یم زه(۳)		په تېره تیغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم
ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وینو		په ها نسیم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم(۴)
تور بخت مي نه ولیده هیڅ ستا د کاکل شب قدر		په تورو مشکو ستا د زلفو په هر تار مي قسم

١٢٢		ستا د ګُلګون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو
		ګلان کرمه هر ګړی په لاله زار مي قسم		١٢۴۵

په هر دم چي دي رخسار و زلفي کسم		مخ دي عین خزانه ده زلفي طلسم
التفات د قبلېدو نه کړې هیڅکله		که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم(۵)
بایلودلئ مي دئ زړه ستا پر چشمانو		بې ارواحه تش ولاړ یم خاکي جسم
پر جبین باندي یې(۲) چین له قهره راشي		هغه دم چي په غوږو واروي زما اسم
شکوه مه کوه د یار له ډېره جوره		چي جفا و جور دئ د ښکلیو رسم
که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لورته(۷)		نزد ېکت مي در ته نه شي په هیڅ قسم

١٢٣		که خلعت د دشنام واغوندې و ماته
		زه "حنان" به په عالم کي ښه په یسم(۸)		١٢۵٢

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم		په سحر له ښامارانو په غوغا شم
چي بېتا باغ لره ورشم سروقده		قُمري طوره په کوکو ژبه ګویا شم
چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي(۹)		منتظره و نسیم ته د صبا شم
چي د لبو خیال دي راشي په خاطر کښي		مستغني نور له دوا د مسیحا شم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) چاپي دېوان: ستا په مینه لا خوشاله یم زه. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نیسم چاپي دېوان: نسیم؟. (۲) په اصل کي "یې" نسته. (۷) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(۸) چاپي دېوان: ابسم، یسم = ابسم. (۹) ب: را اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروانه رنګه مې څوک په ځای خبر دئ   چې چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم
چې دې ګرزم (1) په کوڅه کښې ګلرخسار   د جهان له نعمتونو بې پروا شم

١٢۴ د قیامت علامې و وینم په سترګو ١٢۵٩
زه "حنان" چې یو ساعت له تا جدا شم

ستا له میني به زه کله دست بردار شم   د منصور په دود که سل ځله په دار شم(٢)
که د زلفو بوی دې راغئ تر مشامه(٣)   و رقیب ته به په سهم لکه مار شم(۴)
له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ(۵)   هر طرف چې ځم په سیل د ګلزار شم
چې طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ(٦)   هک حیران دي د زلفینو په هر تار شم
یو بې واکه زړه لرم نه په پوهېږم(٧)   چې یو ښکلی چیري وینې(٨) ګرفتار شم
چې ناصح توبه راکاږي ستا له میني   هغه دم د ده له لاري(٩) توبه ګار شم

١٢۵ زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کې(١٠) ١٢٦٦
نه په دا چې بې دیدنه دي(١١) هوښیار شم

د کږو وروځو په خیال چې یې خم شم   په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم(١٢)
جزء لا یتجزا یې تنګه خوله ده   چې په خیال یې له حیرته زه عدم شم
په حسرت یې د تور خط هسې راکېږي   سینه چاک وینې خوراک لکه قلم شم
چې بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو   هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

١٢٦ ما "حنان" پخوا لیده دا چې بندي یې ١٢٧١
په جادو د تورو سترګو د آدم شم

قد دي دئ تر سروي سم   مخ دي ګل، عرق شبنم(١٣)
وازه خوله غونچه په باغ کې   کوي ستا د خولې ماتم
د چمن ګلان وي واړه   ستا د مخ په خیال خُرم
هر طرف آفتاب ځلېږي   ستا د زلفو تر هرخم
مرجان خپل صورت سوری کړ   ستا د سرو شونډو په غم
باج را نیسه له خوبانو   نازنین یې د عالم

١٢٧ په کاغذ دي "حنان" یاد کړ 1278
اوکه شوې سهو القلم

---

(1) چې دې ګډ شم. (٢) چاپي دیوان: سنګسار شم. (٣) چاپي دیوان: "که دې بوی د زلفو راشي تر دماغه". (۴) چاپي دیوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دیوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (٦) چاپي دیوان: "چې راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". (٧) چاپي دیوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (٨) چاپي دیوان: چیر ته وینم. (٩) چاپي دیوان: هغه دم دې له دې لاري. (١٠) چاپي دیوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښې". (١١) چاپي دیوان: بې د عشق دي. (١٢) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته. په چاپي دیوان کې پنځه بیته ده.
(١٣) دا غزله په چاپي دیوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم — نه مـي درومـي لـه خـاطره پـه پېغـام غـم
پـوخ مـین آه و فغـان نـه کـه پـه عشـق کـي — مـدام وي لـه اضـطرابه ځخـه خـام خـم
د هغـه شـوخ چشـم خیـال پـه زړه کبـاب کـړم — چـي لـه سـترګو سـرېږ[1] نـه وهـي بـادام دم
همېشـه مـي پـر حـال مځکـه اسـمان ژاړي — لـه هغـو ځخـه[2] چـي کانـدي دلارام رم
کـه مـي هرڅـو جسـتجوی ور پسـي وکـړ — و مـي نـه لیـده پـه سـترګو د ګلفـام فـم
دم وهـل د یـار بـې ذکـره پـه کـار نـه دي — کـه څـوک دم وهـي هـر دم د ګـل انـدام دم

۱۲۸ دا طـالع سـکندري بولـه "حنانـه" 1285
څوک چي واخلي د خپل یار له لاسه جام جم

محمـد سـرور سـردار و د عـالم — عـدل حکـم هـم دوام واړه محکـم
دا کـلام الله[3] امـداد لـه کردګـاره — هـم الهـام ورلـره و اسـم اکـرم
هـم لـولاک ورلـه عطـا الله وده کـړ[4] — هم صلاح او صلح کـار هم واړه سم
و مطلـع د سـر د هـر صـدر صـدور و — هـم مطهـر آل و اولاد یـې مکـرم
واړه کـل د ده کـه آل و او کـه اهـل — لـه واړو هـردم مـدد اوسـه همـدم
درود حمـد کلهـم لـره هـردم کـړم — هم سـلام لـه مـا دوام اوسـه هـردم

۱۲۹ معمـا مـي ده د اسـم[5] دوه سـمکه 1292
حـا و دوو سـمکو ورکـړه دا علـم[6]

چـي ترلـئ وي کمـر لکـه قلـم — وي حـاکم د بحـر و بـر لکـه قلـم
د معنـا دُر یـې[7] غـواص د عقـل کـاږي — ګرزېـده چـي کـه پـر سـر لکـه قلـم
لـه مشـرقه تـر مغربـه یـې حـال درومـي — چي سـر پـرې کـه[8] پـه خنجـر لکـه قلـم
پـه مجلـس د اهـل د لوبـه سـند وي — چـي سـم درومـي برابـر لکـه قلـم
د شـیطان پـه ویـل نـه ګـرزي لـه لاري — چـي و پښـو تـې[9] وي نظـر لکـه قلـم
لـه طیرانـه د هـوا مرغـان پرېبـا سـي — چـي یـې غشـی وي بـې پـر لکـه قلـم[10]

۱۷۰ کـه عـزت غـواړې پـه خلکـو کـي "حنانـه" 1299
شـه لـه ځانـه بـې خبـر لکـه قلـم

چي اختـه پـه جـدا یـي د خپـل دلبـر شـوم — دا پـه دا پـه سـترګو ړونـد پـه غـوږو کـر شـوم
چـي مـي نـه پېژانـد پخـوا د وصـل قـدر — ښـه چي اوس یـې پـه هجـران زېـر و زبـر شـوم
د ښـه یـار ببلتـون دوزخ بالـه نـور خلقـو — تـر دوزخ دئ ډېـر بتـر چـي پـه خبـر شـوم
کـه ژړا کـړم کـه فریـاد کـړم فایـده نـه کـه — چـي د یـار ملګـری نـه، پـه دا سـفر شـوم

---

(۱) سرېږ = سره یې. (2) چاپي دېوان: له هغه ځخه (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطاالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک یې... "دئ خو ځرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ویل سوې ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ور واچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د درو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "یې" نه لري (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته یې. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدا خوک مه سوځي په داغ د جدائیه(1)   لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خیال مي له خاطره ځخه نه ځي   په دغه اندوه یې زه لکه مسطر شوم

۱۷۱ چي مي درد د بېلتانه د اشنا ولید(2)
زه "حنان" له اشنائیه لاس پر سر شوم 1306

یار مي پاته په وطن کي زه روان شوم   خندنی د هر هندو د مسلمان شوم(3)
نه مي توان د ګرزېدو نه په مخ تلای شم   زه غریب د پاڼو پرانګ ترمیان حیران شوم
د پرکار په دود پر سر باندي ځرخېږم   د اشنای له هجره هسي سرګردان شوم
چي د یار تجلی غواړم په بل مخ کي   سودایي یم، لېوني یم که نادان شوم
سرې سرې اوښي چي له هجره تویومه   کان د لعلو د یاقوتو د مرجان شوم
هغه یار ته به په کومو سترګو ګورم   چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

۱۷۲ په یاري کي یې ما دروه درلود "حنانه"
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم 1313

زړه مي یووړ تورو زلفو سپین رخسار هم   قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم
د فاختې په شان په خیال د سهي سروو(4)   نه مفتون تنها پر قد یم، په رفتار هم
ګلشن څه سیالي کوي د یار له مخه   که نا زېږي په ګلانو، لري خار هم
د دنیا غم و ښادي(5) سره پیوند دي   که امید د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود یو دئ په کعبه په بتخانه کي   که سپین مخ د یار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ   کړې وروځي مي د یار وژني، دستار هم(6)

۱۷۳ ماني مه کوه "حنانه" صبر بویه
جوړ کاږونه تعجیل(7) وران کاندي، تلوار هم 1320

ستا د جور په همت هسي خراب یم   چي په تش نفس برباد لکه حُباب یم
دا په خیال د کومي ملا(8) د کومو زلفو   نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب یم
بېرحمي مي له شوخ چشمو ده لیدلې   د نرګس له ګله ځکه(9) په عذاب یم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي   چي شهید په تېغ د سترګو د قصاب یم
دا د کوم مطرب په خیال کي مضطرب یم   چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب یم
چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي   بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم(10)
دا د چا بېلتانه هسي کړم حیران یم   چي په ژوند سره د مړو په حساب یم(11)

۱۷۴ زه "حنان" یې(12) د ګُلګون رخسار له شوقه
همېشه لکه لاله په زړه کباب یم 1328

---

(۱) اصل: هیڅوک مه سوځه په داغ د جدائیه (متن له "ب" واخیستل سو). (2) ب: د اشناې ولید. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خیال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب یم. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بیا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "یې" نه لري.

پـه دیـدن دي د رخسـار لکـه ګـلاب یـم   بـې دیدنـه دي د مـخ لکـه تـراب یـم(1)
د سـپین مخـو دلبرانـو پـه آرزو کـي   همېشـه پـه اضـطراب لکـه سـیماب یـم
چي هـوس سـتا د بوسـې لـرم پـه زړه کـي   بېهـوده مـي خلـک شـیخ بـولي، شـاب یـم
پـه پنجـه کـي دي د هجـر زمـا دلبـره   زبـون صـید پـه پنجـه کـي د عقـاب یـم
چي قالب یې کړ خـالي سـتا و قـدم تـه   کبـاب شـوئ لـه غیرتـه د رکـاب یـم
دغـه سـتا د زلفـو تـاب دئ بـل څـه نـه دئ   چي مدام لکـه مـار هسـي پېچـو تـاب یـم

١٧٥ چي یو ښکلی چیر ته وینې باندي چور وي
زه "حنـان" د زړه لـه لاسـه پـه عـذاب یـم 1335

پـرورده نـن پـه شـراب د محبـت یـم   چي مـدام د یـار لـه خیالـه هم صحبت یـم
پـه وصلت کي یې لـه هجـره آرام نـه یـم   همېشـه لـه دغـه غمـه پـه هیبـت یـم
دا چي تـل زه رخسـار ستا یمـه لـه شـوقه(2)   و ګلرخـو و تـه تېـر پـه دا بابـت یـم
هر ساعت مي د خپـل زړه کباب غـذا ده(3)   آرزو منـد یـې د سـرو لبـو د شـربت یـم
د جبین لـه نوشـتې مـي حـال معلـوم دئ   لکـه لـوحَ شـنه پـر سـر د هـر تربـت یـم
ستا جفا شوه تـر حد تېـره(4) زه نـاتوان یـم   ظلـم مـه رابانـدي کـړه اهـل غربـت یـم

١٧٦ زه "حنـان" بـه څـه پـر هېـز ور څخـه وکـړم
چـي ژونـدی د شـکر لبـو پـه قربـت یـم 1342

هسـي رنـګ حیـران پـر حُسـن(5) د نګـار یـم   نـه لـه ځانـه لـه جهانـه خبـر دار یـم
لـه دوزخـه لـه جنتـه خبـر نـه یـم   هسـي محـوه پـر جمـال د مـخ د یـار یـم
د چمـن د ګلـو سـیل پـه مـا نـه شـي   وازه خولـه حیـران پـه سـیل د رخسـار یـم
چي تشـبیه مـي سـتا د قـد وکـړه لـه سـروي   پـر دا قـول تـر قیامتـه شرمسـار یـم
پـه غمـزه د شـوخو سـترګو یـې زخمـي کـړم   هـره شـپه یـې(6) لکـه زلفـي بـې قـرار یـم
کـې وژلـی دئ عـالم پـه تېـغ د وروځـو(7)   زې د سـترګو پـه نګـاه سـره بېمـار یـم

١٧٧ زر یـو سـفه یـې د حُسـن مشـتري دي
پـه دا جمـع کښـي "حنـان" کلـه شـمار یـم 1349

هسـي مسـت د اسـتا د سـترګو پـه خمـار یـم   چي خبـر نـه پـه مـا ښـام نـه پـه سـهار یـم
کـه هر څـو سـعیَ کـوم کـار پـر مـخ(8) نـه ځـي   سـرګردان پـه اول کـار لکـه(9) پرکـار یـم
کـه سـل تېغـه د جفـا یـې پـر ځګـر خـورم   عـذر نـه لـرم هنـوز یـې شـر مسـار یـم
لـه خنـدا کـه مـي لـب نـه ټـولېږي څـه شـو   بـاطن زړه لـه وینـو ډک لکـه پرهـار یـم

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې ایښئ دئ.ما وروسته له بلي نسخې را نقل کړ.(2) چاپي دیوان: "همېشه چي یې صفت د ښه رخسار کړم ".(3) چاپي دیوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دیوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (۶) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تېغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دیوان: سرګردانه په اول لکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه(1) ده ——— چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار يم
چي مدام له پرېشانيه نه خلاصېږم ——— دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار يم(2)
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره ——— همېشه چي د رقيب د سترګو خار يم(3)
۱۷۸ کـه هرڅو مي ګناه ډېره فضل يې ډېر دئ ——— 1357
زه "حنان" د ډېري عفو اميدوار يم(4)

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر يم ——— نور خبر نه په ماښام نه په سحر يم(5)
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه ——— لکه عود مدام په ميان کي د مجمر يم
که بې تا حورو قصورو جنت غواړم ——— په مذهب د عاشقانو به کافر يم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته ——— همېشه هغه مرغه بې بال و پر يم
چي محروم يې له ګلشنه د وصال شوم ——— سرګردانه لکه باد پر بحر و بر يم
زه بې پانو ونه يم باغوان بې مهره ——— عاقبت به د ګلخنو خاکستر يم
۱۷۹ چي په وصل کي يې هومره اضطراب کړم ——— 1364
زه "حنان" يې له هجرانه باخبر يم

پيدا کړئ خدای په اصل بد اختر يم ——— په راستی منلئ نه يوه دلبر يم(6)
چي له مخه يې شم ببرته توان مي نه شي ——— په دا خپله ناتوانی هومره خبر يم
همېشه دي د ګلګون رخسار له شوقه ——— په سره اور کي ځای نيولئ سمندر يم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼې سترګي ——— د هلک په لاس هغه مرغی بې پر يم
پس له دي به نور کنار له خلکو اوسم ——— د تبجن په دود و خلکو ته ضرر يم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور ——— همېشه سپاه سالار د دي لښکر يم
۱۸۰ جفا ظلم هومره کړه وماته ګوره ——— ۱۳۷۱
زه "حنان" له سنګه روغ نه يم بشر يم

په فراق د دار پر سر لکه منصور يم ——— هغه دم چي له وصاله څخه دور يم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع ——— چي په بزم کي يې هر ساعت حضور يم
د خط خيال مي دئ په زړه کي(7) ځای نيولئ ——— سر تر پايه فېروزه د نيشاپور يم
چي دي ياد د تنګي خولي کوم دلبره ——— د غونچې په دود و خلقو ته منظور يم(8)
دا اثر دي(۹) د بيمارو سترګو نه دئ؟ ——— چي يوه ګړی آرام نه يم رنځور يم

---

(۱) چاپي دېوان: د دار حلقه. (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بيت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زه حنان يې ډېر د عفو اميد وار يم. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) چاپي دېوان: د خط خيال چي مي په زړه کي. (8) چاپي دېوان:
چي د يار د تنګي خولې کوم خبره ——— د غونچې په دود په دا تل مشهور يم

اصل: د غونچې په دود زړه ويني، مشهور يم. متن له "ب" څخه واخيستل سو. (۹) چاپي دېوان: دا اثر يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسلي مې د زړه نه شي(1) په هيڅ طور ... نا امېده لکه زخم د ناسور يم

۱۸۱ زه "حنان" دي(۲) د دنيا له کاره خلاص کړم ۱۳۷۸
چې په فکر همېشه ستا د غرور يم(۳)

دا و سترګو ته دي چا ورکړ تعليم ... چې تاراج يې کړ زما د زړه اقليم
تر الف دي قامت سم دئ مشکين خطه ... دواړه زلفې دي کږې دي لکه جيم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه ... د بوسې خواست دي له خولې څخه که ميم
غتېه سترګه صاد نيولې ستا و لور ته ... شين له غمه سکاره قې کړه د جحيم(۴)
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو ... پر صفحه دي د رخسار و کېښ حاميم(۵)
پس له مرګه ګذر قبر ته را وکړه ... جمع کېږي مې په تا عظم رميم
چې خيال چير ته ستا د مخ د ګلشن راشي ... په کار نه راځي هرګز باغ د نعيم(۶)

۱۸۲ "حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ ۱۳۸۲
له احواله يې خبر دئ خداى عليم(۷)

د اشناى له غمه(۸) تل مخ پر بيابان يم ... لکه سېل ځنځير په پښو په سر روان يم
ځاى مې نه را معلومېږي د استوګې ... لکه کاڼى د مچلوغي سرګردان يم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم ... په خدمت مې ملا تړلې ده چالان يم
لکه شمع د اور پلنده(۹) پر تندي وړم ... د هجران له تابه تل سوئ زبان يم
چې يې ژاړم د سرو لبو په آرزو کې ... سر تر پايه لکه لعل د بدخشان يم
که ظاهر(۱۰) لکه ګل خاندم په دا څه شو ... د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان يم(۱۱)

۱۸۳ ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم ۱۳۹۳
زه "حنان" له کاڼي(۱۲) روغ نه يم انسان يم

د خپل يار له غمه څه وايم حيران يم ... تر علاج مې شو رنځ تېر اخته په ځان يم
د اسيا په دود په خونه کې سفر کړم ... همېشه د بل د پاره سرګردان يم(۱۳)
چې تعريف يې کړم د زلفو وينې قى کړم ... د قلم په دود پر سر باندي روان يم
چې پر ځاى د ګياه غشي د خدنګ خورم ... زه هغه صيد د مينې د بيابان يم
لکه ګوى چې آرام نه وي په ميدان کې ... ستا په عشق کي(14) هسي بې سر و سامان يم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان يې. (۳) چاپي دېوان: "چې په فکر د وصال دغه مغرور يم". (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زياته صفايي لري تر ميم". (۲) دا بيت په اصل کي نسته. (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چې په خيال کي ستا د مخ د ګلشن ګرزي ... "حنان" نه لري په کار جنت نعيم

(۸) چاپي دېوان: د خپل يار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هرزمان يم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه ړوند هسي په خونه کي سفر کړم ... د آسيا په شان له غمه سرګردان يم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اشنا د جفا درده هسي درونـد یـې　　چي بیان یې په ما وشي لا بیان یم(1)

۱۷۴ چي خبر مي کړ اغیار په یار "حنانه"
لکه و وړکی پر بخښل باندي(۲) پښېمان یم ۱۴۰۰

چي دا ستا د مخ پر شمع پروانه یم　　دا په دا د هري جمعي افسانه یم(۳)
بېره(۴) نه کړم له قاضي له محتسبه　　ستا د سرو لبو په میو مستانه یم
تن دي سیم، غاښونه دُر دي لبان لعل　　چوکیدار دا ستا د مخ پر خزانه یم
له ما مه درېغوه تش نظر د سترګو　　چي دي پروت مدام د در په استانه یم
چي ورځغلي په رضا د دام حلقې ته　　زه هغه د میني صید دېوانه یم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده　　چي رقیب شو دا ستا خپل زه بېګانه یم(۵)

۱۸۵ لاس به وا نه خلم که سل ځایه اره شم
ستا له زلفو زه "حنان" هغه شانه یم ۱۴۰۷

د خپل یار له غمه(۶) هسي دېوانه یم　　چي خبر نه په کعبه نه بتخانه یم
چي بې آهه، بې ناري، (۷) بې ږغه سوځم　　پر څراغ د مخ دي هغه پروانه یم
که پر سل ځایه اره شم خبر نه یم　　د کاکل په شوق یې زه هغه شانه یم
د خال خیال یې ما ضعیف لره کافي دئ　　د مېږي په دود قانع په لږ دانه یم
په وصلت کي یې لا څه را وشي ګوره　　په تش خیال یې له عالمه بېګانه یم
چي یې خیال ساتم د سرو لبو په زړه کي　　دا په دا مدام د لعلو خزانه یم

۱۸۶ دین مذهب به له ما څه پوښتې "حنانه" (۸)
چي یې مست مدام د خولې په پیمانه یم ۱۴۱۴

په امید دي د وصلت مدام زنده یم　　که امید د وصل نه وي نور مرده یم(۹)
لکه څوک چي پر پیل سپور له سپي بېرېږي　　په وصال کي(۱۰) له رقیبه ترسنده یم
چي تشبیه مي ستا د قد له سروي وکړه(۱۱)　　په دغه وینا تر اوسه شرمنده یم
دا د چا د تورو زلفو په خیال هسي　　نه پوهېږم چي مدام پراګنده یم
لاس مي وکښه ستا په دید سره له سترګو(۱۲)　　په خدمت د دوو بېمارو درمانده یم
له جملـه کاره وتلئ یم دلبره　　څو اخته دا ستا د سترګو په دنده یم

۱۸۷ که له نازه راته سم نه ګورې څه شو
زه "حنان" دي(۱۳) په کړو کتو بنده یم ۱۴۲۱

---

(۱) چاپي دېوان:

د آشنای د هجر درد یې هسي نه دئ　　چي بیان یې په ما نه شي لا بیان یم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبیل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وېره. (۵) اصل: دېوانه یم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل یار له میني. (۷) چاپي دېوان: بې نالې. (۸) چاپي دېوان: "دین مذهب نور څه پوښتې له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:

که طمع د وصل نه وي زه مرده یم　　په امید دي د وصلت مدام زنده یم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ن ﴾

پـه دا عصـر کـي پيـدا شـوه کاتبـان
چـي فـرق نـه کـا د بتـان او د بيـان[1]

مريـد وکـاړي مرتـد پـرې خبـر نـه وي
نـه صنم لـه ضم وېش کړلای شي عيان

خاص محرم کاړي مجرم لـه خپله فکره
جـم او خـم کـاړي قلـم سـره يکسـان

توبـه وکـاړي ثوبـه، ثوبـه توبـه کـا
پـر عـم خـال د غـم ايـږدي هسـي کـوران

قبـل، قتـل پـه رقـم کـي نوشـته کـا
خشـم، چشـم، سـتم سـيم کـاړي آسـان

د سـنبل د سـيل هـيڅ امتيـاز نـه کـا
هـم د بـت د تـب پـه ميـان کـي وي حيـران

188 صـداقت مـي صـد آفـت نـه کـړې قـادره
پـه نصـيب زمـا "حنـان" کـړې سـتا جنـان 1428

نـه طـی کېـږي د عشـق لاره پـه دويـدن
لا زيـا تېږي لکـه تـاک پـه بريـدن

تکلـم چـي يـې لـه لعلـو جلـوه ګـر شـي
مـخ تـې[2] ځـي زمـا لـه غـوږو شـنيدن

زړه تـړل پـه دنيـا کـار د پخـو نـه دئ
جـدا کـړي مېـوه لـه ښـاخه رسـيدن

د يـار ديـد پـه انـدازه درلـره بويـه
دغـه ګـل پژمـرده کېـږي پـه ليـدن

مـاتوي تونـده سـرکه همېشـه کـانۍ
نـرم کـړي ترخـه ويـل زړه د ښـمن[3]

د زړه وړو د پـاره کـوم دلبـر را درومـي
چـي مـي زړه کـه پـه سـينه کـي طپيـدن

دا راوړي سبا پيغـام د کـومي مهـرو يـي
لېمـه کانـدي لکـه سـتوري پريـدن[4]

189 رم ذاتي خوی د سياه چشمو[5] دئ "حنانه"
څـه ښـيې و دا آهـو تـه رميـدن 1436

بـې لـه تـا مـي احـوال هسـي دئ خـراب نـن
چي مجلس مـي شـو لـه لاسـه پـه عـذاب نـن[6]

د زړه سـوخت مـي کـړ پـه اوښـو عشـق روښـانه
لا تـازه کـړ ژړا اور د دې کبـاب نـن

انتقـام دا سـتا لـه مخـه خـط ژر وکـيښ
پـرې يـې ښـود دغـه تنـدري دا آفتـاب نـن

زړه خـط يـووړ، عقـل سـترګو، صـبر زلفـو
لا يـې عشـق لـري لـه مـا سـره حسـاب نـن

دا د چـا د خـط پـه خيـال کـي مسـتغرق يـم
چـي يـې يـووړ لـه مـا شـغل د کتـاب نـن

پـه کلشـن کـي دي د مـخ مچمچـۍ ګـرزي
چـي اورېـږي د بـاران پـر ځـای ګـلاب نـن

190 پـر لبـانو يـې خـط ښـه ابسـي "حنانـه"
دا د بنګـو نشـه بِـه ده تـر شـراب نـن 1443

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب"کي نسته. (2) تې = ته يې. (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (4) دا بيت په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن   دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن[1]
په رکاب مي ګمان شو د پري[2] سترګي   چي لید نه شو له تېزی د آس رفتار نن
غوخ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم[3]   چي سجدې کوم په وینو کي[4] زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي   په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن
په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ   چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
په کوځه کي ګرده شپه وم چي نا امیده   لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن[5]
که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده   عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن[6]

۱۹۱ د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي ۱۴۵۱
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن   خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي   که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت ګوتې[7] په غاښ کړې چي یې ولید   شاپېری د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن[8]   که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول   څوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن[9]
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟   د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

۱۹۲ نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه" ۱۴۵۸
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

د عالم الفت بلا ده پر مجنون   له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي   چي ګلشن تر باغ[10] صحرا ده پر مجنون
تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده   عریانی سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي[11]   له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله[12]   د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر[13]   خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

۱۹۳ دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه" ۱۴۶۵
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

---

(۱) چاپي دېوان:
کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن   دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن
ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي څوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې ولیده د یار چین د جبین — په هر چین کې د جبین یې[1] هزار چین
دا یې چین[2] د جبین نه دئ د زړو چین دئ — په دا چین کوي د چین د مشکو چین
په هر چین کې د جبین یې چین معلوم دئ — له غیرته یې د چین پر جبین چین
د جبین په چین یې زړونه واړه چین کړه — وایې خیست په دغه چین له چینه چین
چې چین خلاص که د جبین د زړه چین وا شي — چې چین چین کاندي جبین زړونه که چین[3]
د غضب چین چې ماهروی پر جبین راوړي — لمر په چین د اورو پټ که خپل جبین[4]

۱۹۴ د جبین په چین یې چین د خلکو وکړ[5] ۱۴۷۲
زه "حنان" یې کړم په چین د جبین چین

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپین — دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپین
په امید د مېلمانه مي زړه کباب کړ — انتظار مي کړه لېمه تر نمکدان سپین
هیڅ خبر مي بیا د ورک یوسف را نه غئ — که یعقوب رنګه مي شو واړه مژګان سپین
پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه[6] — د هندو په لاس مي ولیده قرآن سپین
مرتبه به د اوو شهیدو مومي — که چا ځان مړکړ د یار پر زنخدان سپین
دا ګوهر دئ په حقه کې د عقیقو — که په لبو کې یې[7] زېب کوي دندان سپین

۱۹۵ رقیبان چې پر خوله ورشي هغه وایې ۱۴۷۹
څو به کړي[8] "حنان" له دې تهمته ځان سپین

رسا قد او رسا زلفې رسا حُسن — په بشر کښې موجود نه شو دا ستا حُسن[9]
توري سترګې، تور مژګان او نرۍ وروځې — چې پوره یې وي دا ټول دئ د چا حُسن
چې د خدای عطا پر وشي ښایست ورکه — ګڼه نه شي رانیوه په بها حُسن
ستا ښایست لره حاجت د زېور نشته — نه زیاتېږي د هیچا په حنا حُسن
څو دولت د حُسن شته دلبري بویه — زېب کوي چې وي سره له وفا حُسن
د بوسې مهرباني که کوې وقت دئ — دا چې نن دئ، بیا به نه وي فردا حُسن

۱۹۶ خوار "حنان" نامېنده مه شړه له دره ۱۴۸۲
چې خدای درکړ نن و تاته یکتا حُسن

که امین وکه پر دا روح الامین — د رقیب ځای شه اسفل السافلین
سترګو راکړ نن برات پر غزالانو — خیال د زلفو یې کړم تېر تر چین ماچین
که فلک مي سنګین زړه تر موم کړ نرم — دی مي هم د زړه په دود سره کړ شین
د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تېغ کړم — چې جلوه یې د قیامت د لمر که زین
په خرام رفتار یې زه تر موی باریک کړم — چې ملا وتړي د ناز پر کمر چین
خاموش ناست د زړو ښکار ته دئ پوهېږم[10] — پټې سترګې مشق د وینو کړي شاهین

۱۹۷ د حمید د خوش نظمۍ په زراعت کې ۱۴۹۳
دا "حنان" یې دئ د شعر خوشه چین

---

(۱) یې: په اصل کې نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چین. (3) چاپي دېوان: "چې چین کاندي جبین زړونه که چین".
(4) چاپي دېوان: لمر په چین د اوراد پټ که خپل جبین. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخیست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ یې چا زلفو ته ورکړه". (7) چاپي دېوان: که د یار په خوله کې. (8) چاپي دېوان: څو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (10) چاپي دېوان: "چې خاموش ناست یې زما د زړه و ښکار ته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(و)

شَست يې صاف دئ ډېر د غشو په ويشتو   چې خدنګ تې[1] اميد نشته د ختو
شوخ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته   نازک تن يې زخم کېږي په کتو
څه ګيله[2] له خال و خطه کړم له زلفو   کښې ايستلئ يم[3] په ډېرو آفتو
کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي   ازمو يې مې په هزار ازمويښتو
کله خواست د بوسې کله د کنار کړم   د مخ آب را څخه توی شو په خواستو
د ناصح په ويل نه ګرزم له عشقه[4]   چې مې غوښتئ و له خدا په خيراتو

198 غل د شعر څه قدرت لري "حنانه" 1500
چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو[5]

يو دي کړم مين د سترګو په جادو   په ځنځير دي بيا بندي کړم د ګېسو
ما درزاد وحشت له قيده څخه خلاص وي   نه نيو کېږي په ځنځير رم د آهو[6]
د زړه زخم مې ناسور شو[7] نه رغېږي   دئ تېر شوئ له تدبيره د رفو
د هغه شوخ چشم ديده په کوم فرصت کړم   نګهبان يې دئ د مخ تېغ د ابرو[8]
چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده   د قُمري په شان[9] مې زړه وايي کوکو
دا تور خال يې پر سپين مخ باندي ښکارېږي[10]   که و لمر ته د قيامت ناست دئ هندو
بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي   چې سجده که و محراب ته د ابرو[11]

199 دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه 1508
د هجران په اور يې سوئ دئ پهلو

سِحرګرو سترګو ستا په ډېر جادو   رم کاته درېده زده کړه په آهو[12]
په محراب کې د کعبې يې قبر بويه   چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو
دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کې   دي ګلان په وينو سره لکه سالو
د يار زلفي له رقيبه نه خلاصېږي   ولي مشک اسانه نه ښندي هندو
له غيرته مې پر سر ډبري اوري   چې رقيب دي کله وينم پر پهلو[13]
بېهوده ضايع کوې دوا طبيبه   زه مريض يم د عشق[14] نه مې شي دارو

200 که يې ځای پر استانه غواړې "حنانه" 1515
په بانو يې کړه د در خاوري جارو

(١) تې = ته يې. (2) چاپي دېوان: څه شکوه. (3) اصل: کښې ايستم. (4) چاپي دېوان: له ميني. (5) چاپي دېوان: "چې يې غلا له تا الفاظ که له پښتو ". (6) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: ناسور دئ.
(8) چاپي دېوان: "چې تعلم يې دئ له رمه د آهو ". (9) چاپي دېوان: په دود. (10) چاپي دېوان: په سپين مخ کي معلومېږي. (11) دا بيت په اصل کي نسته. (12) چاپي دېوان: "رم کاته دي ديده زده کړه په آهو ". (13) چاپي دېوان:
"هر ساعت چې رقيب وينم پر پهلو ". (14) چاپي دېوان: يم نا جوړ د عشق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کار نه دئ سیم و زر د دنیا دارو — حساب غواړي په محشر د دنیا دارو
د حِرَص کیکه یې ګرزي په شلوار کښې — ارام نشته پر بستر د دنیا دارو
نقش نه قبلوي هر کاغذ چې غوړ شي — نصیحت نه که(1) اثر پر دنیا دارو
لکه سېل چې په تلوار له غره را لوېږي — په دولت نشته باور د دنیا دارو
لکه مار چې پر ګنج پروت وي برخې نه وي — دغه کار دئ سراسر د دنیا دارو
ویده پښ(2) د ډول په ږغ نه بیداربږي — غفلت زیات په شورو شر د دنیا دارو

۲۰۱ زه "حنان" په دا له خدایه ډېر راضي یم
چې په حال نه شوم(3) خبر د دنیا دارو ۱۵۲۲

زړه تپېږي یاره ستا له سوربدو — چې ځي بیا په قصد د چا په خواربدو(4)
په تاراج د کومو زړو ځې نه پوهېږم(5) — چې فرصت نه کړې هرګز د درېدو
پر هر چا باندي چې ورشي هغه سوځي — مګر خوښ یې د دې اور په لګېدو
په ګلشن کي چې قامت ستا جلوه ګرشي — صنوبر خوښ شي د پښو په پرېکېدو
که حواس جمع غواړې مخ ته یې ګوره(6) — شېرازه د دې اوراق شي په لیدو
چې په آه یې اسمانونه عرش لړزېږي — اجتناب کوه(7) د زړه له نړېدو

۲۰۲ "حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره
زړه خوشاله کړه د ده په ورکېدو ۱۵۲۹

طمع پرېکړه د جهان له ښو ثمرو — که ځای غواړې په درګاه کي د دلبرو
ستا د مخ خریداري نه که نور څه که — چې ګلاب کړه لمن ډکه له سرو زرو
که په خط دي مخ صفا شو عجب نه ده(8) — صفا یې مومي آئینه(9) له خاکسترو
چې تشبیه یې ستا له قده کړه دلبره — صنوبر سروه په دا شوه بې ثمرو
چې له تارنګه سنګدله آشنایي که — د هغو پر سر باران و د ډبرو
پر غوړو دي زلفي هسي معلومېږي — لکه پروت مفلس هندو(10) پر سپینو زرو

۲۰۳ "حنان" خوشي امید ستا د ورانه کاندي
له غریبه بالښت څه غواړي د پَرو ۱۵۳۲

دا یې واخیست له عُذاره نقاب ورو ورو — که د لمر له مخه تښتي سحاب ورو ورو
او مه زړونه کامل زړه تر ځایه بوزي(11) — په انګار سره پخېږي کباب ورو ورو
زړه بې عشقه په کار کله دئ ناصحه — بې صاحبه سرای آخر شي خراب ورو ورو

---

(۱) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښه. پښه له بیت سره نه لګېږي. پښ ور سره لګېږي پښ د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دېوان: "چې ځي بیا د چا په قصد د خواربدو ".(5) چاپي دېوان: خبر نه یم. (6) چاپي دېوان: "که حواس دي جمع غواړې مخ یې ګوره ".(7) چاپي دېوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دېوان: ښیښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نڅا بوزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نازک خیال آخر رسېږي و معنا ته — هلال و ګوره څه شان شي مهتاب ورو ورو
د سپین مخو په وعده مه غلطېږه(1) — تږی و بولي و ځان ته سراب ورو ورو
د مشرق مغرب لاړطی په یوه ورځ کړي — چي ګام اخلي څوک په شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴ — په تعجیل نه مونده کېږي مراد "حنانه" — ۱۵۴۳
طالب لولي په دېر عمر کتاب ورو ورو

بیا په غم هسي اخته کړم هجران ورو ورو — لکه بوخت چي پمن وي په ځان ورو ورو
جوړ په زړه مي اموخته شوي د یار زلفي — لکه و نښلي په غوښو ماران ورو ورو(2)
نمدي ستړګي(3)، ګونه ژړه، وچ هډونه — ستا په عشق کي(4) را پېښېږي نقصان ورو ورو
حال د خپل پایماله و پوښته چي څه دئ(5) — لکه تېر پر مېړتون شي سلطان ورو ورو
یوه شپه مي په خواب و لیدي ستا زلفي — لا تر اوسه مي خاطر دئ(6) پرېشان ورو ورو
زړه مي ورک و، ګرزېدم: تا خندا وکړه — ستا پر خوله باندي مي کېږي ګمان ورو ورو
بیا مجلس کړي له رقیبه در پوهېږم — چي شړې له دره بیا عاشقان ورو ورو(7)

۲۰۵ — یا نصیب چي به له دې غمه آزاد شي(8) — ۱۵۵۱
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو

در ته وایم د مجاز د عشق له کړو(9) — چي کوي هغه حساب دي په سرو
د پیغام په بوسه نه شي د زړه سوده — مات چیني نه پیوندېږي په اوړو
قلاده(10) ده د قصاب زړونه په زانګي — دا مېخونه چي ښکارېږي د بڼو
خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي — آهو رم لري(11)، دا ښکار کوي د زړو
هر کاته دي(12) د خنجر کار که په زړه کښي — نه رغېږي زخمي شوئ(13) د چړو
بېهوده زاهد دعوه د عاشقۍ کړه — ښځه کله جنګ ته وزي د مړو

۲۰۷ — رنګ تغیره، ګونه ژیړه، وچ هډونه — ۱۵۵۸
د "حنان" شاهدان دېر دي په جوړو

مخ یې لا صفا د میو په اثر شو — دا ګلاب له دې شبنمه تازه تر شو
زما په قتل یې لاس هسي مضطرب شي(14) — لکه پر د طوطي توی د تېغ جوهر شو
مرم په دا چي و رویبار ته مي حال و وې خیال — نا محرم په دا اسرار ولي خبر شو
یې و ووت له سینې زړه ورسره ووت — کورنی له دې مهمانه همسفر شو

---

(۱) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه".(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له میني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموسو کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده" وي د "طوق ـ کړی ـ چنګک" په معنا. حافظ وایي:

شنیده ام که سګان را قلاده می بندد — چرا بګردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر بانو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې تعریف د شکرلبو تل په کاږم — له خامې خخه مې توی شهد و شکر شو
په راتله د طبیب دمه د بیمار شي — ستا په دید سره مې روغ زخم(1) بتر شو

۲۰۷ نصیبه ازلي ده را رسېږي(2) ۱۵۷۵
چې "حنان" او د یار غم مخ و استر شو

د بلبل د ماغ چې ستا له بویه پور شو — هره شپه د ګل خندا ورته نا سور شو
د سینې له زخمه بوی راځي د میو — چې مې زړه په خیال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کې نرګس ګوره — زرغونه امسا په لاس ولاړ رنځور شو(3)
چې شبنم که ځان فنا و لمر ته رسي(4) — تر هغو چې دی هستي وه منزل دور شو
د شکرو نی د فیض له نارو خلاص دئ — دنیا دار محروم له حورو له قصور شو(5)
په لږ عمر سره بار د ګناه سپک وي — اسرحت(6) په کوتاه ورځ کې د مزدور شو

۲۰۸ چې په درست عمر کامیاب د وصل نه شو(7) ۱۵۷۲
سُست طالع زما "حنان" فرش د رنځور شو

ستا د مخ په ننداره مې بوستان هېر شو — په آرزو ستا د رخسار ارغوان هېر شو(8)
توري زلفې دي ناز کاندي پر سنبلو — په سبزه د استا د خط مې ریحان هېر شو
ستا د قد په تماشا شوم هسې محوه — چې په باغ کښې مې د سروي نښان هېر شو
په صورت تر ګل لطیف یې په زړه کانې — ستا تر زړه پوري مې یاره سندان هېر شو
غم دي هسې رېز مرېز کړم زړه کوټلۍ — چې له ما خخه د مینې بیان هېر شو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګې نرګس دي — د دې مخ په ننداره ګلستان هېر شو

۲۰۹ عاشقان یې و نمانځل په د شنامونو ۱۵۷۹
بدبختي ګورئ عالمه، "حنان" هېر شو

تر غوږو چې مې یو ځله د عشق ساز شو — د یار غم په هغه دم زما همراز شو
دا د چا د راتلو ږغ شو په ګلشن کې — چې ګل سر تر پایه غوږ په دا اواز شو
له غیرته په اور وسوم چې مې ولید — په چمن کې چې ګل ستا د مخ په راز شو
دا یې ستا د خولې، د زلفو شرح کښله — د قلم چې د ست کوتاه زبان دراز شو
چې د زړه طلبه مې تل ورته نیوله — دا په دا یې راماڼل د سترګو باز شو
په دولت د حُسن ولې بې نیازي کړې — سرو مال مې صدقه دا ستا د ناز شو

۲۱۰ د بنایست محموده رحم(9) باندي وکړه ۱۵۸۲
دا "حنان" دي خاص غلام لکه ایاز شو

---

(۱) چاپي دیوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دیوان: ور رسېږي. (3) چاپي دیوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دیوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دیوان: له عیشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دیوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دیوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دیوان: مهر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهار راغئ شیر د غره په ګلو رنګ شو — له سائې د اورو، ملک لکه پلنګ شو
معتدل شوه هوا د جنت مثل — برف و باد د ژمي یخ واړه پر ځنګ شو
د لاله په لاس کښې جام دئ د شرابو — زرغون موج د دامان هسي لکه بنګ شو (1)
څه سبزه ده لکه خط د ګلعذارو — له غیرتې د آئینې په زړه کښې زنګ شو
درم رېزه شګوفه ده په هر باغ کښې — د کېمیا معدن د هري شېلې سنګ شو
سایه بان د اورو ګرزي پر سر باندي — تنابونې(2) د باران ځاځکي خوشرنګ شو

٢١١ — د لاله په شان یې داغ دئ پر زړه باندي / و "حنان" ته بې له یاره جهان تنګ شو — ١٥٩٣

په لېمه مي عکس ستا د رخسار ګل شو — چي مژګان مي اشیانه د هر بلبل شو
دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پرېووت — که پر پاڼې د ګلاب حلقه سنبل شو
دغه زما اسیر تړل دي بل څه نه دي — چي کوږ شوئ دي وغوړېږته کاکل شو
سترګي وروځي ـ خط مژګان او توري زلفي — په رخسار دي د حبشو تسلسل شو
بېهوده وایي په صبر مراد حصلېږي — زما د کار خرا بېده په تحمل شو
د مهجور له آهِ سړه و وېرېږه — تر حد تېر چي دا ستا جور وتغافل شو

٢١٢ — که توبه کوې "حنانه" وقت(دغه) دئ(3) / له توبې توبه کوه موسم د ګل شو — ١٢٠٠

بیا دي جوړ پر سپین رخسار د زلفو دام شو — چي د زړه مرغه مي هسي نا آرام شو
زهر د سترګو دي(4) په ما کي اثر وکړ — چي پر تن مي پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که — په سبزه کي دا آهو له رمه رام شو(5)
اضطراب د یار د خط د زلزلې دئ(6) — چي دا هسي مي د زړه آرام حرام شو
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر — ښه چي هجر مي نصیب على الدوام شو
ډک د ترکو په تعریف نه دئ نور څه دئ — چي دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

٢١٣ — لېونتوب چي په کوڅه د عشق داخل کړ / له "حنانه" څخه پاته ننګ و نام شو — ١٢٠٧

بنفشه چي دي پیدا پر نسترین شو — له غوسې دي غم مېلمه زما حزین شو
و تصویر ته د رخسار دي حیران کښېناست(7) — چي ناظر ورته نقاش د چین ما چین شو
له ما مه پټوه حال زه در خبر یم — د زړګي مرات مي هسي رنګ دوربین شو
له دې غمه ولي نه ژاړم سرې سترګي — چي اشنا مي له رقیبه همنشین شو

---

(١) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوئټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابونې = تنابونه یې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو یې. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حیران کښېناست و تصویر ته د رخسار ستا ".

ستاله غمه نه یم څه یم چې دا هسې — لا د ډېرشو کاله نه یم موی مې سپین شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه — پر دا لار باندي مانده روح الامین شو

۲۱۴ — پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان که (1) — ۱۲۱۴
دا "حنان" دي د غمونو اباسین شو

چې کمان دي د ابرو خم لکه نون شو — د باڼو خدنګ یې زما په زړه درون شو(2)
په آرزو چې یې د غاښ د دُرو ژاړم — یوه سترګه مې د جله بله جیحون شو
دا په دا مې زرغونه شوه تور د سترګو — چې پر مخ دي د تور خط ښیان زرغون شو
چې یې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه — د غونچې له درده هسې ځګر، خون شو
سور و ژړ چې مې دا ستا په غم کې ویني — رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کې هسې رنګ ضعیف یم — چې مېږی مې اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ — د فلک به ډکه خوا اوس په سره شي — ۱۲۲۱
چې "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو

چې اشنای د یار د در په استانه شو — رقیب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مې عیش نه راځي ډېر عمر — غم چې راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چې سیالي یې ستاله خاله سره کړله(3) — ریحان هسې په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته — کله ړغ که(4)، چې ځنځیر بې دېوانه شو
د مهرویو دیدن غواړي ځان خراب که(5) — د لمر مخ مدام ځرګند په ویرانه شو
سر کشان که سره لمبه وي ملایم شي — صبحدم څراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ — ستا د مینې غم له هري خوا پر اوري — ۱۲۲۸
"حنان" ستا د غمو هسې کا شانه شو

ما وي بخت به په فرمان شي، ولې نه شو — له جفا به یار پښېمان شي، ولې نه شو
چې مې تل ورته ژړل دا مې امید و — چې بې(6) لب شکر افشان شي، ولې نه شو
زړه کباب او ښې نمک زما په دا وې — چې بې(7) خیال زما مهمان شي، ولې نه شو
تمام عمر یې د سترګو دعا ګوی وم — چې را(8) بِه بِه دا ناتوان شي(9)، ولې نه شو
منتظر چې یې مدام و خط ته ناست وم — ماوي مفت(10) بې زنخدان شي، ولې نه شو
د هجران درانه بارونه مې په دا وړه — چې وصال بې جاودان شي، ولې نه شو

۲۱۷ — تا ویل رقیب پښېمانه دئ "حنانه" — ۱۲۳۵
زوړ هندو به مسلمان شي، ولې نه شو

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چې هوا یې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بې = به یې. (8) چاپي دېوان: ما وې.
(9) اصل: دا بېمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت چي مي د يار د زړه پترى شو — دا په دا مي په رقيب باندي برى شو
چي مي مينه د شوخ چشمو كړه په زړه كي(1) — د بادام په دود مي تن سورى سورى شو
چي يې لافي ستا له خولې سره وهلې — د غونچې له خجالته زړه نرى شو
توند توسن مي له تېزيه سهي نه كړ — نه پوهېږم برق و، باد و كه پېرى شو
ما به څوك له ياره واړوي ناصحه — تر قيامته زما سر د يار نغرى شو
بې نيازى د يار هسي رنګ ضعيف كړم — چي مي سپى باله هغه راته زمرى شو

۲۱۸ د "حنان" يار په ښايست تر نورو بِه دئ — چي د وخت پر شاعرانو يې تېرى شو ۱۷۴۲

نيك بدا د ازل و قتويش و — څنو ته لړو چاته زيات رويش و(2)
دا فغان اله ردم د بلبل اف — روانه يخ سخن كاند لريش و
عشق ايم دام ين لره ستى د — بلبل تاب رك د ګلو ريش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د — اپكوم ال وصف رتا پيش و
كل شرم خ په انهو كښيي ه و نغښت — اب ستا د بدن درلوريش و
چي مي دا را پياد شي ارقيب هم — اته رساعت رمرك بتر اپيش و

۲۱۹ څه په نوې طرحه شعر كړې "حنانه" — ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و ۱۷۴۹

د تقوا مالونه چور كړه بيا نوخطو — هوا عيش را پوري سور كړه بيا نو خطو
پېچا پېچ زلفي يې ګوره كړې وروڅي — مار لړم راته حضور كړه بيا نوخطو
شاپېرۍ د ارم واړه خود بخوده — ګډ په شرو په فتور كړه بيا نوخطو
نوي عشق مي د زړو توبو صف مات كړ — جوړ داغونه مي ناسور كړه بيا نوخطو
نه خلاصېږم په هيڅ رنګ د دوى(3) له جوره — اخترونه مي عاشور كړه بيا نوخطو
خالي شوي مي جامونه وه له ميو — له دا بنګو څڅه(4) پور كړه بيا نوخطو

۲۲۰ د "حنان" له قصده داد د بوسې كاندي — رقيبان يې په معمور كړه بيا نوخطو ۱۷۵۲

بيا اخته شوم په بلا د تورو زلفو — بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندي(5) يې ګنج د مخ ساتلئ — را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په خُتن كي يې د مشكو قدر كم كړ — څه به وايم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت كوي د مخ ساتنه — راشه وګوره وفا د تورو زلفو

---

(۱) چاپي دېوان: "چي مي عشق د شوخ چشمانو كړ په زړه كي". (2) دا غزله كټ مټ و ليكل سوه، حل يې د سريزي په (25 او ۲۲ مخونو) كي و ګورئ. (3) چاپي دېوان: په هيڅ وخت د دې (4) چاپي دېوان: د غمزې په ميو پور

(5) چاپي دېوان: تر سنبل لاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړېږ ناستي دي په خيال پهلو و لمر ته — څه به وايم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم يې شاوخوا آفتاب ځلېږي — په شپه و ګوره رڼا د تورو زلفو

۲۲۱ د جنون مار ورته غابښ چيچي له درده
چې "حنان" کوي(1) انشاء د تورو زلفو ۱۲۷۳

هسې ډوب يم همېشه په خيال د ترکو — چې خبر نه يم هرګز په حال د ترکو
صحيفه مې د زړه و ګورئ عالمه — پکښې نقش دئ ګلي احوال د ترکو
چي د بخت قرعه مي شوه اوله خلاصه غنيمت — بل څه نه راغله چي راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده — پر پرهار د ورېږي مالګي قال د ترکو
لکه موم و لمر ته ويلې شي له تابه — هسې زړونه اوبوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼې د ګل ناست دئ خبر نه يم(2) — که پر سپين مخ باندي ايښئ(3) خال د ترکو

۲۲۲ په ويشتو د خپلو سترګو ښه پوهېږي(4)
ما "حنان" وليده دا کمال د ترکو ۱۲۷۰

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو — ځکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چې د زلفو بوی دي باد يووړ دلبره — له خُتن يې کړ بېرون کاروان د مشکو
چې يې وکړه شبګيره دا ستا د زلفو — ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو(5)
دا يې(6) زلفي په رخسار باندي ځړېږي — کې(7) د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا يې زلفي پر مخ نه دي غوړولي — اورېدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چي ليدلي يې(8) جفا ده له نو خطو — زړه مي نه کوي الفت چندان د مشکو

۲۲۳ د "حنان" سينه نو خطو تور سکاره کړه
که سينه وه د حميد دوکان د مشکو ۱۲۷۷

خلاصيت نه مومم له لاسه زه د سترګو(9) — په بلا که زړه اخته(10)، کاته، د سترګو
په ګلشن کې يې فارغ کړم له نرګسه — راته جوړه شوه عجب کړوه(11) د سترګو
په قيامت بې(12) شهيد ګونګ وي نه پوهېږم — ورکړه چا دا هسې شان رانجه د سترګو
کې هر څو ځني ساتم(13) نه ساته کېږي — دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو(14)
په بانو بې پښې مجروحي شي ببرېږم — پر قدم به مي وي ايښې خوله د سترګو(15)
د ښه يار وداع ده ګرانه معلومېږي — راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو(16)

۲۲۴ که د زړه سلامتي غواړې "حنانه"
پر ځان ونيسه واجب ساته د سترګو ۱۲۸۴

---

(۱) چاپي ديوان: کاږي. (2) چاپي ديوان: نه پوهېږم. (3) چاپي ديوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي ديوان: پوهېږم.
(5) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (6) چاپي ديوان: وايي. (7) کې = که يې. په چاپي ديوان کي د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي ديوان: مي. (9) دا غزله په چاپي ديوان کي سهواً د "ی" د رديف په 194 مخ کي راغلې ده. (10) چاپي ديوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي ديوان: کړده. (12) بې = به يې. (13) چاپي ديوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې ديدنه دي اسان خاته
د سترګو ". (15) = (16) دا دواړه بيته په اصل کي نسته، خو ځای يې خالي ورته پرې ايښئ دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شبه رخسار یې آبداري یووړه له ګلو / په چمن کې چې شور ګډ شو په بلبلو(1)
له نرګس څخه یې خوب په سترګو یووړ / توري زلفې یې باج اخلي له سنبلو
چې یې لب بار د خندا اخیستئ نه شو / په نازېږم نن اشنا شوه په ښکنځلو
په حرم کې د کعبې یې قبر بویه / چې شهید یې شو(2) د سترګو په ویشتلو
چې یو زخم مې روغ نه وي بل پرو شي / د سیني زخم مې تېر شو له ګنډلو
که د زړه ساتنه غواړې په دنیا کې / عادت و نیسه د سترګو په ساتلو

۲۲۵ چې دي نه رانیسي دُر خوک په کودري ۱۷۹۱
"حنان" خوله په دا نګاه کړه له ویلو

په رضا مې را وستلئ ځان ته غمو / چې نظر مې دي و مخ ته په هردمو(3)
و عرق ته د رخسار دي حیرانېږم / چې و لمر ته طاقت کله د شبنمو
قتلولم چې دي زه په تېغ د سترګو / دا دي خط راوړئ زما د مرګ رقمو
بېهوده خلک ماران بولي ستا زلفې / که ماران وای لاندي شوي به تردمو
نن ورځ نه یم ستا کاکل پېچوتاب کړئ / له ازله لوی دښمن مار د آدمو
ورنغله پادشاهي هرګز په خیال کې / د هغو چې ستا په مینه کې کارسمو

۲۲۶ لاله زار چې مخ د مځکې شو دلبره ۱۷۹۸
دا خوړلئ د "حنان" د سترګو نمو

چې قاصد را ووړ احوال ستا د لبانو / بل یې(4) هیڅ نه و په خوله کې بې مرجانو
د بیمارو سترګو خواست دي هر زمان که / دا چې لاس پورته نیولئ د مژګانو
حریفي یې ستا د سترګو کړلای نه شوه / بیابان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
چې کښېني ور سره شرح د دوزخ که / هر مجلس تر مرګ بتر د زاهدانو(5)
شکرخند دلبر که قبر له ره راشي / مقبره به سیل ګاه شي د طوطیانو
رېږد وینو مې بلند نه شو دلبره / چې دي مرکړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په دریاب غرق شو ګوهر ځکه / چې یې نه شوه کړای سیالي ستا له دندانو(6)

۲۲۷ پاړو کړ "حنان" به ستا زلفې پرې نه ږدي ۱۷۰۲
د مارګیرو ګذران وي(7) له مارانو

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نشته. (2) په اصل کې "شو" نسخه ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زیات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دېوان کې نشته. (4) چاپي دېوان: نوري هیڅ. (5) دا بیت په چاپي دېوان کې نشته. (6) دا بیت په اصل کې نشته. (7) چاپي دېوان سروکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي و ليده مستي ستا د چشمانو   تـوره شـپه شـوه د حـرم پـر غزالانـو
ستا د ستركو يـو نظـر مـا لـره بـس دئ   پـه چِلـه يـو بـادام قُـوت وي د صـوفيانو
دا پـر لبـو دي سـياهي د برېتـو نـه ده   زمـرد دئ نصـب كـړئ پـر مرجـانو
نرگس ستركي رخسار گل خوله دي غونچه ده   خـط ريحـان مـخ دي باغچـه ده د گلانـو
زمـا د زړه پـه حـال خبـر دي سر تـر پايـه   گـاهي گـاهي احـوال نسـه(1) لـه مژگـانو
د ديـدن طاقـت د چـا د هغـه مـخ دئ   چـي بـاج اخلـي د ارم لـه شـاپېريانو

۲۲۸ د خال خيال ضعيف "حنان" گور لره يوور(2)
دا نـه غـار تـه وړي دسـتور دئ د مېږيـانو ۱۷۱۳

د عشـق درد چـي مـي پـه زړه كـي پټ پنهـان و   هغـه درد مـي د دي خـوږ زړگـي درمـان و(3)
چـي پـه عشـق كـي يـو وار وسوم پس لـه دغـه   پـه د قيـق نظـر مـي كـوت دارالامـان و
ژر يـې مركـړم ښـه يـې وكـړه زمـا گلـه   لـه هغـه يـاره سـنگدله دا گمـان و
كـه پـه تـن كـي مـي نـيم روح پاتـه شـو څـه شـو؟   لـه سُسـتي د تېـغ د ده نـامهربـان و
زمـا د زړه او د صـورت ښـادي پـه څـه ده   چـي مـي يـار را څخـه پاتـه پـه ارمـان و
چـي پـه خيـال كـي يـې د مـخ د گلشـن ولاړم   چـي ليـده مـي زر بلبلـه پـه فغـان و

۲۲۹ چـي يـې ذبـح د هجـران پـه تېـره تېـغ شـو
اضـحيه مگـر "حنـان" د دي قربـان و ۱۷۲۰

چـي موسـم دي د ښايسـت د سـلطانۍ و   هغـه وخـت د رقيـب خـوى د شـيطانۍ و
د دي عصـر مغـروران نو خطـان وار ه   چـي ليـده مـي پـر حالـت د پښـېمانۍ و
زړه كباب، د اوښو مالگه، د عشق اور مي(4)   دا اسـباب د يـار د خيـال د مهمـانۍ و
په تش خيال(5) د مهمانۍ مي وارړه صرف كړه   چـي پـه سـتركو كـي مـي دُر(6) د گريـانۍ و
كـه هرڅـو ميخـانې غـواړم نـه يـې مـومم   هغـه مـى چـي پـه پيالـه كـي د ځـوانۍ و
پـه يـوه ديـد آئينـې راڅخـه پـور كـړه   دا كُلـي دولـت چـي زمـا د حيرانـۍ و

۲۳۰ چي يې زلفي پـه رخسـار بانـدي خوري كړې(7)
دا سـبب "حنانـه" زمـا(8) د پرېشـانۍ و ۱۷۲۷

چـي د خـط سـبزې يـې ځـاى پـه رخسـار ونيـو   زمـا د زړه آئينـې ځكـه زنگـار ونيـو(9)
بـاز د سـتركو پـه پنجـه د بانړوگـانو   زمـا د زړه مرغـه څـه شـان پـه تلـوار ونيـو
زه بنـدي يـم د هغـه صـياد پـه دام كـي   چـي يـې يـو جهـان د زلفـو پـه تـار ونيـو
دا يـې خـال نـه دي د حُسـن پـه گلشـن كـي   تـور بـورا مكـان د گـل پـر عُـذار ونيـو

---

(۱) ب: احوال نيسي. (2) دغه ځاى له "ب" څخه واخيستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان كي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه كباب او تروې اوښي، آه ورمې". (5) چاپي دېوان: تش په خيال. (6) چاپي دېوان: درد؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان كي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړاوو سترګو یې زړه یوور حیرانېږم   چي دا هسي وحشي ښکار دې بېمار ونیو
دا یې سترګو زما زړه هسي تاراج کړ   که په ظلم سره ترکو بازار و نیو

٢٣١ پاد شاهان که په زور نیسي اقلیمونه
د پښتو اقلیم "حنان" په ګفتار ونیو ١٧٣۴

بیا مي خیال په زړه کي ځای د دلبر ونیو   دې صیاد له زخمي ښکاره خبر ونیو(1)
خمیازه مي د زړه زخم په دا کاږي   که مي یو وار د تېغ دم لا په پر ونیو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي   دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونیو
دا یې خط نه دئ د خولې پرکنار باندي   د کوثر د چینې دور عنبر ونیو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته   چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نیو
خط یې نه دئ پر عذار چي معلومېږي   د آه دود مي دئ چي مخ یې د لمر و نیو

٢٣٢ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه لید
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نیو ١٧۴١

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته یو   یو د بل په خوی و بوی سره سوخته یو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته   په هر فصل لکه سروه و فاخته یو
هیڅ په میان که حائله زموږه نشته(2)   لکه مخ و استر دواړه ښه(3) دوخته یو
په هر کونج کي چي زه ناست یم دی را درومي   په خواري کي یو د بل هسي شناخته یو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده یم   ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته یو
یو ساعت جدایي نه کړو یو له بله   یو د بل په رفاقت سره پخته یو

٢٣٣ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته یو(4) ١٧۴٨

چه سان دلرا نګهدارم زچشم فتنه جوی او   که میګیرد به مژګان صید دلها باز خوی او(5)
اګر طبعش ز استغنا نمیسازد به من باری   تسلی میدهم دلرا به یاد آرزوی او
خیال زلف او ګر لحظۀ ګردد فراموشم   رخم را زین ګناه بادا سیه ماننډ موی او
چو برګیرم قلم از ګریه ام تر میشود نامه   ز دستم برنمی آید که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت   اګر یا بم من بیدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درین عالم   نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

٢٣۴ زبان خامه "حنان" اګر ریزد شکر شاید
که عمر خویش را کرده است صرف ګفتګوی او ١٧۵۵

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: "هیڅ په میان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دېوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته یو". (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ هـ ﴾

اې همېش د درمانده وو تکیه ګاه(1) ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تقصیراتو شي ښایېږي پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مې له دا(2) نفس اماره کړې په بد خوی سره مې کړ عمر تباه
د دنیا د هستۍ ګرز را څخه توی کړه لکه تېر چې له عینکو شي نګاه
له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته په قدر د بخښښ نه لرم ګناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله چې اعضا مې شي پر خپل عمل ګواه

۲۳۵ د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې
بې له تا زما "حنان" نشته پناه ۱۷۷۲

و رخسار ته چې دي ګورم بې حجابه لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)
کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښې وچې له بانو شي چې تا وینم د شبنم پاڅېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوي پېچه کېږي(5) تل و ښېنته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ چې د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصیحت څه اثر وکه پر غافلو په آواز کله ویښېږي پښ له خوابه

۲۳۶ د حنان تر قلم وڅښېږي شهد
چې صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه ۱۷۷۹

چې رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب بِه په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب بِه(6)
پر نرګس باندي یې سترګي خندا کاندي او عُذار یې تر لاله و تر ګلاب بِه
په دادن کې د بوسې نن و سبا کړي تر دا هسې انتظار دئ یو جواب بِه
زما د زړه په غوښو سترګي اموخته کړه چې مستانو لره نشته تر کباب بِه
دا نازکي پښې ایږده زما په لېمو کې دغه پښو لره زما سترګي تر رکاب بِه
د بوسې په داد کې هېڅ معطلي مه کړه وي د خیر په کار کې سل ځله شتاب بِه

۲۳۷ شوخ چشمان چې وحشت و نه خوري ښېرېږم
دي تر سپین و ښېنته "حنان" لره خضاب بِه ۱۷۷۲

که روزي مې شي د یار دیدن رقیبه ته به شې له دې(7) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ آهو بیا شي ته به شې د سپي په دود پمن رقیبه

---

(۱) چاپي دېوان: "اې چې یې د درمانده وو تکیه ګاه". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به یې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کې د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کې غوره و ګڼله چې درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.
(7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که راواړوې په مهر توري سترګي ته به شې په دوو لېمو لچن رقيبه
که ما و وینې له یاره سره وصل زړه نا سور به شې بېمار په تن رقيبه
که یار داد د بوسې و کاندي و ماته(1) له دغه غمه دي دئ مردن رقيبه
که یار، یار شي ته به درومې له وطنه لکه سپی چې و شړي څښتن رقيبه

۲۳۸ نور به نه وکړې(2) د یار د رخسار سیل
شو "حنان" باغوان د دې ګلشن رقيبه ۱۷۸۳

زما زړه دي له ما یووړ د لفريبه(3) ګلرخساره بې طلبه بې موجيبه(4)
ستا د سترګو و شوخۍ ته حيرانېږم چې د آب د ستاریې واخيست له غريبه
ته په اصل کښې خدای نېک وې پيدا کړئ دا بد خوی دي نوی زده کړ له رقيبه
مؤدب چې د چا بد شي پناه غواړه دا مثل، ادب زده کېږي له اديبه
د هر درد علاج کاوه شي بې له مينې د عشق درد چې مستغني دئ له طبيبه
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي شو پاره د ګل ګرېوان له عندليبه

۲۳۹ ستا د حُسن په دولت کښې خپلي بخري
هر چا وکړې "حنان" راغئ بې نصيبه ۱۷۹۰

دا د چا زلفي تاوېږي په دا نن شپه چې تمام مشک و عنبر او رېږي نن شپه
آرزو منده د کوم مخ ده(5) نه پوهېږم دا چې شمع په تلوار ویلېږي نن شپه
د سپوږمۍ په سيل څوک دئ راوتلئ چې مهتاب لکه آفتاب ځلېږي نن شپه
کوم صنم د مجلس شمع شوه حيران یم پروانه چې په سره اور کړېږي نن شپه
صراحي د کوم ګلرخ له غمه شنه شوه چې د زړه وینې(6) تر خوله تویېږي نن شپه
توري زلفي د دلبر په رخسار زانګي که ماران دي پر چندڼ تاوېږي نن شپه(7)
په تاراج د ګلو کوم ګلرخ را دروميي په ګلشن کې چې بلبل ويېږي نن شپه(8)

۲۴۰ دا د یار د راتلو زېری دئ(9) پوهېږم
دا چې سترګي د "حنان" پرېږي نن شپه ۱۷۹۸

که د زلفو بوی دي باد یوسي خُطاته د خُتن مشک په بيانه وړي و سودا ته
د دیدن طاقت یې نه لرم حيران یم زړه مي ولي ډېر شتاب که(10) ستا و خوا ته
ستا لبان مي په خندا وژني دلبره بخت مي خوی د اجل وښوو مسيحا ته
چې بانوماتشي په سترګو کې دید کم که(11) د ملا خيال دي ځکه جوړ کړم و ژړا ته

---

(۱) چاپي دېوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دېوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په رديف کي راغلې ده ما په اوسنی املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (5) چاپي دېوان: د کوم مخ دئ.
(6) وينې=ويني يې. (7) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (8) دا بيت بيا په اصل کي نسته. (9) چاپي دېوان: زېری کړي. (10) چاپي دېوان: اضطراب که. (11) چاپي دېوان: "چې موی و لوېږي په سترګو کښې دید کم شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپلنی رنګه تر پښو لاندي مي اور دئ — ستا د خال په خيال کي و سوم[1] وايم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پېښه — سر مي واچاوه د مينـي و آسيا تـه

۲۴۱ چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه" ۱۸۰۵
دانسته دي ځان ور وسپاره بلا تـه

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب تـه — که مېړيان دي سر ګردان دي و مهتاب تـه[2]
خط يې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ تـه — لکه ګرم سړی چي بيا يې و حساب تـه
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي — طاقت نه شي د اوريځي و آفتاب تـه
د بالښت پر يې بانو د پري بويه — چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب تـه
خيال د لبو يې زما له دله نه ځي — د ميخورو ميل زيات شي[3] و شراب تـه
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حيراني — لکه ګوري په حسرت شيخ و شاب تـه[4]

۲۴۲ لاس و پښې وهي ببځا "حنان" په عشق کي ۱۸۱۲
ختای نه شي ځوک چي ولوېږي ګرداب تـه

د نو خطو ميني هسي کړم بې پته — چي وهي مي هرمېړی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو يم — ميني کړم تر هسي حده بې عزته[5]
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقيب زيان دئ — پاني ربړدي[6] د ساړه باد له هيبته
چي مي واخيست د ګلرخو داغ پوهېږم[7] — چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد[8] اخته يم دوا راکړه — روغ به نه شم ستا د وصل[9] بې شربته
آدميت مي ستا د در له سپيو وليد — ازمويه[10] نه شي ځو نه وي هم صحبته

۲۴۳ چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهيز کړم ۱۸۱۹
زه "حنان" د خوبرويانو له قربته

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار تـه[11] — بې اختياره يې ځان وسپاره و مار تـه
د يار زلفي د هغو دي چي مجنون شي — دا ځنځير نه اچوي[12] ځوک و هوښيار تـه
مخ و زلفي يې تغير و تبديل نه کـه[13] — حيرانېږم زه و دي ليل و نهار تـه
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وينو — اشارت که چيرته[14] وکړم و رخسار تـه

(١) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمويل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چي چيرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نسیم یې پر ګلشن د حُسن ورشي — زړه یې نه شي چې بیا ولاړ شي و دیار ته
تېر شو سل ځله[1]صیاد له ما ضعیفه — التفات یې لړ و نه کړ[2] زما وښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه[3]
ګوندي راشي سرو قد و دا جویبار ته ۱۸۲۲

چې نامه مې وه لېږلې وخپل یار ته — هیڅ جواب یې بیا رانغئ و ما خوار ته
زړه مې رم که[4] له سینې په خبر نه یم — مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته[5]
په فراق کې اوښې هم را څڅه ځغلې — که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم — د زړه حال مې خوشي و وایه رویبار ته
خدای مې نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګي[6] — هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګُزار ته
چې نامه د شوق یې زه و قاصد ورکړم[7] — سودا یې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن یې په خط زیات شو "حنانه"
شعله کاندي هر چې خس لوېږي[8] و نار ته ۱۸۳۳

چې یې وکاته ستا مخ ته له عبر ته[9] — د لاله په زړه کې داغ شوله غیرته[10]
چې نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه — ولې هسې شو محروم له[11] بصیرته
چې یې ستا د خولې خندا ملاحظه کړه — پستې وازه خوله نیولې له حیرته
بوی چې لافي ستا د زلفو د بوی کړلې — لاس یې ولې و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابې که[12] — چې ګلاب ګرېوان کړ څیري له حسرته
مشرفه ستا په دید شوه په چمن کې[13] — غونچې واچاوه پوړنۍ له عشرته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده
ما "حنان" دي ازمویلي ځو کرته ۱۸۴۰

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته — له رخساره دي شرمېږي ګلد سته[14]
چې یې ستا ملال کاته ملاحظه کړه — له خجلته نرګس سترګه و ایسته
چې ریحان سیالي کوله ستا له خطه — دا په دې دستي یې وینم پای بسته
ستا دزلفو له پرتوه سنبل هسې — چې ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دېوان: زرځله.(2) چاپي دېوان: التفات یې یو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو ". (4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز یې بیا راځي و ښکار ته ".
(6) چاپي دېوان: ګڼه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چې د عشق نامه یې زه قاصد ته ورکړم ". (8) چاپي دېوان: واښه لوېږي. (9) اصل: له غیرته.
(10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په دیدن شوه په ګلشن کښې ". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه — قد یې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ — له رخساره دي ګلاب که اخیسته

۲۴۷ — دا ستا خیال له ما "حنانه" ارام یوور — ۱۸۴۷
که روان یم که ولاړ که نشسته

که بیده یم، که ولاړ که نشسته — له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چي تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروي — سزا وار یم چي مي دا تر خوله یسته
تنګه خوله دي په رموز لن تَرَا وایي — مایې مثل غونچه ولي راوسته
چي یې ستا له خولې سیالي کړه ځکه هسي[1] — له غیرته پر میان و چاوده پسته
لابې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړې — عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته[2]
همېشه چي درکوي تعلیم د جور — دا په دا مي کړه رقیب اینه ورسته[3]

۲۴۸ — "حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه — ۱۸۵۴
په ځنځیر چي دي د زلفو کړ بسته

که له زړ سره مي ستا[4] د سترګو جنګ شته — له دي جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه — د غونچې په دود چي زړه و خوله یو رنګ شته
بې لاله مي بل یار نشته په دا باغ کي — چي پر زړه باندي یې داغ زما په رنګ شته
بې طبیبه یم بېمار لکه ستا سترګي — چي کاته راباندي بار لکه د سنګ شته[5]
دا ستا شوق امیدوار کړی یم چي هسي[6] — بې وعدې مي انتظار، پر هر ځای درنګ شته[7]
یار ساقي، پیاله پر لاس، مطرب حاضر دئ — هسي شان کامراني کله د اورنګ شته[8]
له رخساره یم فارغ د ګلعُذارو — چي په خیال مي ستا د خط د سبزې بنګ شته[9]

۲۴۹ — په دربار کي دي خاکسار یو "حنان" نه دئ — ۱۸۲۲
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته[10]

د فلک که سود(11) په ماه و په پروین شته — په رخسار یې زما د یار زلفي چین چین شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي — په ګلشن کي که نرګس و یاسمین شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو — ستا پر خوله سبزه د خط عنبرین شته

(۱)چاپي دېوان: "چي د خولې سیالي ګويې وه دا هسي ".(۲) چاپي دېوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته ".(۳)چاپي دېوان: دا په دا رقیب کړه زما ینه ورسته ".(۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا. (۵) چاپي دېوان: راباندي یار لکه د ننګ شته. (۶) چاپي دېوان: کړئ یم دلبره(۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته ".(۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(۹) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه" — چي په سرکي دي تر اوسه خیال د بنګ شته

(۱۱)چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته.

لکه خوند چي ستا د زني دئ دلبره | سمرقند کي کله سېب هسي[1] شېرين شته
په ګلشن کي ګل تر تا خوشاله نشته | نه په مينه کي بلبل تر ما حزين شته
يار بې رحمه، زه بې بخته، طالع شوم دئ | لا هنوز د کج فلک را سره کين شته

۲۵۰ د ملا خيال دي زه "حنان" لکه و ښته کړم ۱۸۲۹
نه غلط شوم کله موی هسي ميين شته

نه پوهېږم يم بېخوده چي يار نشته | څوک يم، څه يم، زه حيران چي نګار نشته[2]
اوښکي دُر، رنګ کهربا، زړه لکه لعل | جنس مي ډېر، ولي رونق د بازار نشته
چي طبيب شو په علاج را پوري ستړی | هسي درد په هيڅ ايام د بېمار نشته
واړه زړونه يې په خيال دي هسي محوه | چي پر سر د مځکي يو زړه هوښيار نشته
جدايي مو تر ميان مه کوه رقيبه | چي طاقت د نه ليدو د دلدار نشته
که مي سروه دعوې کاندي په قد څه شو | رښتيا وايي شاهدان د رفتار نشته

۲۵۱ د زړه ويني خوري "حنان" له دغه غمه ۱۸۷۲
چي په درست عالم کي يار وفادار نشته

دا ښايست لکه چي ستا دئ د لمر نشته | ستا د زلفو په شان مشک و عنبر نشته
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي | د حبشو، د چين هسي لښکر نشته
شيريني چي ستا د لبو ده دلبره | په چشمه کي د زمزم[3] د کوثر نشته
کام د زړه دلته حاصل که له نو خطو | په جنت کي د ريحان معطر نشته
لار به نه وکړي په زړه کي[4] څو سم نه شي | د حلقې مقام د ننه تر در نشته
په مجلس کي د ګلرخو نه ځايېږي[5] | چي يې شمع غوندي[6] قطع د سر نشته

۲۵۲ چي تور د بو رقيب يې رام نه کړ[7] پوهېږم ۱۸۸۳
چي په آه کي دي "حنانه" اثر نشته

ستا په طفيل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان ته | له تامي نه کړ مراد حاصل هيڅ ماحيران و ځان ته[8]
دا ستا د زلفو له ځنځيره څخه نه خلاصېږم | که وايم وِرد و اورادونه هر زمان و ځان ته
څوک چي دا ستا د زلفو خيال په زړه کي نقش کاندي | حواله کړي يې په لاس دي ښاماران و ځان ته
که مي سينه شوه مشبکه، بادام رنګه څه شو | چي مي را پرېښو دغه ستا د خيال مژګان و ځان ته
فارغ له ګلو له ګلزاره له چمن هردم يم | چي خيال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته
چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي | هغه کسان په اختيار جوړ کړي ګورستان و ځان ته

۲۵۳ که دا د کوې د بوسې و يې کړه نن ورځ دلبره ۱۸۹۰
د ژوند اميد نشته هرګز د دې "حنان" و ځان ته

---

(۱) چاپي دېوان: سمر قند کښي هسي سېب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي دېوان: د حيات.
(4) چاپي دېوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي دېوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي دېوان: څو يې شمع رنګه. (7) چاپي دېوان: چي تور د بو رقيب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبین ته　　منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته(1)
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبیبه　　چي تر سر پوري مي یار ناست وي بالین ته
زما یار له نا دانیه(2) رقیب خپل کړ　　د بلبلو خیال یې وکړ و ګلچین ته
له معشوقه غرض مِهر دلبري ده　　عشق یې نه ګوري هرګز و تور و سپین ته
کوږ سړی په تربیت کله سمېږي　　له عینکو څه فایده ده و کجبین ته
له دیدنه د ګلرخو امان غواړه　　په کتو دي خلل اچوي و دین ته(3)

۲۵۴　　ورکېده د "حنان" وینم له وطنه　　۱۸۹۷
چي اشنا یې(4) ملا تړلې ده وکین ته

چي دي خیال اراده وکړه زما و زړه ته　　نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته
ستا بې خیاله مي په زړه کي بل څه نشته　　لکه تړی منتظر وي و اوبه ته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي　　چي د لمر شغلي کوي له هره وته
نه دربري په هیڅ طور زما اوښي　　که لاس نیسم که لستوني و لېمه ته
هیڅ د عشق له بابه مه وایه زاهد ته　　نصیحت کله وایه شي و بیده ته(5)
سور زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو　　سپین و تور به څه ورو ښېي ړانده ته(6)

۲۵۵　　چي یې فضل منتظر دئ و عصیان ته　　۱۹۰۴
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته(7)

تمام عمر شوي پسې په دغه ګټه　　چي د بل برخه ورکړي خپله غټه(8)
ازار ورسوي بل ته خبر نه یې　　د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه
بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ　　لا ترخو به دغه حظ اخلې له کټه
له سپین ږیرو زده کوه روښاني لاري　　په خزان کښي اوبه پاکي شي له مټه
شیرین عمر دي په دغه فکر تلف کړ　　چي حلال مي کړای فلانا سړی له ختّه
تمام عمر د دنیا په بده و رځ یې　　یو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

۲۵۶　　دا عیبونه چي کل وایې دي په تا کښي　　۱۹۱۱
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه

---

(۱) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دین ته". (2) چاپي دېوان: له نادانۍ نه. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل یار یې. (5) چاپي دېوان: "سپین رنګ کله ښووه کېږي و ړانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصیحت کله وایه شي و بیده ته".
(7) په چاپي دېوان کي یې مقطع دا سي ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" یم　　منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

ببرته شوم د یار له وصله سل فرسخه — لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه
د معشوق حقیقي وصلت[1] جنت دئ — د هجران اورې[2] تېرى که له دوزخه
که خپل عمر تمام ور کړم باندي ښا یي[3] — پر بوسه د خو برویانو[4] له زنخه
روح او زړه زما قبول په یوه دید کړه[5] — د مېړې کمه[6] هستي ده بې ملخه
دا بورا دئ چي پر پاڼي د ګل ناست دئ — که پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه
د رقیب آه ستا رخسار له آفت دئ[7] — چي د لمر چشمه یخېږي له دې یخه

۲۵۷ — د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم
که بلا راغله "حنانه" ستا له مخه — ۱۹۱۸

کاږم سل محنته د جهان بې ستا له مخه — اوري مي له سترګو تل باران بې ستاله له مخه[8]
نه یم فارغ شوئ ستا له ذکر و فکره یاره — نه راځي پر شونډو هیڅ بیان بې ستا له مخه
نه کړم تماشې د ګل چي ته را سره نه یې — دئ را ته ګلشن لکه زندان بې ستا له مخه
سترګي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي — نه مي شته د سترګو بل مکان بې ستا له مخه
څه جستجوی وکړم ستا له غمه و تای نه شم — یم پر سمه لار ستړی ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸ — څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه — ۱۹۲۴

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده — چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده
د باغ سترګي چي روښانه ستا په دید شوې — په دغه زېري یې سر وه کړه آزاده
شکوه مه کوه د یار له شوخو سترګو — رحم عیب دئ چي وشي[9] له جلاده
لکه دام هر چي پیدا کړم بل یې یوسي — پر هر ځای کم طالعي په بخره زما ده[10]
که مي زړه په اور د هجر سوځي ښا یي[11] — چي پر تامین کېدم دا مي سزاده
و منزل ته دي[12] د وصل نه رسېږم — د جرس په دود مي کار دئ له فریاده[13]
په افسون به مي زړه څوله یاره پرې کړي — سپلني ته د اور ډېره تمنا ده[14]

۲۵۹ — که "حنان" له جوره ژاړي عیب نه دئ[15]
د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده — ۱۹۳۲

---

(۱) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور یې. (3) چاپي دېوان: "که تمام عمر قیمت ور کړم ښا یېږي". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه". (6) کمه = کومه. (7) چاپي دېوان: "د رقیب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عیب دئ دا چي کېږي. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سیځي عجبه نه ده". (12) چاپي دېوان: و منزل ته یې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زیست دئ له فریاده". (14) دا بیت په اصل کي نسته. (15) چاپي دېوان: عیب یې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د سترګو و خمار ته فتنه شه ده
و خنجر ته د غمزې دي سینه شه ده(1)

لب یاقوت دي د زړه قوت، غاښ مرغلري
ستا و مخ ته د سکندر خزینه شه ده

که د غاښو منفعل دُر یتیم کړه
ستا د لبو و حیات ته چینه شه ده

زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره
په لوی جنګ کي دا بې زړه ارتینه شه ده

شه تعریف کوې د میو و زاهد ته
و ړانده ته د بلور آئینه شه ده

زړه چي مات شي په خبرو نه رغېږي
دا په دا چي و شیشې ته پینه شه ده

۲۲۰ ستا په تش ماڼي کي دئ قتل "حنان" ۱۹۳۹
نور یې مرګ ته ستا په زړه کي کینه شه ده

د یارۍ یې هسي ګرانه ما شوره ده
چي د عقل په لاس نه راځي کوره ده

د مجاز سمند یې ژر میدان ته رسي
چي خوړلي یې د صبر کروره ده

د خپل یار هجر(2) خوړلئ هسي شان یم
چي ترا وسه مي پر زړه باندي موره ده

ظلم کړه پر ما په خوښ یم، نه پر نورو
ستا جفا زما خواري سره جوړه ده

له هیبته ور ته هیڅ ویلای نه شم
ګڼه کله زما ژبه ګانګوړه ده

زما له مخه و رقیب ته قهر کاندي
په دا خه شو، پوهېدلئ یم دوره ده

۲۲۱ دا جواب د علیخان د غزل و شو(3) ۱۹۴۲
د "حنان" زیار حبطه، تشه لوره ده

چي غونچه وي(4) غوړېدلي هومره ښه ده
یار تر خوله خبر یستلي هومره ښه ده

معامله د عشق سرۍ له پردي باسي
چي په زړه کي وي(5) ساتلي هومره ښه ده

د مخ حُسن دي د خط په راتلو زیات شو
صحیفه چي وي لیکلي هومره ښه ده

توري زلفي سراسر مضمون د کفر
دا نامه چي وي پېچلي هومره ښه ده

سترګي مه بیداروئ د ناز له خوبه
دا فتنه چي وي ځملې(6) هومره ښه ده

سبب د زني یې خط لاندي کړ ډېر ښه شو(7)
دا مېوه چي وي پوښلي هومره ښه ده

۲۲۲ په تعریف د خپل اشنای د حُسن هسي(8) ۱۹۵۳
دا انشاء "حنان" ویلي هومره ښه ده

چي اغوستي یې بیا هسي سره جامه ده
په نظر(9) د سوختن کومه قومه ده

د کړو کتو طاقت یې د چا نه و
اوس ابرو، مژګان و زلفي(10) عمامه ده

هیڅ جواب یې بیا قاصد بیرته را نه ووړ
چي لېږلي مي و یار و ته نامه ده

(١) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا شنای هجر. (3) چاپي دېوان: اصل: "دیارۍ زراعت هیڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخې او "ب" ثخه سم سو. (4) چاپي دېوان: چي غونچه شي (5) چاپي دېوان: کي دي. (6) چاپي دېوان: چي وي نیولې. (7) چاپي دېوان: "سبب د زنې کې د خط پاڼي کړه لاندي". (8) چاپي دېوان:
"په تعریف کي د خپل یار د وصفه هسي". (9) چاپي دېوان: په نظر کښي. (10) زلفې = زلفي یې.

پنځه ورځي ژوند د هر چا غنیمت دئ[1]   له هجرانه پر ما یوم القیامه ده
پر رقیب دي کړه پېرزو د لبو شهد   او تمام عمر[2] زما ځني صومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم[3]   چي مي طمع[4] ستا د لب بوسه طعمه ده

۲۲۳   چي یې ملا تېنګه تړلې ده "حنانه"   ۱۹۶۰
پـه تعریف د سرو قدو ستا خامه ده[5]

د ریا په زهد غره مه شه زاهده   دئ د غاړي طوق دا زهد مقلده[6]
حرموني اولاد کله په ښه کېږي   د ریا عبادت هسي دئ عابده
تا په زړه کښي سل خدایان دي کښېنولي   سجده کاندې و کوم خدای و ته ساجده
په ظاهره د تقوٰی خرقه اغوستې   په باطن کښي تمام ډک د مکائده
مدام جوز لا یجوز وایې عمل نه کړې   تمام عمر له رندانو سره ضده
چي و ما ته دا غلمان د جنت ستا یې   درپوهېږم ګرزوې مي له شاهده

۲۲۴   چي درځي په خوله "حنانه" رښتیا وایه   ۱۹۶۷
د فردا اندېښنه مه کړه له حاسده

اشنایې د دې دنیا څه په کار نه ده   روښنایي د دې برېښنا څه په کار نه ده[7]
چي نې خوري[8]، نه یې نوم ښه، نه د خدای پار وي   دغه هسي استغنا څه په کار نه ده
مچ په سترګو ننوزي چي مخ ورکړې   له بې عقله مدارا څه په کار نه ده
چي یوه نېکي کوي او سل منته   و خسیس ته التجاه څه په کار نه ده
خپل ذاتي جوهر سړي لره په کار دئ   نوم مړانه د آبا څه په کار نه ده
چي دي حق د خدمت نه پېژني ګوره   و هغو ته خمه ملا څه په کار نه ده

۲۲۵   د سپي داړه په سپي منعه ده "حنانه"   ۱۹۷۴
له جاهله ستا دعوا څه په کار نه ده

ستا له میني[9] مي سینه کله خالي ده   چي دا هسي را پېرزو دي ګوشمالي ده
دا غفلت نیولئ زړه به رېز مرېز کړم   ماتېده د زنګ وهلي قلف کلي ده
په رخسار که دي لاله دعوه که څه شو   تل نصیب د صحرا شینو[10] جاهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست   چي مرید د ځان په رنګ که کاملي ده
د درد رېغ مي ستا تر غوږه نه رسېږي   د تور بخت مي ثمره دا کاهلي ده
ستا خدنګ مي پر زړه هسي په ذوق ناست دئ   چي پر تن بېرون حرامه خوشالي ده

۲۲۶   هره چار له خپله وخته سره زېب که   ۱۹۸۱
"حنان" لاس له میني[11] واخیست نوفلي ده

(۱) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځي ژوندون چي غنیمت دئ". (2) چاپي دېوان: په تمام عمر. (3) چاپي دېوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دېوان: د هغه چي ستا. (5) چاپي دېوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دېوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دېوان: له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرويـــو د مـــخ هســـي صـــفايي ده   چـي يـې ورېـ لـه آفتابـه روښـنايي ده(۱)
کـه پـه تـور د تـورو زلفـو تـور شـوم څه شـو   د تـور بخـت لـه تـورو زلفـو آشـنايي ده
لـه هر ښـکلي نـن خيـرات د حُسـن غـواړم   چـي اخيسـتې مـي کاسـه د ګـدايي ده
پــه غــرور د حُســن نــه ګــوري هيچـا تــه   نـه يـوازي يـې لـه مـا بـې پروايـي ده
کـه لـه نـازه چاتـه سـم نـه ګـوري څه شـو   ولـي خـوی د دلبرانـو خـود رايـي ده
په ګلشن کي چي دا خل شي ګلان سوځي   د ګلرخـــو د مـــخ هســـي زېبـــايي ده

۲۲۷ ده ســـختي د زکنـــدن ور تـــه اســـانه ۱۹۸۸
و "حنـــان" تـــه د اشـــنا تـــر جـــدايي ده

زړه عـيش څـه کـه چـي پـه هجـر شـي ميـده   و خفـــه تـــه ګـــلان شـــي لکـــه بېـــده
مـرګ بهتـر تـر زنـدګۍ چـي قـدر نـه وي   ســـر پرېکـــړئ ښــه دئ نــه پـــز بريـــده
لــه صــحبته د خســيس حــذر بايــده دئ   نــيم و ښتــه لــه ديــده منــع کــړي ديــده
تعلـق چـي ګُلـي پـري کـه خـدای تـه رسـي   کـــالي روغ کـــه چـــي(2) اول شـــي بريـــده
ډېـر زخمونـه دي چـي خـاوري يـې ملهـم دئ   نــه رغېـــږي پـــه تـــارو خولـــه دريـــده
هـــر ســـاعت تـــر هغـــه حُســـن قربـــانېږه   چـي يـې زړه در څخـه واخيسـت(3) ناديـده

۲۲۸ د "حنـان" اوښـي کـه درومـي عيـب نـه دئ ۱۹۹۵
زليخـــا د عشـــق لـــه درده څښېـــده

چـي د لمـر پـه شـان دي مـخ و ځليـده   د زرې پـــه دود مـــي زړه و لړزېـــده(۴)
د شـفق لبـان سـهيل پـه غابنـو ونيـو   مګـر سـتا د زنـې سـېب يـې وليـده
ستا د سترګو لـه خجلتـه نـه دئ څه دئ   غـزالان چـي و صـحرا تـه رمېـده
صنوبر سروي دي خيـال د قامـت وکـړ   پــه رفتــار پســي دي نــه ور ســېده
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکـه   کـه دي چـر تـه تـار د زلفـو خرڅېـده
ګلرخـان مـي پـه ژړا هسـي خنـدا کـه   لکـه ګـل چـي پـه بـاران هوسـېده

۲۲۹ د ازل پـــه ورځ روحـــانو ګټـــي وکـــړې ۲۰۰۲
پـــر "حنـــان" دا ســـتا غمونـــه اوربـــده

کـه خبـر وای دغـه سـتا د عشـق لـه منـډه(۵)   مـا بـه کلـه مينـه کـړه پـه هسـي منـډه
کلـه کـړه مـا سرکښـي دا سـتا لـه حُکمـه   چـي ميـده دي کـړم د هجـر پـه کرکنـډه
لا تــر کومــه ســتا لــه جــوره لــه ســتمه   پــر هــر درباندي ويېـرم لکـه کونـډه
پـه دوعـا سـره خپـل مـرګ لـه خدايـه غـواړم(۲)   چـي مـي سـاه شـوه سـتا لـه غمـه را تـه لنډه

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي شپږ بيته ده. تر مقطع وړاندي بيت له بلي نسخې څخه واخيستل سو.
(2) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دېوان: در څخه يووړ. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (۲)چاپي دېوان: "اوس اجل له خدايه غواړم په سل خواسته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

تن پرور کله خبر د عشق په درد دئ — له ډبرو وي فارغه ونه شنډه
چي اوږده وعده د زلفو په خاطر کړم — په دا غم مي شي د عمر رسۍ لنډه

۲۷۰ — په ازل چي يې تقسيم د برخو وکړ — ۲۰۰۹
په نصيب زما "حنان" شوه د عشق ونډه

زړه مي بند هسي په زلفو شو يکباره — چي هرگز نه شي و تای(۱) له يوه تاره(۲)
هيڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه — د پسرلي پر موسم(۳) ببره کړه له ماره
شوخي سترگي وړي بهره له شوخه مخه — طفل نه وزي په تش لاس له گلزاره
ستا د قد نهال د سترگو بادام وکړه — گڼه چا ليدلي سروه ده بار داره
د عقيق د آب په رنگ يې تن معلوم دئ — هره ورځ چي جامه وا غوندي گلناره
خطا بخره ازلي د آدمي ده — دا ميراث ور رسېدلئ دي له پلاره

۲۷۱ — چي دي نه رانيسي دُر خوک په کودري — ۲۰۱۲
ژبه و تړه "حنانه" له گفتاره

الف، قده، لاله خده، گلرخساره — سنبل مويه، عنبر بويه کج رفتاره(۴)
شکر لبه، سيم غبغبه، خوش ادبه — سيم اندامه، غونچه فامه، جفا کاره
آهو چشمه، اندام يشمه، ډک له خشمه — موی کمره، خوش ظفره(۵)، گلعذاره
مشکين خاله، خوش خصاله، د زړه خياله — په قد سمه(۶)، د زړه دمه، وفاداره
ماه جبينه، تن سيمينه، ډک له کينه(۷) — په زړه سخته، زما بخت د لاله زاره
زنخ سېبه، ډک له فريبه، د ښار زيبه(۸) — خوش لقبه پُر غضبه، خوش روز گاره

۲۷۲ — موی ميانه، کج مژگانه، ميم دهانه — ۲۰۲۳
دُر دندانه له "حنانه" شوي بېزاره(۹)

اي مدام د بل په کمه روا داره — نېکي نه کوې بدۍ لره تياره
قدم مه ږده پر عاجزمېږي په ظلم — نه چي دغه پښه دي و منبلي له ماره
هر چي وړي سبا بي راوړي لږ که ډېر دي — دا چي نن يې په ستم اخلي له خواره
کبر مه کوه چي کبر پر خدای ښايي — چي رانده شيطان په دا شو(۱۰) له درباره
تکيه مه کوه پر مال، فرزند بې بخته — که دي مال که فرزندان دي نا به کاره
د اجل صياد طلب دا ستا د روح که — ته طلب د مال اسباب کوې نا کاره(۱۱)

۲۷۳ — که دا پند د "حنان" و نيسې په غوږ کي — ۲۰۳۰
دئ بهتر تر هغه گنج(۱۲) بې شماره

---

(۱) وتای: وتلای. (۲) چاپي ديوان: له دې افساره. (۳) چاپي ديوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي ديوان کي د "ر" د رديف په 24 مخ کي راغلې ده، خو بايد د "هـ" په رديف کي راغلې وای. (۵) چاپي ديوان: خوش نظره.
(۶) چاپي ديوان: فقد سم؟. (۷) چاپي ديوان: ډک له کين، تن سېمين (۸) چاپي ديوان: د باغ زيبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي ديوان: په دا شيطان شو. (۱۱) چاپي ديوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي ديوان: له هغه گنجه.

د صورت نهال رېبي د مرګ اره — لا ترڅو یې د دنیا په مال غره(1)
مل دښمن، غل درپسې بار دئ لوېدلئ — پر دا لار تېرېده ګران، ځان کړه جره
ولې زړه په مال فرزند تړې بې بخته — بې له خدایه دي بل ځای نشته اسره
د تن نخل د اجل بخار پرېباسي — دا نفس لکه اره دوسره
د دغو مېوو حساب به سبا غواړې — دا چې نن خورې سېب، انار و سنتره
ستا له پاره خالق لمر راخېژولئ — ته د ده بندګي نه کوې ذره

۲۷۴ — له حمیده سره آس د شعر نه ځي — ۲۰۳۷
که "حنان" په حرص مځکه کړي پره

که مې سترګي شوې(2) د وینو فواره — خونخور خیال یې بیا را نه غئ دوباره
دُر په غوږ کي د مهرویو هسې زېب که — لکه برېښي په سحر کي سِتاره
تل مې دئ د زړه آرام په اضطراب کي — د طفلانو آرامګاه وي ګهواره
دا زما د سوز نالې اثر پر وکړ(۳) — چې له سنګه ځخه وزي(۴) شراره
چې لاس و خېژي له ځانه آرام مومي — دریاب اچوي مُرده پر کناره
د دلبر له ملاقاته لیري نه ځم — که مې روح او دا زړه یوسي یکباره(۵)

۲۷۵ — چې له خیاله خالي نه شوه د بتانو — ۲۰۴۴
د "حنان" سینه به خود کېده(۶) پاره

مړ شوم زه دا ستا له غمه باور نه کړې نا باوره — آئینه د رخسار راوړه زما و خوله ته برابره
اخله باج له خوبرویانو، د دې عصر له ترکانو — چې په دا زمان کي(۷) واړه ستا رعیت دي دلاوره
اې قاصده د خدای روی دئ، د یار ولې هسې خوی دئ — چې په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره(۹)
قتلوه(۸) رقیبان واړه، خون یې نه دئ در په غاړه — د خنزیر قتل روا دئ په کتاب سره دلبره
اې زړه خوشي هوس کاندې، د دلبر د تورو زلفو — په دا هسې ښامارانو ویسا مه کړه پاړوګره
زړه یوه قطره د وینو زیاته نه ده حیرانېږم — چې چشمه د وینو ولي زما له سترګو ځي یکسره

۲۷۶ — پر مرګي دئ ستا له غمه، یو وار ورشه عیسٰی دمه — ۲۰۵۱
د "حنان" له حاله لږ څه خبر واخله نا خبره

چې ګېسو دي په رخسار کړه را خواره — پر خاطر باندي مي پرېوته تیاره
د امید کښت به مي کله را پخېږي — چې دي ورېبه د ظلم په لاره
د فلک د باغوان لاس د پرېکېدو دئ — پر جهان چې(۱۰) د ببلتون تخم کاره

---

(۱)دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چي زړه و روح مي یووړه یکباره". (۶) چاپي دېوان: به څوکېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کي. (۸) چاپي دېوان: ولي هغه خوی دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه". (۱۰) چې = چي یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده چې يې د زړو د ښکار کوله ... ستر ګو (1) زړه زما اوله وڅاره
که يې و ويني دوزخ ور ته حيران شي ... ستا دغم په لمبو سوي تور سكاره
دغه ستا له ډېره جوره ګلرخساره ... تل مې (۲) ځي له خولې لمبې د تناره

۲۷۷ پر "حنان" باندې به څه رنګه تاخت نه که ۲۰۵۸
رقيبان دي کړه د عيش پر آس سواره

اوري له ګفتاره (۳)................. ... هر طرف.......................
په ګلشن کښې يې نرګس ستر..... ... هر سحر يې ګل سبق وړي له رخساره
چې کفر ته عالم څکوي پو هېږم ... تار د زلفو يې کم نه دئ له زناره
بوی د زلفو چې صباح پر ملکو... ... مشک يې وياسته بالفوره له تا تاره
په لاجوردو د قرآن جدول ښه زېب که ... د مخ حُسن يې په خط شي نمکداره
شوخ بېباکه چې پر هر لوري تاراج که ... دی د زړو په وړو فارغ......

۲۷۸ زه "حنان" تر کمه ځان ځني نګاه کړم ۲۰۶۵
عقل وړي په مړاويو ستر ګو له هوښياره

توري زلفې دي پر مخ نمايي دلبره ... که نوروز دئ (۴) شپه و ورځ شوه برابره
مړ ژوندی دا ستا د ستر ګو په کاته شي ... د بادام شکوفه زېب لري تر بره
د وفا ترک دي له ډېره نازه وکړ ... د سايې ونه خالي وي له ثمره
ستا د مخ حُسن له زلفو مستغني دئ ... و مسلم ته کومک نه شي له کافره
پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم ... دا بلا راغله پر ځای له کومه دره
په تش خيال يې روح له تنه څخه وزي ... دا کاکل نه دئ ضابط مار دئ دوسره (۵)

۲۷۹ چې پتنګ په شپه (۶) ناحق وژني "حنانه" ۲۰۷۲
شمع هم نه پاته کېږي تر سحره

له کمزوري چې څوک شی اخلي په زوره ... ارمان دا دئ چې پيدا نه وای له موره
چې د مار په شان ازار کاندي د خلقو ... د افعي په دود به سر باسي له ګوره (۷)
چې يې باد د مغرورۍ ګرزي په سر کښې ... د حُباب په شان کاسه يې شي نسكوره
ايمان دُر دئ امانت او شيطان غل دئ ... له دې غلو (۸) څخه خپل دُر همېشه ګوره
مدد مه غواړه له چا، که جبرائيل وي ... چې خليل رنګه سالم ووزې له اوره
ولې نه اخلې عبرت په ستر ګو ځير شه ... چې تر تا کشران مړه شوه (۹) په زړه توره

۲۸۰ هر سړی غمخور لري په حادثه کښې ۲۰۷۹
"حنان" بې تا بل څوک نه لري غمخوره (۱۰)

---

(۱) چاپي دېوان: خيال يې. (۲) اصل: چې مې ځي. (۳) خالي ځايونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۶) ب: چې په شپه پتنګ. (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه به وایم ستا د خط له شرو شوره   پر خاطر مې کړه د چین نافه نسکوره
تر قدم لاندي بې[1] زه دواړه لېمه ږدم   د یار خیال چې را ولم د زړه تر کوره
د غمزې غشی یې[2] تېر تر سینه وزي   امان غواړه د پېژۍ لینډۍ له زوره
له ګلرخو مې زړه نه ځي په اسانه   سپلني ژاړي چې لیري شي له اوره
په ناخوالو د رقیب ګرزېده نه کړم   لېوني کله ببرېږي له پېغوره
په دیدن د یار تسکین د مهجور وشي[3]   بل علاج یې نشته، نشته، واروه، ګوره[4]

۲۸۱   که یار غواړې ما سوا له یاره پرېږده   ۲۰۸۲
اې "حنانه" د خپل یار په رضا ښوره

ستا په غم کې[5] ژبه لال شوه له تقریره   پس له دې مې ګذران دئ له تحریره
په یوه نګاه خراب کړم مستو سترګو   اوس مدد غواړم د عقل له تدبیره
امیدوار یې کړم و وصل ته ستا زلفو   چې په شپه کې دعا نه وي بې تأثیره
چې د آه غشی اثر پر سنګدل نه که[6]   آه فریاد که خوشي کاندې بې تدبیره[7]
چې هردم مزرې د هجر ورته ګوري   لا به نه وي د عاشق چهره تغیره
نخچیران د زړونو[8] پرېوات له شوقه   چې یې شَست د غیرت شناخت وکړله تیره[9]

۲۸۲   په دولت کې د ځوانۍ یې رحم بویه   ۲۰۹۳
مین شو پرتا "حنان" په سپینه ږیره

چې حاصل کړې د زړو مراد بدر منیره   ژر په ژر به لکه نمر شي جهان ګیره[10]
د هجران تېغ دې په لاس دئ قتلول کړې   حذر نه کوې له ځوانه نه له پیره
اغیار سخت، ته نازکخوی، رقیب بې شرمه   صبر کړم چې له همه وو شي دلګیره
د بوسې خواست دې د خط په وقت کې بویه   چې په شپه کښې دعا نه وي بې تأثیره
په عالم کښې له عالمه جدا ناست یم   مشغولا مې ده د زړه دا ستا له ویره
ستا بانو د چا په زړه نه دئ ښخ شوئ   نه خلاصېږي هیڅ نخچیر له دغه تیره

۲۸۳   پس له دې "حنان" مجنون بولئ یارانو   ۲۱۰۰
نه خلاصېږي یې د زلفو له ځنځیره

بې تا څه کوم صحرا و بوستان[11] دواړه   په کار نه لرم بهار و خزان دواړه
چې هرځای کښېنم له غمه آرام نه یم[12]   عشق دې یو کړه را ته ښار و بیابان دواړه
ستا د لبو و سرخۍ ته حیرانېږم   چې شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه
حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو   چې لرې په لاس کې تیر و کمان[13] دواړه

---

(۱) بې = به یې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ یې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج یې په جهان کښې نشته وروره". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد کې. (۶) چاپي دېوان: نه کا. (۷) چاپي دېوان: "آه فریاد دې وی له آه بې تاثیره". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پیره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځای چې کښېنم پاځم آرام نه یم". (۱۳) چاپي دېوان: غشی کمان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کږې وروځې توري سترګي سره ګوره   بل څه نه دي بلکې قوس و میزان دواړه(۱)
دا د چا د مخ له شوقه په ګلشن کې   چې ګل څیري کړه لمن و ګریوان دواړه
۲۸۴   د مجاز په عشق کې(۲) حق غواړه "حنانه"
در پسې دي مدام نفس و شیطان دواړه   ۲۱۰۷

له جادو د تورو سترګو(۳) امان غواړه   آبادي د زړه کړي یو ساعت ویجاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته ګوري(۴)   په یوه پښه د باغ سروه ده ولاړه
له خجلته ستا د سترګو په چمن کې(۵)   په خواب تللي دي نرګس و شهلا واړه
چې هر دم یې زړه ګندم دا پاره کېږي   دا سینه مې(۶) له ګندلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که(۷)   د آهو چې کاته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا موند شي   مرغلري بې دریابه نشته ژاړه
۲۸۵   د هجران مرض "حنان" له واکه ویوست(۸)
ورته راوړئ د اشنای د ژبې لاړه   ۲۱۱۴

دا دنیا و مافیها چې وینې واړه   ثبات نه لري هرګز مه پسې ژاړه
(وَ اِذَا حَکَمْتُم بَیْنَ النَّاسِ) واروه   حق باطل سره جدا کړه مه یې نغاړه
مداماً(۹) چې لکه باز غوښې د قام خوري   عاقبت به شي بندي په پښو په غاړه
جوړوې نوي قصرونه خبر نه یې   نن سبا دي ابادي وینم ویجاړه
فکر وکړه. وخت کوتاه دئ وبه لوېږي   د دنیا پر لانده پاڼ باندي ولاړه
مور و پلار عزیز په هیچا دي ښه نشته   لوند دئ حلق د هر سړي په خپله لاړه
۲۸۶   شپه و ورځ پسې ژړا کوه "حنانه"
د همزولو قافله در څخه ولاړه   ۲۱۲۱

وایه نه شي و بېغم ته غم د زړه   څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه(۱۰)
ما سوا مې له خاطره کل بېرون کړه   چې مې خیال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مې پښې زخمي د عشق په لار کې   چې ایښوو به مې هر ځای قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ   په تدبیر نه نیوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي   و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قیامته به پر پښو باندي سم نه شي   چې(۱۱) و هلئ وي په زوره دم د زړه
۲۸۷   چې جفا له ترکو وینې پسې ځغلي
نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه   ۲۱۲۸

---

(۱) اصل: "په یوه ځای کي آهو او کمان دواړه".(۲) چاپي دیوان: د مجاز له میني. (۳) چاپي دیوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي دیوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دیوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي دیوان: دا سینه هم.
(۷) چاپي دیوان: نو نور څه که (۸) چاپي دیوان: حنان له برمه پرې یوست. (۹) چاپي دیوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.
(۱۱) چې = چې یې.

هغه ورځ چې ستا په عشق مې ابتداء کړه ... ترکه مالـه ځانه خپله مدعا کړه
د قلم په دود مې توري وینې قی کړې ... هغه شپه چې مې دا ستا د خط انشاء کړه
تر قاصد دي جاربدم و پېژاند نه شو ... چې راتئ و تا تې[1] مخ و ما تې شا کړه
تر پخوا چې مې ښادي کړه ستا د وصل ... اوس هغه پخوا کرده فلک را بیا کړه
بې عرضې د هجران هسي رنګ[2] ضعیف کړم ... چې ناله مې ستا و لوري ته عصا کړه
ته لري زګوة د حُسن زه حقدار[3] ... ستا د حُسن دروېزه کوم څه راکړه

۲۸۸ د رقیب د پند پومبه دي وه په غوږ کي ... چې "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه ۲۱۳۵

نقاب واخله یو وار مخ لکه آفتاب کړه ... باغ ته ورشه په دیدن ګلان سېراب کړه
و طرف ته د باغ وګوره سیاه چشمه ... په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه
لکه خوار کړم هجر هو مره وصل غوارم ... د هجران ورځې له ما سره حساب کړه
نېکنامي را څخه تللې ده بدنام یو ... اې ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه
ستا له غمه په خپل عمر یم موږ شوئ ... د غضب[4] تېغ مې په وینو کي خضاب کړه
په مجلس کي چې زاهد ده یار ساقي وي ... د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹ په مجلس کي چې د یار مې خوري "حنانه" ... که شي پېښ[5] د فرشتې وزر کباب کړه ۲۱۴۲

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه ... تنګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه
جوش د ګل نزدې شو وخت د پیالې راغئ ... خار په سترګو کي د غم او د حسرت کړه
د ګلزار سیل د مې تر نشه زیات دئ[6] ... د زړه جام دي پور په میو د نګهت کړه
ښادي راغله استقبال له یې دروه ... عیش مېلمه دئ یو څو ورځې یې عزت کړه
وخت د ګل و د پیالې د صراحي دئ ... ته هم و نیسه پیاله ځان فراغت کړه
زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه ... دا څو ورځې له غمو ځان په راحت کړه[7]

۲۹۰ بلبل موړ د ګل په دید شو اې ګلرخه ... "حنان" هم او به د لبو په شربت کړه ۲۱۴۹

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه ... ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه[8]
تمام عمر به شېرین در باندي تېر شي ... د مچې په دود مدام کښت د ګلزار کړه
چې ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم ... ته هم توی د ندامت او ښې سهار کړه
که د حشر په عرصه کي امان غواړې ... دلته ځان خلاص د دنیا له خس و خار کړه

---

(۱) و تا تې = و تا ته یې، و ما تې = و ما ته یې. (۲) اصل: هسي ضعیف کړم. (۳) چاپي دېوان: "چې مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګۍ دئ". (۴) چاپي دېوان: د غب غب تېغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۲) چاپي دېوان: "د ګلزار وصال تر مې تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قيامت د ترازو کانی کم نه دئ   ملامتو لره دلته ځان تيار کړه
غنيمت دئ دا شو ورځي چي ژوندی يې   توښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱ چي شفيع د هر عاصي دئ په محشر کي
اې "حنانه" ځان يې خاوري د دربار کړه ۲۱۵۲

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه   له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه[1]
د ققنس مرغه له حاله احوال نيسه   ځاله خرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواږه د عاشقانو څه قوت شو   د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود عادت د عاشقانو سرورکړه شو   زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که   ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله يې ګوره څه دولت شو   خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲ هره خوا آه و فغان د رنځورانو
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه ۲۱۲۳

د ګلرخو وصلت غواړي[2] جستجوی کړه   د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی ميانو د آغوش کړې   په غمو بې ځان باريک په شان د موی کړه
که ديدن د مهرويانو دي مطلب وي   د زانو آئينه مخ ته روبروی کړه
د يار خيال چي راولي د زړه تر کوره   په قدم کي يې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان يې ټولوې د هوس وړکي   له اوله دغه زړه[3] مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کي غواړې واړه پربږده   بې له دې چي د ګلرخو[4] ګفتګوی کړه

۲۹۳ عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه"
لکه زلفي د نګار تواضع خوی کړه ۲۱۷۰

که دي زلفي اسيران لري تازه   ته هم څه دلبري کړه په اندازه[5]
ګرزېده د سترګو بويه غافل مه شه   هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه   چي له تارې[6] وي د زلفو شېرازه
فرق لري ګويا خاموش لبان په عشق کي   بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښيار له مرګه نه بېربږي څه شو   زندګي د يوې ساه ده خميازه
چي مدام له قيده وزي لېوني دئ   په صحرا کي نه تړې څوک دروازه

۲۹۴ د "حنان" تر قلم بيا شکري اوري
چي بيان يې کړه د عشق انشاء تازه ۲۱۷۷

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: غواړه. (3) چاپي دېوان: خراب زړه. (4) چاپي دېوان: بې له دې چي له معشوقه. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) له تارې = له تاره يې.

لــه خوبــانو ســره مــه کــړه اســتهزه — مــه لــه دوي ســره د بحــث آس تېــزه(1)
لمر چي ګرزي کور په کور کچکول په لاس کي — دا کـــوي د دوی د حُســـن د رو بېـــزه
و کتــو تــه يــې د ســترګو حيرانېــږم — چــي مــې(۲) کــل هڅونــه کــړه رېــزه رېــزه
د خط زغره، د نــاز آس، د وروځــو تــُوره — جنــګ تــې(۳) واخسته پــه کــين د قــد نېــزه
په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع — پـــر دفتـــر د جمـــال کـــړې جـــائزه
پــه ديــدن مــي زړه پــاره شــو نــه رغېــږي — زخـــم لا خرابـــوي المـــاس رېـــزه

۲۹۵ سـخندان چـي واروي سـتا شـعر "حنانـه" ۲۱۸۴
بــې تکليفــه بــې(۴) د غــوږ کــړي آوېــزه

لــه خوبــانو ســره مــه کــړه اســتهزه — مــه لــه دوی ســره د بحــث آس تېــزه(۵)
خوبرويان که ناز کوي بې ځايه نه دئ — بـــې نمکـــه طعـــام نـــه لـــري مـــزه
چي وفا غـواړې پـه عشـق مجـازي کـي — د بادرنــګ لــه بــوټي غــواړې خربــوزه
دا مــي نــه درلــود د يــار د وصــل قــدر — چــي هجــران مــي کــړه هڅونــه را رېــزه
د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه — کــه هرڅــو خــورم د وصــال د قنــد کــوزه
دا لــه خيالــه د ګلرخــو نــه دئ څــه دئ — چــي لېمــه مــي شــوه پــه وينــو کــي بــوزه

۲۹۶ څه کوښښ کوې د قتل په اسباب کي ۲۱۹۱
د "حنـان" د مـرګ کـافي ده سـتا غمـزه

تنهـــا نـــه يـــم زه بـــې آب د زړه لـــه لاســـه — عالمونـــه دي خـــراب د زړه لـــه لاســـه
پــه دفتــر کــي بــه ځــای نــه شــي(۶) کــه يــې کــاږې — چــي ګيلــې کــړم درحســاب د زړه لــه لاســه
چيرتــه و وينــي يــو مــخ پســي مــي بيــايي — پــر بســتر نــه کېــږي خــواب د زړه لــه لاســه
پـــه اميـــد د نمکـــين دلبـــر مـــدام يـــم — د هجـــران پـــه اور کبـــاب د زړه لـــه لاســـه
پــه کوڅــه د بــدنامۍ کــي چــي يــې ګــډ کــړم — راتـــه شـــوئ دا خطـــاب د زړه لـــه لاســـه
زه دلـــې دی پـــه کوڅـــه کـــي د يـــار ګـــرزي — يـــم هرګـــوره پـــه عـــذاب د زړه لـــه لاســـه

۲۹۷ بــل څــه نــه دي زه "حنــان" چــي مــدام ســوځم ۲۱۹۸
د هجـــران د اور پـــه تـــاب د زړه لـــه لاســـه

پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تراوسه — دا ســبزه پــر دا صــحرا نشــته تــر اوســه
پــه مــاتم د خــط يــې زلفــي نــه دي سکښــتي — پــر ســپين مــخ يــې لا غوغــا نشــته تــر اوســه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل څخه را نقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي يې.
(۳) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکينۍ غزلي سره يو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۶) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځايېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخ لمر یې لا خط نه دئ تاریک کړئ — دا تیاره پر دا روښنا نشته تراوسه
مشق د قید یې[1] په مکتب کې د خط کم دئ — پر کاغذ یې دا انشاء نشته تراوسه
هر رنګ سترګې یې و مخ ته دي حیراني — پر آئینه یې لا هوا نشته تراوسه[۲]
دا د مخ ګلشن یې هسې رنګ تازه دئ — د ریحان د ګل ګیاه نشته تراوسه[۳]
پر مهتاب یې لا هاله له خطه نشته — احاطه پر قمر ستا نشته تراوسه[۴]
باد د خط ځراغ د خط نه دئ ګل کړئ — له دې شپې یې لا پروا نشته تراوسه[۵]

۲۹۸ — زړه به کله ځني پرې زما "حنان" شي — ۲۲۰۷
پر سپین مخ یې خط پیدا نشته تراوسه[۶]

د یار د زلفو نسیمه راشه — مشک عنبر دي راباندې پاشه[۷]
خاورې د یار د قدم را واخله — زما په سترګو کې توتیا شه[۸]
د زړه غونچه مې په تا خلاصېږي — بې تا نه مرمه زما بقا شه
تن فرح مومي ستا له قدمه — مومیايي د ماتو اعضا شه
د هجر درد یم رېزمرېز کړئ — د دغه درد مې ته مسیحا شه
رقیبه راشه چې سوله وکړو — جنت دې ستا وي، کوځه یې زما شه

۲۹۹ — پر وخت د بوس یې حیا مانع شوه[۹] — ۲۲۱۴
"حنان" یې جار تر نازو ادا شه

سرو قده موی میانه راشه راشه[۱۰] — د رنځورو زړو درمانه راشه راشه
چې طوطیان دي منتظر دي و ګفتار ته — تر طوطي شیرین زبانه راشه راشه
چې دي زلفي لکه جیم پر ملاکړي دي — خوش اندامه میم دهانه راشه راشه
چې مخموره له شرابو برايي شوې[۱۱] — هیڅ خبر نه یې له ځانه راشه راشه
د عاشق زړه په خدنګ د بانو ولې — شَست دې صاف ابرو کمانه راشه راشه
په دا عصر کښې دي سیال د حُسن نشته — له کشمیره تر ایرانه راشه راشه

---

(۱) چاپي دېوان: مشق د کید. (۲) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (۳) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (۴) - (۵) دا دوه بیته بیا په اصل کې نسته. (۶) د چاپي دېوان مقطع د وزن په لحاظ بابېز وه ځکه مې حاشیې ته را نقل کړه:

لار د رحم لا خط نه ده تر سر ببولې — له حنانه چې و فا نسته تراوسه

(۷) چاپي دېوان:

د یار د خواوی نسیمه راشه — مشک و عنبر دي را باندې پاشه

(۸) چاپي دېوان:

د قدم خاورې دې بولم یاره — زما په بستر کې ژر توتیا شه

(۹) چاپي دېوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ. (۱۱) ب: برائې ئې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰۰ بلبلان د ګل پر مخ باندي چغېږي ۲۲۲۱
بې تا ګونګ شوم تر "حنانه" راشه راشه

په ژوندون يو وار له عقله بېګانه شه — نور ورځه له هغه ياره هم خانه شه[1]
بارګاه يې د دويي له نقشه خلاص دئ — غواړې هلته ورسېږې يګانه شه
د عشق لار رهبري نه غواړي له عقله — که عاشق يې هنر پرېږده دېوانه شه
رند عاشق لره بهتر تر عاشق نشته — عشق کوه له خپل ځانه بېګانه شه
هسي نه وايم چي تل په دغه رنګ شه — ګاه بلبل شه د چمن، ګاه پروانه شه
د دنيا طالب انثی عقبا خنثی دئ — ته طلب د دواړو پرېږده مردانه شه

۳۰۱ د دنيا حب سر د کل خطا "حنانه" ۲۲۲۸
ځني واخله لاس، طالب د جانانه شه

خيال دي يو وئ[2] په تاراج له ما دلرېشه — دا د صبر متاع کمه وه که بېشه
له شوخی دي د دوو سترګو څه فرياد کړم — د تقوا خرقه يې وکښه له درويشه
زما په باب د عشق خواري ده اې ناصحه — دا د پند خرخی دي بس که[3] مه يې ورېشه
له رقيبه څخه نېک خلقت محال دئ — له زنبوره څه فايده ده بې له نېشه
مخ دي و ياسته د خط په محصلانو — صد ساله شيخان يوه ګړی له کېشه
خبر نه يم چي په عشق کي وړاندي څه دي — نری لار کړه ناليدلي خدای را پېشه

۳۰۲ اي "حنانه" صبر وکړه مراد به مومي ۲۲۳۵
د فلک ژرنده په وار ده پس و پېشه

د مخ ګل لره دئ تل خزان له خطه — دي کښتی ته رسي دا توپان له خطه[4]
پر تېر شوي کار لاس نه رسېږي ځکه — نوخطان دي[5] همېشه پښېمان له خطه
د ګل پاڼي په خار کله خرابېږي — لکه مخ د هر ګلرخ ويران له خطه
په سل جوره يې د حُسن ملک خراب کړ — نه مي و په زړه کي دا ګُمان له خطه
لکه بد خط چي پر ښه کاغذ رقم که — و ښه مخ ته هسي رسي[6] زيان له خطه
چي شکرو د بوسي ارزاني وکړه — د مخ ښهر ته راځي کاروان له خطه

۳۰۳ که يې سل خاره د خط په صورت خرخ شي[7] ۲۲۴۲
ګرزولای نه شي مخ "حنان" له خطه

يو دي نه وړه شم له ځانه درېغه درېغه[8] — هيڅ تو ښه له دي جهانه درېغه درېغه

---

(1) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (2) چاپي ديوان: يوور. (۳) چاپي ديوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي ديوان کي د "ط" په رديف کي راغلې ده. (۵) چاپي ديوان: خوبرويان دي. (۶) چاپي ديوان: هسي رسي. (۷) چاپي ديوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه دريغ.

له بازاره د دنيا دي څه يو نه وړه | هير له زيانه له نقصانه درېغه درېغه
وادي نه خيسته دوا له دې بازاره | هسې ولاړې بې درمانه درېغه درېغه
د سفر د توښې زېرمه يو څو ورځې | وکړه وخت دي دئ نادانه درېغه درېغه
چي فردا دي(1) نامه درکاندي په لاس کښې | ستا کاغذ ډک له عصيانه درېغه درېغه
چې پله دې د گناه هورې درنه شې | فکر نه کړې له مېزانه درېغه درېغه

٣٠٤ پـه دنيا کښې دي عمل د ښو و نه کړ
خالي لاس ولاړې "حنانه" درېغه درېغه ٢٢٤٩

چې غمزه وکرشمه ناز دلربا که | توري سترگي يې په کښه(٢) د زړو بلا که
توري زلفې په درازي د خضر عمر | او لبان دي(٣) د مسيح د درد دوا که
باريکى ته يې د ملا وېښته حيران دي | تنگه خوله يې پر غونچه باندي خندا که
يو کاږه کاته يې دواړه گونه ارزي | چې نظر د سترگو يو وار تر قفا که
مرجان زړه له وينو ډک دئ(۴) ستا له لبو | خجالت دي له غاښو دُر يکتا که
له خدا ستا د مړاوو سترگو(۵) صحت غواړي | چې نرگس عصا په لاس ولاړ دوعا که

٣٠٥ نه کړي ضبط د خولې بلبل پر وخت د گلو
دغه ستا د مخ ليدو(٦) "حنان" گويا که ٢٢٥٧

هيڅوک نه که هغه کار چي خداى رضا که(٧) | د قرآن تعظيم د پاره د طلاکه
دا اطلس چې پر مکه دئ غوړولئ(٨) | که په دبر کښې وي هلته اقتدا که
د جبريل له سره وړي بگړى د عقل | له غروره و کلام الله ته شاکه
هر عالم چې له اميره سره کښېني | ناروا له خوشامده وردوا که
گداى نه پرېږدي د خداى پر لاري باندي | و غني ته تواضع په خمه ملا که
و خپل عيب ته يې فهم نه وي چي زه څه کړم | شې ببغمه چې د بل عيب رسوا که

٣٠٦ د قرآن سماع واجبه ده "حنانه"
غوږ پرې نه نيسې، غزلو ته هوا که ٢٢٧٣

بېلتانه دي هسي و يستم له واکه | چي وهي مي هرمېږى و مچ بېباکه
لياقت زما د سر کله شته هومره | چي وصلت غواړي مدام ستا له فتراکه
ستا د حُسن اوازه خط کړه بلنده | شعله پورته شوه د اور له دې خاشاکه
چې يې ستا په جدايي و ازمويلم | د فلک به(٩) اوس چاودلي وي تناکه
سره لاله به مي له قبره څخه زېږي | که مي يو وار يار(١٠) گُذر وکړ له خاکه

(١) ب: چي صبا دي. (2) چاپي ديوان: توري سترگي په وکښه. (٣) چاپي ديوان:او لبان يې. (۴) چاپي ديوان: ډک شو. (5) چاپي ديوان: د مړو سترگو. (٦) چاپي ديوان: دغه ستا د رخسار ديد. (٧) کَ. (٨) ب: ... چي پر کعبه دي غوړېدلى. (٩) چاپي ديوان: د اسمان به. (١٠) چاپي ديوان: که مي يار يو وار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې(۱۱) هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي هسي شان مي زړه و تلئ دئ لــه واکــه
۳۰۷ خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کین تــه
اې "حنانــه" څــه ګیلــه کــړې لــه افلاکــه ۲۲۷۰

ســپړېدو و تــه چــي قصــد دا دلفرېــب کــه لــه هوســه ورتــه خــلاص کوګــل رکېــب کــه
زما خوبن دا ستا کاته دي ستا تر سترګو(1) بــادام کلــه د بــادام د ګلــو زېــب کــه
زه پــه دا لــه قصــده(۲) مــرم خــدای را خبــر دئ چــي د یــار د زني خونــد څــه لــره(۳) ســبب کــه
د عاشــق لــه ســاړه آهــه حــذر بویــه آینــي لــره پیــدا نفــس آســېب کــه
لــه بدرنګــه بــد کارونــه عیــب نــه دئ لــه ښــه مخــه ســره ښــه خویــو نــه زېــب کــه
پــه بهانــه د بېمــارۍ یــې زړونــه یــووړه دا ستا سترګې(۴) عجب مکر عجب فرېب کــه
۳۰۸ چــي د وخــت بتــان ښایســت پــه زرو پلــوري
دا "حنــان" دي دواړه لاس پــه خــالي جېــب کــه ۲۲۷۷

کــه فلــک لــري چشــمه د مهتــاب ډکــه مــا نــوش کــړې ده پیالــه د شــراب ډکــه(۵)
ګیلــه مــه کــوه لــه مســتو ســترګو ولــي تــل لــه قهــره وي ســینه د قصــاب ډکــه
چي خاکي جسم فــاني کــه وصلت مومي خرابــه خونــه وي تــل پــه آفتــاب ډکــه
خلاصېده لــه مرګــه نشــته پــه هېــڅ طــور کــه د ژونــد کوټــه دي کــړې پــه اسباب ډکــه
لــه ازلــه چــي جــام تــش وي ســعیَ څــه ده پــه مــوج کلــه شــي کاســه د حُبــاب ډکــه
لـــــــه ...(۲) نشـــــــته د بـــــــد بختو پــه دریــاب نــه شــوه کاســه د ...(۷) ډکــه
۳۰۹ هــیڅ پو ښتنه مغــرور یــار بانــدي و نــه کــړه
چــي ســینه شــوه د "حنــان" پــه خونــاب ډکــه ۲۲۸۴

په هر زړه کښې چي د عشق خویونه(۸) لار که هغــه هــر کلــه لــه مــا ســوا انکــار کــه
د نیــوو قــوت د بــازوي پــه پنجــه کښــي ښــه مژګــان د ســترګو ژر پــه زړه کښــي کــار کــه
دا خــام طمع زړه پــه سترګو پســې دورمــي(۹) طفــل زغلــي پــه آهــو پســې تلــوار کــه
زړه مــي یــوو ســترګو د زلفــو بــې مــدده هنرمنــد صــیاد بــې دامــه نیــو د ښــکار کــه
ســترګې نــه خېــژي هرګــز لــه خپلــه خطــه لکــه چــر تــه د آهــو حصــار پــه تــار کــه
لـــه بســـتره مـــي د نمـــر ګـــلان را زېـــږي چي په خوب کښي را ښکاره مخ ګلعُذار که
۳۱۰ کــه یې خیال د سرو قد ورشي په خوا کښي
دا "حنــان" بــې پــای انــداز کــل قنــدهار کــه ۲۲۹۱

چي مي زړه کباب د مخ پــه اور دلبــر کــه د عشق شور مي نمکدان کاسه د سر که

---

(۱) چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنګه. (۴) چاپي دېوان: دا سترګي.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) - (۷) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به بې. (۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چــي لــه رمــه د آهــو يــي ګهــواره ده ــ هغــه طفــل څــه آرام زمــا پــه بســتر کــه
ما وې حال بې(۱۰) د بیمارو سترګو کاږم ــ د بیمــار د رګ طــپش تــار د مسـطر کــه
هنرمنــد تــه لــه هنــره خطــر(۱۱) رســي ــ د صــدف کښــتی تو پان آب د ګــوهر کــه
څه حاجت ستا بانوګــان(۱)لــري پــه زړه کــي ــ چــي محــراب تــه د ابرويــو تــل نظر کــه
کــه د مــات لښــکر امیــد د ظفــر نشــته ــ مات مژګان يې لا د زړونو ښکار بېشتر که(۲)

۳۱۱ پــه صــندلو ســر درد وايــي ورکېــږي ــ صندلي رنګ د "حنان" زيات درد سر که ۲۲۹۸

د ګلرخــو لــه قربتــه څــوک پرهېــز کــه ــ لــه ځراغــه پروانــه کلــه ګرېــز کــه
د ديـدن طاقـت يـي هيڅـا څخـه نشـته(۳) ــ چي پـه نـاز د تـورو سترګو خنجر تېز که
لا يــې ســترګې د صــياد نــه وي ليــدلي ــ د هجران قصاب يې غوښې ريز مرېز که
چي پـه سِرِ د جهـان پـوه شـو هغـه ژر ولاړ ــ لـه مکتبـه طفـل ځي(۴) چي سبق تېز که
ضــرر رســي لــه هــم جنســه پــه دا عصــر ــ ښيښـه ګـوره چي لـه سنګه ډېر پرهېز که
د ګلرخــو پــه ديــدن عاشــق ګويــا شــي ــ د ګلانــو پــه موســم کــي بلبــل ريــز کــه

۳۱۲ کــې(۵) د لبــو و بوســې تــه نــه رســېږي ــ اي "حنانــه" تــور کاکــل يــې دســتاويز کــه ۲۳۰۵

کـوم ګلـرخ دئ چـي بيـا سـيل د چمـن کـه ــ چي بلبل پـه ذوق و شوق هسي ګفتن که
کې(۶) د لبو د شـهيد خاوره مـار وخوري ــ د حيــات اوبــه بــه تــويي لــه دهــن کــه
خپلي سترګي يې و خط تـه دي حيراني ــ کــه آهــو دئ پــه ســبزه کــي چريــدن کــه
تــوري زلفــي(۷) يــې بــاج اخلــي لــه ســنبلو ــ دغـه سپين رخسـار يې نـاز پرنسـترن کـه
کوم شوخ چشم نن پـه سيل د صحرا ځي ــ چــي آهــو تــر پخــوا مشــق د رميــدن کــه
کــه شــاهان تــاراجوي پــه زور ملکونــه ــ خوبرويان د زړو تاراج(۸) پـه ښـه سخن که

۳۱۳ څـه تعريـف(۹) د هغـو غاښـو کـړې "حنانـه" ــ مســـخرې مـــدام پـــه دُرو د عـــدن کـــه ۲۳۱۲

چي د نـاز پـر آس جولان هغـه پادشاه که ــ هغــه څــوک دئ چــي جلــب د آه نګــاه کــه
د ګلرخــو قربــت مــومي غونچــه طــوره ــ د زړه وينــي چــي غــذا ســبا بېګــاه کــه
نصيحت د چا پـه کـار نـه دئ پـه عشق کي ــ جاهــل پيــر مريــد يــوه ګــړۍ ګمــراه کــه
چي دښمن شي(۱۰) ملايم احتيـاط بويـه ــ پــه نرمــۍ اوبــه د لانــدي، کــار د کــاه کــه
خپلـه غېـږ چـي خـالي وينـم ژړا راشـي ــ پـه هغـه دم چي هالـه پـه غېـږ کـي مـاه کـه

---

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چي د ديد طاقت يې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۶) کې = که يې. (۷) اصل: توري سترګي.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چي تعريف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: پهصفت؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال دي قتل کړم په صف[۱۱] د بانړو گانو — د پادشه له مخه جنګ واړه سپاه که

۳۱۴ هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي "حنانه"
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه که ۲۳۱۹

له غروره چې و لوړه[۱] ته خاته که — عاقبت به له دې لوړې پرېواته که

له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ — پتنګ پته خوله[۲] په اور کې الواته که

چې دې خیال را څخه ولاړ شي[۳] په هغه دم — روح رخصت له تنه[۴] وغواړي واته که

په یوه نظر مې زړه پاره پاره کړې[۵] — د تېرو تورو ګزار د یار کاته که

د فردوس د ګلو بوی مې په دماغ شي — چې دې خیال زما و لوري ته راته که

د دراز عمر له ونې مېوه وخوري — هر عاشق چې د معشوق[۶] د زړه ساته که

۳۱۵ ګمان مه کړه څو یې سر وي په تن پوري
چې "حنان" به ستا له دره جار واته که ۲۳۲۶

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که — مخ دي کور[۷] د آئینې پرې خانه که

چې دي خیال د خط وخال ساتم په زړه کې — عاقبت به مې له عقله بېګانه که

بیا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو — مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که

چې توسن د هوا میل که و تاخت ته — ژر بې[۸] سم پر لار د هجر تا زیانه که

چې زاهد یې د دیدن طاقت را نه وړ — په اوراد یې ځان مشغول کړ بهانه که

چې د تنګې خولې یې خیال و چاته پېښ شي[۹] — ځنې پاته صومعه و بُتخانه که

۳۱۶ څه غرور کړې د دنیا په سرای "حنانه"
یو ساعت به یې فلک درویرانه که ۲۳۳۳

څو عاشق د مینې اور لکه دود نه که — د رقیب مخ به تر هغه کبود نه که[۱۰]

هسې رنځ دئ د عشق رنځ ورڅه طبیبه — په معجون د افلاطون هم بهبود نه که

هردم کېږي له عاشقه هسې چاري — چې په درست عمر یې ګبر و جهود نه که

نور به څه طمع د مهر کړې له ښکلو — چې پر زړه اثر اوراد و درود نه که

بې محله باران نفعه د کښت نه وي — په پیرۍ د ندامت اوښې سود نه که

هر چې خدای که هغه کېږي، هیڅ سړی به — قسمتونه د چا بود و نابود نه که

۳۱۷ مخامخ چې خپل اشنای ورسره ناست وي
"حنان" میل د رکوع و سجود نه که ۲۳۴۰

---

(۱)چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په یوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چي د عاشق. (۷) اصل: مخ دي اور. (۸) ژربې=ژر به یې. (۹) چاپي دېوان: "خیال چي پېښ شي ستا د تنګي خولې و چاته".(۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: چي کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښنو.

هغه ثوک چې د ګلرخ هواداري که — له چشمانو دي د وینو رود جاري که

و نخجیر ته د خپل زړه په دا حیران یم — چې کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري که

حذر بویه له نیم خوابو سترګو ولي — له غلافه کښه(۱۲) د تېغ زخم کاري که

د باڼو خنجر د قد نېزه خط زغره — سپور د ناز پر آس د قتل تیاري که

و دا مکر تې(1) د سترګو حیرانېږم — چې د زړونو لوټول په بېماري که

په اول قدم دي سر ورته پېشکش که — هر سړی چې د ښه مخ خریداري که

۳۱۸ — چې د عصر بتان حُسن په زر پلوري
دا "حنان" دي اول خوښه بېزاري که(۲) — ۲۳۴۷

ثوک چې مینه په راستي که — ژر په لاس د عشق هستي که

هغه کار غني کړای نه شي — چې عاشق یې په نېستي که

د عشق ځای معین نه دئ — مسلمان بُت پرستي که

د عشق بوی چې په د ماغ شي — تر بار لاندي اوښ مستي که

چې د عشق سواره پر راشي — نور(۳) د عقل آس سُستي که

ثوک د عشق بې هستۍ مه کړې(۴) — د مېړه کار تنګدستي که

۳۱۹ — "حنان" عشق له واکه(۵) ویوست
چې رضا یې په پستي که — ۲۳۵۴

ابرو خم مژګان خدنګه — بری ثوک وړي ستا له جنګه(۶)

تر اورنګ یې دماغ لوړ شي — چې یې کښېنې ته له ځنګه

په مزاج دي نه پوهېږم — له مخ ګله په زړه سنګه

بوسه را د خط په وخت کي — چې نوش کړم پیاله له بنګه

که یې اخلې تاته ښایي — باج د حُسن له فرنګه

له غیرته ستا د خولې شوه — غونچه هسې په زړه تنګه

۳۲۰ — د عشق خوی "حنانه" زده کړه
په سکوت کي له پتنګه — ۲۳۶۱

بری ثوک وړي ستا د دوو سترګو له جنګه — هر باڼو دي تېز ویشته که له خدنګه(۷)

ما د زړه ښیښه د طفل په لاس ورکړه — کې(۸) ساتي کې په عتاب ولي له سنګه

په آرزو کي د وصال د کوم ګلرخ دئ — چې مي مځکه شوه په اوښو لاله رنګه

پر خاطر مي هومره پروت د غم غبار دئ — چې آئینه مي شي په دید ډکه له رنګه

دا یې ستا خوله و لیدله په ګلشن کي — له دا غمه چې غونچه شوه په زړه تنګه

و صحرا تې(۹) سترګو څه حیراني ورکړه — چې آهو یې وحشت نه خوري له پلنګه

---

(۱) تې = ته یې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوښ په بېزاري که".(۳) چاپي دېوان: ژر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۶) - (۷) دا دواړه غزلې په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که یې. (۹) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ ۲۳۷۸
"حنان" و یوست ستا ستم له نام و ننګه

د هجران سپرو دي هسې کړم پایماله — چې فارغ یې کړم د عیش له وصاله[۱]
زړه مې ستا له لاسه هر ساعت خراب دئ — لکه وکه په مکتب کې مرغه ځاله
خپلې سترګې حظ له خپله خطه اخلي — غزاله وي په سبزه سره خوشاله
له ساده مخه طمع د بوسې مه کړه — هلته خواست کوه چې خط شي دوه مثقاله
تر سینې یې زړه معلوم په نزاکت دئ — لکه کانې جلوه که له آب زلاله[۲]
که هر څومې در ته کړې زارۍ جګیّه[۳] — خلاص دي نه کړم د رقیب د بو له[۴] جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار "حنانه" ۲۳۷۵
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله — ماتوم توبه د میو په پیاله[۵]
صبحدم د ګل ګرېبان پاره پاره که — راشه ګوره د بلبل آه و ناله
عقل و هوښ صبر و ارام له سړي یوسي — خدا پر چا مه کړې د ترکو حواله
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که — په سبزه کښې ارام کاندي غزاله
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې ښکارېږي — په پیاله کښې د لاله لکه ژاله
فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه — دغه زه یم چې څکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښې حیران یم ۲۳۸۲
چې "حنان" یې هم شیدا کړ هم واله

زه به واورم ستا له مخه څخه کله[۶] — د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله
فکرمه کوه د یار د ملا په خیال کې — سودایي به شې په دا کې ځغله ځغله
مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسې[۷] — د ابرو لېنده تر غوږه و څکوله
زه و یار لکه دوې سترګې همسایه یو — یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله
دا کړېږي له کاږه بخته را رسېږي — چې مدام زما یوه ده ستا پر بله[۸]
لکه خس د سېلاب[۹] خلاص له ګمراهۍ یم — پر اوږو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي[۱۰] ۲۳۸۹
چې په مرګ ولاړ شي[۱۱] "حنان" رنګه بلبله

---

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومې در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (۶) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو ځکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به تول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چې صبر ناست د زړه پر سرو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سرو لبو(۱۲) د خط لیکه ربنتیا راغله
که له چینه بدخشان ته(۱۳) سودا راغله

په امید د وصل صبر پر زړه ناست و(۱۴)
ژر ولاړ شو چې د هجر تنا راغله

ولي نه ژاړم له دې غمه سرې سترګي
چې د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله(1) درته کوله له رقیبه
نه پوهېږم چي پر څه دي خندا راغله

ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ
کړئ آمین(۲) پر خوله عجبه وینا راغله

ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ
ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵
د ازل قاسم چي وېش کاوه د برخو
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله(۳)
۲۳۹۲

چي مي ستا د مخ د ګل هوا کوله(۴)
بلبلانو مي پر سر زمزمه کړله

په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که
لکه زېب صحیفه وکه له جدوله

دا ته نه وې په چمن کښي سر و قده
و نشتر ته چي رعشه باد واچوله

چي غوښته مي تل رشته د اشنایۍ
د جفا مقراض دي یو وار وشلوله(۵)

در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي
که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله

که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم
خپله ږېره که زاهد نه و شکوله

۳۲۶
ستا له امره یې سر کله وو پېچلئ
چي یاري دي له "حنانه" پرې کوله
۲۴۰۳

چي مي ستا د تور کاکل مینه کوله
ما پخپله بلا ځان له ره بلله(۲)

ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي
دا قصه ده تر قیامته مسلسله

له زېوره دي ښه حُسن مستغني دئ
آئینه د لمر فارغ وي له صیقله

د دنیا پر کل هستي مي قدم کښېښوو
ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله

ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ
د قرآن زېبایي کېږي له جدوله

مکدر یې طبیعت شي ګیله نه کړم
د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷
چي تعریف یې زه "حنان" د زلفو کاږم
زما په لاس کي قلم مار شي هزار ځله
۲۴۱۰

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه
امید نشته د دې دور له دوامه(۷)

ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم
په اخلاص د یار پر لور واخله څو ګامه

نه پټېږي عشق د صبر په پرده کي
د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه

چي سیالي دي کړه(۸) د یار له شوخو سترګو
ښه چي و نغښت په ځنځیر کي شوې بادامه(۹)

له نسبته ستا د خولې له شیرینیه
دوې بوسې اخلي لبان د میم له نامه

خدای زده کله به د وصل دوا راکړې
نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

(۱)چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کي د دې غزلي همدا څلور بیته سته. (۲) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۸ هسي دُر پېیي "حنان" د یار د وصف ۲۴۱۷
چي په شعر کي د غله نه ښوري زامه

عشق دي بیا راته زانګو کړه غر و سمه
که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه

چي پخپله عشق ته ځغاستې(1) ګیله مه کړه
دا متل دئ خود کرده دارو له کمه(2)

تن مي هسي کړ ضعیف د فراق اوښو
چي ګیله راته د شوار شوه صنمه

ښاخ چي مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي
آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه

بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ
چي پرېشان خوبونه وینم دا له کمه(۳)

غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ
ډک له ګرومه زړه به قبر له وړمه

۳۲۹ باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وینو ۲۴۲۴
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴)
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

و دې غوښت د زمکي سر په تجارت کښي
رغوې دا د کاروان جرس تر کومه

روح بندي دئ یو څو ورځي په جسد کښي
دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه

یو څو ورځي د توښي زېرمه په کار ده
بې بها عمر دي ځي عبس تر کومه

چي همزولي(۶) دي همه په مرګ تمام شو
ته غره یې په دا نیم(۷) نفس تر کومه

عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه
په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ځان ته وکړه نصیحت "حنانه" ولي ۲۴۳۱
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه
مسلمان یم رحم کړه نا مسلمانه

خیال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړي(۸)
لکه دروميي لښکر وروسته له سلطانه

له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه(۹)
تر بانو لاندي خنجر لري(۱۰) پنهانه

که راحت غواړي پر خوله باندي مهر کښېږده(۱۱)
سر خوري ژر هغه(۱۲) پسته چي شي خندانه

په ښیبنه کي د امکان(۱۳) هره دوا شته
د عشق درد وي چي فارغ دئ له درمانه(۱۴)

معشوق طفل چي په قید د ضبط کښېوزي
چي شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزنۍ کړې ۲۴۳۸
زنخدان یې له سرو ډک دئ "حنانه"

د یار جبین دئ تر لمر روښانه
خوله یې قطره ده له آب حیوانه(۱۶)

غاښونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷)
لبان یې باج وړي له بدخشانه

(۱) چاپي دیوان: زغلي (2) - (3) له کمه = له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۶) - (۷) دا برخه له "ب" څخه واخیستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دیوان: "خیال دي ولاړ اوښي مي هم ور پسي ولاړې؟". (۹) چاپي دیوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دیوان: کاته لري. (۱۱) چاپي دیوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دیوان: خپل سر ژر و خوري. (۱۳) چاپي دیوان: په ښیښنه کي د اسمان. (۱۴) چاپي دیوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دیوان: د غمزې (۱۲) چاپي دیوان: "چشمه د حیات یې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دیوان: "زلفي طعنه که د چین پر مشکو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېندۍ پر موټي زاغ د تصویر دئ — که یې تورخال دئ د وروځو له میانه
ستر ګي یې بِه(1) د نرګس تر ګل دي — عُذار یې زیات دئ له ارغوانه
باڼو یې غشی وروځي لېندۍ دي — خطا یې نه ځي تیر له نښانه
زما په ژړا یې مخ تازه تر شو(2) — ولي تازه شي ګل له بارانه

۳۳۲ — د یار جفا وي تر حد تېرې که(3)
له عشقه لاس واخله میرزا "حنانه" — ۲۴۴۵

عشق دي کړم له عقله هوښه بېګانه — بدنامي مي شوه عالَم ته افسانه
د عاشق په ماڼي ډېر معشوق نرمېږي — شمع ژاړي په سوختن د پروانه
څو یې غم زړه او به نه که(4) نه رسېږي — و صدف ته د ګوهر یوه دانه
رنګ و بوی چي د وفا نه پکښې ویني — عُنقا نه که په ګلشن کي آشیانه
زلفي نه دي پر مخ پروتي بې موجبه — دي د طلسم د اماران دا خزانه
له غیرته مي زړه سل ځایه اره شي — چي دي ګوتي په وېښتو وهي شانه

۳۳۳ — دا د کوم دلبر د زلفو و ځنځیر ته
"حنان" شو له ډېره شوقه دېوانه — ۲۴۵۲

ستا د مخ پر شمع کل عالم شو پروانه — شاه دئ که ګدای دئ که هوښیار که دېوانه(5)
زه قدیم اشنا ستا د زړه ویني مي خوراک دئ — حال د خپل دي دا دئ آه پر حال د بېګانه
خوی د جفا بس کړه د وفا خویونه زده کړه — ولي چي پاتېږي پس له مونږ دا افسانه
خیال دا ستا د زلفو له ما خواب و ارام یوور — کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ — پروت وي مار له سره همېشه پر خزانه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تیاره شوه — ما وړاندي لیدلې وه د تور طالع... کانه(6)

۳۳۴ — وینښ یې ویده بخت شي د "حنان" زما دلبره
چرته که ځای مومي ستا د در پر آستانه — ۲۴۵۹

ګل له تا نازکي زده کړه ګلبدنه(7) — سنبل خم شو ستا د زلفو له شکنه
د انار لړمون له وینو په دا ډک شو — چي رنګ واخیست د باغ سېب ستا له ذقنه
ستا د قد په تماشا لوړه هوا که — دا چي سروه پور ته کېږي له چمنه
له وطنه به مشک و باسي بې قدره — ستا د زلفو بوی که ور شي تر خُتنه
ستا له لبو سرې(8) هیڅ مناسب نشته — که ابداره عقیق راشي له یمنه
د نرګس سترګي حیراني ستا تر سترګو — مخ دي یووړه صفا یې له نسترنه

۳۳۵ — د "حنان" له خولې که واروي(9) د یار وصف
بلبلان به واړه کوچ شي له ګلشنه — ۲۴۶۶

---

(۱) چاپي دېوان: سترګي یې زیاتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د یار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: څو یې غم ژړا او به نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره یې. (9) ب: واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبـــــت دي آواره کـــــړم لـــــه وطنــــه وطـــن څـــه دئ، لـــه خـــوراک لـــه اغوســـتنه
بد خويي رقيب در وښوده بد خوی شوې اخلـي روغ سـرې(1) مـدام پـون لـه پمنـه
عيب نه دئ که له نازه لېونی شي(2) مېـوه نـه کـوي هرګـز د سـيوري ونـه
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه طفلان تـل د ګـل د سـتې وړي لـه چمنـه(3)
د سهار سپېدې را وختي په شپه کي کـه تـر زلفـو دي روښا ځـي لـه ګردنـه(4)
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړې پـر دېـوال بتـان محکـم شـي لـه روغنـه

پـه ديـدن د ګـل بلبـل هـر دم چغېـږي
۳۳۲ ستا په ديد "حنان" اشنا شو له سخنه(5) ۲۴۷۳

کښېناسته يې(6) کښېنوي سـل آفتونـه پـاڅول يـې پـا څـوي سـل قيامتونـه
چي د خط په خيال يې سر پر زنګون کښېږدم تحويلـــدار شـــم د غمـــو پـــه براتونـــه
قـراري زمـا د زړه پـه نـوي خـط شـي(7) غزالـــه مـــومي آرام لـــه مېږتونـــه
چي په تور و سپين(8) مي اړوي پوهېږم چـي کـوي را بانـدي نـور ازموينښـتونه
ستا له لوري مي زړه نه راځي دلبره کـه کـوم ورتـه هـزار رنګـه خواسـتونه
چي په بد را سره واوښتي(9) پوهېږم چـي دي غـوږ کـړه(10) د رقيـب حکايتونـه

د ګلرخـــو مينـــه تنـــدره ده "حنانـــه"
۳۳۷ رېـږ مرېـږ يـې کـړه د تـن عمارتونـه ۲۴۸۰

څه به وايم د شوخ چشمو له افسونه چـي تـاراج يـې کـړه(11) د سـلو زړو کورونـه
خيال د چا د زلفو لار ده په کښي کړې چي زړه سوری شو د ځنځير له دې تاخونه(12)
چي د زړه پر زخم مالګي پاشي څوک دئ پـه هـيڅ رنـګ نـه کـه پـروا د(13) چـا لـه خونـه
له غيرتې(14) د خط، زلفي پېچوتاب شوې پېچـــه کېـــږي مـــدام مـــار لـــه مېږتونـــه
چي رکاب يې د پېري له سترګو جوړ وي پـه ميـدان کـي بـې پراتـه وي خـود سـرونه(15)
د تــبجن د عشـــق دوا عنـــاب د لـــب دي دا نســـخه مـــي يـــاده ده(16) لـــه افلاطونـــه

د اوبـو ږغ ژرنـده نـه پرېـږدي و وارتـه(17)
۳۳۸ د "حنـان" اوښـو پـه څـرخ کـړه اسـمانونه ۲۴۸۷

لــړ يــي و وتــه لــه زړه څخــه کينــه چـي يـې راکـړه يـو څـو داغـه پـر سـينه
چي يې خيال د لبو ګرزوم په زړه کي زمـــا ســـينه شـــوه د يـــاقوتو خزينـــه
پس له دې مي په عوض د اوښو زړه ځي چـي اوبـه لـړ شـي ګـل دروسـي تـر چينـه

---

(۱) چاپي دېوان: روغ سرې اخلي. (2) چاپي دېوان: لېونی سوې (3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل دستې له چمنه". (4) چاپي دېوان: "که تر زلفو يې روښا شوه له ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای شي له سخته (6) چاپي دېوان: که يې ناسته وي (7) چاپي دېوان: "نوی خط يې ځکه زما د زړه پای بند شو". (8) چاپي دېوان: پر تور و سپين (9) چاپي دېوان: را سره يار واوښت. (10) چاپي دېوان: چي يې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې دي (12) چاپي دېوان: "زړه سوری چي شو ځنځير له دې تاخونه". (13) چاپي دېوان: پروانه کا.
(14) له غيرتې = له غيرته يې. (15) اصل: په رکاب کي يې پراته نه دي سرونه (16) چاپي دېوان: ياده وه. (17) چاپي دېوان: و خواب ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي   زړه مي خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چي یې تقسیم د برخو وکړ(1)   ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چي زاهد و ته د عشق خبري وایي   لکه جنګ لره چي باسي ارتینه

۳۳۹   د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه   ۲۴۹۴
چیرته نن ورځ خدمتګار او دېرینه

ښه چي مي ولیدې په تن سیمینه(3)   مخ دي ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښي   آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو   زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه   ګوتۍ څه شی ده بې له نګینه
وروځي لیندۍ دي بانو دي غشي   څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غونچه ده زنه دي سېب ده   خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰   په وصل و هجر دي نه پوهېږم   ۲۵۰۱
"حنان" دي ویوست له آن و اینه

تویوي مي په ستم بې پروا وینه   په جفا مي له ناتوانو اعضا وینه(5)
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو   تویوم چي تل پر ځای د ژړا وینه
چي یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو   د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چي یې کړ ځان ستا له رخساره   ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ   د ګل توی کړه په چمن کي سبا وینه
ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کي   له خندا سره چي قی کړه مینا وینه

۳۴۱   چي محروم له ګلرخساره سم ناصحه   ۲۵۰۸
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه

ستا وصل مي نصیب شو که اختر دئ نازنینه   طالع مي یاري وکړه چي مي زړه خلاص شو له کینه(6)
ستا خیال چي له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم   قیمت د ګوتي څه دئ چي شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که   له هسي سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کي ځای پیدا اوله نه کړې   ممکن نه دئ غبار چي را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را وړي یا وه ګوی له خپله ګفته   خندا د زرکي وکړه رهبري له دې شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه ووړ   د ړانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲   چي کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو   ۲۵۱۵
سنبل په خوله نیولې غزاله راځي له چینه

---

(۱) چاپي دېوان: وکئ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ. (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دېوان کي "لاړ شو" دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښ چي د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما د ځان وير په هغه ساعت کاوه — چي مي زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقيب له ډېره جوره ژړا راغله — و اشناى ته چي مي زړه خالي کاوه
عاقبت تر حيا تېر کړم بې صبريه — که هر څو مي زړه په صبر ټنګاوه
خود به هسي تر ساعته نه پاتېږي — ګل چي مخ(1) دا ستاله حُسنه جنګاوه
چي يې ستا د عشق خوارۍ وارو بدلې — که رستم و تال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښي — چي څنځير د لېونتوب مي شرنګاوه

۳۴۳ چي "حنان" يې خوار و زار ليده په غم کښي
فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه ۲۵۲۲

چي را پېښه د دلبر د مخ برېښنا شوه — زما د سترګو له اورو ژړا په دا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خيال کي هسي — په ګلشن کي د غونچې شګوفه وا شوه
چي ابرې پاشي پر مخ له لېونتوبه — آئينه د چا د ديد په تمنا شوه
دا د کوم صياد د شَست له ذوقه هسي — چي ملاخمه د لېندۍ هسي دوتا شوه
له کامله عشقه فيض عاشق يوسي(2) — دا ړنده زلېخا څه رنګه بينا شوه
دا چي ته ورغلې باغ لره ګلرخه — له هوسه غونچه ځکه په خندا شوه

۳۴۴ په طمع يې د وصال هجران کباب کړ
د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه(3) ۲۵۲۹

اندېښنه را ته د سترګو د قصاب شوه — د تن وينه چي مي اوښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر يې کار و کړ په زړه کي — چي باقي څه وينه پاته وه(4) شراب شوه
جاى نشينه په کښې(5) خيال د کوم مهروى دئ — چي مي خونه په روڼا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خيال دئ په کښې ګرزي(6) — نا آرامه مي سينه لکه سيماب شوه
را په ياد د کوم دلبر د غاښو دُر دي(7) — هره سترګه چي مي موج د درياب شوه(8)
دا د چا په خيال زړه هسي پروانه دئ — د مجلس ګرمي چي شمع د احباب شوه

۳۴۵ بېهوده لافي د زهد کړې "حنانه"
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه ۲۵۳۶

را رسېږي دا جفا له دلربايه — چي هډو لره مي نه راځي هُمايه
هسي نه چي نن عاشق شوم پر خوبانو(۹) — مادرزاد مي عشق را وړئ دئ له ځايه
تر مجلس د عشق به ولي نه جارېږم — چي هلته شاه برابر دئ له ګدايه
در پوهېږم چي له قهر را ته ډک يې — چي په زړه کي څه لرې راته يې وايه(۱۰)

---

(۱) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي دېوان: وړاى شي. (3) چاپي دېوان: وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشين په زړه کي. (6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنګ خيال نن په کښې ګرزي". (7) چاپي دېوان: "دُر د غاښو را په ياد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دېوان: موج وهي درياب شوه". (9) چاپي دېوان: عاشق يم د خوبرويو. (10) چاپي دېوان: را ته و وايه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت(1) — کورنۍ وزي مېلمه لره له سرايه
چي نظر مي شو پر غشو هم پر تُوره — د احوال په شان نظر مي شو دوه ځايه

۳۴۶ هيڅ يې نه ورسېدې په غور ولي؟
د "حنان" تل ګذران دئ له واي وايه ۲۵۴۳

و مي سو(2) خرمن د صبر پريرويه — سر ترپايه ناز، ادا(3) آتشين خويه
عالمونه قتلوي پروا په نه که — کج يې زلفي، کج کاته و کج ابرويه
خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې ګل دئ — ډېر بې رحم بې و فا دئ عنبر بويه
و سبزه ته يې د خط ريحان حيران دئ — ګل يې تل اخلي د رنګ سبق له رويه(4)
په خبرو هسي رنګ شکر افشان دئ — چي طوطي يې تعليم وړي له ګفتګويه
جلوه ګر دئ، ستم ګره،(5) ناز پرور دئ — دوه عالمه يې بندي دي په دوه مويه

۳۴۷ په ځنځير دا ستا د زلفو يې بندي کړه
لېوني شو "حنان" ستا له جستجويه ۲۵۵۰

و لېمو ته تويېده مه ورښيه — و اورو ته اورېده مه ورښيه
که شوخ چشم نه رام کېږي عيب نه دئ — و آهو ته رميده مه ورښيه
د بوسي په غلا کښني ډېر هوس استاد دئ — ګل او طفل تولېده مه ورښيه
سر و کار د عاشقانو دئ له اوره — پروانه ته کړېده مه ورښيه
د سېلاب و مخ ته څوک درېدای نه شي — و عاشق ته ښوهېده مه ورښيه
هر زاهد له خپله وهمه نا قرار دئ — يخ خوړلی لړزېده مه ورښيه

۳۴۸ د عشق اور مي په سينه کښني دئ ناصحه
و "حنان" ته ګرمېده مه ورښيه(6) ۲۵۵۷

﴿ ی ﴾

نن دي بيا دي د رقيب خبري نغوتي — چي له درده دي لبان دي را ته مښتي
له غير ته د شانې مي زړه اره شي — چي بې فهمه دي په زلفو وهي ګوتي
عشق دي ور و ستم تر هسي لېونتوبه — چي مدام ګرېوان پاره يم(7) څېري ختي
دا د لاړو په شربت يې لبان مُښلي — که له قهره را ته که(8) خبري تتي
ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم(9) — چي ريښي يې دي(10) زما تر زړه جاروتي
ستا رقيب کله زما پر مخ را تلای شي — د مړو و جنګ ته نه وزي عورتي

۳۴۹ د "حنان" عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي
ستا په در کي يې د ميني موږي نجتي(11) ۲۵۶۴

---

(۱) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم ګردئ. (6) ب: ګرمېده ورښيه. د کاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره ګرېوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته کړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: ريښي يې شوې. (11) چاپي دېوان: موږي نختي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار در ته مي نفس ځي و راځي　　په کوڅه کې جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مي نه لري اثر(۱) راته معلوم شو　　که و لور ته د دا درس(2) ځي و راځي
په صحرا کې د جنون مي زړه بېتابه　　همېشه لکه جرس ځي و راځي
ستا نامه مي ولې ور کړه و قاصد ته　　شور د زړه مي په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقیب کړي(3) د لبو څه شو　　شېریني ته هر مګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کې　　بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰　　په نارو د "حنان" زړه نه ستړی کېږي
سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي　　۲۵۷۱

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي　　دا دود نه دئ چې له دې اوره جدا ځي
که مي زړه د لبو میل که ښایېږي　　د دې میو اثر کله له مینا ځي
که یې جمع که څوک دُر دي بې قیمته　　پر هر در باندي چې اوښي د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړې ور څه ګوښه نشین شه　　قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مي و وې(4)　　دا د چا د خونرېزۍ په مدعا ځي
چي یوه ډوډۍ په درست(5) جهان قسمت که　　لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱　　طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه"
بلبلان چې بیا له باغه(6) په غوغا ځي　　۲۵۷۸

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي　　و څراغ ته پتنګ ځي،(7) نه چې مګس ځي
په دریاب کې دي د غم بېتا دلبره　　د حُباب په شان مي سم سر و نفس ځي
چې د عشق شعله یې بله شي په زړه کې　　و سره اور ته په هوس(8) لکه قُقنس ځي
رخ دي هسې خوار عاشق سره ابتر کړ　　چې په خپل غولي کې کوږ لکه فرس ځي
که رقیب کړي(9) تر ما پورته عیب نه دئ　　په دریاب کې ګوهر لاندې پر سر خس ځي
هر عاشق چې شي واصل له نارو پرېوزي　　تر منزله په فغان، په شور(10) جرس ځي

۳۵۲　　چې جفا یې له ګلرخو ده لیدلې
دا "حنان" به بیا په تُرکو پسې پس ځي　　۲۵۸۵

د پتنګ په دود چې شمع لره(11) خوځي　　دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش دید زړه له سرې ګلرخان یوسي(12)　　له اوله اور لګېږي(13) په پېلو ځي
د زړه اور به مي اسمان و کباب کړئ　　کې له مخه پرده نه وای د اوریځي

---

(۱) چاپي دېوان: تاثیر. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقیب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته یې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتنځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقیب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که — ظاهري جامې څه وینځې په بروځي
چي په شان د یار د زلفو دې په خوښ یم — که فلک[1] مي کړې را توري د بخت ورځي
د مخ اور یې زما زړه،[2] هډونه وسوه — وچ که لوند وي په ځنګله کي اور یې سوځي

۳۵۳ د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ[3] ۲۵۹۲
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځي

د زړه وینې ترلېمو بهتا هر دم ځي — له ګلابه چي لمر وخېژي شبنم ځي[4]
چي دې دي خیال ځي له خاطره په هغه دم — زما روح یې له قدمه سره سم ځي
د ستبوسي به دې په هیڅ زمان پرې نه ږدم — که مې سر هره ګړی لکه قلم ځي
تر سیني به په ګل ښخ لکه قلم وي — چي په عشق کي دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چي هر دم ځم په ماتم ځم — لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چي مفلسه شې لاس مه وینځه له رحمه — برګ کشي ده د مېړیانو چي پرنم ځي

۳۵۴ د خپل یار جور و جفا دئ زهیر کړئ ۲۵۹۹
چي "حنان" له درده هسې پر ملاخم ځي

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي — کې تقریر کوم په ژبه زبان سوځي[5]
د ګلرخ د لعل لبو له غیرته — د دریاب په میان کي ښاخ د مرجان سوځي
چي قدم له نازه کښېږدې په چمن کي — له هیبته یې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ لیدلئ — د ګلرخو مینه اور ده جهان سوځي[6]
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه — همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سېلونه د ژړا د باران نه وای[7] — د رخسار په اور یې مځکه اسمان سوځي[8]

۳۵۵ د وصال ښادي دي[9] ورکړه رقیبانو ۲۲۰۲
د هجران په اور یوازي "حنان" سوځي

چي په زلفو کي دې ګوتي د شانې ځي — دا په دا مې له لېمو څخه چینې ځي
چي مي زړه و آشفته د مخمور چشمو — بوی د میو مې له زخمه د سیني ځي
دا چي عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي[10] — پرېشاني کله له زړه د آئینې ځي
چي دې خیال په کښې مقیم دئ عیب نه دئ[11] — که د ګلو بوی زما له دیرونې ځي[12]

---

(۱) چاپي دېوان: چي فلک. (2) چاپي دېوان: زما د زړه هډونه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي دېوان کي دا سې ده:-

د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي — کې په خوله تقریر کومه زبان سوځي

(6) چاپي دېوان: "د ګلرخو د میني اور جهان سوځي". (7) چاپي دېوان: "که یې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بیت او پنځم بیت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي دېوان: ښادي یې. (10) چاپي دېوان: "چي یې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي دېوان: "چي دي خیال پکښي تصمیم شو عجب نه دي". (12) چاپي دېوان: زما له کاشانې ځي.

کـه یې ولیده سپېدي ستا د دندانو
په هغه دم آبداري له دردانې ځي

همېشه یې(1) پر سپین مخ زلفي پرتې دي
ښامار کله په تدبیر له خزانې ځي

۳۵۶ باده خوره د یار په بزم کې "حنانه"
بوی د مهر و محبت له پیمانې ځي ۲۲۱۳

هر چې بد وي هغه بد په عقبا پاخي
رونـد محال دئ چې له خوبه بینا پاخي

و قبلې ته د عشق مخ د کل عالم دئ
و دریاب ته ځي چې سېل له هرځا پاخي

د زاهد خوی تبدیل نه مومي له عشقه
کوم جاهل دئ په دوا چې دانا پاخي(2)

مشغول مه اوسه په غم د سیم و زرو
د دنیا له ډېره فکره سودا پاخي

د لږ عمر خوشالي له گله زده کړه
چې و خار ته هر سهار په خندا پاخي

دا زما په ژړا خط د یار زرغون شو(3)
چې باران د پسرلي(4) اوري گیا پاخي

۳۵۷ بې له خدا چا ته امید مه کړه "حنانه"
د سائل په ډېره طمع حیا پاخي ۲۲۲۰

د بهار پر موسم سیل د صحرا دئ
هر بلبل په زمزمه د مرحبا دئ

زرغون فرش دئ د سبزې پر غوړولئ
د هرگل سایه یې چتر د هُما دئ

سره قبا ارغوان واغوسته له شوقه
زرغونه عصا په لاس کي هر گیا دئ

مجنون بید زلفي له خیاله ځړولي
له هوسه سور او ژړ رعنا زیبا دئ

ځراغان د شگوفې دي په هر باغ کي
هر طرف بلبل جدا جدا گویا دئ(5)

صراحي غونچې په غبېر کي ده(6) اخیستې
لا له جام پر لاس نیولئ مهیا دئ

۳۵۸ د بهار سیل له یاره سره زېب کا(7)
و "حنان" و ته زندان شو چې تنها دئ ۲۲۲۷

د هر چا چې زړه په تور کاکل اشنا دئ
د هغو د پرېشانۍ سفر په خوا دئ

څو آئینه غوندي(8) حیران نه شي په عشق کي
تر هغو یې د دیدن طاقت د چا دئ

چې طاقت یې د دیدن راوړي دا څوک دئ(9)
د قیامت تر لمر یې مخ ډېر مصفا دئ

له شوخۍ یې درس د ناز په زړه کي نشته
چې هر چین یې د جبین موج د خندا دئ

شوخ چشمان که نه رام کېږي عیب نه دئ
له سایې خپلې، آهو ته رم پیدا دئ

تنگه خوله یې په مثال د مېږي سترگه(10)
نه غلط شوم چې مثال یې ناپیدا دئ

۳۵۹ نن "حنان" هسې فنا په خیال د ده دئ
چې کافور د ده د مرگ(11) صبح فردا دئ ۲۲۳۴

(۱) چاپي دېوان: همېشه دي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: زرغون شي. (4) چاپي دېوان: په پسرلي. (5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل گویا دئ". (6) چاپي دېوان: په غبېر کي دئ. (7) چاپي دېوان: "د بهار دید له ښه یاره سره ښایي". (8) چاپي دېوان: آئینه رنگه. (9) چاپي دېوان: "چې د تش دیدن طاقت یې لري څوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترگي. (11) چاپي دېوان: چې کا فور یې د کفن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوې زلفي دي حاشيې مخ دي کتاب دئ   ويل عقل د دانا په کښې خراب دئ(1)
ماول(2) وروځي دي کږې او حال دي څه دئ   ويل خال مي دئ امام وروځي محراب دئ
ماول څاه دي زنخدان را معلومېږي   ويل ليري ځني ځه د زړو ګرداب دئ
ماول سترګي دي بادام کاته دي څه دي   ويل هر ديدن قاتل د شيخ و شاب دئ
ماول نه دي شم تعريف د خولې کولای   ويل خوله مي په سرخي سره ګلاب دئ
ما ويل عالم دي قتل کړه نور بس کړه   ويل څه؟ په عاشقۍ کي دغه باب دئ

۳۲۰ ما ول مړ دي کړ "حنان" په درد د هجر
ول(3) په عشق زما د مړو کم حساب دئ ۲۲۴۱

چي رخسار يې ښايسته تر ګل ګلاب دئ   د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ
آهو مشق د رم له هغه څخه زده کړ   خوشه چين چي يې د زلفو مشک ناب دئ
مار چي هسي پېچ و خم ځي خبر نه يم(4)   چي ليدلئ يې د چا د زلفو تاب دئ
و بهار تې(5) د خط حُسن شو ښهوښه   چي نيم پروت دئ په سايه نيم په آفتاب دئ
د ملا خيال يې کړم ضعيف(6) تر هسي حده   چي و ما ته د مېږي اوښکه درياب دئ
و ابرو ته يې مژګان دوعا په دا که   نوې مياشت چي شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۲۱ د "حنان" حال و هغو ته(7) معلومېږي
چي د عشق په عظيم بحر کي غرقاب دئ ۲۲۴۸

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ   هر قدم چي پکښې اخلې لېونتوب دئ
هغه مومي مدام وصل(8) د سياه چشمو   چي تر سترګو يې روان د زړه زهوب دئ
نه يې شوه په خط بيده فتنه د سترګو   عبث وايي چي شېرين د پسرلي خوب دئ
برى نه وړي هر لښکر چي تر شا ګوري   بې د يار له بانوګانو، دا يې لوب دئ(9)
دا واړه د عشق له فيضه نه دي څه دي   چي رقيب د عاشقانو لکه کوب دئ
بې وهلو سپى رقيب نه پرلار کېږي   همېشه د ګاو خره تعليم په چوب دئ

۳۲۲ تورو زلفو يې طالع د "حنان" تور کړ
چي استاد شاګرد يورنګ شي سرېتوب دئ ۲۲۵۵

عيادت په ظاهر شکل عبادت دئ   په نقطه تر عبادت زيات عيادت دئ(10)
نقصان نه لري پوښتنه د بيمارو   زيات له لويو خلکو ښايي سعادت دئ

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) ماول "د واو په زوره کي "ماويل. (3) ول: ويل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم". (5) و بهار تې: و بهار ته يې. (6) چاپي دېوان: ضعيف کړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته
(8) چاپي دېوان: د يار وصل. (9) چاپي دېوان: "بېله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ".(10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل "خطي نسخه" کي همدا پنځه بيته ده. د پنځم او شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې ايښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بيته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدم مي مشرف کړه کور، ښایېږي   د مېږي کره سلیمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي   دم په دم لحظه لحظه یې زیادت دئ

۳۶۳   له ګوښې د سترګو لږ څه نظر وکړه
ستا له دیده د "حنان" مراد شهادت دئ   ۲۲۶۰

څه شو که یار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ   لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ(1)
نهان کاته یې لکه روح په رګ و پی کي لاړ شو   او شکر خند یې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي یې د خولې په کونج کي وینې، نه دئ   دغه هندو دئ پر کنار د حیات آب ناست دئ
څوک به یې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه   چي کښلئ دئ خنجر د کین او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي یې تار د زلفو دئ حلقه   دغه لړم دئ و رڼا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره   چي ګنج د عشق یې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

۳۶۴   مجروح "حنان" له دره مه شړه دوا یې وکړه
چي په امید دا ستا د لبو د عناب ناست دئ   ۲۲۶۷

تن په زخم دئ معمور زړه په غم ښاد دئ   ستا د جور په همت اقلیم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته   د خپل آه په لاس بې ورکم کاغذباد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه   دا مریی(2) به کله وتښتي آزاد دئ
که تصویر نقاش دا ستا د رخسار وکیښ   افرین یې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شانې پیدا کړه   د حیات په اوبو لوی مګر شمشاد دئ
کامراني(3) په عشق کي هیچا پیدا نه کړه   که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ

۳۶۵   جنت زموږ دئ زړه خوشاله کړه "حنانه"
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ   ۲۲۷۴

نن مي زړه بندي د هغه پریزاد دئ   چي د زړه په وړو کي څه رنګه استاد دئ(4)
د تور بخت را سره هسې اشنایي ده   چي په عمر مي له عیشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مي دئ اخستئ نه پوهېږم   پر هر مخ چي شم مین هغه جلاد دئ
چي مي نه راموجود بړي ورځ د وصل   ګذران مي د جرس په دود فریاد دئ
چي له هجره یې مدام آه و فغان کړم   له نارو مي سنګ وکوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده   ستوري کل سره مُهرې فلک نراد دئ

۳۶۶   چي دا هسي رنګ حریف لرې "حنانه"
دغه ستا سعیَ و کوښښ واړه برباد دئ   ۲۲۸۱

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا غلام (3) چاپي دېوان: کامیابي. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار[1] دئ　　که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې[2] مېوه ولاړه　　که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو　　بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښته ځغلي　　مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ[3]
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه　　که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ[4]
خیال د سترګو مي دي زړه له واکه[5] ویوست　　چي شراب، پیاله که می[6] دئ که خمار دئ

۳۶۷　　په تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېږي　　۲۶۸۸
ځه زبان، ویل، ځه نطق، ځه ګفتار دئ

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ　　ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ[7]
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه　　چي قرار ونیسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم　　بې له تا راته هر ګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د میګونو لبو لعلو　　یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسي بیمار کړم　　چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلي ستا له خود بینۍ ده　　ولي ګوره د پښو خار ګل د دستار دئ

۳۶۸　　د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده　　۲۶۹۵
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ

مخ دي ګل قد دي تر سروي[8] برابر دئ　　ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر ژر تورېږي　　ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي[9] ببرېږي　　آئینې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته　　په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي[10] هر ګوره ژر تېرېږي　　د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچې وینم[11]　　د بلبل له بانوګانو زما بستر دئ

۳۶۹　　د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه"　　۲۷۰۲
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ[12]

ستا د مخ د شغلې اور دئ　　چي یې سوځ زما کور دئ
دا دي[13] زلفي پر ګردن دي　　که افعي پر چندڼ سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ　　پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(۱) چاپي دیوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دیوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دیوان: "مشتري، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (4) چاپي دیوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دیوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دیوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (8) چاپي دیوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دیوان: ستا وېرېږي.
(10) چاپي دیوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دیوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دیوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږي　　د حنان و مرګ ته هر بانو خنجر دئ

(13) چاپي دیوان: دا یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژړا مې هسې خاندي — لکه ګل په باران خپور[1] دئ
که رقیب له ما څه وایي — دروغ وایي مخ یې تور دئ
دا یې سترګې خط ته ګوري — که آهو یې سنبل خور دئ

۳۷۰ ستا د سترګو له تاثیره ۲۷۰۹
"حنان" هم د مجنون ورور دئ

و وحدت ته نژدې زړه له ځانه دور دئ — د دې باغ د ګل غونچه سر د منصور دئ
د یار خیال ته مې خالي کړ د زړه غولی — مېلمانه لره تیار شي سرای، دستور دئ
وچېده نه که یو دم د زړه له نمه — په لېمو کي مي توپان دئ که ناسور دئ وینې
څه ښه رسم دئ د عشق په شریعت کي — وچښې دم زدن کله د دستور دئ
هیڅ پروا نه که زما له ساړه آهه[2] — د ښایست په میو مست هسې مغرور دئ
ستا رقیب په بدو ښو خبردار نه یم — د یار خیال په هر ساعت را ته حضور دئ

۳۷۱ په خوبانو کي مدام که په دا فخر ۲۷۱۶
چي "حنان" رنګه عاشق را باندي چور دئ

ما وې زړه مي ستا په زلفو کي اسیر دئ — ویلې[3] هر زمان مجنون لره ځنځیر دئ[4]
ما وې ستا مژګان مي ولیده په خواب کي — ویلې دغه خنجر ستا د مرګ تعبیر دئ
ما وې داد به له تا غواړمه په حشر — ویلې تا رنګه هر یو مي دامنګیر دئ
ما وې ډېر ستم پر ما مه کړه ضعیف یم — ویلې کړئ ما دا ستا د مرګ تدبیر دئ
ما وې زلفي شب قدر، مخ دي څه دئ — ویلې جبین مي په ښایست بدر منیر دئ
ما وې زلفي، خال و خط را ته لښکر شو — ویلې تور خال مي لا وګوره امیر دئ

۳۷۲ ما وې مه سوځه "حنان" په داغ د هجر ۲۷۲۳
ویلې هر چیر ته زما د قتل ویر دئ

که خوبان تر سر بالښت مدام د پر ړدي — زما یار له مغروري فتنې تر سر ړدي[5]
د شوخ چشمو له مژګانو حذر بویه — و پهلو ته د پرهېز تېره خنجر ړدي
د کاکل له خوشبو یی یې څه تعریف کړم — چي نغمه پر زړه د مشک و د عنبر ړدي
چي لذت د یار د سرو لبو پیدا که — هغه کله بیا پر جام خوله د کوثر ړدي
له دا هسې[6] درده ورک پر صحرا ښه یم — چي پر کور بیمار په روغ عالم ضرر ړدي
د نه دید ګیله له مستو سترګو مه کړه — کله مست قدم پر لاري برابر ړدي

۳۷۳ په را تله د یار د خیال د مهمانۍ دئ ۲۷۳۰
چي "حنان" له ژبي هسې دُر ګوهر ړدي

---

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دیوان: له ساړه آه. (3) ویلې = ویل یې، وې یې. (۴) دا غزله په اصل کي نسته.
(5) چاپي دیوان: فتنې ته سر ړدي. (6) چاپي دیوان: له دې هسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین ږدي — بنفشــه پــر کنــاره د نســترین ږدي
زمـا پـه مـرګ و ژونـد دا ستا چشـمان خبـر دي — څـه زمـا پـه مـرګ و خلکـو تـه یاسـین ږدي
چـي دي مـړ کـړم پـه غمـزه د تـورو سـترګو — نـور مـي ولـي لکـه مـار پـر تـور و سـپین ږدي
خـال وکیـل دئ سـتا د مـخ پـه خزانـه کـي — چي یې هسي [1] رنګ پر تخت د خپل جبین ږدي
اشـناي و شـړي لـه دره رقیـب بـولي — پـر بلبـل بانـدي نومونـه د ګلچـین ږدي
لـه رقیبـه سـره درومـي در پـوهېږم[2] — چـي لـه مـا سـره نـن بیـا بـازي د کـین ږدي

۳۷۴ ببلتانـه دي ضـعیف کـړئ دئ هـر ګـوره ۲۷۳۷
پـر "حنـان" د هجـر بـار ولـي سـنګین ږدي

عاشـقي اور ده، عاشـق لکـه پتنـګ دئ — پتنـګ ډېـر لـه زنـدګۍ څخـه پـه تنـګ دئ
دا زمـا کـم طـالعي نـه ده نـور څـه ده[3] — چـي لـه څنګـه مـي اشـنا هسـي پـر څنـګ دئ
د بلبـل لـه ګرمـه آهـه نـه دئ څـه دئ — ګـل چي هسـي د خپـل ځـان پـه وینـو رنـګ دئ
پـه وسـعت کښـي د امکـان کلـه ځـایېږي — ازاده زړه لـره بـاغ د دنیـا تنـګ دئ
تـرس بـې خـدا لـه هیچـا نـه لـرم پـه زړه کښـي — د پلنـګ لـه پوسـته جـوړ زمـا پلنـګ[۴] دئ
عشـق مـي بخـره لـه ازلـه ده زاهـده — او کـه سـتا د خـدای لـه امـره سـره جنـګ دئ[۵]

۳۷۵ لـه ګلرخـو ډېـر پرهېـز کـوه "حنانـه" ۲۷۴۴
هرنظـر یـې تېـر تـر غشـي د خـدنګ دئ

زړه اختـه[۶] دا سـتا د مینـي پـه جنجـال دئ — چـي روزګـار یـې د دنیـا واړه پایمـال دئ
کـه سـینه مـي څـوک روضـه بـولي ښـایېږي[۷] — چـي پکښـې د ګلرخـانو د مـخ خیـال دئ
لـه لبـانو یـې خجـل د یمـن لعـل — او تـر سـترګو منفعـل د چـین غـزال دئ[۸]
چـي مـدام سـتا د جفـا فکرونـه چـونم — لـه دا غمـه[۹] مـي زړه سـوری لکـه غربـال دئ
چـي وعـده مـي یـې[۱۰] د مـرګ وه پـرون کـړې — بیـا پـر څـه یـې نـن سُـستي[۱۱] هـومره اهمـال دئ
چـي کـرام الکـاتبین نـه پـه خبرېـږي — د عاشـق معشـوق دغـه رنګـه احـوال دئ[۱۲]
سـتا بـې مخـه مـي نـه ذکـر شـته نـه فکـر — سـر مـي کـړئ صـدقه سـتا د جمـال دئ[۱۳]

۳۷۶ سـتا د غـم پـه درانـه بـار اموختـه شـوئ ۲۷۵۲
و "حنـان" تـه غـر پـه مثـل د مثقـال دئ

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده.(4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۶) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "ښایي نن دا زما سینه څوک روضه بولي ". (۸) چاپي دېوان:-

د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو — او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دېوان: مي دي. (۱۱) چاپي دېوان: بیا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا حلقه، کړه، ځنځير دئ (1) که سنبل دئ — اژدها، بلا تياره که کاکل دئ
له تقسيمه د جهان چي هجران راکړه — درد و غم، بلا و صبر(2) و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته — آه فغان، ناله فرياد(3)، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو — بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د ميګونو لبو لعلو(4) په ساغر کي — ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم — ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ(5)

۳۷۷ يار سياه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه"
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ ۲۷۵۹

په ګلشن کي يې ليدلئ ستا کاکل دئ — چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ(6)
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حيران يم — چي عاشق يې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم — له ښايسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته — په کتو چي خرابېږي دغه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه — د رقيب کاږه ويل ستا تغافل دئ
خوشي وايي چي په صبر مراد حاصلېږي — چي دښمن پرما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸ لفظ لولي معنا نه ويني "حنانه"
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ ۲۷۶۶

د سپاهيانو که زينت په زغره خول دئ — د فقير خرقه ده زغره(7) خول کچکول دئ
د توښي زېرمه دلې درته بايده ده — د قيامت(8) په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د يوې زرې بازخواست در خخه کېږي — د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلى(9) کړې — پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسيس دولت و ما ته هسي نمايې — لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واروه — بل څه نه دئ د خراب ايوان مرغول دئ(10)

۳۷۹ اعتماد وربانَدي مه کوه(11) "حنانه"
دا جهان څه بنياد نه لري کچول دئ(12) ۲۷۷۳

---

(۱) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځير دئ. (2) چاپي دېوان: حيا صبر. (3) چاپي دېوان: آه فرياد ناله فغان.
(4) چاپي دېوان: د ميګونو لبو عکس. (5) چاپي دېوان:-

جوړ يې کړه زما د قتل اسبابونه — نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دېوان: کي نسته(7) چاپي دېوان: خرقه زغره(8) چاپي دېوان: د محشر. (9) (الست بربکم قالوا بلى) ته اشاره ده.(10) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته(11) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دېوان: کچکول دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـــي ترلـــئ يـــې د يـــار د در احـــرام دئ   پـــر هغـــو د بېغمـــۍ خـــوب حـــرام دئ (1)
پـــوخ مـــين د يـــار لـــه جـوره فريـاد نـه كـه   چـــي د يـــار لـــه جفـــا ژاړي هغـــه خـــام دئ
چـي د زړه وينـې(2) خـورک وي پـه هجـران کـي   و هغـــو تـــه د ســـرو لبـــو لعـــل انعـــام دئ
د ناصـــح پـــه نصـــيحت کلـــه را ګـــرزي   لـــه ازلـــه چـــې(3) اخســـتئ د عشـــق جـــام دئ
چي يې ستا زلفي رخسـار ګرزي پـه زړه کـي   هغــه څــه خبــر پــه صــبح يــا پــه شــام دئ
ســتا د خـولې بوسـه د سـترګو پرمـا يـو ده(4)   و مســـتانو تـــه يـــو پســـته بـــادام دئ

۳۸۰   لكـه تـوان چـي د اور سـوي يوځـای نـه وي   ۲۷۸۰
دغـه حـال پرمـا "حنـان" علـی الـدوام دئ

تـوري زلفـي چـي دي هسـي پيچـو خـم دي   كـه دي سـل زره عاشـقه دي لا كـم دي
دا سـتا سـترګي مـي ليـدلي سـبب دا دئ   غـزالان چـي مكـرره لـه مـا رم دي
سره لبـان دي لـه عقيقـه خـراج غـواړي مـرده   او نـرګس دي دواړه سترګي د ارم دي عيسْی
پـــاځي پـــه آرزو دا ســـتا د لبـــو   دمـه كـل دمونـه سـتا پـه دم دي
عاقبـت بـه مـي جهـان اوښـي توپـان كـه   ډېـري خـوني ورانـي كـړي دغـه زيـم دي
دا پخپلـه راتـه قهـر خښـم كانـدې   كـه رقيـب درتـه ويلـي زيـات و كـم دي

۳۸۱   "حنـان" نـه دئ اوښـتونئ سـتا لـه لـوري   ۲۷۸۷
پـه تـاراج يـې رقيبـان ځكـه خُـرم دي

څـو مـي(5) ايښـئ سـتا پـه مينـه كـي قـدم دئ   لـه هغـه راهيسـي مـل راسـره غـم دئ
بې لـه تـا راتـه غونچـه شـي سـره سـكروټه   دغـه سـتا پـه تنګـه خولـه زمـا قسـم دئ
سـتا و سـترګو تـه شـوخ چشـم حيرانېږم   چـي يـې مـړ كـړ كـل عـالم لا وايـي كـم دئ
تماشـې د سـروي نـه شـم كـړای دلبـره   چي قامـت مـي سـتا لـه قـد لـه خيالـه خـم دئ
ګـل ورقـي د خپـل ځـان وركـړې و بـاد تـه   چـې(6) ليـدلئ سـتا د مـخ د خـط رقـم دئ
چي په وصف ستا د خولې مي لبان(7) خلاص كړه   تـر سـينې مـي زبـان شـق لـه قلـم دئ

۳۸۲   د "حنان" د سترګو تور كه سپين شي ښايي(8)   ۲۷۹۴
سـتا رخسـار لـره(9) دا ديـد هـم نـا محـرم دئ

سـوي نـارې د بلبـل وګـوره پـر ګـل بانـدي   دلسوزي نه شي د ګل هيڅ پر دا بلبل بانـدي(10)
خيـال د معشـوق د خـوار عاشـق لـه سره كله وزي   كـه د بـلا د آفتـو شـي تسلسـل بانـدي
كې نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده ګل د   ناسـته د بـاز وي د شـاهانو پـه منګـل بانـدي
ګـلاب يـې لـه رخسـاره پـه هـر دم شـرمېږي   او تـوري زلفـي يـې نـاز كانـدي پـر سـنبل بانـدي

(۱) دا غزله په چاپي دېوان كي نسته.(2) وينې = ويني يې.(3) چې = چي يې. (4) دا ځای په اصل كي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخې څخه سم كړ. (5)چاپي دېوان: چي مي ايښئ.(6) چې = چي يې. (7) چاپي دېوان: شونډان.
(8) چاپي دېوان: كه سپين شو ښه شو. (9) چاپي دېوان: ستا ديدن لره.(10) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو كي نسته.

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشې بېځا — ګیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس — بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي

۳۸۳ چې دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ ۲۸۰۱
شابس "حنانه" ستا پر هسې تحمل باندي

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ — ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو — نرګس هم سر ځړولئ پر دامان[1] دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره — و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سرې چې روزي مومي ځان سلیمان که — پل د ژرندې د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه — د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح[2] ګران دئ
مشقت غواړي چې کاني ښیښه کېږي — څو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه ګران دئ

۳۸۴ پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه" ۲۸۰۸
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ

چې د عشق شور یې په سر کښېي وي شادان دئ — د چراغ پهدود په بزم کښې خندان دئ[3]
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه — و انسان ته دا بار خرنګه اسان دئ
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو — دا په غاړه کښې لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دینه سرې باسي و بل دین ته — ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله — وینې ویده دواړه د دې قوم یکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي — بې له عشقه چې هر درد یې بې درمان دئ

۳۸۵ ته په خپل فعل کښې سم نه یې "حنانه" ۲۸۱۵
ملامت دي په خبرو کښې اسمان دئ

بیا دي هسې کړم هجران تر غمو لاندي[4] — چې اواز مې تر خوله نه وزي د باندي[5]
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښي — تیمم نه شي چې وي او به بهاندي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ — هرسحر په ویره خوله چې ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مې بیا و نه لید — که هر څو مې نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب — دا په دا دئ عاشق هر ځای سجده کاندي
چې په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که — لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي

۳۸۶ په رښتیا دي محبت نه دئ "حنانه" ۲۸۲۲
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي

---

(۱) چاپي دېوان: پر بیابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (5) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توري زلفي دي خورې په رخسار باندي(1)   د شاهين وزر خواره شي پر ښکار باندي(2)
زما د مرګ احوال ساتي د يار له سترګو   نه کوي د مرګ خبر پر بېمار باندي
ستا پر زلفو باندي زړونه سره تول دي   لکه جمع شي چوغکي پر مار باندي
چي دي غشی تر زړه ووت په خبر نه شوم   آفرين دي وي پر هسي ګُزار باندي
مخ دي هسي دئ ښکاره په نوي خط کښي   لکه ګل چي وغوړېږي پر خار باندي
په خپل ځای باندي هر کوږ ترسم ښه ايسي   لکه زلفي د نګار پر عُذار باندي

۳۸۷
زه "حنان" به سرور پورته کړم له قبره
که مي يار وکړ ګُذر پر مزار باندي
۲۸۲۹

ستا په غم کي به تر کومه يم بندي   مګر نه لري بندي ستا خورسندي
دا د غم شپې به تر کومه تېرومه(۳)   چي مدام(۴) زما زاري ده ستا توندي
عاشق کله د رقيب خبره وړای شي   له حريفه سره تل بويه ګوندي
په خبرو يې باور مه کړه دلبره   چي رقيب مي هر ساعت درته غندي
سرو قد که سازش نه که عيب نه دئ   سروه نه ده چا ليدلې پيوندي(۵)
پر يوه قرار ثابت دا جهان نه دئ(۶)   پيدا شوې ده پستي و بلندي
واړه ستا د بې نيازۍ نه دئ نو څه دئ   چي دي زه د درست عالم کړم ريشخندي(۷)

۳۸۸
وعده وکړې په دروغو دا څه کار دئ
له "حنانه" سره مه کوه رندي
۲۸۳۷

دا څه زلفي، څه رخسار او څه ذقن دئ   څه سنبل او څه ګلاب څه نسترن دئ
دا څه مخ دئ دا څه زلفي دا څه خط دئ(۸)   څه لاله، څه بنفشه، څه ياسمن دئ
دا څه خال دا څه جبين دا څه تمکين دئ   څه پادشاه دئ دا څه تخت، څه نشستن دئ(۹)
دا څه قد دئ دا څه سترګي دا څه مخ دئ   دا څه سروه، څه نرګس دا څه ګلشن دئ
څه سبزه ده څه ګلاب دئ څه غونچه ده   دا څه خط دئ څه عُذار دا څه دهن دئ
څه مژګان دي، څه ابرو دي څه کاته دي   دا څه غشی، څه لينده دا څه زدن دئ
دا څه لب دئ، دا څه غاښ دئ دا څه ناز دئ   څه مرجان دئ څه ګوهر دئ دا څه فن دئ(۱۰)

۳۸۹
دا څه يار دا څه "حنان" دا څه اغيار دئ(۱۱)
دا څه ګل دا څه بلبل دا څه زغن دئ
۲۸۴۵

د دوزخ تر اور بتر د يار بېلتون دئ   په سينه کښي مي زړه سوئ اندرون دئ
چي را ياد يې خيال د زلفو شي هغه دم   د نافې په دود غذا مي د زړه خون دئ
لکه کونډه د اشنای له غمه ژاړي   که رستم د زماني که افلاطون دئ (1)

---

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.(2) په بله نسخه کي دا غزل د دال د رديف ده. (3) چاپي دېوان: تېروم زه. (۴) چاپي دېوان: چي همېش. (۵) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۶) چاپي دېوان: نه‌وي. (۷) دا بيت په اصل کي نسته.
(۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه يار دا څه اغيار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

(c) ketabton.com: The Digital Library

که قیامت چا په دنیا لیدلی نه دئ   جدايي د یار قیامت، بلکې افزون دئ
شپه و ورځ چې د اشنای له هجره ژاړم(2)   یوه سترګه مې دجله بله جیحون دئ
کباب کړئ جدايي د خپل اشنای یم(3)   چې له درده مې پاره پاره لړمون دئ

۳۹۰   په مرګ هیڅ سړی رضا نه وي "حنانه"
د وداع په ساعت مرګ بِه، تر ژوندون دئ   ۲۸۵۲

هسې نه چې یو عاشق تنها محزون دئ   ګُذران د درست جهان په ځګر خون دئ
چې له طمع لاس کوتاه که تل به خوښ وي   په ځلور فصله د سروي پوښ زرغون دئ
لار و زړه ته نه لري کړې خبري   د درګاه د حلقې ځای ځکه بیرون دئ(4)
د غفلت ګرز پاځوي د سهار اوښي(5)   د ژوند چرک لره(6) پیري سپیدي صابون دئ
چې یې کور پر اندازه د خپل بدن وي   مچمچی په دود یې تل شېرین ژوندون دئ
چې له نفسه سره ښه کړي لا بتر شي   لېونی سپی د احسان کله ممنون دئ

391   لاس به وا نه خلي تر مرګه ستا له میني
په دا جهل کې "حنان" هغه پښتون دئ   ۲۸۵۹

بیاېي لاس د چا په وینو کې رنګین دئ   دا شوخ چشم چې فتنه د اهل دین دئ
څو به ګرزوم په مخ کې سپر د صبر   چې په لاس کې یې نیولئ تېغ د کین دئ
چې د مخ په خیال کې تل په وینو ژاړم(7)   زما له اوښو یې کوځه خلد برین دئ
چې یو ښکلی چیري وینې(8) ځغلوي مې   زړه مې نه دئ دا دښمن پهلو نشین دئ
په آئینه کې چې ځان ګوري په غلا ګوري   ښایسته دلبر مې هسې شرمګین دئ
ستا د زلفو په سودا کې مې زیان نشته   په تکرار مې پوښتېدلئ شانه بین دئ

392   پر "حنان" باندې د مشکو باران اوري
چې په خیال کې یې دیار خط مشکین دئ   ۲۸۶۶

دایې لاس د کوم مظلوم په وینو سره دي   چې له ګوتو یې د وینو توېېده دي
مشق د چا د خونریزی کړي خبر نه یم(9)   چې له سترګو یې د وینو څڅېده دي
زلفي وروځي، سترګي خط، خال و رخسار هم   دغه شپږ زما په قتل سره مله دي
له نو خطو(10) خواست د زني د سبب بویه   د پخې مېوې له ښاخه پرېکېده دي

لکه کونډه چې ژړا کا هسې ژاړي   د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: د صحرا اوښي؟.
(6) چاپي دېوان: چرک ته. (7) چاپي دېوان: "چي په خیال یې د مخ تل ژاړم په وینو "(8) چاپي دېوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو — تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي — د زارۍ وانښه يې ترکو ته(1) په خوله دي

393 — و حمید ته هیڅ دئ ستا شعر "حنانه" — ٢٨٧٣
د کبلي له مستة شېره(2) سره څه دي

ستا د مخ چې جويان نه دئ — د پو يا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره — دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته — کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته — آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره — تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم — چې تا ويني حيران نه دئ

394 — ستا د مخ عاشقان ډېر دي — ٢٨٨٠
له دا جمعې "حنان" نه دئ

د اشنای له لوري سلام راغلئ دئ — پر دواړه لېمو باندي مې منلئ دئ
قاصده جار دي تر قدمو شم — حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره — چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي — حال راته وايه چې دي ساتلئ(3) دئ
د وصلت زېری را باندي وکړه — زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته را غئ — سلام د يار چې مې اروېدلئ(4) دئ

395 — د وصل ګل بې "حنانه" بوی کړم — ٢٨٨٧
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروی دئ — چې طبيب له دغه درده په وی وی دئ(5)
لکه نی مدام فرياد و فغان کاندي — هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سوری دئ
خواست پر وخت باندي کوه د نوخطانو(6) — مسافر د بل هيواد په زړه نری دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته — ستا د زنې يو عجب عميق کوهی دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله — هر عاشق جدا جدا لکه ماهی دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه — د خاوند له مخه سپی لکه زمری دئ

396 — ستا د زلفو په ځنځير تړلئ بويه — ٢٨٩٤
"حنان" وينم نن سبا چې لېونی دئ

---

(١) چاپي دېوان: وانښه و ترکو ته(2) چاپي دېوان: د مست شېره سره. (3) ب: څه دی. (4) ب: اوربدلی.(5) دا غزل په اصل او "ب" کي نسته. (6) دا بيت دوې ځپې کم دئ د (باندي) کلمه ما پر زياته کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده کړې و خوبانو ته زاري ‌ ‌ ‌ نه مني له ډېره کبره ستا خواري
په څه طمع له ګلرخو د دوام کړې ‌ ‌ ‌ چالیدلې ده د ګل وفاداري
پرمحک د اهل دلو نه صافېږي ‌ ‌ ‌ چې ګداز نه که د عشق ګُره ناري [1]
غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو ‌ ‌ ‌ حذر بویه له مارانو بهاري
نه خپلېږي په احسان رقیب بې مخه ‌ ‌ ‌ څه پوهېږي یاغي خر په آبداري
په مروت په مدارا کله پوهېږي ‌ ‌ ‌ پر سرکوزو [2] باندي نه کېږي سواري

397 چې مې [3] یار کړه د رقیب ناپوهي خوښه
لـه "حنانـه" څخـه ولاړه هوښیاري ۲۹۰۱

پر چمن پیدا شو خط زنګاري ‌ ‌ ‌ ساقي راوړه نن شراب ګلناري [4]
په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه ‌ ‌ ‌ دا چې هسي ده د ګل چهره ناري [5]
ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم [6] ‌ ‌ ‌ و مې نه لیده [7] خوله، هېره شوه زاري
د یمن د لعل قیمت دي لبو مات کړ ‌ ‌ ‌ تنګه خوله دي په خندا ګهرباري
پر عصا نرګس تکیه کړې په دا ده [8] ‌ ‌ ‌ چې ور پېښ شوه [9] ستا د سترګو بېماري
په بیضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي ‌ ‌ ‌ د خیال باز مي د مضمونو [10] دئ ښکاري

398 چې له خاورو هسي رنګ بشر پیدا که
صُنع وګوره "حنانه" د باري ۲۹۰۸

چې یې [11] سترګي کړې د ناز په رنجو توري ‌ ‌ ‌ له کتو یې فتني پاڅي پر هر لوري
ته زاهد چې دم د صبر پر ما لولې ‌ ‌ ‌ په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
سترګي نه دي دغه سحر [12] د فرنګ دئ ‌ ‌ ‌ چې بلا څني پاڅېږي آدم خوري
رهزني یې له چا زده کَړه دا ستا سترګو ‌ ‌ ‌ چې مدام پرځای د سترو لاري ګوري
غابښ یې هسي په سرو لبو کي نمایېږي ‌ ‌ ‌ لکه کله [13] په لاله کي ژاله اوري
په یوه نګاه [14] ادا کړم شوخو سترګو ‌ ‌ ‌ چې خوړلئ مي دئ غشی [15] پوري ووري

لـه "حنانـه" په افلاس شوه مینه پاته
399 چې د وخت خوبان ښایست په زرو پلوري [16] ۲۹۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: "چې ګدا رنګه د عشق کړي ناري". (2) چاپي دېوان: پر سرکوزي (3) چاپي دېوان: چې یې. (4) چاپي دېوان:-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري ‌ ‌ ‌ چې پیدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پیاله کي د ګل توی سبا شراب کړه ‌ ‌ ‌ په یوه پیاله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته" (7) چاپي دېوان: چې مي نه لیده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چې دي. (12) چاپي دېوان: سترګي نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګویا عین. (14) چاپي دېوان: په یوه وار یې. (15) چاپي دېوان: د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښایست پلوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې جام د لبو د دلبر خوري — هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري
چې سیالي کوي د یار له شوخو سترګو — همېشه لکه بادام کاني پر سر خوري
چې ارمان د یار د خولې لري په زړه کې — د غونچې په دود مدام خون جګر خوري
دلنشین چې یې شي خیال د باڼو ګانو — هغه هر ساعت[1] پر زړه باندي خنجر خوري
د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي — زهر هم[2] سرې له جوره په قدر خوري
چي سیاه بخته شي په عشق کي مطلب مومي[3] — لکه زلفې د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰ ګرداګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه" ۲۹۲۲
مورچه ګان سره ټول شوي دي شکر خوري

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري — که هزار رنګه مېوې طعام هردم خوري[4]
سر و کار چې د دنیا په سود و زیان شي — توري وینې همېشه لکه قلم خوري
چې سفر له ځانه وکه په خپل کورکې — د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري
چې بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته — د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري
شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه — دا په دا چې له سیاهیه[5] آهو رم خوري
د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي[6] — محکمېږي څو چې تاب رشته محکم خوري

۴۰۱ د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ ۲۹۲۹
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم[7] خوري

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري — له لیندۍ که غشی ځي[8] لیندۍ ته ګوري
د شبنم عینکې ګل پر سترګو کښېږدي — چې و خط ته د رخسار د مصحف ګوري[9]
د حلیم سړي له قهره[10] ایمن مه شه — ودانۍ کړي رېز مرېز چې مځکه ښوري
بېنوا لکه مېوه له تماشو یم — چې زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
مستفیض یې یم له خطه څخه ځکه — پر خاطر چې مې[11] د مشکو باران اوري
په یوه کاته[12] یې ګونګ کړم نه پوهېږم — چې یې سترګې کړې د ناز په رنجو توري
چې کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع — تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري[13]

۴۰۲ په فریاد یې غافل زړه ویښ کړه "حنانه" ۲۹۳۷
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري[14]

ناچاری کړم له اشنایه څخه لیري — چې تل اروم د رقیب سړې خبري

---

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی. (3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سیاهي يې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (10) چاپي دېوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چي يې. (12) چاپي دېوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کي نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کي داسي ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه" — چې د فضل دریې نه دئ هرګز پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورې په سوي يو زاهده ته پرهېز کړه عاشقي نه ده تحقيق دئ اور د سري
د ګلرخو په وصال هغه خورسند وي چي مدام د يار د غم سکروټي نغري
د جنت معامله ته کوه زاهده عاشق نه ګوري په عشق کي نژدې ليري
د عشق درد و هغه چاته معلومېږي چي پوخ شوئ وي يو وار له دغه شري
چي تعريف د شکر لب د خولې په کاږم د قلم له نی مي تويي شي[1] شکري

۴۰۳ "حنان" دُر کړه را بيرون د زړه له بحره[2]
ولي نې[3] را نيسي هيڅوک په کودري ۲۹۴۴

عاشقی راته يکسان کړه نژدې ليري لکه يو وي پر رانده لوړي ژوري
را ښکاره يې نه شو هيڅ د لبو لعل تويوم که له چشمانو مرغلري
که په خوب کي[4] چيرته وصل شم له ياره اوروي را باندي ژر آسمان توکري
سرې سرې اوښي تويوم د ده خندا ده وي و وړکي ته يکسان لعل و کودري
زلفي وروځي خال و خط مصلحتي شوه چي يې وکړې زما د مرګ په باب خبري[5]
کاروانسرای مي شوه سينه د سلو لارو چي مدام پر اړوي د غم ميسيري[6]

۴۰۴ د هوا مرغان يې واړه په ژړا کړه
چي "حنان" وايي د يار د غم سندري ۲۹۵۱

چي خوبان جلوه په قدر په قامت کړي پر عاشق باندي په خوا تر مرګ قيامت کړي[7]
په محراب کي ستا د وروځو بې له خياله چا ليدلئ نه دئ مست چي امامت کړي
چي ستا خيال مي له خاطره څخه درومي روح له تنه څخه ترک د اقامت کړي
خوبان څه غرور د مخ په صفايي که دا د خط سياهي بې ژر په ندامت کړي
که ظاهر وسله د جنګ نه لري څه شو عاشقان جنګ په شمشېر د کرامت کړي
بېروي چي مي مدام د عشق له اوره دا زاهد دي اول خپل ځان سلامت کړي

۴۰۵ که خبر شي څوک دا ستا د دلبريه
نه ښايېږي چي "حنان" دي ملامت کړي ۲۹۵۸

که يو ځل و خپلو زلفو ته نظر کړې نور به زما له پرېشانيه ځان خبر کړې
خوش قلمه صحيفه ژر ژر تويېږي تور خط ستا د مخ خطر دئ که باور کړې
ميخانې دوې، دوه محرابه پر يوه ځای ستا بې وروځو ستر ګو نشته که نظر کړې[8]

---

(۱) چاپي دېوان: تويي شوې. (2) چاپي دېوان: "حنان بيا څه دُر له ژبي څخه توی کړه". (3) نې= نه يې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دېوان: "چي يې زماد مرګ په باب وکړې خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دېوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: که باور کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیلو فر[1] به دي شي نن له ثقالته — که یو ځل د ګل د بوی قبا په بر کړي
دوعا ګوی چي د چا مري په خپه کېږي — ته پر څه زما په مرګ سره اختر کړي
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي — شوي سیاه پوښه چي د چا خاوري په سر کړي[2]

۴۰۲ — چي و تنګي خولي ته لار د عقل نشته[3] — ۲۹۲۵
ښایي دا غزل "حنانه" مختصر کړي

لا تر څو ببغمه خوب پرپالنګ پاس کړي — او به خور لکه اورنګ په زري طاس کړي
شاهسواران د زماني شوه تر پښو لاندي — ته لا څه[4] هوا هوس د زین و آس کړي
بیا هاله که ارمان کړي فایده به نه که[5] — چي د عمر غنم لو د مرګ په داس کړي
مرګه جارو کړه ډېر کورونه د خانانو — ته لا فکر د اسباب و د اساس کړي
د دنیا که چیر ته وران در خخه کار شي — هغه دم له خدا خفه شي کوز و پاس کړي
میخاني ته په څه ذوق و په شوق ځغلي — او کعبه[6] چي د خدای کور دئ تري هراس کړي

۴۰۷ — باطن خوري د سرو غوښي ببره نه کړي — ۲۹۷۲
و "حنان" و ته ځان خضر مهترالیاس کړي

که یو ځلي جام د عشق له میو نوش کړي — د جهان ښادي به واړه فراموش کړي[7]
د منصور مقام به مومي تل تر تله — که د عشق د خاکساری حلقه په ګوش کړي
همېشه به و حشت خوري له خپله ځانه — که له جام حقیقي څه باده نوش کړي
کامل عشق به دي تر ځایه پوري بوزي — که تکیه د پیر کامل استاد په دوش کړي
هم هغه ساعت به ورشي تر مطلبه — که له ځانه خخه لېري عقل و هوش کړي
د غونچي په دود د زړه ويني غذا که — که هوا د ګلرخانو د آغوش کړي

۴۰۸ — ته به خپلي خر مهري پرېږدي حاسده — ۲۹۷۹
د "حنان" د شعر دُر یو وار په ګوش کړي

چي[8] رحمان رحیم دي نوم دئ د ځان کړئ — له درګاهه[9] دي هیڅوک نه ځي نیمګړی
تل به وي په دواړو کونو کي سرخرویه — چي دا ستا[10] په عبادت کاندي ځان سترې
په آسانه به د غم له څاه و خېژي — چي په لاس یې وي دا ستا د قرآن[11] پرې
د غافل دا د دنیا لو یي ببځاده — لکه باد وا خلي اسمان له ره خسرې

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یې تش ور ته پرې ایښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه ". (4) چاپي دیوان: ته لا څو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (٦) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي " نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان: دا ستا د کلام.

ببهوده د زرق د پاره سر گردان یو[1] — ته رازق زموږ د رزق یې[2] پورورۍ
دا سور زړه به له سینې د باندې باسم — ساته نه شي که هر څو عزیز وي مرۍ

۴۰۹ — د "حنان" گناه ور عفوه کړه حنانه
چې یې نوم ستا د نامه همسایه کړئ — ۲۹۸۷

بیا دي دواړه سترگې توري په جادو کړې — مسخرې ځکه په سترگو د آهو کړې
سیاه بختي چې را ولې زما و زړه ته — دا په دا ته[3] شانه گڼه په گېسو کړې
د جفا په تېغ دي قتل عاشقان کړه — چې له قصده د رقیب ځای پر پهلو کړې
عاشق ولې[4] ستا له زلفو گله کاندي — قتلول د عاشقانو په ابرو کړې
د هجران تېغ مې سینه پاره پاره کړه — په وصلت که مې[5] زخمونه را رفو کړې
رنځ د عشق مې نه ورکېږي اې طبیبه — که هر څو را پوري ستا د پند دارو کړې[6]

۴۱۰ — چې تر سترگو یې رودونه ځي پوهېږم
چې "حنان" به په دې اوښو کې لاهو کړې — ۲۹۹۳

که رخسار له شاپېریو روبرو کړې[7] — له گلشنه د ارم به یې په هو کړې[8]
که عُذار ښکاره په باغ کښې کړې دلبره — منفعل به ځني گل د شفتالو کړې
د مفتون عاشق به حال در ته ښکاره شي — آئینه که و رخسار ته روبرو کړې
و بې نه کاږي تصویر د شوخو سترگو — موی قلم که له مژگانو د آهو کړې
که و باغ ته خرامان شي سرو قده — عاشقان به قُمري طوره په کوکو کړې
د ښایست مثل یې کله پیدا کېږي — خو بروېان که سره جمع د هرسو کړې

۴۱۱ — د عشق بحر ته به د شعر جهاز کښېږدې
اې "حنانه" که سر پور ته له زانو کړې — ۳۰۰۰

ما وې بیا دې پر مخ زلفې را خورې کړې — ویل ستا په خوله مې بیا خاورې ایرې کړې
ما وې وایه څه ارمان لرې په زړه کې — ول[9] منگولې که مې ستا په وینو سرې کړې
ما وې کله به مې وژنې چې خبر شم — ول[10] چړې مې د هجران در ته تېرې کړې
ما وې کله په دا ستا له غمه خلاص شم — ول[11] کباب که مې دا ستا د زړه قطرې کړې
ما وې کله به په مهر را ته گورې — ویل[12] سترگې چې د وینو فوارې کړې

(١) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چي. (4) چاپي دېوان: عالم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مې. (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) خطي نسخه: (کړ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9)-(10)-(11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما وي ستر ګي مې د وينو فواري دي ول(1) له غمه چې سينه پارې پارې کړې

۴۱۲ ما وي کله به "حنان" په وصل ښاد کړې ۳۰۷
ول(2) هاله چې اندېښني له غيرو پرې کړې

په ښکاره پر سر بګړۍ د ملايي کړي او په زړه کې دي پټ(3) زهد ريايي کړي
د موسٰی په دود ظاهر ځي کوه طور ته په باطن لکه فرعون خدايي کړي
له دې خپلي بې فهمۍ وتلای نه شې(4) افلاطون و ځان ته وايې دانايي کړي
همېشه حلال حرام در باندې يو دي غولونه(5) په خرقه د ګدايي کړې
په باطن دې د شيطان جلب نيولې په ظاهره تسبيح واخلې پارسايي کړې
له عالمه له فقيره ځخه تښتې له فاسقه له فاجره آشنايي کړې

۴۱۳ دا فعلونه ګل په تا کې دي "حنانه" ۳۰۱۴
بيا و نورو ته څه شکر خايي کړې

را پسې دا ستا د غم کرکندي(6) رغږي بل دي(7) زه کړم ننداره د درست وګړي
مدام سېلاب د اوښو يم اخيستې که و بوتي ته لاس کړم له بېخه لوړي
بيا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه چې و زلفو ته دي ما لاسونه وړي(8)
چې کښېني پر زړه مې کښېني سل آفته چې پاڅېږي پاڅوي د لحد مړي
دا چې بيا نن مصلحت کړي له رقيبه له دغه هيبته زړه را څه رغږي
واړه درد د عاشقۍ دئ را پېښ شوئ(9) عقل و هوش شوه په دوا را پوري ستړي

۴۱۴ چې تعريف دا ستا د خولې که شکر لبه ۳۰۲۱
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړي

چې له کبره پر سر ږدي کږه بګړۍ خود به اوري دغه ستا د خيال ببرۍ(10)
د دنيا له بدو چارو لاس نه اخلې که دي ږېره سپينه شوه لکه وړۍ
د لحد تاريکه خونه به دي ځای وي رسوې پر څه آسمان لره ماڼۍ
د جمله بلاوو سر حب د دنيا دئ ته پر څه کړې د دنيا پر مال اړۍ
د ځوانيه چاري مه کړه په پيرۍ کې له سپين ږيرو سره نه ښايي څړۍ

---

(۱) - (2) چاپي دېوان: وې. (3) چاپي دېوان: پټ په زړه کې ولي. (4) چاپي دېوان: "د دې خپلې بې عقلۍ دوا کړای نه شې". (5) چاپي دېوان: غولېده تل. (6) چاپي دېوان: کرکنده. (7) چاپي دېوان: چې دي زه کړم. (8) چاپي دېوان: "چې مې وليدې دا ستا زلفي تاو کړي". (9) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کېمخواب و د اطلسو هوا خوار کړې   قناعت کړه په کرباس و په شړۍ

۴۱۵   د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه"   ۳۰۲۸
دا زړه بوډۍ ده، اېښې دي دړۍ

پر بتانو مینه کاندي درست وګړي   د یوه یوه په لاس د مجاز پړي
که له لمره څخه باج غوارم ښایېږي   ستا له مخه مې د حُسن زکوت وړي
ماهانه مې(1) ستا د حُسن په دولت کې   دوې بوسې دي بخت مې دا برات راوړي
تن مې وران کړ ډېرو اوښو خبر نه یم(2)   له سېلابه سره څه که نېزه وړي
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي   چې یې داغ لکه لاله له ځا(3) راوړي
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم   چې شمېرلئ یم د وینو پوروړي

۴۱۶   زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم   ۳۰۳۵
که "رحمان" و د اشنا له لاسه سترې

چې مې ولیدې د ترکو سترګي غوړي   نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړي(4)
سره لبان، سره یې نوکان، سورکې یې ژبه   په سره اور مې کړوي د صورت دړي
ګردې خوله، ګردي غاښونه، ګردې زنې(5)   زما و مخ تې اچولي دي سل اړي
اوږدې زلفې، اوږدې وروځې، اوږدې سترګې   په اوږده امید یې زه کړم دړي وړي
نرۍ ملا او نرۍ ګوتي، نرۍ شونډي   تر و ښېته یم نرى کړئ دغه کوړي
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه   بې له دوى راته اغزي شي د کروړي

۴۱۷   جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي   ۳۰۴۲
په پښتو کې له حمید سره جګړي

د هجران له لاسه پروت یم بوړي بوړي   رقیبان دي لازیاتي که را ته غوړي(6)
ستا د لب شکري نه ښایي رقیب ته   د خنزیر خوراک یا شاروي یا غابوړي
ستا د وصل ښادي نه ده مالید لې   رقیبان مې نور پر څه غوږونه مروړي
له رقیبه په هیڅ وخت کې نه خلاصېږم   نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړي
چې د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم   رقیبان که ژر نخرې را باندي جوړي
د بخت آس مې دئ په خټه کې بوښت شوئ   رقیبان دي لا پر اچوي خرڅوړي

۴۱۸   ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "حنانه"   ۳۰۴۹
رقیبان یې په معنٰی سپي دي خروړي

(۱) چاپي دېوان: مهینه.(2) چاپي دېوان: "تن مي یوورړ ډېرو اوښو په واک نه یم ".(3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې =زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

په کتو له زاهدانو څخه توان وړي
د مخ خيال يې له عاشقه خان و مان وړي
په خبرو په مانېِ[1] ، په ناز په جور
زړه په هرصورت له ما څخه آسان وړي ترازو له
کېِ[2] هر څو شونډو ته ګورم نه مړېږم
ستركو لوزه كوم مرجان وړي[3]
د جنت مېوې يې مخ كړي له ما هېري[4]
بې تكليفه مې زړه سبب د زنخدان وړي
چې هستي مې وه د صبر اوښو يووړه[5]
خس و خار له آبادۍ څخه طوفان وړي
خيال بېِ[6] څه يوسي زما له خوار صورته
له خرابه ملكه باج كله سلطان وړي

۴۱۹ کې هر څو ځني ساتم نه ساته کېږي ۳۰۵۲
خوبرويان په کرشمه زړه د "حنان" وړي

چې كچكول د ګدا يي په لاس نمر ګرزي
دا د چا د مخ په خيال در بدر ګرزي
دا د چا د تورو زلفو له پر توه
په د ماغ كښې چې مي بوی د عنبر ګرزي
خيال د چا د مخ د شمعي را پېښ شوئ
چې پتنګ رنګه اسمان مي پر سر ګرزي
ډېرو اوښو مي اسمان په ګردش كښېيوست[7]
هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي
دا د چا د زني څاه مي په خوب وليد
چې په خيال كښې مي چشمه د كوثر ګرزي
له فتنې د تورو ستركو بېغم مه شه
له آهو سره ښكاري په هنر ګرزي

۴۲۰ و نظر تې سينه ونسه "حنانه" ۳۰۶۳
دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي[8]

هر قاصد چې زما يار لره نامه وړي
له جنونه پر خپل ځان كله جامه وړي[9]
زه هغه شوخ چشم قتل كړم بې دريغه
چې له ستركو يې په خواست آهو سُرمه وړي
كه په ښكار زلفي كړېِ كه د ماهيانو
يو د بل له خولې بې شَست لكه طعمه وړي
ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن كښې
بلبلان هر دم په زړه باندي تغمه وړي
د هغه ظالم له ديده امان غواړه
چې ايمان له زاهدانو په نغمه وړي
حذر كړه د بوالهوس له نا ترسيه
چې بوسه په ډېر حرص لكه لقمه وړي

۴۲۱ كه هر څو وكړي توبې پر سر شي ماتي ۳۰۷۰
له "حنانه" زړه په تشه كرشمه وړي

عاشقان دي د خپل يار د وصال[10] تږي
رقيبان يې لا زياتي وهي پر پږي
نه مړېږي ستا په ديد د رقيب ستركي
ماړه نه شي[11] په هيڅ شي، د اروا وږي

(۱) چاپي دېوان: مانېه. (2) كې = كه يې. (3) دا بيت په چاپي دېوان كي نسته. (4) چاپي دېوان: "د جنت مېوه يې مخ كړې له ماهېره". (5) چاپي دېوان: "چې مي وه هستي د صبر اوښو يووړه". (6) بې = به يې. (7) "ب" "ډېرو اوښكو مي اسمان په ګردش كښېيووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو كي نسته. (10) چاپي دېوان: د وصل تږي. (11) چاپي دېوان: نه مړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یې زړه له تا مونده لئ نه دئ څه دئ　　رقیبان چې دي و ما ته اورې مُورې
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور(1)　　واړه زما په صورت اخته دي لکه سپړي
چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم　　له غیرته چې مې(۲) خوړین شوه اینه سرې
که هر څو مې زارۍ کړې رقیب خپل نه شو　　په احسان کله خپلېږي زوی د یرې

۴۲۲ د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي
دا ګل قند یې شوه دوا(3) د دې زړ خوړي ۳۰۷۷

ستا له غمه شورش هسي را پېښېږي　　چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي
کې نظر د شاپېرۍ و شي و مخ ته　　تر ښیښې بې د فلک ناره تېرېږي
بې له تا هسي ضعیف یم(4) ګلر خساره　　پر حُباب باندي(5) که پښه ږدم نه ماتېږي
په عوض کي یې روح واخله بوسه را کړه　　دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
څه تعریف یې کړم د پښو له نزاکته　　چې رېزه د ښیښې ګل ور ته ښکارېږي
بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه یم(6)　　دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړېږي(7)

۴۲۳ فکر ډېر د یار د خولې مه کړه "حنانه"
چې سودا له ډېره فکره پیدا کېږي ۳۰۸۴

سره لبان د یار له خپلو ګویا کېږي　　چې غونچه له برګه و وته(8) وا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري　　د مشک بوی په څو پردو کي رسوا کېږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته　　شوخي سترګي بې تعلیمه ګویا کېږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي　　ګرز چې پاته شي له سېله دریا کېږي
د نوخطو و رخسار ته ډېر مه ګوره　　د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي(9)
که په سوز مي یار خو ښېږي عیب نه دئ　　د پتنګ په سول(10) د شمع خندا کېږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چې یار له ما "حنانه"جدا کېږي ۳۰۹۱

لمر به ولي ستا له مخه نه شرمېږي　　چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ　　چې د حُسن له چپاوه(11) دي بېرېږي
سترګي کله وړي بهره له هغه مخه　　چې کا ته یې په رخسار باندي ښویېږي
د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم　　په نسیم د آه مي ولي نه نرمېږي
دید د سترګو یې په خط سره کم نه شو　　په سبزه د آهو لار کله بندېږي(۱۲)

---

(۱) چاپي دېوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مي.(3) چاپي دېوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: بېلتانه هسي ضعیف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دېوان: په زړه تنګه له غونچې یم.
(7) چاپي دېوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتڼ په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نشته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ژړا مـي د تنـدي غوټـه(۱)وا نـه کـړه   ولـي غوټـه چـي لنـده شـي لا ټینګېـږي
زه کـه نـه شـم کـړای خپـل کـار د بـل تمـام یـم   کـه څـه سـم نـه دئ سـوهان بـل پـه سـمېږي(۲)

۴۲۵ دا د زلفـو واریـې خـط تېـر کـړ "حنانـه"   ۳۰۹۹
مـورو مـار پـر یـوه ځـای کلـه چلېـږي

د عاشـق لـه زلفـو ولـي ګیلـه کېـږي   شپه چې هر رنګه اوږده وي سهار کېږي(۳)
زلفـي خواسـت د چا کـوي پـه خبـر نـه یـم   بـې تکلیفـه یـې هـردم و پښـو تـه لـوېږي
دا چـي وایـي شـپه د حشـر ډېـره لویـه   د هجـران تـر شـپې هېڅکلـه نـه رسـېږي
تماشـو تـه یـو وا رایشـه دلبـره   ستا د عشق پـه تـور مـي وژنـي غوغـا کېـږي
راز د عشـق مـي عاقبـت اوښـو ښـکاره کـړ   چـي د حـال طفـل محـرم کـړي رسـوا کېـږي
زاهـد اوښـي د ریـا و خـدای تـه تـوی کـړي   ارمـونی پـه مسـجد کـي مـدام لـوېږي

۴۲۶ د زاهـد زهـد هالـه منـم "حنانـه"   ۳۱۰۶
پـه کوڅـه کـي بـې لاحـول کـه تېرېـږي

پـه رمـوز د یـار د شـونډو یـار پـوهېږي   د میخـور حـال لـه سـاقي کلـه پټېـږي
زړه مـي ډک پـه خیـال د زلفـو(۴) عجـب نـه ده   کـه د مـار مهـرې زمـا لـه خـولې تېرېـږي
چي قدم مي یار پر سترګو باندي کښېښود   کـه زمـا کوڅـه کعبـه بـولي ښـایېږي
لـه زړه و وت ګُلـي خیـال بـې کـړو وروځـو   د خـراب جماعـت تـل محـراب مـاتېږي
رقیـب نـه شـي وړای بهـره د یـار لـه مخـه   و خفـاش تـه د لمـر څـه نفـع رسـېږي
دا ورک زړه غـواړم پـه اوښـو پسـي ځغلـم   زخمـي ښـکار پـر پلـه د وینـو پیـدا کېـږي

۴۲۷ تـه ناصح وا یې چي زوړ شـوې مینـه پرېږده   ۳۱۱۳
چـي زړېـږم زه "حنـان" حـرص مـي زیـا تېږي(۵)

ستا لـه سـترګو را معلـوم شـو(۶) افسـون هسـي   چـي بـه ګـډ کـه(۷) پـه عـالم کـي جنـون هسـي
نـوي خـط دي هسـي چـاري پـه مـخ و کـړې   چـي د ښـمن پـر دښـمن نـه کـه شـبخون هسـي
ګلرخـان دي اعتمـاد پـر حُسـن نـه کـه   ژر تېرېـږي لکـه ورځ د پـرون هسـي
لکـه غوښـه چـي کبـاب لـره کوفتـه شـي   سـتا جفـا مـي دئ کـوټلئ لړمـون هسـي(۸)
عـرض حـال و یـار تـه سـم ویـلای نـه شـم   لکـه وایـي پارسـي ژبـه پښـتون هسـي
لکـه مـور شـي پـر زوی بـوره ډېـره ژاړي   هـره سـترګه مـي فـراق کـړه جیحـون هسـي

۴۲۸ عشـق څېـره د "حنـان" ژړه کـړه عالمـه   ۳۱۲۰
څېـره نـه ژړوي تـب د طـاعون هسـي

---

(۱) چاپي دیوان: د جبین غوټه. (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۳) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۶) چاپي دیوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دیوان:چي یې ګډ کړه. (۸) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نیسي — خلاص لا نه وي بیا یې بارد گر نیسي
خبر نه دي ځوک د زړه په حال[1] بې اوښو — هلکان له لېو نیو[2] خبر نیسي
که ناصح[3] نصیحت کاندي زه یې څه کړم — چي خبره وي بېځا کله سر نیسي
هر اندام مې منتظر شي و پرهار ته — چي په لاس کي دلبر کله[4] خنجر نیسي
وار په وار یې د مخ پاڼي خط کړې لاندي — هسي ورو ورو لکه تندره چي لمر نیسي
ستا د سترګو و نظر ته مې زړه ونیو — لکه ځوک و تېرو تُورو ته سپر نیسي

۴۲۹ — چي په یاد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو / زړه یې داغ لکه لاله مکرر[5] نیسي — ۳۱۲۷

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي — عندلیب زما د زړه هاله ګویا شي[6]
چیرته زه، د تنګي خولې خبره چیرته — په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خیال دي تر و ینسته یم ضعیف کړئ — هسي رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غواړې خوله بسته کړه — د خولې پټې ښیښې مې ډېر مصفا شي
که په حشر ګیله سر کړم له مهرویو — رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي یې و نیسم د خیال زلفي په لاس کي — سیاه بختي لکه سایه را پسي را شي

۴۳۰ — له تیارې سره خوی و نیسه "حنانه" / چي د ستورو ځراغ بې غوړو روښا شي — ۳۱۳۴

چي یو ځل د یار پر زلفو برابر شي — ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کامیابي په حیراني شي له ګلرخو — آئینې ته مدام وصل میسر شي
چي یې و وهل[7] امواج د حُسن بحر — را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کږو خبرو لار و زړه ته نشته — له کجې د حلقې ځای بېرون تر در شي[8]
د دولت اسباب فلک[9] و ناکس ورکه — هُمای ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي[10]
خاموشي خوی کړه چي خلاص شې له آفته — د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي — په ګلشن کي چي قامت یې جلوه ګر شي[11]

۴۳۱ — بې رهبره هیڅ کار نه کېږي "حنانه" / پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي — ۳۱۴۲

عشق د عقل له تدبیره تازه تر شي — چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهیر خپل — اوبه ړغ نه که[12] هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مې حال ټول د سوي زړه دئ — پر بېربېږم چي قاصد به خاکستر شي

---

(۱) چاپي دېوان: په حال د زړه (2) چاپي دېوان: له لېونو نه. (3) چاپي دېوان: که زاهد. (4) چاپي دېوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) چاپي دېوان: چي یې و وهي. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۹) چاپي دېوان: اسمان. (۱۰) چاپي دېوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښېي ور شي". (۱۱) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۲) چاپي دېوان: اوبه نه که ړغ.

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسي ګډه ګمان نه کړم چي تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري يې ما په دا رانجه کړې(1) ګونديوي چي دُر د اوښو مي احمر شي
د معشوقِ هرځايي اشنايي مه کړه چي په لمر پسي سر کوږ د ګل د لمرشي(۲)

۴۳۲ ستا د خط تعريف(۳) "حنان" کاږي ښايېږي ۳۱۴۹
له قلمه که يې توی مشک و عنبر شي

زړه ور پسله مرګه لا(۴) ډېر دلاور شي د ګرګ پوست ګوره چي پسله مرګه سپرشي(۵)
د کړې تُوري پرهار تر سمي زيات وي که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له يوې ببځا خبري فتنې پاڅي د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقيبه تښتېدم نه پوهېدلم چي له سپي ښځه ډېر ځغلې زړه ور شي
د غم سوک چي پر خوله وخوري زړه بيدار شي په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چي شي بخت تور سعئَ ببځا ده لينده هر څو چي پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳ ګيله خوشي کړي "حنان" له توره بخته ۳۱۵۲
شپه که هرڅو وي اوږده آخر سحر شي

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي هر معشوق به له عاشقه زيات مغموم شي(۲)
تواضع که تاته نه کړم خفه مه شه چي سر کښته کړم نظر به مي محروم شي(۷)
چي غوڅ شوي وي(۸) په تېغ د يار د سترګو د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سياوش په دود به پاک له اوره ووزي چي د نفس له مقتضٰی ښځه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط يار ته کاږه(۹) چي مي حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهيد زيارت حج اکبر دئ چي پرې کړئ يې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قيامت به نابينا له قبره پاڅي چي له ديده د اشنا دلته محروم شي(۱۰)

۴۳۴ له ناموېې بغل ډک دئ نه يې لولي ۳۱۷۴
دا په دا، نه چي در ياد(۱۱) د "حنان" نوم شي

په جفا جفا مي زړه له تا لړزان شي خپلي سترګي بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ يې(۱۲) نه راځي په سيل که مي هډ زرې زرې لکه نښان شي
عجب نه ده که په رحم چيرته را شي(۱۳) د مېږي کره مېلمه ګاهي سليمان شي
ستا د عشق درياب نا پايه زه ضعيف يم و مېږي ته نرۍ جوی(1) لکه عمان شي

---

(۱)چاپي دېوان: "رانجه کړي مي دي ستا د قدم خاوري ".(2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چي د خط وصف.(4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بيته وه.تر مقطع وړاندي دوهم بيت له بلي نسخې را نقل سو. (6) د دې غزلي رديف په چاپي دېوان کي "وي "دئ. ماته د اصل ضبط "شي "موزون ښکاره سو. ځکه مي "شي "و کيښ. (۷) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ. (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چي پکښې. (۱۲)چاپي دېوان: خدنګ دي (۱۳)چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.
(1)چاپي دېوان: لړاوبه (2)، (۳) کې= که يې. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای ټوک. (۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي (۷) چا پي دېوان: چي يې. (۸)چاپي دېوان: د تدبير کښلي؟.(۹) چاپي دېوان: د خوار زړه. (۱۰) چاپي دېوان: د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنيا ګڼه ده. (۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلي مقتضا ته پرېږده رام شي ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خیال په خاطر را شي مضطرب شم … لکه پېښ چي د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرگ ور لره بِه دئ په پېغور کي … اور ته ځکه ستی، تېره تر خپل ځان شي

۴۳۵ کبر جن اشنا یې کله غوږ پر نیسي
که "حنان" فصیح لسان لکه سحبان شي ۳۱۷۱

آراسته چي د مهرویو انجمن شي … دا نشمند یې له پرتوه کم سخن شي
د گلرخو و وصلت ته هغه رسي … چي لاله رنگه جامه یې سور کفن شي
کې(۲) کمیس د گل له بویه په ځان واغوست … عجب نه ده نیلوفرغوندي کې(۳) تن شي(۴)
رقیب هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي … و آفتاب ته لیده کله د لېچن شي
چي واصل شم زه له یاره، رقیب ځکه … د گدای رزق(۵) ورکوي که سپی د ښمن شي
که گلاب یې په سیالی د مخ څه وایي … تر ساعته نه پایېږي(۶) د روغجن شي

۴۳۶ زه "حنان" چي د اشنای په کوڅه گډ شم
تماشه را ځخه هېره د عدن شي ۳۱۷۸

څو یې(۷) ویني د خپل ځان خون بهانه شي … د گلرخ په تېره تېغ به اشنا نه شي
توري زلفي کله زړه اخلي له خلکو … څو و اور ته د رخسار یې دوتانه شي
هسي زړه زما سوری کړ د یار هجر … چي د وصل په مسیح یې دوا نه شي
د تدبیر کیلي(۸) څو نه شي ځني ورکه … د امید د درگاه قلف به یې وا نه شي
څو قانع نه شي په څاڅکي له دریابه … د صدف حمل به دُر یکتا نه شي
جذبه مي د خپل زړه(۹) هسي قوي ده … چي خطا به ځني تیر د بلا نه شي

۴۳۷ طمع مه کوه "حنانه" و هیچا ته
چي د هیچا ښه بې خدایه په چا نه شي ۳۱۸۵

څو د قبر په وړو کانو بار نه شي … د حریص زړه به تر هغه قرار نه شي
د حِرَص مار هسي زهر پکښي توی کړه … چي یې دفع په تریاق د گفتار نه شي
دَ نا بودي دنیا حرص تر حیا تېر کړ … چي له ننگه د عالم(۱۰) یې هیڅ عار نه شي
بوی د عیش له حارصه مشکل کار دئ … د ښورې له مځکي گل(۱۱) د گلزار نه شي
دنیا کونډه ده(۱۲) له ډېرو پاته شوې … اشنایي ته یې هوا د هوښیار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چي رام شي(۱۳) … توند توسن څو سترئ نه شي قرار نه شي

۴۳۸ دا دوعا یې مستجابه کړې مجیبه
چي "حنان" گډ د حریص په قطار نه شي ۳۱۹۲

څو په خیال د یار د وروځو کي خم نه شي … تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاهر علمه ځله لیري(1) … دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
گُزار هسي بې صرفې دئ د سیاه چشمو(۲) … چي زړه سوی یې پر آهو د حرم نه شي

(1) ځله لیري= یوله بله لیري، په چاپي متن کي" څله لیري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2)چاپي دیوان: د سیاه چشم. (۳) چاپي دیوان: پر چشمه. (۴) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (۵) چاپي دیوان:مات شي. (۶) چاپي دیوان:په غېږ کښي کړي. (۷) چاپي دیوان: په چښل یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط يې زړه د راتلو نه شي كړای و مخ ته — تله قاضي له هيڅكله د كرم نه شي
له ژړاندو ستركو څه غواړې صبرونه — پر چينه(۳) باندې هركز تيمم نه شي
بيده شوئ په ښه دېغ نه بيدارېږي — بې عقلۍ له دوا و ملهم نه شي

۴۳۹
هغه ورځ پر "حنان" نه وينم چې را شي
چې د زړه خونه يې كډه په غم نه شي
۳۱۹۹

په رخسار يې زلفې نه دي غوړېښې — و سپوږمۍ ته د لړمو دي لښې(۴)
په تور خط سره يې حُسن د مخ زيات شو — زېب كوي دا صحيفه په دا حاشيې
همېشه به وصلت مومي د ګلرخو — غونچه طوره كه د زړه وينې نوشې
كه هرڅو عشق كړم ضعيف د رقيب بس يم — دې نمرود ته دئ كافي پر د پشې
ستا ناصح په ويل نه ګرزم له مينې — ولې خان ستړئ كوې په دا ورېشې
مورزاده د عشق خواري مې ده په برخه — بېهوده د پند څرخۍ را ته ورېشې

۴۴۰
له "حنانه" پټ په تُركو پسې ځغلې
اې زاهده ولې حق ويل پوشې
۳۲۰۷

د سپين مخ چې وي خوا هانه لكه زلفې — همېشه به وي پرېشانه لكه زلفې
چې هوا د لعلو لبو كړي د تُركو — هغه تل وي اوبزانه لكه زلفې
كه تسخير د عالم كړې اوله مات شه(۵) — زړه به يوسي له جهانه لكه زلفې
كه يو ځل كړې سياه بختي د عشق قبوله — بر به خوري له زنخدانه لكه زلفې
كه خواهش د ګلرخانو د ديدن كړې — شه د مخ پر اور بريانه لكه زلفې
چې غذا يې د زړه وينې لكه مشك وي — ځاى په غبرګي كه(۶) آسانه لكه زلفې

۴۴۱
كه دي زړه غواړي چې زړه له خلكو يوسې
تواضع خوى كړه "حنانه" لكه زلفې
۳۲۱۳

د عرفان له جامه مې راكړه ساقي — چې په چښه(۷) يې شم له ياره ملاقي
هم مې خلاص كه د دنيا له شر و شوره — تعلق را څخه قطع كړه باقي
مجذوبي را ته حاصله كړې چې كښېږدم — دواړه ستركي پر قدم د طلاقي

نن بې غِشه مې ساقي و ما ته را کړه … چې د یار د ښه دیدن(۱) شم مشتاقي
تر پخوا عمر عبث را څخه تېر شو … راوړه ژر پیاله ساقي، پیاله ساقي
پر پیرو(۲) مې کړې ثابت د کاملانو … رسوي بار و منزل ته عراقي

۴۴۲ هم را پېښ کړې هسې حال و ما "حنان" ته
چې بې یاره بل ځای نه شم اوطاقي ۳۲۲۰

څه بلاوه ستا د وروځو په محراب کې … چې یې وا چولم زه په اضطراب کې(۳)
د دې جور شپه لکه ورځ را ته ښکارېږي … چې بندي شوم ستا د زلفو په تناب کې
سیاه بختۍ له هري خوا یم اچولئ … ستا د زلفو پېچوتاب په پېچوتاب کې
څه ګیله کړې د سپین مخو له شوخیه … آرام نه دئ چالیدلئ په سیماب کې
آبرویي په قناعت سره زیاتېږي … ګوهر ګوره تږی پروت وي په دریاب کې
نه یې اروم نصیحت په غوږو کوڼ یم … را ته مه وایه ناصح د عشق په باب کې

۴۴۳ دا تر زلفو لاندي مخ ګوره "حنانه"
چې د لمر تماشه کېږي په سحاب کې ۳۲۲۷

تماشه یې د خط بویه(۴) په رخسار کې … د ګلانو پرېواني وي په بهار کې
چې مې وسوه کل هډونه سیل بویه(۵) … د سره اور ښه ننداره وي(۶) په نیزار کې
زلفي ورو شانه کوه چې آزار نه شي … چې هزار زړونه(۷) یې اړ دي په هرتار کې
خط و خال و زلفو سترګو ریز مرېز کړم … رحم نشته د دې ښار(۸) په هندوبار کې
پخپل خط پسې یې خپلي سترګي ګوري … که آهو دئ آرام که په سنبل زار کې
دا شبنم د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ … که خوله د ګلرخسار ده په رخسار کې(۹)

۴۴۴ له "حنانه" قرار څه غواړې ناصحه(۱۰)
چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کې ۳۲۳۴

سرو قده خوش اندام راغئ په برکې … له هوسه نه ځایېږم په کشور کې(۱۱)
په سپین مخ کې یې سرخي د لبو نمایي … که شفق را ته ښکاره شو په سحر کې
چې نرحور که شاپېری دئ نه پوهېږم … دغه نور نه موجود بږي په بشر کې
تنګه خوله یې جز لا یتجزا ده. … آب نه پرېښو دندانو یې په ګوهر کې
درک یې نه کېږي د ملا په باریکۍ کې … خیال له خیاله څخه وزي په کمر کې

---

(۱) چاپي دېوان: د تش دیدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بویه. (۶) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه.
(۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کي". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همېشـه بـه یـې د لبـو پـه مـی مسـت وي   کـه یـې و وینـي تـش عکـس پـه سـاغر کـي

۴۴۵ پـه تـش دیـد یـې عـالم قتـل کـړ "حنانـه"
هسـي آب یـې دئ د سـترګو پـه خنجـر کـي ۳۲۴۱

لـه ازلـه دا سـتا خیـال زمـا پـه سـر کـي   نه چي نن دا ګل زرغون شو زما په درکي[1]
آئینـه یـې[2] د دیـدن تـاب راوړای نـه شـي   جـوهر داره زغـره[3] تـل لـري پـه برکـي
بیـده بخـت کلـه ویښـېږي زمـا پـه غبـږ کـي   سـبزه کلـه زرغـونېږي پـه محشـر کـي
پـه معنـا زړه خوشـالېږي پـه حـرف نـه شـي   وي پـه میـو کـي نشـه، نـه پـه سـاغر کـي
د بوسـې خواسـتونه کـړه[4] لـه سـاده لوحـو   د دوعـا قبلېـده کېـږي پـه سـحر کـي
د آب بـاز مـرګ لـه اوبـو، مـارګیر لـه مـاره   هنرمنـد تـه خطـر رسـي پـه هنـر کـي

۴۴۶ چـي و فـا لـه تـُرکو غـواړې پـه مجـاز کـي
ځـه هـوا ده لا "حنانـه" سـتا پـه سـر کـي ۳۲۴۸

حـال ویـلای نـه شـم یـار تـه پـه تقریـر کـي   نـه قـوت لـرم د ګوتـو پـه تحریـر کـي
پـه مژګـانو سـرې[5] یـووار ادا نـه کـړم[6]   قـوت نـه وي د پېـزۍ لینـدۍ پـه تیـر کـي
مـار د زلفـو یـم چیچلـئ زړه مـي چـوي[7]   شـفقت نشـته د عصـر پـه د مګیـر کـي
رقیـب سـتا لـه لـوري ولاړ بیـا بـه رانـه شـي   ګرزېـده د مغـزي نشـته پـه خنزیـر کـي
نصـیحت لکـه اوبـه، عاشـق غـوړ لوښـی   تـاثیر کلـه اوبـه کانـدي[8] پـه تصـویر کـي
کـوم صـیاد و ښـکار تـه ځـي پـه خبـر نـه یـم   چـي لـه وهمـه ارام نشـته پـه نخجیـر کـي

۴۴۷ چـي د یـار پـر تـورو زلفـو لېـونی شـوې
اوس خوشـاله شـه "حنانـه" پـه ځنځیـر کـي ۳۲۵۵

شـکر و کـاږه تـر ځـو یـې پـه وسـواس کـي   د نعمـت زیاتېـده کېـږي پـه سـپاس کـي
پاکـان خـلاص دي د عـالم لـه شـرو شـوره   مرغلـري نـه خرڅېـږي پـه نخـاس کـي
د دښـمن پـه تواضـع مـه غلطېـږه   و ښـان تـه لېنـده خمـه شـي پـه لاس کـي
سـر کښ نفـس د ریاضـت پـه دام بنـدي کـړه   ځـو بـه یـې لـه دې دښـمنه پـه هـراس کـي
چـي نـرۍ شـي میاشـت آخـره شـپه راخېـژي   پتېـوه ځـان لـه عالمـه پـه افـلاس کـي
ښـې وربښـمیني جـامې بـاب د ارتینـو دي   د مېـړه مړانـه نـه ځـي پـه کربـاس کـي

۴۴۸ لـه یـارانو اخـلاص تللـئ دئ "حنانـه"
ګـذران د زمـانې شـو پـه لبـاس کـي ۳۲۶۲

---

(۱) چاپي دېوان: "نه چي نن را ته پېښ شوئ په نظر کښي". (2) چاپي دېوان: آئینه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره یې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو یې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو یم خوړلئ زړه مي سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثیر کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يـو كامـل و وې كامـل تـه دا پـه حـال كـي ‌‌‌ اچـولئ يـم زه عقـل پـه جنجـال كـي
دا زمـا مشـكل راحـل كـړه د رمانـده يـم ‌‌‌ مـدام ډوب يـم پـه دا فكـر پـه دا خيـال كـي
چـي د خـه د پـاره خـداى جنـت پيـدا كـړ ‌‌‌ چي نبـه نـه راځي[1] هر گز زموږ پـه افعـال كي
هغـه بـل كامـل جـواب هسـي شـان وركـړ ‌‌‌ چـي نبـه فهـم دليـل وكـه زمـا پـه قـال كـي
چـي رحـيم دئ هـم قـدرت لـري[2] پـر هر څـه ‌‌‌ دنيـا ځـاى كـه د يـوې ماشـي پـه بـال كـي
مهربـاني يـي عامـه عامـه ده پـر هر چـا[3] ‌‌‌ نـور يـي څـه كـاوه دوزخ پـه دا احـوال كـي

۴۴۹ الٰهـي گنـاه راعفـو زمـا "حنـان" كـړې
چي دي لطف كمى نـه كـه پـه هيڅ حال كي[4] ٣٢٧٩

كـه د حُسـن صـفايي نـه واى پـه گـل كـي ‌‌‌ د عشـق شـور بـه هـومره نـه و[5] پـه بلبـل كـي
كـه مجـاز د حقيقـت منظـره بـولي ‌‌‌ پـر تېرېـږه او طـاق مـه نيسـه پـه پُـل كـي
لـه اسـمانه شـكوه كفـر ده[6] خبـر شـه ‌‌‌ مراد تـه نـه پرېږدي هيڅوک پـه جز و كُل كي
لـه نظـره مـي فـاني شـو سـاقي واړه ‌‌‌ نـه پـوهېږم څـه بـلا ده[7] سـتا پـه مُـل كـي
پـه ليـده يـي پېچوتـاب شـوم خبـر نـه يـم[8] ‌‌‌ څـه بـلا وه د شـوخ چشـمو پـه كـا كـل كـي
تـر حلقـو د زلفـو مـخ دي معلـومېږي ‌‌‌ كـه گـلاب را تـه ښكاره شـو پـه سـنبل كـي

۴۵۰ دا يـي لاس پـه حنـا سـره نـه دي "حنانـه"
مضـمحل يـي كـړه ټـول زړونـه پـه منگـول كـي ٣٢٧٧

سـتا د زلفـو كـاړكوتو[9] حلقـو پـه دام كـي ‌‌‌ يـو جهـان زړونـه پـرا تـه دي پـه ارام كـي[10]
تـار د زلفـو دي پـر مـخ ترسـم كـوږ بـه دئ ‌‌‌ مـزه دار وي كـوږ ترسـيم پـه خپـل مقـام كـي
سـتا د وروځـو لـه قبلـي خلـق جـار باسـي ‌‌‌ دا عجبـه، كـه زاهـد وي پـه اسـلام كـي
سـتا د سـترگو كاتـه بـه دي سـتا تـر سـترگو ‌‌‌ د بـادام د گـل زېـب نشـته پـه بـادام كـي
كـه تقصـير لـه مـا واقـع دئ عفـو وكـړه ‌‌‌ د بخښـښ مـزه نـه وي پـه انتقـام كـي
چـي خبـري...[11] كـړي واړه يـو دى ‌‌‌ د سـړي كمـال معلـوم شـي پـه كـلام كـي

۴۵۱ لـه سـپين مخـو وفـا مـه غـواړه "حنانـه"
چـي و فالـه سـره نشـته پـه دا قـام كـي ٣٢٨٣

لـه ژړلـو نـه خلاصـېږم[12] پـه هجـران كـي ‌‌‌ آب بـازي نـه شـي هيڅكلـه پـه توپـان كـي
چي مات نه شي زړه، غم ځاى نه پكښې نيسي ‌‌‌ چي قلم چاک شي سياهي اخلي په ميان كي

---

(١) چاپي دېوان: چي ښه نه كېږي. (2) چاپي دېوان: چي رحمان رحيم قدرت لري. (3) چاپي دېوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده". (4) چاپي دېوان:

الٰهي "حنان" له دغه اوره خلاص كه ‌‌‌ چي دي لطف كمى نه كه په هر حال كښې

(5) چاپي دېوان: هرگز نه و. (6) چاپي دېوان: كفر دئ. (7) چاپي دېوان: څه مستي وه. (8) چاپي دېوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) كذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو كي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دېوان: بې ژړلو چاره نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وصل و هجر پر حیرانو سترګو یو دئ   تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کي
نه رام کېږي[1] وصاف د لوته سیاه چشم   له سپېدیه آهو رم که په دامان کي[2]
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي[3]   ازار کړوني ازار مومي په خپل ځان کي
لکه سېل چي په توندی له غره رالوېږي   د سنګدلو دولت هسي دئ په زیان کي

۴۵۲   لاس پر ملا د نامېندی کښېږده "حنانه"
طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي   ۳۲۹۰

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کي   ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که   چي غونچې خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر و ښته مي د فاختې په څېر[4] کوکو که   چي رایاد شي ستا قامت په ګلستان کي
په ژړا کي مي دي خیال[5] د لبو بیا مونډ   د برېښنا رونا مدام وي[6] په باران کي
ګرېوان و تره مهرویه زه بېرېږم   لمر به واچوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خیال که آهو ځکه   لوړه غاړه ده[7] نیولې په دا مان کي

۴۵۳   په هیڅ وخت یې له هجرانه نه خلاصېږي
"حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کي   ۳۲۹۷

و ساته ګوهر په لعلو دیمن کي   چي پیدا دي زمرد شو په ګلشن کي
د مرجان ښاخ د یاقوتو د بام ستن که   و ساته سور ارغوان په یاسمن کي
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه   د نرګسو جام ساته په نسترن کي
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده[8]   کښې یې ږده د نوو میاشتو[9] په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه یووړ   ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسیح په شان دوا راکړه مرده یم   د حیات اوبه دي ایښي په دهن کي[10]

۴۵۴   له حسرته ستا د غاښو ما "حنان" نن
مرغلري کړې را تويي په دا من کي   ۳۳۰۴

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي   بیا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هی توبه د آهو چشمو له عناده   له شېرانو زړه رانیسي په پنجو کي
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي[11]   لکه تخم د ریحان وي په اوبو کي
په یوه کاته مي زړه را څخه یوسي   کې هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(۱) چاپي دېوان: نه رامېږي. (2) چاپي دېوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښي". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دېوان: د نوي میاشتي.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبسم يې زما پر تن هومره(1) اثر کړي   چي هر هډ غاښونه سپين کړه په زخمو کي
چي له ميني توبه ګار شم ژر پښېمان شم   هى توبه کار مي بتر شو په توبو کي

۴۵۵ فارسي خوانو د حيرت ګوتي په غاښ کړې
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي(2) ۳۳۱۱

د دلبر د سترګو خيال مي دئ په زړه کي   د خُتن د ملک غزال مي دئ په زړه کي(3)
ستا د وروځو خيال مي نه ځي له خاطره   ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ايام له بدبختيه   چي دا ستا د زلفو خيال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه   ګڼه هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حيرانېږم   ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غيرته زړه مي لاس له تا نه اخلي   ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي

۴۵۶ غونچه شي راته بې ده د اور سکروټه
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي ۳۳۱۸

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي   چي يې کښې يستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو(۴) دا ستا له سترګو   معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي يې زړونه رانيولي وو په حُسن   ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وې نوش به کړم شکري ستا دلبو   زهر راکړه دا ستا عشق(۵) په نواله کي
د اسمان ښيښه خالي پاته شوه ولي   د عشق مى نه ځايېده په دا پياله کي
غرور زيات لري نوخط تر ساده رويو(۶)   د چين مشک نه وي په هره غزاله کي

۴۵۷ يار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ(۷)
"حنان" رنګه مه شه ځوک په کشاله کي ۳۳۲۵

سر يې پورته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي   هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه يې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه   دغه توره شپه پخوا وه ما ليدلې په شانه کي
خال دي هسي زه(۸) بندي کړم چي له ځانه خبر نه يم   حيرانېږم څه جادو و په يوه توره دانه کي
لب دي لعل عقيق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فيروزه ده   څه دولت دئ باري ايښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خيال بې ماوْى راشي(۹) زما د زړه و کاشانې ته   ولي نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا يي سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي(۱۰)   که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

۴۵۸ که جلوه دي د يار سوځي خاموشي کوه "حنانه"(۱۱)
دا په دا چي هيڅ ږغ نه وي(۱۲) د څراغ پروا نه کي ۳۳۳۲

---

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حيرت ګوتي په غاښ که   چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښي

(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: څه دعوْى کوي آهو. (5) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دېوان: "غرور زيات وي د نوخط پر ساده لوحو ". (7) چاپي دېوان: سور اور شو. (8) چاپي دېوان: هسي رنګ. (9) چاپي دېوان: بې ما دى راشي. (10) چاپي دېوان: زما د زړه په وينو نښتي. (11) چاپي دېوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي دېوان: ږغ نشته.

چي دي شَست زِه د کمان کړه په کمین کي ارام نه وکړه هیڅ صید په زمین کي(۱)
تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم که یې خال دئ جلوه کاندي په جبین کي
زلفي خلاصي کړه چي زړونه واړه خلاص شي ډېر ډېر بند دي ستا د زلفو په هرچین کي
د هیڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وار ته رحم نشته ستا د سترګو په شاهین کي
دغه ستا د زلفو باد ور باندي ومښت د آهو نافه خوشبویه شوه په چین کي
له قربته د سیاه چشمو حذر بویه توري سترګي خلل اچوي په دین کي
۴۵۹ د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ ۳۳۳۹
ولي وي قیمت د ګوتي په نګین کي

د عاشق پر رقیب نه رونېږي سترګي له سایې څخه د دېو تورېږي سترګي
په وصلت کي یې و مخ ته کتای نه شم له ښایست یې(۲) په رخسار ښوهېږي سترګي
ستا د خط را تلو رقیب په سترګو ړوند کړ د افعي(۳) په زمرد ړندېږي سترګي
بې اختیار یې و رخسار ته کاته کېږي د پتنګ له شمعي نه چپېږي(۴) سترګي
چي د غاښ له مرغلرو یې محروم یم د دریاب په دود مي(۵) تل بهېږي سترګي
دا د چا د راتلو زېری(۶) خبر نه یم چي مي هسي(۷) په تلوار رپېږي سترګي
۴۶۰ دا له غمه د ګوم مخ "میرزا حنانه"(۸) ۳۳۴۶
له ژړلو چي مي نه درېږي سترګي

جګي جګي له جفا کړه زړه خالي تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي
چي یې زړه د خال و خط په خیال(۹) اخته شي شي تري پاته مطول وي که خیالي
د عاشق آه و فغان به کله اروي چي په غوږ یې(۱۰) د رقیب د پند والي
چي د عشق د زمزمې ږغ یې تر غوږ شي(۱۱) نور به نه اروي نیرېږ و فامفالي
و دیدن ته یې حیران دي عالمونه که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي
مړنی سړی په ماتي کي مخ ستون که عاشق بویه(۱۲) چي آخر حُسن پالي
۴۶۱ خپل زړه ځیري کړه "حنانه" که عاشق یې ۳۳۵۳
په دا څه کېږي چي ځیري کړې کالي

آه مي خط کله له قده آسان اخلي باج له سروي کله باد د خزان اخلي(۱۳)
شوخ مژګان رسا کاته ښکولي وروځي دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

---

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کي دا غزل نسته. (۲) چاپي دېوان: له صفايې. (۳) چاپي دېوان: واقعي. (۴) چاپي دېوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي دېوان: د رودو په شان مي. (۶) چاپي دېوان: دا مژده د کوم دلبره که. (۷) چاپي دېوان: دا چي هسي. (۸) چاپي دېوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان". (۹) چاپي دېوان: چي یې زړه د خیال و خط په غم.
(۱۰) چاپي دېوان: چي په غوږ کړي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي د عشق حیدري ناره یې د غوږ شي". (۱۲) چاپي دېوان: عاشق هغه چي. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سینه کښي مي غاښ پټ لکه صدف کړه — د زنخ سبب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري — مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښي — دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مي ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي — دا په دا ده چي هُمای استخوان اخلي

۴۶۲ — شاعران د مضمون بِکر بلبلان دي — ۳۳۶۰
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي

نن مي ولیده دلبر په سترګي خپلې — چي رخسار یې په آفتاب بازی وهلې[1]
کږې وروځې کږې توري ایرانۍ دي — په تش دید یې د زړه ولي غوځولې
توري سترګې د شهلا د باغ نرګس و — چي آهو یې تماشې هردم کولې
راتې و ویل چي زړه دي بایلو ولئ — رنګ دي زیړ دئ او چهره دي ګرزېدلې
ما ویل چي له عیانه څه بیان دئ — چي کوټه مي ده د صبر تا نتلې
راتې و ویل چي زه در خبر نه وم — پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کړلې

۴۶۳ — زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي — ۳۳۶۷
ته "حنان" مي له هغو څخه شمېرلې

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ — لکه لمر وي[2] پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کي هلال نه دئ — دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ — په ګلشن کي چي نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم — چي په غبږ کي دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان ایښئ — د تصویر زاغ د کمان پر موټي کښلئ
سنتره د هند که زنه ده[3] حیران یم — چي په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۶۴ — په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه[4] — ۳۳۷۴
چي "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ

چي خاطر مي کدورت په غم موندلئ — آئینې مي له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم — چي د سترګو د تېغ آب دي یم کوټلئ
عقل هم له حیرانۍ په خپل سر ګرزي — پېچوتاب چي یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار[5] ښیښې ته نه رسي له سنګه — چي و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چي مي ځوک ویني زړه یې داغ شي[6] — د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مي ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ — په آسانه تر هند نه دئ ځوک وتلئ

۴۶۵ — د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي — ۳۳۸۱
چي د عشق پر کانې سروي سولولئ

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (2) چاپي دېوان: لکه لمر چي. (3) چاپي دېوان: سنتره که سبب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "دخپل اشنا د مخ دي واړه ". (5) چاپي دېوان: دا عذاب (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه یې داغ شو ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پـر مـخ بانـدي د زلفـو تـار لوېـدلئ
کـه پـر ګـنج بانـدي د طلسـم مـار لوېـدلئ

د خـدنګ انـدوه يـې کـارېم نـه پـوهېږم
چي يې غشـی خطـا دومـي ښـکار لوېدلئ

دا عـرق[1] پرسـپين رخسـار د ګلبـدن دئ
کـه شـبنم پـر مـخ د ګـل سـهار لوېـدلئ

د وصـال د ګـل پـه ديـد کلـه مړېـږي
چـي پـه سـترګو کـي د هجـر خـار لوېـدلئ

تـه بېکسـه، مـل دښـمن[2]، غـل در پسـي دئ
لاس و پښـې ځلـه ختلـي[3] بـار لوېـدلئ

پـه حسـاب د سـيم و زرو عمـر بـايلي
غلـط مـه شـه چي نفـس پـه شمار لوېـدلئ

۴۲۲ د "حنـان" لـه آه پرهېـز کـوه دلبـره
پـه سـينه کـي يـې د عشـق انګـار لوېـدلئ ۳۳۸۸

سـتا پـه سـترګو چي لـه سترګو مي يې تللئ
نـور مـي سـترګو لـره خـوب نـه دئ راغلـئ[4]

سـتا پـه زلفـو چي بې زلفـو مـي ورځ شپه ده
لـه دا تـوري شـپې هرګـز نـه يـم و تلـئ

سـتا پـه مـخ چي مـخ مـي واړاوه لـه واړو
د هـيخ ښـکلي پـر مـخ نـه يـم ورغلـئ

سـتا پـه خولـه چي خولـه مي ونيـوه لـه هرڅـه
چي تعريـف د خـولې دي څـوک نـه شـي کـولئ

سـتا پـه شـونډو چي نفـس پـر شـونډو راغـئ
چـي سـرو شـونډو دي و مـرګ تـه يـم بللـئ

سـتا د پښـو پـه خـاورو، خـاوري دي د پښـو يـم
چـي د پښـو تـاب مـي لـه سـره دئ ختلـئ

۴۲۷ سـتا پـه وروځـو چي خم شوم لکـه سـتا وروځـي
زه "حنـان" دي پـه کـږو وروځـو ځبلـئ ۳۳۹۵

چـي پـر مـخ دي تـوري زلفـي ښـورولې
خلقـې دي پـه قصـداً ازارولـې

د آهـو نافـه دي ډکـه کـړه پـه وينـو[5]
پـه رنجـو د نـاز دي سـترګي تـورولې

بـاز د سـترګو دي لاناست دئ پـه پـرده کښـې
نـور د زړو[6] و ښـکار تـه چـا وپـارولې

تـر پخـوا دي خـوی وفـا وه نـه پـوهېږم
د وفـا لـه خويـه چـا و درولـې

آفـرين را بانـدي و وايـه ملکـو[7]
چـي مـي سـتا جفـا پـر زړه هـوارولې

مـا وې زړه دي لـه مـا يـوو پـه سـپينو غاښـو
ول پـوهېږم پـه رضـا مـي خـوارولې

۴۲۸ "حنـان" و ژړل لـه ډېـري نامېنديـه[8]
سـتا پخـوا نېکـۍ پـر زړه چـي تېرولـې ۳۴۰۲

کشـکي بخـت مـه وای لـه مـوره زېږولـئ
چي پيدا شوم عشق يې مه وای راښوولئ[9]

د محشـر خـواري اختـر ور تـه ښـکارېږي
خـدای هرګـز پـه مينـه مـه وای پوهـولئ

دا پـر مـخ يـې خـال و خـط و زلفـي نـه دي
تـور اطلـس يـې پـر کعبـه دئ غـوړولئ

شـوخو سـترګو يـې ګُلـي خيـال لـه مـا يـووړ
لکـه خـلاص کانـدي قصـاب لـه غوښـو ولـئ

---

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري (5) ب: له وينو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرين را باندي و شو لور د لوره. (8) ب: نا اميدۍ.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بې[1] څوک سر لکه ګوی که په میدان کي — چي یې ما د نی سواری جلب نیولئ
چي ببومه یې[2] له عشقه پارسایي ته — دي ولد په بهانه وم غولولئ

۴۲۹ — تور کاکل یې په زړه خوله نجتی "حنانه"
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ — ۳۴۰۹

له ګناهو څخه[3] نه کوې رم ولي — تل کوې پر زبردستانو ستم ولي
په دنیا پسي اووه اقلیمه غواړې — او د حق پر لوري نه ږدې قدم ولي
د دنیا و کار ته سم ځې لکه غشی — خدای ته نه شوې په طاعت سره خم ولي
د دنیا په تله له خدایه مرور شې — دا چي اړوې وهلئ قلم ولي
تویوې مدااماً اوښي د مظلومو — نړوې د تن دېوال په دا نم ولي
د زمري په شان ور ځغلې پر کمزوري — زورور وته نه وهې دم ولي

۴۷۰ — خرځوې دین په دنیا "میرزا حنانه"
دا نعمت زائلوې په دا غم ولي — ۳۴۱۲

چي عاشق د عشق پر لار برابر درومي — په رضا یې معشوقان مکرر درومي[4]
هره شپه چي دا ستا خیال په غېږ کي نیسم — بوی د ګل مي له بشره سحر درومي
هغه شپه چي دي محروم شم له وصاله — د څراغ په شان لوګي مي تر سر درومي
چي دي خیال د زلفو و ساتم په زړه کي — له سینې څخه مي بوی د عنبر درومي
ټول د زړونو ستا په خیال پسي عیب نه دئ — په سلطان پسي د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کي له رقیبه نه بېرېږم — په دریاب کي بې پروا شناور درومي

۴۷۱ — و "حنان" و ته هغه ساعت قیامت وي
چي یو پاته شي، یو یار په سفر درومي — ۳۴۲۳

ساقي راکړه یو څو ډکي پیالې مې — چي په چښنه یې[5] صد ساله مرده شي حی
چي دا ستا د رخسار عکس پکښې ګرزي — هغه جام لبالب راکړه پیا پی
مې بې غِشه، یار ساقي، چنګ و رباب وي[6] — پادشاهي په نظر نه راځي د کی
هسي جام د بېخودۍ را عنایت کړه — چي له فهمه مي فاني که همه شی
د اشنای د میني درد هسي سر سام کړم — چي دوا مي نه په ساز شي نه په نی
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کي — لکه ناست وي له عالمه لېوني

۴۷۲ — د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي[7]
تن پرور کله خبر دئ[8] په دا سوی — ۳۴۳۰

---

(١) بې = به یې. (2) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلي نسخې څخه وا خیستل سوه. (3) چاپي دېوان: له عصیانه څخه (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: په چښو یې. (6) چاپي دېوان: رباب دی.
(7) چاپي دېوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي دېوان: کله پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیخ ښکلي پر ما نه شي مهرباني
دا په دا مي پر طالع شي حیراني

عشق یې تندره اسماني نه ده نور څه ده
ربېز مربېز یې کړه د صبر و داني

که د حُسن له مستیه لېوني دئ
سر و مال[1] ځني زما شه سپلني

له نظره یې وتلئ نه یم څه یم
چي دا هسي د رقیب شوم[2] خندني

همېشه یې په پرده کي دي دوې سترګي
نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني

د رنجو په باڼ دي تېغ د سترګو تېز کړ
د زړه سپر ور له بویه آهني

۴۷۳ یار پاله "حنانه" اوس چي خط یې راغئ ۳۴۳۷
په کفارو کي زېب که مُسلماني

چي مي بایلووه په مینه کي ځواني
اوس بې[3] کله پرېږدم عشق په اساني

شوخي سترګي یې ځوک نه پرېږدي و وار ته
ژر یې ور ولي تکبیر ته قرباني

تروې اوښي نمک بویه د زړه غوښي
چي یې وکړم د خونخور خیال مهماني

زلزله مي د عشق ولیده په سترګو
نړوله یې د صبر و داني

د خط کفر یې هجوم په وار وار وکړ
دا په دا ولاړه د مخ مسلماني

که تسخیر د عالم کړې تواضع خوی کړه
دا په دا چي نګین خم وي سلیماني

۴۷۴ عشق بلا نه ده کېمیا ده او که نه وای ۳۴۴۴
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني

له نو خطو څخه نه یم صبر کړونی
کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړونی

سر درد مي د عشق نه درومي له سره
نصیحت به را تر څو کړې سر تړونی

د ګلرخو د هوس[4] په تناره کي
هسي و سوم لکه سوئ اورلړونی

بلبل وړي د خار جفا د ګل د پاره
د رقیب به ولي نه یم منت وړونی

بې نارو[5] مي اوښي ځي د یار له غمه
بې تنا د ژمي ابر وي ژړونی

مرحمت به ولي[6] یار په رقیب نه که
دا په دا پر ښنتن ګران وي سپي خوړونی

۴۷۵ چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه[7] ۳۴۵۱
له دې غمه غونچې څیري کړ پړونی

په مجاز کښي چي وفا غواړي عشق کړوني
غواړې خوند د هندواني له مړغوني

د ریا زاهد ژړا د خدای په کور کښي[8]
قحبه کښېږدي[9] په مسجد کښي حرموني

چي د عشق لافي وهې میدان ته راشه
تر څو پټ یې لکه ښځه په پړوني

مجاز پُل د حقیقت دئ څه پر تېر شه[10]
ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

(۱) چاپي دېوان: مال و سر. (2) چاپي دېوان: د عالم شوم. (3) بې= به یې. (4) چاپي دېوان: د هوا. (5) چاپي دېوان: په نارو مي.
(6) چاپي دېوان: بې ولي یار. (7) چاپي دېوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېرېږه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مېږه خويونه نه در ښخه کېږي — سازوي مدام لُعبتي لکه نجوني
قناعت پر خپل ټوکر کړه پور ته مه ځه — لقمه اخله[1] چي دي ننوزي په ستوني

477 — چي دي شعر نه غوږ باسي څوک "حنانه" — 3458
د اشعار د آسو نسه[2] ملوني

د ښايست له مخي[3] ځغلي سل فتني — څو به راوړم[4] ور ته تاب زه د سيني
يو ساعت مي بې ژړا نه دي دوي سترگي — نه پوهېږم چي کاريز دئ که چيني
په سينه کي مي ټولېږي ستا غمونه — لکه جمع شي عالم پر سفيني
ستا د ميني گرگ په هسي شان رنځور کړم — چي زهوب مي مدام درومي له ايني
چي رقيب دا ستا په در کي[5] ځای پيدا کړ — زړه و سږي مي و راسته شوه له کيني
د گلرخ د مخ په اور کي عيب نه دئ — که مي تن شي[6] تار په تار لکه نيني

477 — په قدر دا ستا د هجر وصل غواړم — 3465
د "حنان" دي پاته شوي مهيني

دگلرخو له چا مه شه دښمني — کې له غمه ښخه مړشي نې مني
هيڅ پرحال پوښتنه نه کړي د مهجورو — خدای دي نه کوري د دوی کبر و مني[7]
د هر چا زړه له کوگله ښخه[8] کاږي — چي جامه د ناز په بر که سمني
و کُشتن ته د عاشق هسي راځغلي — لکه کور له چي درومي[9] وطني
سپين غاښونې[10] پر گوهرو باندي نازکه — او لبان[11] يې پر عقيق يمني
قتل کړئ يم هغه گلرخ[12] بې تېغه — چي اغوستي يې قبا ده چمني
په زبان د خوبرويانو زه پوهېږم — ما د دي کبليو کړي ده ښپني[13]

478 — چي اغوستي يې د خط توره جامه ده — 3473
د "حنان" رنگ شو په دا کُرکُمني

چي پر زړه د زلفو خيال د جانان کښېني — که رستم د زماني وي حيران کښېني
د عاشق و معشوق راز چي سره يو شي — هغه دم يې رويبار چپ شي[14] تر ميان کښېني
په عرق يې هسي[15] شان شي رخسار نرم — لکه پاني چي د گل په باران کښېني
دُر د اوښو بې سامان د مهماني کړم — که يې خيال زما په زړه کي مهمان کښېني
چي بې غوښتو پتنگ طوره ځي مجلس ته — ژر په زړه پر ايرو د خپل ځان کښېني
د الفت مرغه له دي گلشنه والووت — چي شبنم د خس و خار پر گرېوان کښېني

---

(۱)- ب: لقمه احله، "بې ځايه اوړده حاشيه يې ور کړې ده" له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونيسه. (3) چاپي دېوان: له مخه. (۴) چاپي دېوان: څو را ورمه. (۵) چاپي دېوان: چي رقيب ستا په درگاه کي. (۶) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي دېوان: کبر مني.
(۸) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه ښخه. (۹) چاپي دېوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي دېوان: سپين دندان يې. (11) چاپي دېوان: سره لبان يې.
(۱۲) چاپي دېوان: هغه گلرنگ. (۱۳) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي دېوان: چف که. (۱۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۷۹ که یې قد د سرو قد ورشي په خوا کې
دا "حنان" به پاس پر بام د اسمان کښېني ۳۴۸۰

چې بتان شي هم صحبت د آئینې   یو په سله شي حیرت د آئینې
طمع مه کړه د بوسې له ساده لوحو[1]   نه دي چښلي چا شربت د آئینې
د هغه شوخ حُسن خیال به څه نګاه کړم   طاقت نه که لکه صورت د آئینې
په خپل حُسن دي خبر کړه[2] ځکه هسې   خوبان ډېر کوي عزت د آئینې
له صافدلو راز د زړه پوښیده نه دئ[3]   فهم وکړه پر صفوت[4] د آئینې
په راتله د خط که حُسن زیات شي ښایي   په ایرو شي[5] شرافت د آئینې

۴۸۰ چې د عشق په اور ځان ویلي که "حنانه"
خوبان ځکه که[6] حرمت د آئینې ۳۴۸۷

یار هغه دئ چې ولاړ د یار پرپټ[7] وي   که راحت ور ته رسېږي که زحمت وي
روی ګردان له یاره نه وي په هیڅ طور   د یار ظلم یې پر ځان لوی سعادت وي
د رقیب په ویل نه ګرزي له یاره   همېشه یې دغه خوی دا یې[8] عادت وي
نظر نه که د دنیا و سود و زیان ته   شپه و ورځ له خپله یاره هم صحبت وي
که هرڅو جور و جفا له یارهویني   لا ور څخه د هغه یار ډېر عزت وي
پر مخ نه راوړي ګیله[9] نه ور ته وایي   چې په سل طوره یې یار په ملامت وي

۴۸۱ که څوک سر ښندي پر هسې یار "حنانه"
د هغو سر فرازي به په قیامت وي ۳۴۹۴

څو دا مځکه اسمانونه بحرو بر وي   د ګلرخو استانه، زما دي سروي[10]
کامراني په حیراني شي له ګلرخو   د دې باغ ګل د هغه چې لاس تر سروي
بېتابي د زړه تر باغ صنوبر باسي   په ګلشن کې چې قامت ستا جلوه ګر وي
د لاله په دود مې زړه د محبت وسو   د آه دود چې غوټه شي داغ د ځګر وي
چې په درست جهان یوه ډوډۍ قسمت که   و عالم ته به مخ روڼې لکه لمر وي
ځای د امن مې هیچیري پیدا نه کړ   لکه شمع هر ځای زما د سر خطر وي

۴۸۲ بې له یاره په ګلشن کې تمام عمر
و "حنان" ته خپل بانو لکه خنجر وي ۳۵۰۱

نن مې پیاله غمه زړه را څخه چَوي   چې خوړلې د هجران د توري لوي[1]
جدايي د خپل اشنا یم کباب کړئ   چې مدام پر هر زیارت لګوم څَوي

(۱) چاپي دېوان: له ساده رویه. (2) چاپي دېوان: په خپل حُسن بې خبر که. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: په ایرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته که. (7) چاپي دېوان: په زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دېوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.
(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (2) بې = به یې. (3) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته، د خطي نسخې په متن کې
د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چې کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دېوان: که په هجر کې څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکه اور. (6) چاپي دېوان: په دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چې حنان څوک له اشنایه. (8) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (۹) کې = که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ملګري يې د بوان يا حيوانان وي		پر هر ځای به باندي ټول وي لکه رَوي
د سينې زخم مې بيا فراق ناسور کړ		چې مدام ځنې بهېږي وينې زَوي
د کميس د خولو بوی بې[2] کله را شي		يعقوب رنګه مې لېمو ونيو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي		د هجران تشنک وهلي دي ککوي

۴۸۳ دې مصرع د حميد زړه د "حنان" وسو
له فرياده د اور سوي زده اور سوي ۳۵۰۸

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي		همېشه به يې د ګل لمن بستر وي[3]
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو		د مظلوم په وينو سره لکه نشتر وي
چې يې ستا کاته ايرې که عجب نه ده		که د طور اورې پيدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځي		هغه ګل غواړم چې جمع يې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ويل و ګل ته		چې د ګل ټولېده که مات يې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي		پيل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه
تر پخوا يې نښانه د "حنان" سر وي ۳۵۱۵

د خپل يار جفا مې ډېر ډېر زړوي		بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ واښه په خوله تر ګوته نيسي		که په عقل غر له بيخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غواړم[4] ښايېږي		تريخ ژوندون سړی له عمره مړوي
ښادي نشته په خندا کې د ګلرخو		پر پرهار د پاسه مالګي دوړوي
د ناصح نصيحت هسې دئ په عشق کې		لکه تندره[5] په پوکلو سړوي
د يار هجر يم وژلی نه رغېږم		بېهوده زاهد نمک را پړوي[6]

485 له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي
چې "حنان" له خپله ياره[7] اړوي ۳۵۲۲

زلفې د دلبر پر مخ څه نشو نما کوي		قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي[8]
يو د ناز کاته د يار روح بخښي عاشق لره		سترګې کې[9] بيماري دي کار د مسيحا کوي
ته پادشاه د حُسن يې مه شمېره بوسه پرما		عيب د شاهانو دئ تېر حساب چې بيا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دي نری وروځي دي بل د خط سبزه ګوره   تور خال يې د زړه په ورو څه بدی بلا کوي
زلفي د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي   خوله يې پر غونچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لري څه نريه ملا لري   زلفي ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي

486 نه که هيڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز
ځکه دا شيدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي ٣٥٢٩

د عاشق پر زړه اورونه بلوي   د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چي مي د مرګ کوي پوهېږم   په دغه بانه مي خوشي غولوي
ستركي زړه وړي د خلوت له زاهدانو   په غمزه ياغي ملكونه ابلوي
دا بې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کي   لخ هلک دئ حبشی، ګل ټولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه يم   دا چي هسي د ناز آس را ځغلوي
رقيبان يې (1) په خپل وصل سر فراز کړه   پر عاشق د غم بارونه چلوي

487 په خواري پسي د وصل ښادي شته ده(2)
په "حنان" چي د فراق غم ګلوي ٣٥٣٦

هغه زړه چي ستا و زلفو ته مايل وي   د بلا فوجونه تل باندي نازل وي(3)
چي منزل اوږد وي جرس هومره فغان كه(4)   له خولې سوي ناري كله د واصل وي
په دنيا كي زړه بې داغه(5) په كار نه دئ   چي بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره(6) سره زېب كه   چي آيات(7) كله پر هر كاغذ نازل وي
چي د عشق په لومه بند شي واړه بايلي   كه يې څورلس علمه كړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسې دا د راباندي وكړه   رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي

488 سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي
قند او كورت پر هغه يو وي چي جاهل وي ٣٥٤٣

په دنيا كي به تر هغه څوك خُرم وي   چي ملګری يې مدام د اشنا غم وي
د هغو ستركو له مكره(8) څوك خلاصېږي   چي يې ښكار مدام هوسۍ د حرم وي
بوالهوس كه لافي كړي د عشق دا څه شو(9)   د كېميا خيال(10) و مفلس ته د زړه دم وي
موږ د عشق و غره ته شاده لګولې   له قاضي كه وهم(11) هغه چي كاڼی كم وي
پر سپين مخ باندي تور خط د يار ضرر دئ(12)   خرابېږي ژر كتاب چي خوش قلم وي
له دولته د عشق كله بخره وړای شي   چي په فكر د دينار و د درم وي

489 د "حنان" شكستګي ښكاره هغو ته
چي په خيال د يار د وروځو مدام خم وي ٣٥٥٠

---

(١) اصل: رقيبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي. (3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان كاندي". (5) چاپي دېوان: هر يو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آيات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مكره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس كه لاف د عشق كه په دا څه". (10) چاپي دېوان: د دنيا خيال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم كه. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلس هغه دئ(1) چې ته یې یو جانان وي — هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نیسي — د لبرېزي پیالې ډېر ساقي پاسبان وي
چې و باغ ته خرامان شي کله کله — هغه دم ګل آشفته نرګس حیران وي
که دي زلفې پر مخ پروتې باک یې نشته — دا په دا چې شپه و ورځ مُشت و ګرېوان وي
چې یې ستا د زلفو عکس پر زړه ګرزي — هغه تل د آئینې په دود پرېشان وي
مدام غم تر لمن نیسم زړه تې(2) بولم — پر اشنا باندې اشنا ډېر مهربان وي

490 په قیامت چې خدای قاضي وي حق به غواړي(3) ۳۵۵۷
د میرزا "حنان" دې لاس ستا دې ګرېوان وي

بندي شوئ چې د سترګو په جادو وي — له عالم یې تېښته خوی لکه آهو وي
د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېږي — چې یې سر و آئینه ته(4) د زانو وي
چې خم شوئ وي په خیال د یار د وروځو(5) — ځای یې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي
دُر د غاښو لعل د لبو بې(6) تلې څوک — چې یې کانی وي شبنم(7) ګل ترازو وي
د کږو ورځو تصویر به یې څوک کاږي — کې د توري په جوهر، قلم(8) د مو وي
چې په خیال د یار د قد د سروي بندي شي — د فاختې په شان یې(9) تل ذکر کوکو وي

491 دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته ۳۵۷۴
چې "حنان" دې تل له غمه رو برو وي(10)

په جهان کې به د وصل نعمت نه وي — که آخر پسې د هجر زحمت نه وي
وصل و هجر د یار دواړه خور و رور دي — په دنیا کې بې زحمته راحت نه وي
سر تر پایه سره لمبه شم و به سوځم — که یو دم مې د ګلرخو صحبت نه وي
له وطنه خخه څه که دي د پلار وي — چې بې آبه پکښې اوسې عزت نه وي
خواږه نه دي هغه غوښې د بدن دي — چې د چا کره ورځې در ته ست نه وي
که هر څو ښایسته نجل وي مخ دې واوړي(11) — چې په ناسته په ولاړې(12) عصمت نه وي

492 ملامت کړه ځان دلې "حنانه" واروه ۳۵۷۱
کانی کم د ترازو د قیامت نه وي(13)

که کوې را سره ډېره جفا ښایي — رسا حُسن لره جور رسا ښایي
له حیا په آئینه کې کتای نه شي — که کوي بېګانګي له اشنا ښایي
که له لاسه مې نن بوی د رومې د عطرو — چې خلاص کړئ مې دئ بند د قبا ښایي(۱۴)

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (2) تې = ته یې. (3) چاپي دېوان: په قیامت چې خدای قاضي محمد شفیع وي ".
(4) چاپي دېوان: و آئینې ته. (5) چاپي دېوان: د یار د سترګو. (6) بې = به یې. (7) چاپي دېوان: کانی د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښایسته خېل وي رنګ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه یې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بیا هورې په قیامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي [1] تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو — که یې و بولم خط توره بلا ښایي
چي له خیاله و آفتاب ته سم نه ګوري — پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښایي
چي په آه د زړو یې کج واړه مژګان شوه [2] — کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښایي

493 — پـه اکسیر د زړو یې کلپ د زړه خالص کړه
که "حنان" لافي وهي د کېمیا ښایي — ۳۵۷۸

ستا و تېغ ته مي په زړه له اشنایي — ورکړه لار ګوندي به وکړي دوایي
تر الفت دا ستا د وروځو حیرانېږم [3] — چي یو موی یې تر میان نشته جدایي
ملاقات ته دي حیران یم د مژګانو — چي هردم سره کوي دلربایي
ستا د زلفو خیال ځنځیر کړ را تر غاړه — ځکه اوسم تمام عمر سودایي
ځنځیر نه لوېږي د عشق و هري پښې ته — څو تېر نه شي تر مجنون په رسوایي
که عشق پټ ساتي عاشق [4] ورله ښایي — کېمیاګر کله کوي خود نمایي

494 — رقیب بیا څه ور ته و ویل حیران یم
له "حنانه" چي کوي بې پروایي — ۳۵۸۵

تمام عمر په غفلت کښي نا پکار یې — لږڅه و ګرزه و خدای ته که هوښیار یې
که کړې خاوري توی په سترګو کښي د نفس — په جنت کښي به له حورو سره یار یې
که اغزي د چا له لاري څخه واخلې — په هغه جهان به ته ګډ په ګلزار یې
د ضعیف له اُوږو بار دَ لته واخله — په صحرا کښي د محشر به سبکبار یې [5]
چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته [6] — په جنت کښي به دا خل بې انتظار یې
که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو — په عرصه کښي د محشر به لکه مار یې

495 — نصیحت وبل ته څه کوې "حنانه"
ته پسې مدام د خلقو په آزار یې — ۳۵۹۲

چي یې مخ ګل د بهار [7] دئ هغه ته یې — چي د درست جهان [8] په کار دئ هغه ته یې
چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه یم — چي د کل عالم [9] دلدار دئ هغه ته یې
چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه یم — چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته یې
چي حیران ضعیف له درده هغه زه یم — چي پسې تل په آزار دئ هغه ته یې
چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه یم — چي د زړو په وړو هوښیار دئ هغه ته یې
چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه یم — تور کاکل چي یې تور مار دئ هغه ته یې

496 — چي په عشق دي مشهور [10] دئ زه "حنان" یم
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته یې — ۳۶۹۹

---

(۱) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (2) چاپي دېوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژګان کج شوه". (3) چاپي دېوان: قربانېږم. (4) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب" سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دېوان: درست عالم. (9) چاپي دېوان: د کل جهان. (10) چاپي دېوان: په عشق کښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مي ولاړ شو په سفر له دې وطنه — که ارواح و کوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه — که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له سترې زړه پوښتنه — چا بې ایښې وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم(1) په مینه کې هر ګوره
یار مي ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چې خبر یې د تلو وشو ناګمانه — لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چې یوسف مي شو ملګری له کاروانه — شو یعقوب زما د زړه پسې پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه — د ژوندون طمع مي وخته له ځانه

چې ترې پاته شوم په دا پېغور ګنده یم
سترګي نه لرم په سر کي شرمنده یم

ور سره به څوک پر لاري وي ملګري — چې ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له ستړیا به یې زړه نه غواړي خبري — په ناکام به تر خوله تویې که شکري
د سرو لبو لعل به پرولې په کودري — اړوي به باندي تل د غم پتیري(2)

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چې پر سر مي را پرې نه وته ډبره(3)

خوب به نه ورځې مانده به تر حد تېر وي — خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي — له ستړیا به نیشکر ور ته ګندېر وي
په دیدن بې دېو و دد(4) ملګري سېر وي — پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چې ترې پاته شوم په کومو سترګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزې ښورم(5)

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم — چې نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنګه له غمه سرګردان یم — نې له هجره څخه زه خیري ګرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم — دی پخوا را پوهېده چې دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکۍ وي
لعنتونه دي زما پر خیرګۍ وي

---

(۱) چاپي دېوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چي پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي ښورم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مي مینه وای رشتیا سوئ په اور وای   په نغري کي بې[1] د هجر لکه سکور وای
پښې مي ییلي[2] کالي ځیري سر سرتور وای   په اندوه سره مي ترک د دنیا کور وای
له دې غمه مي ترا وسه سر په ګور وای   ښایي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای

صد رحمت دي وي د ده پر دا نایي
صد لعنت دي وي زما پر اشنا یي

بل وطن ته شو روان په زړه خسته   نه یې آس، نه یې خېمه، نه یې درسته[3]
له خبرو بې په غم وي خوله بسته   له دغه غمه مي شوه اِینه ورسته
په مجلس کي به د چا وي نشسته   په ناکام که چیري خلاصه کړي پسته

تف زما په اشنایي شه بېوفا یم
چي بې یاره لا ترا وسه ژوندی پایم

یار مي ولاړ شو په سفر پسي زهیر یم   له دا غمه[4] تل اخته د ځان په ویر یم
ریشخندي د هر صغیر و د کبیر یم   چي په غم لا د قلیل و د کثیر یم
زخمي کړئ بېلتانه دغم په تیر یم   همېشه د دغي چاري په تدبیر یم

چي تر کومه به بې ننګه یم بې عاره
چي لا طمع کړم د عیش له قندهاره[5]

په خپل فضل خواست قبول زما غریب کړي   د وصال ښادي مي یو وار په نصیب کړي
تللئ یار را سره وصل عنقریب کړي   مشرف په دغه ګل دا عندلیب کړي
د هجران نا سور مي روغ په دا طبیب کړي   خوا په خوا را سره وصل[6] خپل حبیب کړي

په کرم سره د خوږو زړو دوا یې
چي لار ورکه کړي هغه پر لاري بیایي

و سیله مي کړې مجاز و حقیقت ته   خاموشي مي کامیابي کړې معرفت ته
شک مي ورک کړې له خاطره طریقت ته   را تر غاړه کړې[7] ځنځیر ستا و قربت ته
ډېر طامع دي یم د وصل[8] و شربت ته   بې پوښتني مي لار و کړې[9] و جنت ته

غیر خیال مي کړه له زړه څخه جارو ته
دغه زهر مي که[10] په ستوني کي دارو ته

---

(١) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: له دې غمه.
(5) چاپي دېوان: -

چي اجل مي عذر وکه په عالم کښېي   ګڼه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښېي

(6) چاپي دېوان: سره ګرم. (7) چاپي دېوان: را په غاړه کړې. (8) چاپي دېوان: کړي طامع مي ستا د وصل.
(9) چاپي دېوان: لاهو کړې. (10) چاپي دېوان: مي کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکوت په تار مي خيري زړه رفو کړې   روبرو مي آئينه د خپل زانو کړې
صبر را د نوخطانو له جادو کړې   فسادونه مي له زړه څخه جارو کړې
بې ويلو مي پوره هره آرزو کړې   ما "حنان" د بيم په اوښو کي لاهو کړې

497
که مي چيري يې بللئ له اخلاصه
په کرم مي کړه له غشه[1] سينه خلاصه
۳۷۴۳

﴿مخمس﴾

عقل و هوښ صبر و آرام را څخه تللئ   څو په بحر د عشق زه يم کښېوتلئ
زړه مي هيڅکله آرام نه دئ موندلئ   په کړو د کاږه بخت يم پوهېدلئ
د ګرداب په ميان کي ګرزم لکه خلی

آبادي مي د تن ميني کړه اوجاړه   چي هستي مي وه د صبر[2] هغه ولاړه
چي د عشق محکم ځنځير شو را تر غاړه   د شوخ چشمو له نظره امان غواړه
په کړو کتو يې دئ هان نتلی

وصل و هجر د دوو کاڼو تر ميان کړم   بېلتانه يې په ژوندون پوري حيران کړم
نه پوهېږم په څه شان تدبير د ځان کړم   د دې هسي رنځ علاج په څه درمان کړم[3]
چي پر زړه يې يم د زلفو مار خوړلئ

لا تر څو به د هجران په خواري خوار يم   بېلتانه يې مدام سوئ په انګار يم
ډېر په وصل کي[4] له هجره ناقرار يم   همېشه سترې ستومان پر دغه لار يم
د فراق غمونو ښه يم پېژندلئ

چي مي يار را څه تللئ دئ عالمه   له اندوه يې[5] نه پر غر يم نه پر سمه
دا بلا چي مي پر سر اوري له کمه[6]   حيرانېږم چي لا مړ نه يم له غمه
کشکي نه واى زه له موره زېږېدلئ[۷]

يار مي قصد د سفر وکړ سورېدو ته   دا سبب شو زما د تن و نړېدو ته[۸]
ځان مي نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته   اوس راضي يم د لعنت و بارېدو ته
چي تر اوسه مي ژوندى دئ ځان ساتلئ

ربه ته په مهر لطف عنايت کړې   ضلالت مي کل بدل په هدايت کړې
مشغولا مي د قرآن په تلاوت کړې   له جمله فسق و فساده مي نفرت کړې
د هغه په روى چي تا دئ راستولئ

(۱) چاپي دېوان: له غشو. (2) چاپي دېوان: د زهد. (3) دغه نيم بيتی په اصل کي نسته (4) چاپي دېوان: هم په وصل کښې.
(5) چاپي دېوان: له فراقه (6) کمه = کومه (7) چاپي دېوان: "کشکي نه واى زه تر اوسه پايېدلئ". (۸) دا بند په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیــا لــه اشــتغاله امــان را کــړه | لــه هوســه لــه عیشــو مــي بېنــوا کــړه
پــه خپــل فضــل ســره تــرک زمــا هــوا کــړه | لار زمــا و خپــل قربــت تــه را پیــدا کــړه

امیــد وار دي یــم و در تــه درېــدلئ

ځــو بــه ګــرزم پــه عــالم کــي تــازه تــر | چــي اشــنای را څخــه ولاړ شــو پــه ســفر
د بخــت نخــل مــي وکــړئ[1] دا ثمــر | اوس "حنانــه"دا مقــال کــړه مختصــر[2]

۴۹۸ پــه لاس نــه درځــي اشــنای پــه ســفر تللــئ ۳۷۷۰

؟ ؟ ؟

دا څــه وخــت څــه زمــا نــه شــوه را پیــدا | پــه نــاحق، پــه ظلــم هــر ســړی رضــا[3]
پــه ښــکاره کــوي ناحقــه هســي چــاري | چــي نــي شــرم شــي لــه خدایــه نــه حیــا
د یــوي روپــۍ چــي خپلــه نفعــه وینــي | د بــل ســل روپــۍ کــه زیــان شــي، لــه بــلا
پــه یــوه ســودا کښــي ســل قســمه و خــوري | د ایمــان پــه فوتېــده بــي محابــا
نــه غنــي انصــاف لــري نــه مفلــس دواړه | هــر ســړی ظــالم پخپــل قــدر تنهــا
کــه محکــم شــي د دوو کســو تــر میــان کښــېني | بــي مرضــی یــي هرګــز نــه زده بلــه خــوا
ګناهو نــه صــغیره کــه کبیــره دي | هســي کانــدي تــه وا نــه لــري جــزا
هــم زنــا ، ربــا ، غیبــت دائــم الخمــره | لوا طــت خــون د ســړي ګښــي روا
هــیڅ پــه کشــر کښــي ادب نشــته لــه مشــره | نــه شــرمېږي پــلار لــه زو، زوی لــه ابــا
خپــل عمــل د نیــک و بــدو دلتــه تــول کــړه | د قیامــت پــه تــرازو کښــي نشــته غــلا

۴۹۹ الهــی لــه هســي قومــه نجــات ورکــړې
و "حنــان" تــه پــه خپــل فضــل ربَنــا ۳۷۸۱

؟ ؟ ؟

عمــر درومــي پــه شــتاب | دم قــدم دئ پــه حســاب[4]
تــه تــر څــو بېغمــه ناســت یــي | مشــغول یــي پــه خــورد و خــواب
دا ســتا کــار نــه پــوره کېــږي | ګــاه نیمګــړی ګــاه کریــاب
کــار دي ســم د دنیــا نــه کــړ | او د دیــن دي کــړ خــراب
پــر نــس هــیڅ نــه معلــومېږي | کــه پــه و خــوري شــهد ناب
هــر چــي ور شــي واړه ډوب کــه | جــوړ کاســه د ده ګــرداب
رحــم نــه لــري هیڅکلــه | نــه پــر شــیخ و نــه پرشــاب
تــل پــرده د پیــری کانــدي | پــه وســمه و پــه خضــاب
نــه دي شــرم شــي لــه خدایــه | نــه حیــا کــړي لــه احبــاب
تــه هــم زوی د فرشــتي نــه یــي | چــي دا نــور بــولي دواب
پــه ظــاهر لکــه ســپین زر یــي | او بــاطن لکــه ســیماب

(١) چاپي دیوان ورک کړئ (2) چاپي دیوان "او حنان دا مقال کړ مختصر". (3) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (4) دا قصیده وشمه غزله په چاپي دیوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور نه درلره ښایي … چي پیدا یې له تراب
هم د بولو له سوراخه … دوه ځل وزي په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شي … هیڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو … بوخت یې لکه قصاب
باز چي غوښي تل د قام خوري … ځکه بند دئ په تناب
د بل زیان دا ستا تکیه ده … د بل زیان بولې ثواب
دا ستا خوی شیطان خجل کړ … څه خو وکړه اجتناب
دین دي بایلو پوره نه شو … ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دي چپه که … نیم نفس لکه حُباب(1)
چي له هره کبرجنه … تل بېزاره دئ وهاب

۵۰۰ … کې په غوږ کړې دا څه دُر دي
د "حنان" ویل خوش آب … ۳۸۰۳

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي تر سل … څو به کړم در ته معلوم زه په ویل
یو میرزا، میرخان، دولت د علم کان ؤ … د سلوک شعر یې کړئ دئ افضل
بل اخوند میاداد د عشق په میو مست ؤ … ښه شېرین الفاظ ویلي میا واصل(2)
بل رحمان سربنی د پېښور دئ … په پښتو یې غزل بِه دئ یو تر بل
د خوشحال ختک ویل کل نصیحت دئ … په ظاهره مسخرې دي یو د بل(3)
بل عبدالقادر شاعر د خوشحال زوی … ښه دېوان(4) یې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حمید موشګاف د خیال په شعر … څه به وایم نا سفته(5) دُر یې پېیل
علیخان اخوند زاده پېښوری و(6) … ښه آبدار دُر یې له ژبې(7) تویول
ملاحسن اخوند ساګزی(8) په تلوکان کې … جوړول یې د معنا هر دم غزل(9)
د اخوند ملا پیرمحمد شعر که واروې(10) … په هر بیت سره یې زړونه سولول(11)
جان محمد حافظ کاکړ(12) په نعت و مدح … ښه اشعار به یې وایه لکه بلبل(13)
د عیْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و(14) … آفرین دي وي پر باندي(15) تل تر تل
ملا جمعه په شاعرۍ کې ډېر استاد و … سیال یې نه و د خپل عصر د ویل(16)

---

(۱) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ویلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر یې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "علیخان اخند ازده هم ښه شاعر و".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پیر. (9) چاپي دېوان: "په ویلو کې د شعر ډېر اکمل".
(10)- (11)چاپي دېوان:
د اخند پیرمحمد نظم ته که ګورې … هر ګفتار یې دئ په مثل د بلبل

(12)چاپي دېوان: کار کړ. (13) چاپي دېوان: "سیال یې نه و په پښتنو کې په ویل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وایې. (16) چاپي دېوان: "په هر بیت سره یې زړونه سولول".

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدین دئ(1) … پــــه تکلیــــف تیــــاروي واړه غــــزل(2)
اوس صــدیق اخونــدزاده ښــه شــعر وایــي … ډېــر ښــه پــوه دئ د بیتــو پــه ښبــلول(3)

۵۰۱ … ۳۸۱۹

د ســکوت(4) مهــر پــر خولــه کښــېږده "حنانــه"
څــه غــرض دي دئ(5) د خلکــو پــه ښــوول

؟ ؟ ؟

نــه رســېږي ســتا و وصــف تــه(6) دلیــل … عقــل نــه کــه پــه دا بــاب کــي قــال و قیــل
د بدبــه د خســروی چــي دي شــوه پورتــه … د کســرٰی پــر ډمامــه یــې وکــیښ نیــل
و لــــویي تــــه دي د عقــــل چــــاره نشــــته … د در خــاوري دي رانجــه کــړي جبرئیــل
پــه ډېــر لطــف ســره یــې و بللــي پــور تــه … ســتا و لــور تــه منتظــر د عــرش قنــدیل
لامکــان یــې ســتا مکــان پــه خپــل قــدرت کــړ … گفتگـــوی در ســـره و کـــاوه جلیـــل
نــه نــوي زره خبــري(7) در تــه وکــړي … څــوک د گــوی څــوک د مگــوی د څــو وکیــل
در تــه وي ښــو وي واړه د ســر خبــري … ښــه یــې پــوه کــړي پــه کثیــر و پــه قلیــل
ده پخپلــه د لــولاک خلعــت درواغوســت … ســتا لــه رویــه یــې پیــدا کــړ سلســبیل
عنایــت چــي پــر تــا و پــر بــل چــا نــه و … کــه موسٰــی و کــه عیسٰــی و کــه خلیــل
چــي ســتا اســم یــې شــفیع کــړ و بــاري تــه … دا آدم صــفي قبــول شــو پــه تعجیــل(۸)
نــوح لــه غرقــه د توپــان نجــات پــه دا مونــد … چــي ور و ښــو دغــه ســتا مــدد ســبیل(۹)
پــه وجــود کــي یــې ســتا نــور و بــل څــه نــه و … لــه ســره اوره چــي ســالم و ووت خلیــل(۱۰)
ستا پــه روی سره موسٰی پیغمبر خلاص شو … او فرعــون یــې کــړ غــرق پــه رود نیــل(۱۱)
د عیسٰــی پــه گفــت بــه مــړ کلــه ژونــدی و … کــه یــې ســتا اســم پــر ژبــه نــه وای دلیــل(۱۲)
چــي یــې قصــد کــړ د کعبــې و خرابــۍ تــه … ســتا مــدد صــقر تــه بــوت اصــحاب فیــل(۱۳)
برکــــت و واړه ســــتا خیــــر البشــــره … چــي لښــکر د خــدای پــر راغــئ ابابیــل(۱۴)
پــه لســان د هــیڅ انســان دي صــفت نــه شــي … لــه تعریفــه دئ قاصــر عقــل طویــل
ســتا د درخــاوري زمــا کحــل البصــر دي … د گنــاه بــار مــي هرگــوره دئ ثقیــل(۱۵)
ســتا پــه زور مــي خلاصــوه لــه دغــه بــاره … خطــا شــوئ مــي دئ وار زمــا ذلیــل(۱۶)
هېــروه مــي مــه هــر گــز ابوالقاســمه … هغــه دم چــي مــي روح اخلــي عزرائیــل(۱۷)
لــه فرمانــه چــي دي(۱۸) ســر غــړاوه څــه شــو … پــه قیامــت بــه شــرمنده پــاڅي ذلیــل(۱۹)
مــخ یــې تــور دئ چــي منکــر شــي ســتا لــه امــره … حاســدانو تــه دي ســپک بــار شــو ثقیــل(۲۰)
چــاچي شــک درلــود دا ســتا پــه نبــوت کــي … میاشــت شــوه ســتا پــه رســالت بانــدي دلیــل(۲۱)
چــاچي نــه وکــړ بــاور منافقــان شــول … چــا و نــه کــړ ســتا پــر دیــن بانــدي تعطیــل(۲۲)

۵۰۲ … ۳۸۴۴

د حســاب لــه ورځــي بــیم مــه کــړه "حنانــه"
د عاصــیانو پــه بخښــنه دئ کفیــل

؟ ؟ ؟

(۱) چاپي دېوان: "اوس زموږ د زماني ملا شمس الدین دئ".(2) چاپي دېوان: "په تکلیف یې جوړول مدام غزل".
(3) دا بیت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب" کي هم نسته.(4) چاپي دېوان: د سکون مهر.(5) چاپي دېوان: څه غرض لرې.(6) چاپي دېوان: ستا و وصل ته.(7) خبرې = خبري یې(8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بیته په چاپي دېوان کي نسته.(18) دې: دي یې.(19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بیته بیا په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستا خبري، خوږې شکري ... نږدې که لیري ور ته نولېږم[1]
په مخ ګلابه، زیات له آفتابه ... د مخ و تاب ته دي کبابېږم
زلفي عنبره، په قد عرعره ... باریک کمره، جبین قمره
په تن سیمینه، تن انګبینه ... په خوی شیرینه بې تا کهېږم
د پسرلي ګله، زلفي سنبله ... مشکین کاکله په لبو مُله
ډېر په عذاب یم په اور کباب یم ... بې تا خراب یم لا خرابېږم
ابرو هلاله چشم غزاله ... زما له حاله خبر شه لاله
بې تا غمګینه په زړه حزینه ... ږیره مې سپینه په تا ځوانېږم
لاله عُذاره، ګلاب رخساره ... پري رفتاره در شهواره
په زړه ابتر یم، په غوږو کر یم ... مات پر کمر یم په تا جوړېږم
موی میانه، سرو روانه ... ابرو کمانه، کاږه مژګانه
یم دي ویشتلئ، په تیر پېیلئ ... په زړه نتلئ ښه در پوهېږم
تر ګل خندانه، مخ ارغوانه ... تر نمر روښانه د زړه درمانه

٥٠٣ ... "حنان" رنځور یم، ډېر په ضرور یم ... ٣٨٥٨
پره زړه نا سور یم چي نه رغېږم

؟ ؟ ؟

څو غافل ګرزي انسان ... په خپل ځان پوري حیران
خدای پخپله ستا شاهد دئ ... حذر نه کړې له عصیان
ته الا لِیعبُدُون یې ... د خوړو د اوبو زیان
سر د کَل خطا دنیا ده[2] ... په خطا پسي روان
همېشه د رزق د پاره ... مروریې له اسمان
کُل شَيٌ هَالِکٌ دئ ... اِلا وَجهَهُ، نادان
پاته شوئ هیڅوک نه دئ ... نَه هندو نه مسلمان
وَلَو کُنتَم فِی بُرُوجٍ ... دا خبر دئ له فرقان
عزرائیل دئ برات کړئ ... پر واړه ذېروح یکسان[3]
فهم وکړه لر منزل دئ ... ستا تر ګور تر ګورستان
مه کړه خوب د بېغمۍ ته ... پاته نه شې له کاروان
ته په څه سره غره یې ... چي سر کاږې له فرمان
په پیرۍ عبادت نه شي ... ګټه اوس په کار ده[4] ځوان
چي پیدا بنی آدم دئ ... زړه یې ډک دئ له ارمان
هوښ کړه ته یوازي نه یې ... ستا په رنګ دي صد چندان[5]

(١) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: دینار. (3) اصل: "پر واړه وو زنده ځان". (4) چاپي دېوان: اوس وکوه. (5) له دې بیته څخه بیا تر مقطع پوري ټول بیتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا دغه یې کار دئ — اسمان ژرنده سرګردان
ژر به ورسې تر مطلبه — ما سوی باسه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو — واړه ولاړ ځني پرېشان
که ما قبل و که بعد — تر ګدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته — واخله لاس له دې دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ — وزه ته له دې زندان
لِلانسَانِ عَدُوا دئ — ته دوستي کړه له شیطان
فهم وکړه په دنیا کې — چا سود کړئ دئ بې زیان
چې سکندر، دارا، جمشېد وو — واړه ولاړ په زړه پرېشان

۵۰۴ — نصیحت و ځان ته وکړه / بل ته څه وا یې "حنان" — ۳۸۸۳

؟ ؟ ؟

بیرته ځغلې در بدره — خبر نه یې نا خبره [1]
غابن و تلئ زیږه سپینه — په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوې له خدایه — نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په ګُمان[2] غاپې — له ما ښامه تر سحره
تسبېح هر خزنده وایي — هیڅ نه اروې کور وکره
عبادت ته خدای پیدا کړې — ته خوردن کړې ګاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري — تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دې فیضه — بیده پروت یې بې اثره
مغروری لېونی کړئ — ځان ته ګوره خاک بسره
ته له څه څخه پیدا یې — چې کوې کبر یکسره
له یوې قطرې منیه — پیدا شوئ یې عنتره
شیطان نه زده چې تازه دي — د شیطان د خوی رهبره
آدمي دي سره ورونه — د یوې ونې له بره
ته په څه د چندڼ ښاخ شوې — چې و بل ته وا، ډبره[3]
په ظاهر لکه موسٰی شې — په باطن د قارون کوَره
چې یې کور دئ ستا په څنګ کې — پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده — د ستم پر بلا بره

---

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دیوان کې نسته (2) دا برخه په اصل کې نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چي و بل ته وا ډیړه.

پر عاجز مېږي قدم ږدي / خبر نه يې له داوره
همېشه د بل و زيان ته / ځان پرېباسي له کمره
و لمانځه ته دي ملا ماته / د دنيا په کار کي غوره
د دنيا په زيان نامرده / شي له خدايه مروره
له بنده څخه شرمېږي / نه له خدا څخه، کافره
خداى په هر نفس حاضر دئ / ته ګناه کړې بې هنره
لږ څه وګرزه و خداى ته / توبه وکړه برادره

۵۰۵ د "حنان" ويل په غوږ کړه ۳۹۰۸
ډېر بهتر دي له ګوهره

٭ ٭ ٭

چي د حق پر در رويدار بابا ولي دئ / خزانه د هر اسرار بابا ولي دئ[1]
چي مفتاح د خزائنو د فتوح دئ / حل د هر مشکل په کار بابا ولي دئ
چي سليمان رنګه يې دي تر حکم لاندي / انس و جن و مور و مار بابا ولي دئ
غيبانه سواره چي ګرزي پر ملکونو / د واړو سپه سالار بابا ولي دئ
کرامات يې تر عدد تر حساب تېر دي / د وليانو افتخار بابا ولي دئ
چي په تش نظر يې خاوري سره زر کېږي / هغه څوک د قندهار بابا ولي دئ
چي طواف د قبر يې کم له حجه نه دئ / هم يې فضل زيات تر شمار بابا ولي دئ
ډېر سخي دئ عار له هيچا څخه نه که / مهربان تر مور و پلار بابا ولي دئ
چي تنګسه در باندي در شي تر ده ورشه / چي له خوا، يې سروکار بابا ولي دئ
چي يې څوک قبر ته ور شي فيض مومي / چي پر اوري تل انوار بابا ولي دئ
تصرف يې هغه رنګ لکه په ژوند و / ويده نه دئ تل بيدار بابا ولي دئ
هر مقصد يې پر مزار تر سره کېږي / پر هر امر مددګار بابا ولي دئ
پر مرقد باندې فيض د حق اوري / له غمجنو اخلي بار بابا ولي دئ
هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي / ناز بردار پر لوى دربار بابا ولي دئ
چي په زړه کښي دي مطلب وي دى پوهېږي / په مخفي حال خبردار بابا ولي دئ

۵۰۶ زه "حنان" يې په اخلاص يم د در خاوري ۳۹۲۴
په پيرانو کښي ابدار بابا ولي دئ

٭ ٭ ٭

﴿قصيده﴾

ولاړه ځواني ولاړه پيري راغله ږيره سپينه[2] / غابښ په خوله کښي نشته عمر ولاړ شو نه راځينه[3]
خريد وکړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته / زه هم پسې ځم توښه مي نشته يم غمګينه

خريد مي په بارو د عصيان کړئ دئ غفاره صرف / نقد بخښ لرې دا جنس مي رانيسه متينه
را څخه عمر شو په لهو په لعب کښي / نه را څخه وشو کار د دين هرګز په مينه

---

(١) دا قصيده په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) سفين. (3) "ب" او چاپي دېوانونه دا قصيده نه لري.

نه لرم عمل لایق چي در یې ورېم درګاه ته — ته مې پرده وکړې یا ستار العالمینه
غرق په ګناهونو یم امید مې تاته دېر دئ — ته مې لاس مه کاږې له شفیع المذنبینه
تادي فرمایلي چي لا تقنطو خوشحال یم — فضل دي بسیار دئ د بنده ګناه مه وینه
ته د هر خسته زړونو ملهم یې کردګاره — هم واقف په حال د هر بنده ګوشه نشینه
پټ کړه قبایح مې د اعمال له دښمنانو — ته په عمیم فضل دا بار واخلې له حزینه
ستا حلم حلیم زړه ورکړئ پر ګناه یم — خلاص مي کړه په فضل ستا له دې د ېو لعینه
هیڅ مي حاصل نه شوله رفعته په دنیا کښې — پورته لکه دود په هوا ولاړم له زمینه
وقت د زکندن مي له شیطانه په امان کړې — مژده لا تخافو را باندې وکړې له یمینه
ما په ځان اغوستې د ریا زهد خرقه ده — دېر دېر شرمنده یم له سید المرسلینه
عیب د بل غواړم شپه و ورځ دغه مې کار دئ — ړوند له خپله عیبه یم الٰهُ العالمِینه
دَر د غفران خلاص کړه یا مفتح الابوابه — بحر د احسان لرې حبیب التوابینه
دېر یم منتظر دا ستا د رحم یا رحیمه — تور مخ سپینه ږیره درغلم بې آن و اینه
و مې نسه لاس زما دستګیره افتاده یم — نشته فریاد رس بې تا حبیب المساکینه
را کړه د جزا په ورځ نامه په راسته لاس کښې — دېر دېر وارخطا یم یا امان الخایفینه
لار چي مستقیمه پر هغه مې برابر کړې — هسې لار چي ورشم تر خاتم النبیینه
دېر په ګناه بار یم سترګې نه لرم و تا ته — ته مې عذر وغواړه د لیل الحائرینه
نشته بل دا درس چي له ابلیسه به مې خلاص که — بې له تا اغثنی غیاث المستغیثینه
ټول چي پر محشر شي اولین آخرین خلق — هلته مي جار باسې په خپل فضل له سجینه
روح چي مې له تنه ځخه وزي ذوالجلاله — ته یې په کرم ورسوه تر علیینه
نفس و شیطان زه یم ستا له لاري اړولئ — ته مې پر لار سم کړې یا اکرم الاکرمینه

٥٠٧ — دېر مې دئ امید زما "حنان" تاته رؤفه
مه مې کړه نامېنده یا الٰهُ العالمینه — ٣٩٤٩

الٰهي د هر چا قاضي الحاجات یې — په عطا په کرم حل المشکلات یې[1]
نامېندي ده ستا له دره ځخه کفر — د هر چا د غم کافي المهمات یې
ته ارحم الراحمین یې رحم وکړه — عفو کړونئ د همه وو خطایات یې
څه قدرت لرم چي پورته کښته وایم — ته خالق د اوو مځکو سماوات یې
بې بدۍ بل عمل نه را ځخه کېږي — ته خبر په واړو سِر و خفیات یې
خپل حاجت زه له تا غواړم ذوالجلاله — دا په دا چي ته مجیب الدعوات یې

---

(۱) دا مناجات په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا لـه دره هیڅ سړی نـا امیـد نـه ځي — زه هـم نـه ځـم تـه واهـب العطایـات یې
کـار زمـا غریـب پـه خپـل فضـل پـوره کړه — لاس مـي و نیسـه رفیـع الـدرجات یې
پـه کـرم مـي د مهـم قفـل را خـلاص کـړه — یـا فتاحـه تـه کاشـف المشـکلات یې
خواسـت بـې تـا لـه چـا روا نـه دئ کریمـه — بـې لـه شـکه تـه سـامع المناجـات یې
لـه عدمـه آدم جـوړ کـړي تـه قـادر یې — ور کـوونئ و ذري تـه د حیـات یې
منـزه یـې لـه ادراک، لـه وهـم و فهمـه — مبـرا د چـون چـرا د کـم و زیـات یې
وَلَقَـد کَرمنـا تـا دي فرمـایلي — و انسـان تـه بخښـنده د کرمـات یې
نفس ظالم دئ، زه مظلوم غـور مـي وکـړه — تـه غیـاث د مسـتغیثو هـر اوقـات یې
زمـا توبـه ده ذوالجـلال والاکرامـه — د هغـو لـه دیـده تـه چې ځني مـات یې[1]
تـا ویلـي دي فلاتَنهَـر، سـائل یـم — زمـا حاجـت را کـړه لایـق د دې صفات یې
مـا رسـوا نـه کړې پـه ورځ د حشـر و نشـر — عفـو کړونـئ د ګنـاه پـر عرصـات یې
مـا عاصـي دیـن پـه دنیـا دئ بـایلولئ — تـه دلیـل د حیرانـانو د حـالات یې
زرغـو نـه ګیـاه پیـدا بـاران پـر و کړې — تـه صـانع د همـه وارو مصـنوعات یې

۵۰۸ — د "حنـان" حاجت پـه خپـل فضـل پـوره کړه — ۳۹۷۹
قبلـوونئ د دوعـا پـه هرسـاعات یې

﴿فالنامه﴾

پـه نامـه د پـاک الله کـرم ابتـدا[2] — بـل پـه نعـت د رسـول مجتبـی ﷺ
دایـره د فالنـامې د دې کتـاب — نوشـته پکښې مطلـب دئ د هـر بـاب
څـوک کـه فـال پـه دایـره کې نیسي ګـوره — هـم الحمـد قـل هـو الله وایـي ورور ه
نـور دې ګوتـه پـه یـوه خانـه کې کښېږدي — مخ پـه کښـته دې حسـاب کـه لـوړ دې پربږدي
حـرف دې کـاږي پـر کاغـذ یوولسـم — چې ورو رسـي تـر پایـه پـوري سـم
دایـره دې بیـا لـه سـره راشـماري — چې یـې مـراد د زړه تـر سـره کـه بـاري
حـرف دې بیـا یوولسـم شـماري نبکرایـه — چې نیـو دئ وي حـرف تـر هغـه ځایـه[3]
او دا لـوړ حسـاب دې لـوړ کـاږي دینـداره — پـر هغـه بانـدې چې کښلئ وي لـه واره
د غـزل د سـر مصـرع بـه شـي تـري جـوړه — مګـر تـه غلـط شـوې مـه کـړه ماتـه غـوره
هـر مطلـب چې وي پـه زړه کې وایـه کېـږي — پـه ویلـو یـې د فـال ښـتن پـوهیږي

۵۰۹ — د هـر چـا دې خـدای حاصـل د زړه مـراد کـه — ۳۹۸۰
دا "حنـان" دې پـه یـوه الحمـد یـاد کـه[4]

---

(۱) په اصل کې "تات" و، ما له بلي نسخې وکښن. (2) فالنامه په اصل او "ب" کې نسته. (3) کټ مټ را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دیوان مرتب به نبایي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړې. په بله نسخه کې د فالنامې جدول سته خو شعر یې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعات﴾(1)

یوه ورځ په جذبه کې بایزید — چې سلطان العارفین و هویدا
هسې و ویل چې ورځ د جزا راشي — او عاصیان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي — زه به و ګرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابو سعید مرید حاضرؤ — چې یې وا وربده په غوږو دا وینا
و خپل پیر ته یې دا قال هسې شان وکړ — د حضرت بازید له قوله په ربښتیا
سعید و وې هغه ورځ هسې ورځ نه ده — چې د چا به نبه بې خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه — له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی
د بازید بسطامي له لاسه نه شي — د عاصیانو خلاصېده ده تمنا
تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه — وې لیدله ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصیان واړه سره جمع — چې ځکول یې هم هر یو جدا جدا
چې حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو — چې له مخه یې پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځیرو یې و تړلي — ملائکې په حساب وې زر اویا
امر وشو له خالق بېچګونه — چې په فضل دي عاصیان بخښلي ما
چېري نه وي چې ګُذر وکه دوزخ ته — او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چې سلطان ابو سعید له خوبه ویښ شو — وې ویل چې آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چې وایي هغه کېږي — بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي — دغه حرف چې بایزید ولي الله
۵۱۰ دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ
ما "حنان" د ده په روی و بخښې خدا ۳۹۹۸

﴿قطعه﴾(2)

نوم یې پرې وینځئ له لوح انساني — چې یې زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له دېوه یا له دده انسان نه دئ — چې حب نه لري په زړه د دلربا
په سینه کښې چې حب نه وي د ګلرخو — له هدهوکي بنی ډکه بولئ دا
په هر زړه کښې چې عشق نه وي د مهرویو — لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا
۵۱۱ چې تمام عمر مشغول په غوا په خره وي
د "حنان" په مذهب کفر بولم دا ۴۰۰۳

٩ ٩ ٩

(۱) قطعات ټول له اصل ځخه را نقل سوه، په چاپي دیوان کي نسته. (2) "ب" او چاپي دیوانونه دا قطعه نه لري.

پــــه عــــدد د ابجــــد بــــه درتــــه وایــــم
یــو څــو چیــزه برابــر دي پــه حســاب[1]

که کشمش دي که نخود[2] په حساب یو دي
هــم بنګــي او ملحــد[۳] یــو دئ پــه دا بــاب

د درازو د بېعقـــــل[۴] عـــــدد یـــــو دئ
هــم کاکــل و ګــژدم[۵] یــو ، مــه کــړه عتــاب

د عــدو او د ســګ[۶] یــو رنګــه عــدد دئ
خواجــه ســرا او خرســیاه[۷] ســره تنــاب

هم صهبا او پیاله می[۸] په یوه رنګ دي په
قلعــه بــرج[۹] هــم برابــر پــه دا اســباب

حســاب کــي دغــه لــوک او مایــه[۱۰] یــو دي
هــم دغــه رنــګ برابــر ســهو حســاب[۱۱]

۵۱۲ ﴿د کال نومونه﴾[۱۲] ۴۰۰۹

"سچقان" موش، "اود" یې غویی، "پارس" پلنګ دئ
پس لـه دې "توشقان" سوی، "لـوی ئیـل" نهنـګ دئ

"ئیلان" مار، "یت" ئیل فرس، "قوی" ئیل پسه دئ
"بیچ" بیزو ، "تخـاق" مرغـه یې هـم پـر ځنـګ دئ

"ایت" ئیل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه
کــه دي نــه زده لــه مــا واروه دا فرهنــګ دئ[۱۳]

۵۱۳ ❦ ❦ ❦ ۴۰۱۲

اوربـدو مـي چـي یـو ښـکلی لکـه لمـر و
وا یــې خیســت لــه یــوه تــوره ډېــر عبــرت

وې یـې تـه یـې تـوره شـپه زه لکـه ورځ یـم
پــر چهــره دا ســتا د مــخ راځــي حســرت

تــــور وې دواړه د یــــوه آدم اولاد یــــو
تــه پرڅــه کــوې لــه مــا څخــه نفــرت

کـه زمـا د رنـګ یـو څـاځکی پـر تـا وشـي
هغــه ســتا د حُســن خــال شــي د کثــرت

او کـه څـاځکي پـر مـا وشـي سـتاله رنګـه
تمــامي عــالم مــي پــیس بــولي صــورت

مــې بایــد چــي زه لــه تــا څخــه کنــار شــم
تــه پرڅــه هــومره انــدوه کــوې حســرت

۵۱۴ دا قطعــه "حنــان" ویلــې پــه رښــتیا ده ۴۰۱۹
ګونــدي واخلــي مهرویــان ځنــي عبــرت

﴿قطعه﴾[۱۴]

چــي مــي و کاتــه پــه رای و پــه تــدبیر
نشــته بِــه تــر خاموشــي زیــاتي خصــلت

هســي نــه چــي سترګــي و ګنــډه خولــه بنــده
چــي مقــام یــې وي هالــه کــړه مقالــت

کلــه بحــث کــړه د علــم ګــاه درس وایــه
چــي پکښــې وي امــر و نهــي د لالــت

۵۱۵ ګــاهي شــعر ګــاه شــطرنج ګــاه حکایــت کــړه ۴۰۲۳
پــه قــدر چــي طبــع نــه کــړې ملالــت

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (2) کشمش= نخود= 660. (۳) بنګي= ملحد= 82. (۴) دراز= بېعقل= 212.
(۵) کاکل= ګژدم= 71. (۶) عدو= سګ= 80. (۷) خواجه سرا= خرسیاه= 876. (۸) صهبا= پیاله مي= 98.
(۹) قلعه= برج= 205. (۱۰) لوک= مایه= 56. (۱۱) سهو= حساب= 71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي دیت ئیل کال په فرهنګو کي "یونت ئیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وایي سم دي. (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعه﴾

یو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ — چې دی و په هغه علم کښې کامل
چې بهتر دئ موسیقي علم تر نظم — ده وې زه یم په دا دواړو کښې عامل
موسیقي مدام محتاج د بل و بیت ته — اوربېده هم د بل غواړي متصل
هم بې وقته وایه نه شي که یې وایي — هغه کس هم احمق وبوله جاهل
لکه ناوې چې زینت په زېور کاندي — د بل شعر موسیقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ — دا معلومه ده نه غواړي د لائل
علم نظم لکه ښه ښایسته ناوې — چې زېور یې دئ و حُسن ته باطل
کې تنها وایې په جهر هم روا دئ — کې خفیه وایې هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲ — دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه
ما "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل(1) — ۴۰۳۲

دا څو کاره له دا څو طایفو نه شي — دا خبره آزموده ده په څو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه — رومي مه پوښته له موره یا له پلاره
شجاعت له شېرازي څخه مه غواړه — نه به هیڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کې رحم هرګز نشته — نه راستي بخارایي لري له یاره
هندی نه لري حیا کشمېری صبر — طمع پرېکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښتانه څخه مه غواړه — نه به چیرته بلوخ مومي نماز ګذاره
نسته هیڅ په کابلي کې حیا شرم — نه نکاح له هزاره کېږي هوښیاره

۵۱۷ — دا قطعه به مطوله وه "حنانه"
د اشنای له غمه نه یم زه وزګاره — ۴۰۴۰

﴿سراپا﴾(2)

اې چې زړونه وړې له شاهه له ګدایه — خېژي ستا د عشق آواز له هره ځایه
سر ترپایه دي وجود په ژبه ستا یم — په دا باب کې له خرواره موتی نما یم
دا تعریف کله ادا زما په خوله شي — له دریابه که یو څاڅکی ولاړ شي، څه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر — ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ یو سروه ده نازکه — په رفتار یې له هوښیاره کړه لار ورکه
وه، څه قد دئ او که نخل د ارم دئ — که د ګل ښاخ دئ چې زړه ور باندي تم دئ

(۱) په "ب" کي مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شاني که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفې یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندي سنبل دئ

نه غلط شوم بلکي دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د څورلسم مهتاب دئ
چې یې وړئ له عشاقو څخه تاب دئ

څه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پانې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې[1] و ګورې د غوږ پر کناره
څه ښه زېب که دا سحر دا ستاره

وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کي
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کي

دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
عالمونې[2] په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُوري
په لیدو یې پر عالم کړې میندي بوري

څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګي، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که څه وحشي دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلي
پر قلم د پزې[3] پاس دي خدای ویلي

وه، څه سترګي دي مستي څني تویېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وایي څه د باڼوګانو په غضب کي
وي مدام د خونریزۍ په طلب کي

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کي رنګین دي

او که غشي دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځي صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب څني تویېږي
صفا یې په نزاکت څني څڅېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
له غیرته څني و لوېده پیاله

څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندي بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندي
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندي

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندي کښلئ
که مېږي د مار په خوله کي ځای نیولئ

وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې[4] مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتي د نبي میاشت کړه دوه نیم

وه، څه پزه، بلکي ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

څه بې[5] و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوئ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېروني څخه قند اوري پر مځکه

---

(۱) کې= که یې. (2) عالمونې= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

وه، څه شونډې چې د زړه وینې(1) خوراک دئ
تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه
خوله یې مه بوله یوه د میم حلقه ده
وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده
غاښ یې دُر دئ د عدن بِلا قیمته
دا څه غاښ، په تجله یې لبان وسوه
وه، څه غاښ دئ چې له دُرو آبداري وړي
دا یې زنه ده که سېب د سمرقند دئ
زنې(3) مه بوله خوږناک دئ د کابل
وه، څه زنې ده هیڅ رنګه تعریف نه شي
سپین غبغب چې یې له موجه مالا مال دئ
چې ښایست یې په هردم و وهي موج
څه غبغب وایم یوه قبه له نوره
غاړې(4) نه ده ګلدانۍ ده د بلور
نه غلط شوم دا د مینو صراحي ده
وه، څه غاړه ده اوبه پکښې ښکارېږي
دا سینه ده که د څورلسم مهتاب ده
تر وریښمو یې پسته هسې سینه ده
له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي
دوه ساعد یې دواړه شمع کافوري دي
ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي
څه مړوند چې څوک یې نه لري اصلا
پرپنجه باندې دلاس پروته حنا ده
ګوتې نه دي نوې میاشتې سره ټولي
لس نوکان یې لس غوټۍ دي د ګلابو
څه تعریف به وکړم زه د هغې ملا
زې(6) په خیال کې ضعیف شوئ هسې رنګ یم
وه، څه ملا ده لکه موی هسې باریکه
نس یې مه بوله پېروی دئ د شیر
هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ

له اندوه یې د غونچې پرسینه چاک دئ
په تنګۍ یې غونچه و ایسته له شکه
چې و مرګ تې(2) رسولې خلقه ده
و بوسې ته یې نیولې ما، شومې ده
چې په تش آرزو یې خلاص شوم له زحمته
د لبانو له پرتوه مرجان وسوه
په خندا سره مدام زړه د پري وړي
نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ
ولې طعم یې دئ له ناکه یو په سل
کې د خیال په خوله کې و نیسې اوبه شي
او لوېدلئ ګویا یو پر بل هلال دئ
لوټوي د عاشقانو د زړو فوج
خوشبویي یې په زور یووړه له کافوره
چې په تش آرزو یې مري "حنان" بالفوره
چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده
دا زما په خوله یې کله تعریف کېږي
که تخته د سپینو زړو که سیماب ده
و بغل تې(5) د زاهد خوړینه اِینه ده
لکه سنګ چې په اوبو که لیده کېږي
که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي
خلقې یې په دیدن پسې توپان دي
یو یې وړه ضیا له لاسه د بیضا
پر نقره باندې ورقه د طلا ده
اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي
چې رنګ شوي دي په وینو د احبابو
چې په خیال کې نه کښېوزي د هیچا
چیري و وینم مېږۍ ځنې پر ځنګ یم
پر مېږي یې کړه د صبر لار تاریکه
که صندل دئ له شیدو سره خمیر
یو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

(۱) وینې= وینې یې. (2) تې= ته یې. (3) زنې= زنه یې. (4) غاړې= غاړه یې. (5) تې= ته یې. (6) زې= زه یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه نس چي تر ورېښمو ډېر مهین دئ ناف یې — په آرزو سره یې زړه د زاهد شین دئ
مه بوله غوټۍ ده د سمن — که نافه ده دا له مشکو د خُتن
دا ناف نه دئ یو ګرداب دئ د زمزم — ننباسي جمع زړونه په هردم
وه، څه ناف، حلقه د سترګو د غزال ده — چي مدام له خوږو زړونو مالامال ده
پس له نافه به څه وایم زیات و کم — له حیا شو دلته مات سر د قلم
که هرڅو زړه سره ګنج کړم چي څه وایم — خاموشي وایي مانع له دې اعضا یم
پر دا ځای باندي ویل له حیا نه شي — کې(1) کوم مرغه د قال پر الواته شي
دواړه ساق یې تر بلور مصفا دي — د عشاقو د زخمي زړونو دوا دي
هسي صاف دي چي کاته باندي ښوییږي — په امید سرې(2) د زړه غوټه خلاصیږي
وه، څه ساق دئ که د ستې د نسترن دي — او که شمع کافوري د انجمن دي
د لاله تر ګل نازک یې دواړه پښې دي — کې هر څو کوم تعریف تر هغه ښې دي
سره نوکان یې سره فندق د اصفهان دي — د زخمي زړونو ملهم د رنځ درمان دي
وه، څه پښې دي که پر ګل باندي یې کښېږدي — له صفا د ګل د رګه زخم رېږدي
سر ترپایه دي تعرف پر "حنان" پورو — چي د عشق په اور دي سوځ لکه سکورو
موافق له خپله توانه مدح ستا یم — ګنه کله هومره شي چي یې ادا کړم

۵۱۸ — ولي نه شو دا تعریف له ما ادا — ۴۱۲۱
"حنان" جار شه دغه ستا تر سراپا

؟ ؟ ؟

﴿رباعیات﴾

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا — له زړه و باسه بېله هوا ستا
ما سوا بېرون کړه زما له خاطره — مشغولا زه کړم تل په سودا ستا

؟ ؟ ؟

مخ دي سیالي کوي له آفتاب — زه یې کړم ویلي له ډېره تاب
سایه د زلفو را باندي وکړه — تور بخت مي ویښ که له شکر خواب

؟ ؟ ؟

ګل چي خندا کوي له عشرت — مغرور په حُسن دئ له سیرت
چي ته داخل شې نن په ګلشن کې — ګرېوان به څیري کړم له حسرت(3)

؟ ؟ ؟

(۱) کې= که یې. (2) سرې= سره یې. (3) دغه درې رباعی په اصل کې نسته.

عشق مي د یار شو راته حادث   نور یې ته ولي پر مرګ باعث[1]
چي مرم د یار غم به راسره یوسم   څه به مي یوسي له ارث وارث

د هجر درد دي کړم لا علاج   فراق دي ویستم له رسم و رواج[2]
بوسه د لبو را عنایت کړه   موافق دوا ده زما له مزاج

ژړل به هره شپه ما تر صباح   د مرګ مي وکړه سترګو صلاح
مفتي د عشق هسي فتوا ورکړه   د عاشق قتل معشوق ته مباح[٣]

ما تما شا کوله لا ستا د مخ   په څاه کي ولوېدم ستا د زنخ[3]

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وړاندي   تر هغه پېش چي اجل دي که لاندي
دنیا په باغ کي خندا په کار نه ده   خپل سر ژر وخوري پسته چي خاندي

زړه تازه کېږي د یار په رخسار   یا په دیدن د ګلو د ګلعذار
زه در ته وایم چي دېوانه وې   کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

و چاته ته مه وایه د میني راز   حذر کړه مدام له غماز
ولي ته نه وینې چي یوې ښځي   محمود کړ بېل په دروه له ایاز

فلک نا پسندي چاري را وکړې   خاوري ایرې یې زما په خوله کړې
ساقي بې رحم، یار بې پروا دئ   پیالې د وصل یې ما ته را نه کړې

هغه شوخ چي له خون نه کړي هراس   عالم یې قتل کړ زیات تر قیاس
بېرېږم دا چي په عرصات کي   خلک به وژني څوک بې نه نیسي لاس

له هغه حُسن پرهېز کړه دلرېش   چي باسي صوفیان شیخان له کېش[4]
زلفي یې شلوي زنار د کفر   سترګي یې یوسي زهد له درویش

عالم شو واړه خالي له اخلاص   که څه له عام وکه څه له خاص
جفا به له هغه شي در پېښه   چي یې ته بولې له خاص الخاص

---

(١) چاپي دېوان:
شوق قدیم وو پر ما باعث   نه چي نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ورپسې شپږ رباعۍ په اصل کي نسته (3) دا رباعي همدا راز نیمګړې ده. (4) دا او ورپسې رباعي په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـه خـوارۍ وکـړو يـار تـه مـا عـرض   لکه چي کاندي غلام پر آغا عرض[1]
جـواب يـې را نـه کړ خـاموش ولاړ شو   بـدبختۍ زمـا کـړ بـې مـدعا عـرض

٭ ٭ ٭

پـر مـخ دي راغـئ کـرار کـرار خـط   رخسـار دي لانـدي کړ وار پـه وار خط
دښـمن هسـي چـاري پـه دښـمن نـه کـه   لکـه چـي وکـړې ستا پـه رخسـار خط

٭ ٭ ٭

لـه ګلـو واخيسـت بـاد سـبا حـظ   يـو وړ قمـرۍ لـه سـرو بـالا حـظ
پـتنړ هـم ځـان کـړ فـدا پـر شـمع   مخمـورو سترګو يـووړ لـه مـا حـظ

٭ ٭ ٭

چـي مـي ولېـده د مـخ شـعاع   را ځخـه ورک شـو کلـې صـداع
کاميـاب لـه سره پـه وصلت نـه شـوم   چـي رقيبـان شـوه راتـه سـباع

٭ ٭ ٭

پـر زړه مـي کښېښـو دلبـر مغـرور داغ   چي بِـه بـه نـه شي زمـا مهجـور داغ
يـار بـې پـروا شـو فلـک بـې رحـم   لـه دوا نـا اميـد شـي د ناسـور داغ

٭ ٭ ٭

نيمخـوا بـه سترګي کـه د قتـل لاف   ځنـي پـر هېز کـړه پـه زړه کـي صـاف
زخـم يـې کـاري دئ تـر حـد د پاسـه   تېـغ چـي تـازه و خېـژي لـه غـلاف

٭ ٭ ٭

خپـل چـي ورکېـږي تـل لـه نفـاق   ځبلـه يـو يوسـي تـول لـه اطـاق
پـه اتفـاق کـي عـزت، حرمـت وي   مچـان عسـل وکـه لـه اتفـاق

٭ ٭ ٭

هسـي دي زه کـړم فـراق پايمـال   چـي خبـر نـه يـم د ځـان لـه حـال
مېږي مـي بـس دي چي قبر مـي کيني   تـر موې باريـک شوم[2] د ملا له خيال

٭ ٭ ٭

پـزه د يـار پـر مـخ ده سـپين ترسـيم   همېشـه بـاج وړي د زړو لـه اقلـيم[3]
نـه نـه غلـط شـوم معجـزه طـوره   د نبـي ګـوتي مياشـت کـړه د وه نـيم[4]

٭ ٭ ٭

---

(۱) د دې مخ له دوو وروستيو څلوريځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باريک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقليم". (4) چاپي دېوان:-

نه نه غلط شوم دا معجزه ده   ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خال د وروځو په میان د عینین　　یو آهو دئ(1) په میان کي د حرمین
او که دا نه دئ(2) حجراسود دئ　　اطلس یې پروت دئ پر طرفین

٭ ٭ ٭

شور وماشور د قیامت حضور شو　　چي د یار مخ(3) مي را ښخه دورشو
ورشي و باغ ته(4) ګلان سره واوړي　　د مېلمه په راتله(5) د مفلس مخ سور شو

٭ ٭ ٭

زلفي دي طعن پربت د چین که　　شوخي سترګي دي تل غارت د دین که(6)
چي خدای په حشر ګوري دا ستا و مخ ته　　پر خپل قدرت به څه ډېر آفرین که

٭ ٭ ٭

علم مومي چي یې شپږ چیزه حاصل شي　　حرص یې ډېر جمع یې خاطرفهم کامل شي
شفقت دا ستا د لفظ تحقیق وایي　　هم سبق بې ناغې لولي زر قابل شي

٭ ٭ ٭

تل به اخته د ځانو په ویر وي　　چي پر زړه یې نښتی د جفا تیر وي
په لېونتوب د عشق دي زه "حنان" خوښ یم　　چي غاړه مي بند ستا په ځنځیر وي

۵۱۹ ﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾ ۴۱۷۲

زما پلار محمد حسن د دین پنجه　　خدای دي ور کړي په جنت کي سراچه
له هوښیاره مي د مرګ پوښتنه وکړه　　راتې(7) و ویل تاریخ شو مرغ چه(8)

۵۲۰ ﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند ﷦﴾(9) ۴۱۷۸

چي ولي و د خپل وقت فاني فی الله　　نا امیده یې څوک نه تله له درګاه
یو هوښیار یې په وفات کښي دغه و وې　　دا تاریخ میاجان محمد رضي الله(10)

1273

۵۲۱ ﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾(11) ۴۱۸۰

د برهان مرګ مي پر زړه اور بلاوه　　په پوښتنه مي همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وې　　له دا نیم برهانه مخ وګرزاوه(12)

۵۲۲ ٭ ٭ ٭ ۴۱۸۲

---

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي. (9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند. (10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر وتنه پکښې سته. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابجدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿تاریخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مرګ خبرمات کړم پر ملا — چې مشفق او مهربان و پر هرچا
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه — وې ویل تاریخ زر دوه سوه اویا

۵۲۳ ﴿تاریخ وفات قبله ګاهي ام﴾[2] ۴۱۸۴ 1270

قبله ګاه مې و جوار ته د کریم — شو روان الحکم الله الحکیم
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه — ویل تاریخ دی لهٔ اَجر عَظیم

۵۲۴ ﴿معما﴾ ۴۱۸۷ 1259

یو ایلچي راغئ له هنده دلاوره — ور سره عجب حیوان و برادره
دا حیوان قادر جوړ کړئ په قدرت و — لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره[3]

۵۲۵ ؟ ؟ ؟ ۴۱۸۸

افلاکونه یې په نور د جبین و نیو — درست جهان یې نبوت په نګین و نیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره — چې مَه ځیري سوه په میان کي یې دین ونیو[4]

۵۲۷ ﴿ابیات مثنوي درختم کتاب﴾[5] ۴۱۹۰

یو څو بیته درته وایم معنوي — نه قطعه ده نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وایه کتاب — هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چې مولانا مولوي جام — د دیوان غزل اووه بیته تمام
چې الحمد د قرآن اووه آیته — زیاته نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دیوان پر دا بحرتیار کړ — ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ
که خطا پکښې واقع لږوي یا ډېره — یا یې وزن یا کم حرف قافیه هېره
ته پر وځکوه قلم د عفوې یاره — دا خبره پر ځان مه نیسه دشواره
په طعنه زه د جاهل نه ملالېږم — و جواب ته د دانا سوځم ویلېږم
نه پوهېږي جاهلان په دُرِ سُفتن — ور ته یو دي خرمهره دُرِ د عدن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري — و رانده ته وي یو رنګ لوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.
قبله ګاه مي په عمل لکه ببضه — د ریا غشی ئې خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښي دغه و وې — چې تاریخ ئې دا مقام سو روضه
(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سخندان چې وي په دا ویل پوهېږي — د سفله خیال و دا حال ته نه رسېږي
و صراف ته معلومېږي چاندي زر — جواهر جوهري وړي سفله خزر
په اتمام کې چې مې وکړ استفسار — عقل و ویل تاریخ اختصار(1)

۵۲۲ سخندانو ته عذر د "حنان" دئ ۴۲۰۴
چې انسان سره له سهوي له نسیان دئ

؟ ؟ ؟

(۱) دا بیت له بلي نسخې رانقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چي د حنان ژوند تر 1292هـق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغتنامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

آشیانه: ځاله- ځالکی.
آمَنا و صدقنا: د تائید او تصدیق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غیاث).
احباب: دوستان.
احوَل: چپک- هغه څوک چي سترګي يې کږې وي، يو شي دوهويني.
اِرَم: د شداد جنت "غیاث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
اَرورِ: حسد- کینه.
ارهټ: لوی کوهی چي په غویو اوبه ځني را باسي- باوړی- ارهټ.
اړی: احتیاج.
اسفل السالفلین: د کنايې په ډول د اووم دوزخ په معنا "غیاث".
اصحاب فیل: هغو کسانو ته اشاره چي د قرآن مجید د فیل په سوره کي يې بيان راغلئ دئ.
اُضحِیَه: قرباني- د قربانۍ پسه – غویی- اوښ....
افسون: جادو- کوډي.
اکسیر: کیمیا "غیاث".
املوک: يو ډول مېوه ده.
اُنثی: ښځه- ماده "د نرضد".
اوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چي پر يوه ټاکلي وخت ويل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچپه "اپوټه" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وايي "غیاث".
اِېل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چي چاړه پر تېره کېږي- صیقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پیسې چي غالب پاچا يې له مغلوب څخه اخلي- جزیه- ججه.
بانګ د صریر: د لیکني په وخت کي د قلم آواز.
بدر منیر: روښانه سپوږمی.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چي د هغه له مخي له خزانې څخه زر يا پیسې اخیستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- يو ډول نبات چي کالي يا مړي په پرېولي.
بَروس: عبوس- ترشرو "فارسي"- ترینګلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناگوش: د غوږ نرمۍ.
بوړي بوړي: له ستړیا څخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژیاتي"ضد- هغه څوک چي روژه يې نه وي.
بوس: پروړ- کاه- منځ خالي.
بوښت: په ختو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پيمان.
بېزی: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوگر: جادوگر- افسونگر.
پَرتَو: روښنايي.
پَرته: هزيان- د تبي په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پړوي: پاشي- دوړوي؟.
پړی: عضله- د بدن غړی.
پوري ووري: غشی يا سيخ چي په يوځای له يوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورگ- د حيوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروين"يې بولي.
پېژی: و گورئ بېزی.
پېزی: // // // // //
پَيکان: توبری- غشی.
پېلوځی: درگران "فارسي"هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کار ځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د يو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازيانه: شلاخه- قمچين.
تَت، تتي: پيکه- تاريک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تـُراب: خاوري.
تـُربت: قبر.
ترشېح: اوبه ورکول "غياث"د يوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوه ده چي خوند یې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: توربدلئ- رمېدلئ
تَریاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لښتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبرى: غشی- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرۍ: ټوټې- د مات سوي چیني لوښي ټوټې.
تېزه: د ځغلولو په معنا.

﴿ث﴾

ثقالت: درونده والی.

﴿ج﴾

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: څرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بوېناک حیوان.

﴿چ﴾

چاندي: سوچه –پاک.
چمبر: حلقه- کړی.
چندڼ: صندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

حادِث: پیدا سوئ.
حامِد: ستایونکئ.
حُباب: د اوبو پر سر کوبۍ.
حَسَب: شرف- لویي- د یوه شي اندازه.
حُقه: د جواهرو دبلی "قوطۍ".
حَلاج: نداف.
حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.
حور: ښکلي معشوقې چې په جنت کې به د مؤمنانو په نصیب وي.

(خ)

ځت- ختي: کمیس.
ځدنګ: غشی.
ځزَر: میده ګي- پالتو "فالتو" مواد.
خِراج: د مځکي محصول.
خرڅورې: ښکاره زړه جامه-زړه ټوټه ټوکر.
خړې: پروړ- خس.
څُف: د غبار په معنا- خوپ.
خفاش: شوپرک – کځلکی.
خلدبرین: جنت.
خَلي: خس – خاشه.
خمیازه: د ستړیا په وخت کې د لاسو غزول.
خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.
خنثی: نرښځی.
ځوِي: منګولي- له لوړ ځای ځخه د لوېدو په صورت کې هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، ځوِي لګول.

(د)

دَرَسته: وسله – د جګړې وسېله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروه: فرېب- خِدعه- حیله – غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چې د اسکندریې حاکم حضرت محمد ﷺ ته استولې او آنحضرت ﷺ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب-وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو وړلو څاروي.
دوړَه: ټوکه-ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهۍ: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) – د باطن په معنا- لړمون.

﴿ ډ ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ ذ ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ ر ﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خېز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان دلاس یا بل اندام بې ارادې رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاټه" ضد.

رَم: تېښتېدل.

رَمق: وروستی ساه.

روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.

رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

(ز)

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وا یې زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.

زبیب: وڅکي کشمش زړخوږی: وړی- هغه څوک چې د زړه رنځ په پوري وي.

زَغن: کارګه.

زَوي: زهوب- زَوه.

زِهګیر: د ګوتمی په شان یوه کړی چې له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

(س)

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.

سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.

سپړي: سپړل یا سپړل په دقیق ډول ببلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سِجن: زندان.

سَحاب: اوریځ.

سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.

سوبه: فتح- ظفر- کامیابي.

سوده: د زړه آرامي

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.

سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.

سوَی: سوزش.

سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ- له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

(ش)

شاب: ځوان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شار: يو ډول بوټی دئ، ژړي اوړدې خاشې لري، په کندهار کې جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکې لپاره د کنايې په ډول راځي.
شَبدېز: د خسرو پرویز د آس نوم و- رنګ یې تور، او ویل کېده چې تر معمولي آس څلور لوېشتې جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمۍ چې غشی ویشتونکی یې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شېرازَه: څنډه.

﴿ص﴾

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومِعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

﴿ض﴾

ضابِطه: قاعده- دستور.

﴿ط﴾

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چې باز پـه آموختـه کـوي. د دېوان په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا دریيم بیت) کې په همدې معنا راغلی دئ.
طَیران: الوتل

﴿ع﴾

عُذار: باڼخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قیامت.
عَرعَر: د غره سروه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وایي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چي وسوځول سي ښه بوی ترې ولاړیږي.
عَینَین: دوې سترګې.

﴿غ﴾

غابوړي: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غړند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی –د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوړه: قهر- بد ویل.
غوړېشه: غوړاشه- د غوټۍ "تکمې" کاج.
غَیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کیږي.

﴿ف﴾

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فُتور: خرابي- وراني.
فندق: یو ډول مېوه ده.

﴿ق﴾

قاضی الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قُبا: چوخه –چپنه.
قُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
قَقنَس: یو مرغه دئ چي ویل کیږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکی.
کافي المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چي رستم يې نوکري کوله.
کانه: چل- چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترګو رانجه.
کذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبین: هغه ملايکي چي د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره – خرسنګ.
کَروَړه: "فشار پر وروستی ـ ځپه دئ " قمچين- شلاخه "لس زره لغتونه".
کوړه: کوټه – انبار- توده.
کِسرٰی: دنوشېروان لقب و- د خسرو معرب شکل.
کسل: کتل.
کف: "د کاف په زوَر " اورغوی- "د کاف په پېښ " سيال.
کک: ذره.
ککوی: يو ډول مرغه دئ چي د کابل خلک يې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله – قلب.
کنډه: "د کاف په زور " ترازو- تله.
کوب: د اوښ بوک- کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب- دين.

﴿ګ﴾

ګانګوړه: لکنت- د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر" د اينې "جګر" يو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګيند- پنډوسکی.
ګېسو: زلفي کوڅی ـ اوږده وربښتان.

﴿ل﴾

لاتـَقـُل: څه مه وايه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نېښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغې وېالې ته وايي چې د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړې څخه بلې څنډې ته په یو مخصوص ساختمان تېرېږي.

لوک: اوبښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لما خلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

(م)

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وايي.

ماشوړه: د تار کلاوه.

مانېه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چې عود "خوشبویه لرګی پکښې" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبرې غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چې سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلي ورېښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه و سیله چې خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار څني اخلي.

مَشاطه: ډمه- آرایشګره- سینګار کوونکې.

مُشَبک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلتَېَندَه.

مُضمَحل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنډ: پَل- قدم- سراغ.
مُنَزه: پاک.
مُنفَعِل: شرمنده.
منقار: مشوکه.
مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.
مورَه: د مځکي برآمدګي "لس زره لغتونه".
مؤذن: اذان کوونکئ.
موقوف: درول سوئ.
مومیایي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.
مهجور: بېل سوئ – پردېس.
مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتۍ وان.
ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.
ناوک: غشی.
نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"
نتلی: خوار وزار: زبون.
نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.
نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.
نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.
نَخل: د خرما ونه.
نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.
نَسیان: هېره- فراموشي.
نسیه: پور- د "نقد" ضد.
نصاب: هغه اندازه مال چي زکٰوة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.
نعیم: جنت.
نفس اماره: سرکښه نفس.
نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".
نمایي: ښکاره کېږي.
نوحه ګر: هغه څوک چي ساندي وایي.
نیرېز: د موسیقي یو مقام دئ.
نېزه وړئ: سیلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿و﴾

والی: غوږ والی – گوشواره.
واهب العطایات: **بخشش** "**انعام**" ورکوونکئ.
وَت: د وتلو ځای- درز- تنگه دره.
وَرَتېوَرَتې: ډېره ژړا- رینگتې.
وربشه: وراشه- خبري- گفتگو.

﴿ي﴾

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.
یَبلی: لوڅې- بربنډي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library